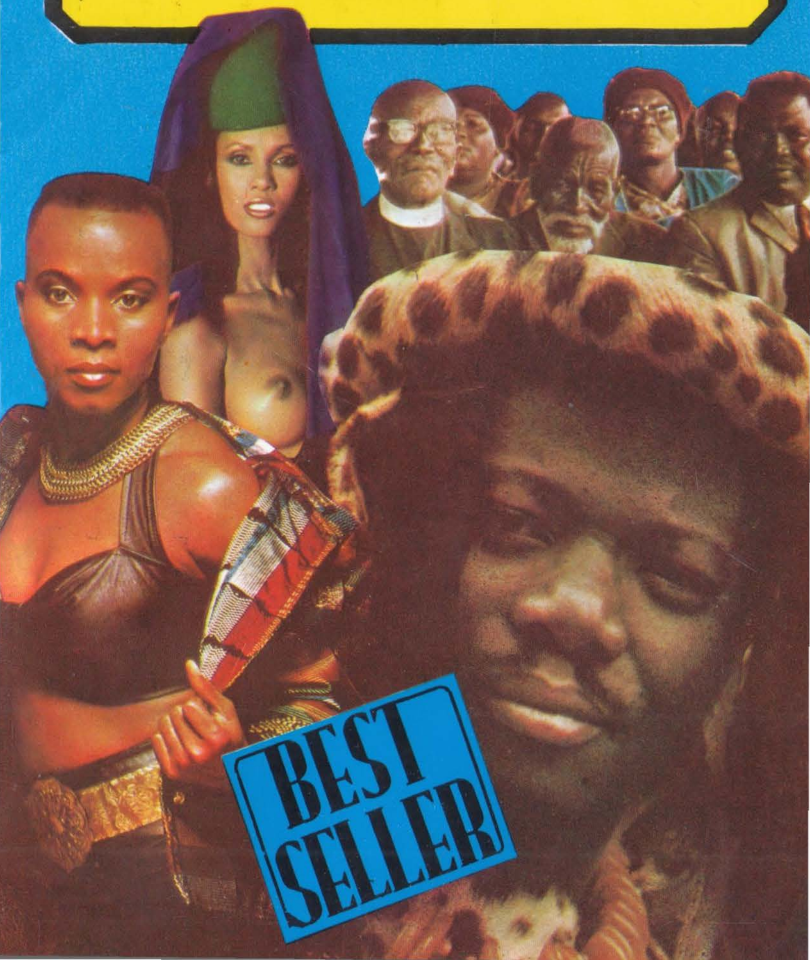
A. Haley

RĂDĂCINI

volumul 1

Alex Haley

RĂDĂCINI

VOLUMUL I

În românește de SÂNZIANA DRAGOȘ

EDITURA COLEMUS
1993 CRAIOVA

EDITOR **MARINA OPRIŢESCU**
CONSILIER EDITORIAL **ADRIAN NIŢULESCU**
COPERTA **VALENTIN TĂNASE**

ÎN CURS DE APARIŢIE LA EDITURA COLEMUS

Seria **MORRIS WEST**

O paralizie nemiloasă îl ţintuieşte vreme îndelungată la pat pe MORRIS WEST, cel care fusese rând pe rând profesor la universităţile din Melbourne şi Sydney, combatant în războiul din Pacific, ziarist de mare succes şi producător al unor emisiuni radiofonice de mare popularitate.

De abia acum începe cariera sa fulminantă, întrucât romanele pe care le scrie în timpul recluziunii sale forţate ajung îndată veritabile BEST SELLER-uri, figurând simultan în topurile celor mai citite cărţi din S.U.A., ANGLIA, FRANŢA, GERMANIA. În acest sens amintim „A DOUA VICTORIE", „SALAMANDRA", „ARLEQUIN", „PROTEUS", „AVOCATUL DIAVOLULUI", „VENDETTA".

A DOUA VICTORIE

Supravieţuitor al dezastrului german de pe frontul rusesc un tânăr medic austriac se întoarce acasă traumatizat psihic.

Devine criminal...

E greu să fii învins. Nu-i comod să fii învingător, dar este insuportabil să asişti neputincios cum se schimbă stăpânii.

Vor reuşi oare, învinşi şi învingători să-şi depăşească limitele psihologice de înţelegere? Asupra criminalului se vor abate rigorile legii sau înţelegerea? Iată întrebările la care MORRIS WEST va răspunde în paginile cărţii sale, cu o remarcabilă măiestrie a ştiinţei de a povesti dramatic şi convingător.

SALAMANDRA

O intrigă politică şi poliţistă machiavelică, o nemiloasă vânătoare de oameni, în care vânătorul este în acelaşi timp şi prada, o acţiune în care surpriza şi rapiditatea joacă un rol hotărâtor, o atmosferă care, de la prima la ultima pagină te fascinează: iată calităţile care definesc în general un best-seller în domeniul poliţist.

Dar „SALAMANDRA" este mult mai mult decât atât, cum cititorii lui MORRIS WEST o vor constata; în acest roman care are drept cadru Italia contemporană şi a cărui intrigă se desfăşoară în sfera marilor finanţe, a politicii şi a puterii, se abordează cea mai înfricoşătoare problemă a timpului nostru, cea a supravieţuirii omului într-o lume care se îndârjeşte să-l distrugă şi care începe prin a-i mutila sufletul.

ARLEQUIN

Încleştare pe viaţă şi pe moarte a doi uriaşi ai marii finanţe internaţionale, care reprezintă două concepţii despre lume. De o parte, George Arlequin, european cultivat, elegant, respectând legile şi uzanţele. De alta, Basil Ianko, omul de afaceri american, eficace, brutal, ambiţios, lipsit de scrupule.

Pentru a evita să fie ruinat de Ianko, ale cărui ordinatoare controlează funcţionarea băncii sale, Arlequin se vede obligat să facă apel la aceleaşi arme ca şi adversarul său şi va recurge la serviciile unor profesionişti ai violenţei. Curând, duelul se transformă într-o luptă necruţătoare, în care sunt angrenaţi rând pe rând funcţionari ai F.B.I.-ului, agenţi israelieni şi terorişti japonezi aflaţi în serviciul palestinienilor, şi în care sunt amestecaţi, fără voia lor, soţia bancherului european, secretara sa şi cel mai bun prieten Paul Desmond, povestitorul. Geneva, Londra, Washington, Mexico City, New York sunt etapele confruntării nebuneşti, marcate de răpiri, sechestrări şi crime; sunt locurile unde fiecare adversar numără cadavrele presărate în tabăra inamică.

Suspans, rapiditate a acţiunii, efectul surpriză fac din ARLEQUIN un thriller care explorează în adâncime un fenomen contemporan, pe cât de înspăimântător, pe atât de inevitabil: organizarea sistematică a violenţei.

I.S.B.N. 973-96325-0-5
973-96325-1-3

Alex HALEY

ROOTS

CAPITOLUL 1

Era pe la începutul primăverii lui 1750 când, în satul Juffure, preț de patru zile de vâslit în susul râului Gambia din Africa de Vest, lui Omoro şi Bintei Kinte li se născu un fiu. Opintindu-se să iasă din trupul viguros şi tânăr al Bintei, pruncul era la fel de negru ca ea; încă jilav de sângele matern, țipa cât îl ținea gura. Când au văzut că era băiat, fețele zbârcite ale celor două moaşe, bătrâna Nyo Boto şi Yaisa, bunica pruncului, s-au luminat de bucurie. Se ştia din bătrâni că, dacă primul născut e de parte bărbătească, atunci era semn că bunul Allah îşi va pogorî binecuvântarea nu numai asupra părinților, dar şi asupra familiilor lor; şi se gândeau cu mândrie că numele neamului Kinte va dăinui prin leaturi vestit şi respectat.

La ceasul dintâi al zorilor, înainte de cântatul cocoşilor, pe lângă sporovăiala bunicii Yaisa şi a lui Nyo Boto, primul zgomot desluşit de prunc a fost buhuitul înăbuşit şi ritmic al maiurilor de lemn cu care femeile satului pisau grăunțele de cuşcuş pentru tradiționalele bucate de la prânzul cel mic, gătite-n vase de lut, la focul ațâțat pe o vatră ocrotită de trei pietre.

Aburul albăstrui şi subțire se înălța în rotocoale, purtând miresme picante şi îmbietoare peste colibele rotunde de pământ din cătunul prăfuit când, asemeni unei tingiri înăbuşite, se auzi glasul lui Kajali Demba, alimamul satului, chemându-i pe credincioşi la prima dintre cele cinci rugăciuni înălțate zilnic spre preamărirea lui Allah,

de când se ştiau ei pe lumea aceasta. Sărind din culcuşurile lor din ramuri de bambus acoperite cu piei argăsite şi punându-şi în grabă veşmintele aspre de bumbac, bărbaţii satului se îndreptară cu paşi grăbiţi către locul de rugăciune, unde alimamul îşi înălţa rugile: „Allahu Akbara! Ashadu An Lailahailala!“ („Mare e Domnul şi jur pe ce am mai scump că nu-i decât un singur Dumnezeu pe lume“.) Pe când bărbaţii se întorceau de la rugăciune pentru prânzul cel mic, Omoro se avântă în calea lor cu faţa strălucind de bucurie şi emoţie, spunându-le că primul său născut era băiat. Toţi îl înconjurară, grăbindu-se să-i transmită străvechile urări de noroc.

Reîntors în coliba lui, fiecare bărbat primi o tigvă cu terci. Apoi, mergând din nou la bucătăriile dindărătul curţilor, nevestele îşi hrăniră pruncii şi, abia la urmă, mâncară şi ele. După ce terminară de mâncat, bărbaţii îşi luară sapele cu mâner scurt şi îndoit, cărora fierarul satului le acoperise cu metal tăişurile de lemn, şi porniră la lucru, să sape pământul ca să semene arahide, sorg şi bumbac, culturi cu care se îndeletniceau numai ei, bărbaţii; de orez se ocupau numai femeile, în acel ţinut al Gambiei, veşnic înverzit şi încins de razele soarelui.

După datinile din bătrâni, în săptămâna ce avea să vină, o singură îndatorire rămânea în grija lui Omoro: alegerea unui nume pentru fiul său cel dintâi născut. Trebuia să fie un nume încununat de speranţe şi de gloria vremurilor, căci aceşti oameni din tribul mandinka credeau că pruncul moşteneşte şapte dintre darurile celui căruia îi poartă numele.

Şi-n acest răgaz de gândire, Omoro merse din casă-n casă, prin tot satul, să-i poftească pe toţi, în numele lui şi-al Bintei, la botezul noului născut, care urma să aibă loc, după datină, într-a opta zi de la naştere. În ziua aceea, fiul lui va deveni membru al tribului mandinka, asemeni moşilor şi strămoşilor lui.

Când, în sfârşit, veni şi ziua a opta, sătenii se adunară dis-de-dimineaţă în faţa colibei lui Omoro şi a Bintei.

Femeile din cele două familii purtau pe cap vase cu tradiționalul lapte acru sau cu turtele *munko* de orez pisat şi miere. Se afla acolo şi *jaliba* Karamo Silla cu tobele sale *tan-tang*, şi alimamul, şi *arafangul* Brima Cesay care într-o bună zi va fi dascălul pruncului; veniseră de asemeni şi cei doi frați ai lui Omoro, Janneh şi Saloum, care, auzind tamtamurile ce vesteau naşterea nepotului lor, străbătuseră cale lungă spre a fi şi ei părtaşi la praznic.

Strălucind de mândrie, Binta îşi ținea pruncul în brațe, în timp ce tăiau un smoc din părul noului născut, aşa cum se obişnuia într-o astfel de împrejurare şi toate femeile se minunau cât de frumos şi dolofan era micuțul. Dar amuțiră cu toții când jaliba se porni să-şi bată tobele. Alimamul rosti o rugăciune peste blidele cu lapte acru şi turtele munko şi, pe când se ruga el, fiecare oaspete apucă cu mâna dreaptă marginea unui blid, în semn de cinstire a bucatelor. Apoi alimamul se întoarse către prunc, înălțând rugă fierbinte lui Allah să-i dea viață lungă şi izbândă, să aducă neamului, cătunului şi tribului mandinka faimă şi mândrie, mulți urmaşi şi, în sfârşit, să-i dea sănătate şi minte, să poarte cu cinste numele pe care urma să-l primească.

Apoi, Omoro păşi în fața tuturor sătenilor adunați acolo. Se îndreptă către soția sa şi, luând pruncul în brațe, îi şopti de trei ori la ureche numele pe care i-l alesese. Şi astfel fu rostit pentru întâia dată numele copilului, căci în tribul lui Omoro se credea că fiecare om trebuie să fie cel dintâi care să ştie care-i este numele.

Tam-tamul răsună din nou şi atunci Omoro şopti numele la urechea Bintei, al cărei chip se lumină de mândrie şi bucurie. Apoi Omoro îl şopti şi arafangului, aflat acolo în fața sătenilor.

– Primul prunc născut lui Omoro şi Binta Kinte se numeşte *Kunta!* strigă Brima Cesay.

După cum ştiau cu toții, acesta era cel de al doilea nume al răposatului bunic al copilului care, venind din

Mauritania, țara lui de baștină, îi mântuise pe sătenii din Juffure de foamete, se însurase cu bunica Yaisa, slujind apoi cu cinste întreg satul până cînd și-a dat sfârșitul ca un adevărat străbun al locului.

Și arafangul începu apoi să înșire numele străbunilor mauritani despre care le povestise adesea bunicul pruncului, bătrânul Kairaba Kinte, strămoși slăviți și numeroși care viețuiseră de-a lungul a mai bine de două sute de anotimpuri ploioase. Jaliba lovi tan-tangul cu putere și toți cei adunați acolo sloboziră strigăte de uimire și admirație față de o stirpe așa de vestită.

În noaptea aceea, a opta din viața pruncului, la lumina stelelor și a lunii, Omoro împlini ritualul botezului. Purtându-l pe micuțul Kunta în brațele lui vânjoase, merse până la marginea satului și acolo îl înălța cu fața spre cer și-i șopti: „FEND KILING DORONG LEH WARRATA KA ITEH TEE". (Privește, numai el este mai puternic decât tine!)

CAPITOLUL 2

Venise vremea semănatului și se apropiau primele ploi. Fiecare bărbat din Juffure își adunase pe ogorul lui căpițe mari de buruieni și ierburi uscate și le dăduse apoi foc, ca să îngrașe pământul cu cenușa lor împrăștiată de vântul ce adia ușor. Femeile plantaseră deja răsadurile verzi de orez în mâlul orezăriei.

Cât durase lăuzia Bintei, de petecul ei de pământ se îngrijise bunica Yaisa, dar acum Binta era în stare să-și reia îndeletnicirile ei obișnuite. Asemeni altor femei, printre care și prietena ei Jankay Touray, care-și purtau pruncii cu ele, legănându-și boccelele pe creștet, porni și ea cu micuțul Kunta cuibărit pe spate, strâns cu un brâu de pânză, către pirogile de pe malul râului ce-n limba lor se chema Kambi bolongo, unul din numeroasele brațe ale

fluviului Gambia şi care cuprindea, şerpuind întreg ţinutul lor. Pirogile înaintau lăsând dâre de spumă în apele râului, purtând fiecare cinci sau şase femei ce se opinteau cu vâslele lor scurte şi late. De fiecare dată când Binta se apleca să scufunde vâsla în apă şi s-o tragă, simţea pe spate trupşorul moale şi călduţ al lui Kunta.

Mangrovele, ierburile şi copacii ce străjuiau malurile bolongului îmbălsămau aerul cu miresme de mosc şi alte arome. Stârnite de pirogi, cârduri întregi de paviani treziţi din somn începură să vocifereze, sărind de colo colo şi scuturând frunzele de palmier. Grohăind şi sforăind zgomotos, porcii sălbatici alergară să se ascundă în tufişuri. De pe ţărmurile mâloase, mii de pelicani, cocori, egrete, bâtlani, berze, pescăruşi, rândunele de mare şi lopătari se opriră din ciugulit, privind speriaţi pirogile ce lunecau uşor pe apă. Păsări mai mici, guguştiuci, cârstei, corbi de mare şi pescăruşi albaştri se înălţară în aer slobozind sunete ascuţite, până când oaspeţii nepoftiţi se pierdură-n depărtare.

În timp ce pirogile străpungeau valurile, adesea cârduri de boişteni săltau din apă într-un dans argintiu şi se lăsau înapoi cu zgomot. Peşti mari, înfometaţi, săreau uneori după ei orbeşte şi cădeau drept în vreo pirogă ce trecea pe-acolo, iar femeile îi loveau cu vâslele şi-i strângeau pentru o cină gustoasă. Dar în dimineaţa aceasta boiştenii pluteau nepăsători în jurul lor.

Urmând cursul şerpuit al bolongului, femeile din pirogă cotiră brusc şi dădură într-alt braţ al fluviului, ceva mai lat. De cum se iviră, un fâlfâit uriaş de aripi umplu aerul, iar cerul se acoperi într-o clipă cu un covor imens însufleţit, smălţuit de mii şi mii de zburătoare, în toate culorile curcubeului. Întunecată de furtuna de păsări şi unduită de bătaia aripilor lor, oglinda apei se împestriţă de fulgi, pe când femeile vâsleau înainte.

Apropiindu-se de terenurile mlăştinoase unde, din mamă în fiică, femeile din Juffure îşi semănaseră orezul, pirogile străbătură norii de ţânţari ce mişunau de colo-colo

şi apoi, una după alta, traseră în dreptul câte unei poteci cu ierburi des încâlcite.

Pe ogoarele femeilor, despărțite de poteca de ierburi, începuseră să se înalțe, la o palmă deasupra apei, mlădițele chihlimbarii de orez.

Cum Sfatul Bătrânilor din Juffure hotăra în fiecare an întinderea ogorului fiecărei femei, după gurile pe care le avea de hrănit, parcela Bintei era destul de mică. Coborând cu grijă din pirogă cu pruncul în spate, Binta făcu câțiva paşi, dar se opri dintr-o dată, când, surprinsă şi încântată, zări coliba micuță acoperită cu stuf şi înălțată pe piloni. Pe când ea se afla în chinurile facerii, Omoro venise aici şi-i clădise un adăpost pruncului lor. Şi aşa cum fac toți bărbații, bineînțeles că nu suflase nici o vorbă.

După ce-şi alăptă copilul şi-i făcu culcuş în colibă, Binta se schimbă în hainele de lucru pe care le adusese în bocceaua de pe cap şi, străbătând cu greu apa, începu lucrul. Îndoindu-se de mijloc, atingând aproape apa, începu să smulgă din rădăcină buruienile care, lăsate în voia lor, ar fi crescut şi ar fi năpădit toată recolta de orez. De câte ori începea Kunta să plângă, Binta străbătea apa înapoi la el şi, udă din cap până-n picioare, la umbra adăpostului, îi dădea din nou să sugă.

Şi astfel, zi de zi, micuțul Kunta se desfăta înconjurat de căldura şi duioşia mamei sale.

În fiecare seară, în coliba ei, după ce-i pregătea cina lui Omoro, Binta ungea trupul copilului cu ulei din arborele de unt să-i înmoaie pielea şi apoi, mai întotdeauna, îl purta mândră prin tot satul, până la coliba bunicii Yaisa, care-l acoperea de mângâieri şi sărutări. Şi amândouă se porneau apoi să-i strângă cu mâinile căpşorul, nasul, urechile şi buzele ca să-i crească frumos, până ce micuțul Kunta, supărat, începea să scâncească.

Alteori, Omoro îşi lua fiul din mâinile femeilor şi-l ducea aşa, înfăşurat în scutece, în coliba lui – căci bărbații locuiau separat de nevestele lor – iar acolo îl lăsa

să cerceteze cu mâinile şi cu privirile tot soiul de lucruri ciudate, cum erau talismanele *saphie* de la căpătâiul patului lui Omoro, aşezate acolo să alunge duhurile rele. Pe Kunta îl atrăgeau îndeosebi lucrurile colorate, dar cel mai mult îi plăcea sacul de vânătoare al tatălui său, cu scoicile kauri cusute pe el, câte una pentru fiecare animal vânat de Omoro singur şi oferit ca hrană întregului sat. De câte ori zărea arcul cel lung şi îndoit, cu tolba de săgeți atârnând lângă el, Kunta gângurea, iar chipul lui Omoro se lumina a zâmbet în timp ce mânuța plăpândă se întindea să apuce sulița înnegrită şi subțire, al cărui mâner se lustruise de atâta folosință. Îl lăsa pe Kunta să pună mâna pe tot ce dorea, în afară de covoraşul de rugăciune de care se atingea doar el, stăpânul lui. Şi, stând singuri în colibă, Omoro îi vorbea despre faptele de vitejie pe care şi el, Kunta, le va face când va creşte mare.

Apoi, îl ducea din nou în coliba Bintei, la supt. Oriunde se afla, Kunta era mereu vesel şi, de câte ori îl legăna Binta în poală sau se apleca deasupra lui în pat cântându-i abia şoptit vreun cântec de leagăn ca acesta, el adormea:

Odorul meu de zâmbet plin
Cu nume de vestit străbun
de vei ajunge într-o zi
neînfricat războinic, luptător
viteaz între viteji vânători
mândria lui Omoro tu vei fi
dar pentru mine doar al meu odor.

Dar oricât de mult îşi iubea Binta copilul şi soțul, un fel de nelinişte începuse s-o tulbure căci, după obiceiul străvechi musulman, în timp ce prima soție îşi alăpta pruncii, bărbații îşi luau adesea o altă nevastă. Totuşi, până atunci Omoro nu se gândise încă la asta, şi, cum Binta nu voia în ruptul capului ca el să cadă în mrejele

alteia, de abia aştepta să-l vadă pe Kunta pornind pe picioarele lui, căci aceasta era semn că s-a sfârşit cu alăptatul.

De aceea, când Kunta împlini aproape treisprezece luni, Binta îşi dădu toată silinţa să-l ajute să facă primii paşi şovăielnici. Nu după mult timp, era în stare să umble încetinel, cu paşi mărunţi fără să-l mai ajute nimeni. Şi pe cât de mândru fu Omoro, tot atât de uşurată se simţi Binta, iar când Kunta plânse cerând de mâncare, Binta nu-i mai dădu să sugă, ci-i arse câteva la spate şi-i dădu un blid de lapte de vacă.

CAPITOLUL 3

Trecuseră încă trei anotimpuri ploioase şi începuse tocmai acea vreme neroditoare a anului când proviziile de grâne şi alimente uscate ale sătenilor erau pe ducă. Bărbaţii porniseră la vânătoare, dar se întorseseră doar cu vreo câteva antilope şi gazele mici şi cu nişte păsări de brusă butucănoase, căci pe o arşiţă ca aceea multe dintre ochiurile de apă ale savanei se preschimbaseră-n mâl uscat, iar vântul cel mai mare şi mai bun se afundase departe-n păduri – tocmai atunci când oamenii din Juffure aveau nevoie de mai multă forţă să-şi sădească noile recolte. Femeile începuseră să lungească şi să subţieze mâncărurile obişnuite de cuşcuş şi orez cu seminţe de trestie fără gust şi frunze uscate de baobab, rele la gust. Timpul foametei venise mult prea devreme anul acela; sacrificară cinci capre şi doi tauri – mai multe animale decât altădată – întărind astfel rugăciunile înălţate de săteni lui Allah ca să ferească satul de foamete.

În cele din urmă, cerul dogorât de soare se înnoură, adierile uşoare se preschimbară-ntr-un vânticel subţire şi dintr-o dată, ca întotdeauna, se porni ploaia cea dintâi, caldă şi domoală, iar sătenii se şi apucară să afâneze

pământul în brazde lungi şi drepte, gata numai să primească seminţele. Ştiau cu toţii că semănatul trebuia terminat înainte de începerea ploilor celor mari.

În dimineţile ce urmară, după prânzul cel mic, în loc să se îndrepte cu pirogile spre orezăriile lor, nevestele, înveşmântate după datina ritualurilor de fertilitate, în straie de frunze mari, verzi, închipuind creşterea vegetaţiei, porniră către ogoarele proaspăt arate de bărbaţii lor. Înainte chiar de a se zări, cântecul lor răsuna suind şi coborând, înălţând străvechi rugi ca seminţele de cuşcuş şi arahide, legănate în vase mari pe creştetele lor, să prindă rădăcini viguroase şi să crească repede.

Cântând şi păşind în cadenţă cu tălpile goale, şirul de femei înconjură de trei ori ogorul fiecărui bărbat. Apoi se desprinseră una câte una şi se aşezară în spatele bărbaţilor lor, care începură să meargă de-a lungul brazdei, înfigându-şi din loc în loc degetul cel mare de la picior în pământ. În fiecare săpătură făcută astfel, femeile lăsau să cadă câte o sămânţă, o acopereau şi ele cu degetul mare de la picior, pornind apoi mai departe.

Femeile trudeau mai greu decât bărbaţii, căci pe lângă ajutorul dat bărbaţilor, trebuiau să-şi îngrijească nu numai orezăriile, dar şi grădina de zarzavaturi de pe lângă casă.

Şi-n timp ce Binta îşi sădea ceapa, yamii, tigvele, cassava şi roşiile amare, micuţul Kunta îşi trecea timpul zbenguindu-se sub privirile atente ale bunicilor care-i supravegheau pe toţi copiii din primul *kafo,* un grup ce cuprindea prunci sub cinci ani. Băieţi şi fetiţe, fără deosebire, zburdau de colo-colo, goi puşcă, asemeni sălbăticiunilor savanei – câţiva dintre ei abia începând să rostească primele cuvinte. Asemeni lui Kunta, toţi creşteau, râdeau şi ţipau, în timp ce alergau unii după alţii în jurul trunchiului uriaş al baobabului satului, se jucau de-a ascunsul şi dădeau iama în câini şi în pui, lăsând în urmă nori de blană şi fulgi.

Dar toţi copiii – până şi cei micuţi de-o seamă cu Kunta, se îngrămădeau şezând tăcuţi şi nemişcaţi, ori de

câte ori vreuna dintre bunici le promitea vreo poveste. Deşi nu pricepea încă multe cuvinte, Kunta urmărea cu ochii larg deschişi gesturile şi replicile cu care bătrânele dădeau viaţă poveştilor, de parcă s-ar fi întâmplat aievea acolo, sub ochii lor.

Aşa mic cum era el, Kunta ştia câteva din poveştile acestea pe care i le spusese bunica Yaisa numai lui singur, când mergea cu maică-sa s-o vadă la coliba ei. Dar, ca şi tovarăşii lui de joacă din primul kafo, îşi dădea seama că cea mai bună povestitoare dintre toate era prea iubita, ciudata bătrână Nyo Boto. Pleşuvă, cu chipul adânc brăzdat de zbârcituri, tuciurie ca fundul ceaunului, cu lungul ei băţ de mestecat din rădăcină de lămâi ivindu-i-se asemeni unei antene de gândac printre puţinii dinţi ce-i mai rămăseseră – şi aceia îngălbeniţi din pricina nucilor de cola pe care le tot mestecase – bătrâna Nyo Boto se aşeza gemând şi bombănind pe scăunelul ei. Deşi făcea mereu pe supărata, copiii ştiau că îi iubea, de parcă, după cum susţinea ea, ar fi fost ai ei cu toţii.

Înconjurată de copii, bătrâna începea să mormăie:

– Să vă spun o poveste...

– Haide, spune-ne-o, strigau copiii, foindu-se de nerăbdare.

Şi bătrâna începea să-şi depene povestea, asemeni tuturor povestitorilor mandinka:

„De demult, în cutare vreme, în cutare sat, trăia cutare om. De data aceasta era un băiat – continuă ea – cam de vârsta lor, care, într-o zi, mergând pe malul unui râu, dădu peste un crocodil prins într-o capcană.

– Ajută-mă! îi strigă crocodilul.

– O să mă omori! răspunse băiatul.

– Cum să fac una ca asta? Vino mai aproape! spuse din nou crocodilul.

Prin urmare, băiatul se duse lângă crocodil şi pe dată fu apucat de dinţii lungi din gura lui larg deschisă.

– Păi aşa îmi răsplăteşti tu bunătatea, cu răutate? începu să strige băiatul.

– De ce nu? îi răspunse crocodilul printre dinţi. Aşa-i făcută lumea asta!

Băiatul nu crezu una ca asta şi crocodilul căzu la învoială să nu-l înghită până nu aude şi părerea primelor trei vietăţi ce s-or întâmpla să treacă pe acolo.

Primul fu un măgar bătrân.

Când băiatul l-a întrebat ce crede, măgarul răspunse:

– Acum că sunt bătrân şi nu mai pot munci, stăpânul m-a gonit din curtea lui să mă mănânce leoparzii.

– Vezi? făcu crocodilul.

Următorul trecu un cal bătrân care fu şi el de aceeaşi părere.

– Vezi? spuse din nou crocodilul.

Apoi veni şi un iepure dolofan care spuse:

– Ei, nu pot să-mi spun părerea până nu văd cum s-au întâmplat lucrurile de la începutul începutului.

Crocodilul deschise mârâind gura să-i spună, şi băiatul sări înapoi pe malul râului, unde nu-l mai putea ajunge.

– Îţi place carnea de crocodil? îl întrebă iepurele, şi băiatul îi spuse că da.

– Dar părinţilor tăi?

Băiatul încuviinţă din nou.

– Păi, atunci, uite aici un crocodil tocmai bun de pus în oală.

Băiatul o rupse la fugă şi se întoarse cu câţiva oameni din sat care-l ajutară să omoare crocodilul. Dar aduseseră cu ei şi un câine wuolo, care se luă după iepure şi-i făcu de petrecanie.

– Deci crocodilul avusese dreptate, încheie Nyo Boto. Aşa-i făcută lumea asta, că adeseori bunătatea este răsplătită cu răutate.

– Fii binecuvântată, să ai belşug şi viaţă lungă, îi urară recunoscători copiii.

Apoi celelalte bunici le aduseră străchini cu gândaci şi lăcuste proaspăt prăjite. În altă vreme a anului, aceştia ar fi fost de ajuns doar cât să le stârnească foamea, dar acum în ajunul marilor ploi, când începea anotimpul sterp

al foametei, insectele prăjite erau singurele bucate pentru prânz, căci în cele mai multe hambare nu mai rămăseseră decât vreo câţiva pumni de cuşcuş şi câteva boabe de orez.

CAPITOLUL 4

În fiecare dimineaţă cădeau acum ploi răcoroase şi iuţi. Când conteneau câteva ceasuri, Kunta şi tovarăşii lui de joacă se năpusteau nerăbdători afară.

– E-al meu. E-al meu, strigau pruncii ori de câte ori curcubeul strălucitor se arcuia asupra pământului, părând că-i foarte aproape.

Dar ploile mai aduseră şi roiuri de insecte zburătoare, ale căror înţepături şi muşcături otrăvitoare îi alungau din nou în casă.

Apoi, dintr-o dată, într-o noapte, se porniră ploile cele mari şi oamenii se îngrămădiră în colibele lor reci, jilave, ascultând apa şiroind peste acoperişuri de stuf, privind fulgerele şi îmbărbătându-şi pruncii când tunetele înspăimântătoare brăzdau întunericul nopţii. Printre tunete şi trăsnete nu se mai auzea decât lătrat de şacal, urlet de hiene şi orăcăit de broaşte.

Ploile reveneau şi-n noaptea următoare, apoi în cealaltă noapte, şi-n cealaltă, şi-n cealaltă, mereu noaptea – potopind luncile de pe malul râului, transformând ogoarele în mlaştini, iar satul în groapă de noroi. Cu toate acestea, în fiecare dimineaţă, înainte de masă, toţi bărbaţii din Juffure străbăteau cu greu noroiul spre micuţa moschee şi-l implorau pe Allah să le trimită şi mai multă ploaie, căci viaţa însăşi depindea de apa intrată adânc în pământ înainte de începerea arşiţelor celor mari, căci ele vor usca plantele ale căror rădăcini nu vor găsi apă să supravieţuiască.

În coliba umedă a copiilor, slab luminată şi abia dezmorţită de focul de vreascuri şi bucăţi de balegă fumegând în vatra scobită în lutul de pe jos, bătrâna Nyo Boto îi istorisea lui Kunta şi celorlalţi copii despre vremuri cumplite de care-şi amintea ea, când nu căzuseră ploi îndeajuns. Căci oricât de rău ar fi fost acum, Nyo Boto îşi amintea de un timp când fusese şi mai rău. După două zile de ploaie îndestulată, le povestea ea, apăruse din nou soarele pârjolitor. Deşi oamenii au înălţat rugi fierbinţi lui Allah şi au dansat vechiul dans al ploii şi au sacrificat în fiecare zi câte două capre şi un taur, totuşi tot ce fusese sădit în pământ s-a veştejit şi s-a uscat; s-au uscat chiar şi ochiurile de apă din pădure, spunea Nyo Boto, şi au început să dea năvală la fântâna satului, mânate de sete, mai întâi zburătoarele sălbatice, apoi animalele pădurii. Mii de stele lucitoare sclipeau în fiece noapte pe cerul limpede ca lacrima; sufla un vânt rece şi tot mai mulţi oameni au căzut bolnavi. Duhurile rele puseseră desigur stăpânire pe sat.

Cei ce mai aveau vlagă continuară să se roage şi să danseze şi în cele din urmă au fost sacrificate ultima capră şi ultimul taur. Părea că Allah îşi întorsese faţa de la Juffure. Unii – bătrânii, neputincioşii şi bolnavii – au început să moară. Alţii pribegeau, căutând vreun sat unde să se milogească de cineva care avea de mâncare să-i primească slugi, dându-le doar ceva să-şi ostoiască foamea, iar cei ce rămâneau zăceau fără cunoştinţă în colibele lor. Tocmai atunci, spuse Nyo Boto, Allah îndrumă paşii marabutului Kairaba Kunta Kinte spre înfometatul sat Juffure. Văzând în ce stare jalnică se aflau oamenii, el îngenunche şi se rugă lui Allah timp de cinci zile, fără să-şi îngăduie odihnă, sorbind doar câteva picături de apă drept hrană. Iar în seara celei de a cincea zile se porni ploaia cea mare, potopind totul, dar mântuind astfel satul.

Când povestea se termină, copiii se uitară cu mai mult respect la Kunta, care purta numele acelui slăvit strămoş,

bărbatul bunicii Yaisa. Kunta şi până atunci observase cum se poartă părinţii celorlalţi copii cu Yaisa şi bănuia că era o femeie de vază, aşa cum era, desigur, şi Nyo Boto.

Ploua deci din belşug în fiecare noapte, iar Kunta şi ceilalţi copii îi văzură pe cei mari abia croindu-şi drum prin noroiul ce le ajungea la glezne sau uneori până la genunchi, ba până la urmă aveau nevoie chiar de canoe ca să ajungă dintr-un loc într-altul. Kunta o auzise pe Binta spunându-i lui Omoro că orezăriile fuseseră potopite de apele umflate ale bolongului. Rebegiţi şi flămânzi, taţii copiilor jertfeau lui Allah aproape în fiecare zi caprele şi taurii preţioşi, mai cârpăceau acoperişurile găurite prin care trecea ploaia, mai puneau câte o proptea colibelor ce se porneau să cadă şi se rugau ca rezervele de orez şi cuşcuş, aproape pe terminate, să-i mai ţină până la cules.

Dar Kunta şi ortacii lui, prunci neştiutori, nu băgau în seamă stomacul gol ce le da ghes, tot jucându-se în noroi, luându-se la trântă, lăsându-se să alunece pe fundul gol. Şi totuşi tânjind să mai vadă soarele din nou, îşi întindeau braţele spre cerul de culoarea ardeziei şi strigau, aşa cum îi auziseră pe părinţii lor:

– Străluceşte, soare, şi-ţi voi jertfi o capră!

Ploaia cea dătătoare de viaţă înviorase şi îmbelşugase tot ce era sortit creşterii. Pretutindeni ciripeau păsările, iar copacii şi ierburile erau încărcate de flori îmbălsămate. Noroiul negru-roşcat ce se lipea de tălpile picioarelor era în fiecare dimineaţă smălţat de petalele multicolore şi de frunzele verzi biciuite de ploaia din noaptea precedentă. Dar în ciuda acestei regenerări a naturii, sătenii din Juffure începură să cadă seceraţi de boală, căci nici una dintre bogatele recolte ce creşteau nu era suficient de coaptă pentru mâncare. Copiii şi vârstnicii priveau cu jind la sutele de mangrove rotofeie ce atârnau pe crengile copacilor, dar erau verzi şi tari ca piatra şi cei ce muşcau din ele se îmbolnăveau.

– Doar pielea şi osul a mai rămas de el! se văita bunica Yaisa, plescăindu-şi tare limba în gură, de câte ori îl vedea pe Kunta.

Dar de fapt era la fel de slabă şi ea, căci nu mai era nici un grăunte în nici un hambar din Juffure. Cele câteva vite, păsări şi capre care nu fuseseră mâncate sau jertfite, trebuiau ţinute în viaţă – şi hrănite – dacă mai doreau să aibă şi-n anul viitor viţei, iezi şi pui. Aşa că sătenii începură să mănânce rozătoare, rădăcini sau frunze adunate cu greu din sat sau din afara lui, în căutări care începeau de la răsărit şi ţineau până la asfinţitul soarelui.

Dacă bărbaţii s-ar fi dus la pădure, aşa cum făceau de obicei la altă vreme a anului, să vâneze fiare sălbatice, n-ar fi avut putere să le târască până acasă. Tabuurile tribale nu le îngăduiau să mănânce nici maimuţe şi babuini, nici să se atingă de ouăle atâtor găini ce zăceau pretutindeni pe jos, sau de milioanele de broaşte mari şi verzi pe care cei din tribul mandinka le socoteau otrăvitoare. Şi ca nişte musulmani drept credincioşi ce erau, mai bine alegeau moartea decât să mănânce carnea porcilor sălbatici care veneau în turme, râmând, până în inima satului.

Familii întregi de berze îşi făcuseră dintotdeauna cuiburile pe ramurile cele mai dinspre vârf ale fromajerului din sat, iar când ieşeau puii din găoace, berzele cele mari zburau grăbite de colo-colo să aducă peştele pe care-l prindeau din bolong ca să-şi hrănească puii. Pândindu-le, bunicile şi copiii se năpusteau sub copac chiuind şi azvârlind beţigaşe şi pietre în sus spre cuiburi. Şi deseori, în zgomotul şi zăpăceala ce urma, din gura căscată a vreunui pui de barză se întîmpla să scape vreun peşte, iar peştele se întâmpla să lunece din cuib şi să cadă cu zgomot la pământ, prin frunzişul des al copacului. Copiii se luau la trântă care să ia prada, căci familia aceluia urma să aibă mare ospăţ la cină. Iar dacă se întîmpla ca vreuna dintre pietrele azvârlite de copii să lovească vreun pui nătâng şi golaş, care murea sau se rănea izbindu-se

de pământ, atunci mai multe familii mâncau supă de barză în seara aceea. Dar astfel de bucate erau rare.

Târziu, pe înserate, toți membrii familiei se întorceau în colibă, aducând fiecare ce putuse găsi – câteodată doar vreo cârtiță sau, dacă erau norocoşi, vreun pumn de râme – pentru blidul de zeamă din seara aceea, zeamă piperată şi condimentată din belşug, ca să-i mai schimbe gustul; dar astfel de bucate le umpleau doar pântecele, fără să le dea putere. Şi de aceea, unul câte unul, sătenii din Juffure începură să moară.

CAPITOLUL 5

Tot mai des răsuna satul de strigătul ascuțit al câte unei femei. Strigătul însemna că s-a mai dus un suflet de om. Iar după-amiaza, de obicei, era adus țeapăn înapoi în sat, într-o piele de taur, vreun țăran care, ducându-se să taie buruienile de pe ogor, fusese răpus de boală.

Tot de boală începură să li se umfle şi picioarele. Pe alții îi apucau fierbințelile, asudau din belşug şi aveau friguri. Copiilor le ieşiseră pe mâini şi pe picioare băşici, care se umflau, se întindeau cu repeziciune, plesneau şi din ele se scurgea o zeamă roşiatică ce atrăgea muştele sâcâitoare; şi băşicile astea îi dureau cumplit.

Într-o zi, dând s-o ia la fugă, Kunta se lovi la băşica de la picior, se împiedică şi căzu. Prietenii de joacă îl ridicară, amețit de tot şi țipând cât îl ținea gura, cu fruntea plină de sânge. Cum Binta şi Omoro erau la lucru la câmp, îl duseră în grabă la coliba bunicii Yaisa, care nu mai venise în coliba copiilor de mai multe zile.

Părea foarte slăbită, cu fața ei neagră, suptă şi scofâlcită, şi şedea asudând sub pielea de taur pe salteaua ei de bambus. Dar când îl văzu pe Kunta sări iute în picioare să-i şteargă fruntea însângerată. Strângându-l în brațe, le porunci celorlalți copii să dea

fuga şi să-i aducă nişte furnici Kelelalu. Când se întoarseră, bunica Yaisa strânse cu putere marginile rănii, strivind pe rând furnicile ce se zbăteau. De îndată ce fiecare furnică îşi înfigea furioasă cleştii zdraveni în carne, de o parte şi de alta a rănii, bunica îi şi smulgea cu îndemânare trupul, lăsându-i capul înfipt acolo, până când rana fu cusută.

Îi spuse lui Kunta să se odihnească lângă ea, în pat. Un răstimp nu mai scoase nici o vorbă. Apoi îşi mişcă mâna spre un vraf de cărți de pe polița de lângă pat. Vorbind încet şi tărăgănat, îi povesti lui Kunta mai multe despre bunicul lui, ale cărui cărți, spunea ea, se aflau acolo.

În patria lui de baştină, în Mauritania, Kairaba Kunta Kinte împlinise treizeci şi cinci de anotimpuri ploioase când dascălul lui, un mare marabut, îi dădu binecuvântarea care-l făcea om sfânt, povesti bunica Yaisa. Bunicul lui Kunta continuase tradiția neamului său de oameni sfinți, tradiție care începuse cu multe sute de anotimpuri ploioase în urmă, în vechiul Mali. Ca bărbat ce ținea de cel de-al patrulea kafo, el se rugase de bătrânul marabut să-l primească învățăcel şi, în următoarele cincisprezece anotimpuri ploioase, călătorise cu nevestele, sclavii, învățăceii, vitele şi caprele sale, colindând din sat în sat în slujba lui Allah şi a supuşilor săi. Pe poteci pline de colb, prin pâraie nămoloase, sub arşița soarelui şi răcoarea ploilor, prin văi înverzite şi pustiuri răscolite de vânturi, istorisea bunica Yaisa, au pribegit, străbătând întreg ținutul de la miazăzi de Mauritania.

După ce fu uns ca un sfânt, Kairaba Kunta Kinte colindă din nou, de unul singur, timp de mai multe luni, prin Keyla, Djeela, Kangaba şi Timbuktu, ținuturi ale vechiului Mali, închinându-se cu umilință marilor patriarhi mai vârstnici, cerând pentru reuşita lui binecuvântarea, pe care cu toții i-au dat-o cu dragă inimă. Apoi Allah i-a îndreptat paşii către miazăzi, iar apoi spre Gambia, unde a poposit mai întâi în satul Pakali N'Ding.

Şi nu după mult timp, oamenii din satul acela îşi dădură seama, după urmările rugăciunilor sale, că acest tânăr sfânt avea un har ales dat de Allah. Vestea fu împrăştiată de tobele vorbitoare şi în curând alte sate încercară să-l cheme, trimiţându-i soli ce-i ofereau fecioare neprihănite de neveste, sclavi, vite şi capre. Plecă, într-adevăr, de data aceasta în satul Jiffarong, dar numai pentru că Allah îl chemase acolo, căci oamenii din satul acela nu aveau ce să-i dea altceva decât mulţumirea pentru rugăciunile sale. Acolo află el de satul Juffure, unde oamenii boleau şi-şi dădeau duhul din lipsă de ploaie. Şi aşa ajunsese în Juffure, spuse bunica Yaisa, şi timp de cinci zile se rugase fără contenire, până ce Allah trimise ploaia cea mare ce mântui satul.

Aflând de marile isprăvi ale bunicului lui Kunta, regele din Barra, care domnea peste această parte a Gambiei, i-a dăruit el însuşi o fecioară de neam să-i fie primă soţie, şi numele ei era Sireng. Ea îi dărui doi feciori, iar el îi numi Janneh şi Şaloum.

– Tocmai atunci, spuse bunica Yaisa şi ochii îi scăpărară, o văzu el pe Yaisa dansând seoruba! Şi nu aveam decât cincisprezece anotimpuri ploioase! (Zâmbi cu toată gura, dezvelindu-şi gingiile fără dinţi.) Şi nu mai avu nevoie de nici un rege ca să-i aleagă cea de a doua nevastă!

Îl privi apoi pe Kunta.

– Şi din pântecul meu i l-am zămislit pe Omoro, tatăl tău.

Întors în coliba mamei sale, Kunta stătu treaz, gândindu-se la ceea ce-i spusese bunica Yaisa. Niciodată până atunci nu pricepuse Kunta pe de-a întregul că acest om sfânt fusese tatăl tatălui său şi că Omoro îl cunoscuse, aşa cum el îl cunoştea pe Omoro, că bunica Yaisa era mama lui Omoro, aşa cum Binta era mama lui. Şi într-o bună zi şi el îşi va găsi o femeie, aşa ca Binta, care să-i zămislească un prunc al lui. Şi la rândul lui, fiul său va...

Răsucindu-se într-o parte, Kunta îşi depăna gândurile, încet, încet, până adormi.

CAPITOLUL 6

În zilele următoare, după asfinţitul soarelui, întorcându-se de la orezărie, Binta îl trimitea pe Kunta la fântâna satului să-i aducă o tigvă de apă proaspătă, din care făcea o supă din orice resturi se nimerea să găsească. Apoi îi duceau puţină supă şi bunicii Yaisa, în partea cealaltă a satului. Acum avea pântecele mare şi greoi.

Şi pe când bunica Yaisa se împotrivea cu voce stinsă, spunând că în curând se va simţi din nou în puteri, Binta deretica prin colibă şi punea lucrurile la locul lor.

Într-o noapte, Kunta se trezi scuturat cu putere de tatăl său. În patul ei, Binta gemea înăbuşit, iar în colibă se mişcau de colo-colo cu iuţeală Nyo Boto şi Jankay Touray, prietena Bintei. Omoro o porni în grabă să cutreiere satul cu Kunta, care, tot întrebându-se ce o mai fi fost şi asta, se pomeni culcat în patul tatălui său.

A doua zi, de dimineaţă, Omoro îl trezi din nou şi-i spuse:

– Să ştii că ai un frate.

Ridicându-se adormit în genunchi şi frecându-se la ochi, Kunta îşi dădu seama că era o întâmplare ieşită din comun, de-i făcea atâta plăcere tatălui său. După amiază, Kunta se găsea cu cei de seama lui, căutând câte ceva de-ale gurii, când îl strigă Nyo Boto şi-l duse s-o vadă pe Binta. Părea aşa de istovită, cum şedea pe marginea patului mângâindu-şi încetinel pruncul din poală... Kunta rămase o clipă să cerceteze trupşorul acela mic, negru şi zbârcit; îşi ridică apoi privirile la cele două femei ce îi zâmbeau. Ieşind afară fără să scoată vreo vorbă, în loc să se ducă înapoi la prietenii lui, merse în spatele colibei tatălui lui şi se aşeză acolo de unul singur să cugete la ceea ce văzuse.

În următoarele şapte nopţi, Kunta a continuat să doarmă în coliba lui Omoro şi nimeni nu părea să-l bage în seamă. Începuse chiar să se teamă că mama lui nu-l

mai dorea – şi nici măcar taică-său – până când, în seara celei de a opta zile, Omoro l-a chemat în fața colibei mamei sale, împreună cu toată suflarea din Juffure care era în stare să umble pe picioare, să vadă cum i se dă pruncului numele Lamin, ales anume pentru el.

În noaptea aceea Kunta a dormit bine şi în pace – la loc în patul lui, lângă mama şi frățiorul lui. Iar după vreo câteva zile, Binta începu să meargă cu pruncul la coliba bunicii Yaisa, unde rămânea mai toată ziua. După chipurile îngrijorate ale Bintei şi a lui Omoro, Kunta îşi dădea seama că bunica Yaisa era foarte bolnavă.

Câteva zile mai apoi, târziu într-o după-amiază, pornise împreună cu copiii de seama lui să culeagă fructele de mango, care se pârguiseră. Zdrobind coaja tare, galben-portocalie, de vreo piatră mai la îndemână, îşi înfigeau dinții la un capăt mai rotund şi strângeau tare ca să poată suge miezul dulce şi moale dinăuntru. Tocmai umpleau coşurile cu fructe, când Kunta auzi strigătul unei voci cunoscute răzbătând dinspre coliba bunicii. Îl trecu un fior, căci recunoscuse vocea Bintei în bocetul vestitor de moarte, pe care-l auzise atât de des în ultimele săptămâni. I se alăturară de îndată şi alte femei scoțând strigăte ascuțite ce umplură iute întreg satul. Năuc, Kunta o rupse la fugă spre coliba bunicii.

Kunta îl zări pe Omoro zdrobit de durere, iar pe bătrâna Nyo Boto plângând amarnic. Din când în când, răsuna toba tobalo, iar jaliba striga în gura mare faptele bune ale bunicii Yaisa în lunga ei viață în Juffure. Amuțit de uimire, Kunta se holba la fetele tinere, nemăritate, care împrăştiau țărâna din bătătură cu evantaie largi împletite din fire de iarbă, după cum cerea datina la moartea cuiva.

Binta, Nyo Boto şi alte două femei care boceau intrară în colibă, iar oamenii de afară căzură în genunchi şi-şi plecară capetele. Câțiva bărbați aduseră un buştean mare de curând tăiat, şi-l puseră înaintea colibei. Kunta văzu cum femeile scoaseră trupul bunicii, înfăşurat din

cap până în picioare într-un giulgiu alb de bumbac, şi-l aşezară pe fața netedă a buşteanului.

Kunta abia mai văzu printre lacrimi bocitoarele care se-nvârteau în şapte cercuri în jurul Yaisei, rugându-se şi îngânând încetişor cântece rituale, iar alimamul striga cu vocea jeluitoare că ea pornise la drum să împartă viața veşnică cu Allah şi cu strămoşii ei. Ca să-i dea putere pentru o astfel de călătorie, flăcăii îi aşezau cu grijă de jur împrejurul trupului coarne de vite pline de cenuşă.

După ce au plecat rând pe rând cei veniți s-o jelească, Nyo Boto şi celelalte bătrâne se aşezară în jurul ei, îngrămădindu-se bocind şi lovindu-se cu palmele peste față. Nu mult după aceea, tinere femei aduseră cele mai late frunze de *ciboa* pe care le putuseră găsi, să păzească de ploaie capul bătrânelor cât o dura priveghiul. Şi pe când bătrânele se aşezară, tobele satului vestiră departe în noapte moartea bunicii Yaisa.

Şi-n dimineața ce urmă, după obiceiul străbun, doar bărbații satului – cei ce erau în stare să se țină pe picioare – formară alaiul spre locul de îngropăciune, nu departe de sat, unde altfel nimeni nu se ducea, tocmai din respectul plin de teamă al celor din tribul mandinka față de spiritele strămoşilor. Omoro mergea în urma bărbaților ce purtau trupul bunicii Yaisa, ducându-l în brațe pe Lamin şi ținându-l de mână pe Kunta, care era atât de înspăimântat încât nu mai putea nici să plângă. În spatele lor veneau ceilalți bărbați ai satului. Trupul țeapăn, înfăşurat în giulgiul alb, fu coborât în groapa de curând săpată, iar deasupra puseră o rogojină groasă împletită din trestii. Îngrămădiră apoi scaieții, ca să împiedice hienele să scurme.

Multe zile după aceea, Kunta abia de mai putea mânca sau dormi. Era atât de întristat şi îndurerat că, într-o seară, Omoro îl luă în coliba lui şi, acolo, lângă patul lui, îi vorbi mai blând şi mai mângâietor ca niciodată, încercând să-i aline durerea.

Îi povesti că în fiecare sat trăiesc trei feluri de oameni. Mai întâi cei pe care-i vezi că merg de colo-colo, mănâncă, dorm şi muncesc. După aceea strămoşii, cărora li se alăturase acum şi bunica Yaisa.

– Dar al treilea fel – aceştia cine sunt? întrebă Kunta.

– Al treilea fel de oameni, spuse Omoro, sunt cei ce aşteaptă să se nască.

CAPITOLUL 7

Ploile conteniră, iar aerul umplea golul dintre cerul albastru strălucitor şi pământul îmbibat de umezeală, cu miasme grele de flori sălbatice şi de fructe pârguite. Disde-dimineață se auzeau pivele femeilor pisând milet, cuşcuş şi arahide. Bărbații o porniseră la vânat, aducând antilope frumoase şi durdulii, iar după ce împărțeau carnea, argăseau pieile. Iar femeile, scuturând tufele de mangkano pe ştergare aşezate dedesubt, adunau de zor fructele coapte şi roşietice, le puneau să se usuce la soare, iar mai apoi le zdrobeau ca să aleagă de pe semințe gustoasa lor făină. Nimic nu era de aruncat. Cu semințele, înmuiate şi fierte cu milet măcinat, se făcea un terci dulceag.

Hrana devenea mai îndestulată; bărbații începură să umble mai vioi în drumul lor spre ogoare, cercetându-şi cu mândrie recoltele îmbelşugate, care în curând aveau să fie gata de cules. Acum, că apele revărsate ale râului începuseră să se retragă în matcă, femeile vâsleau spre orezării, ca să smulgă ultimele buruieni dintre spicele de orez, înalte şi verzi.

Şi din nou satul răsuna de țipetele şi râsetele copiilor, reîntorşi la joacă după calvarul foametei îndelungate. Uneori Kunta şi Sitafa Silla, prietenul lui cel mai bun, care locuia în coliba vecină, dădeau fuga până la muşuroiul cel mare şi scormoneau după furnicile oarbe, fără aripi, care

trăiau în el, şi le priveau cum năvăleau afară cu miile, alergând înnebunite cu paşi mărunţi şi repezi să scape de urgie.

Câteodată băieţii zgândăreau popândăii ce trăiau sub pământ şi-i goneau afară, în ierburi. Şi nimic nu le plăcea mai mult decât să strige şi să arunce cu pietre în cârdurile de maimuţe care se întâmplau să treacă prin împrejurimi; dar nici ele nu se lăsau mai prejos şi mai azvârleau câte o piatră înapoi, înainte de a se căţăra pe ramurile de sus. Adesea băieţi se luau la trântă, înşfăcându-se strâns unul pe altul, gâfâind, zvârcolindu-se la pământ şi sărind din nou în picioare, fiecare jinduind la ziua când ar putea deveni luptător de neînvins al satului ales să se înfrunte cu luptătorii altor sate în timpul sărbătorii recoltei.

Trecând în drumul lor pe lângă ţânci, cei mari se prefăceau că nici nu-i văd şi nici nu-i aud pe Sitafa, Kunta şi pe ceilalţi de seama lor cum mârâiau şi răgeau ca leii, trâmbiţau ca elefanţii şi guiţau ca porcii sălbatici; ori pe fetiţele care îşi hrăneau păpuşile şi pisau sorg, jucându-se între ele de-a mamele sau de-a nevestele. Dar copiii nu uitau să-şi arate respectul faţă de cei vârstnici. Uitându-se cuviincios în ochii celor mari, copiii întrebau „kerabe?“ (ai pace?) – iar aceştia, la rândul lor, le răspundeau „kera dorong“ (pace să fie). Iar dacă vreunul dintre cei mari le întindea mâna, copiii o strângeau pe rând cu amândouă mâinile, rămânând apoi cu mâinile împreunate la piept până când cel vârstnic pleca.

Învăţătura ce o primea Kunta acasă era aşa de severă, încât i se părea că fiecare mişcare a lui atrăgea câte o palmă de a Bintei, dacă nu cumva punea mâna pe el şi-l biciuia zdravăn. La masă, căpăta câte un ghiont după ceafă ori de câte ori îl prindea Binta că se uită în altă parte decât în blidul cu mâncare. Iar dacă, atunci când intra în colibă după o zi de joacă aprinsă, nu-şi curăţa cu grijă orice urmă cât de mică de murdărie, Binta apuca buretele ţepos de lujere de ierburi uscate şi o bucată de

săpun de casă şi-l freca pe Kunta de parcă ar fi avut de gând să-l jupoaie de viu.

Şi dacă i s-ar fi năzărit să caşte gura la ea, sau la taică-său, sau la oricare om mare, ar fi primit la iuțeală o palmă, ca şi atunci când ar fi avut obrăznicia să se bage în vorba vreunui vârstnic. Nici nu i-ar fi dat prin cap să spună vreodată altceva decât adevărul, căci nu avusese niciodată vreun motiv să mintă.

Şi cu toate că Binta era mereu de altă părere, Kunta îşi dădea silința să fie băiat cuminte şi începuse să-şi pună în aplicare, cu ceilalți copii, lecțiile de bună creştere de acasă. Când se ivea între ei vreo neînțelegere, ce se termina adesea cu ocări şi bătăi, Kunta le întorcea spatele şi pleca, arătându-şi astfel mândria şi stăpânirea de sine, care după cum îl învățase maică-sa erau cele mai de preț virtuți ale tribului mandinka.

Dar aproape în fiecare seară Kunta primea câte o palmă pentru că-l sâcâia pe frate-său mai mic – de obicei îl speria mârâind fioros, sau sărind în patru labe ca un babuin, dându-şi ochii peste cap şi scrijelindu-şi unghiile pe jos ca animalele.

– Las' că-l chem eu pe toubob, răcnea Binta la el, atunci când întrecea măsura.

Iar pe Kunta îl cuprindea groaza, căci bunicile povesteau adesea de ciudații oameni albi, păroşi, cu fețele roşii, care veneau în canoe uriaşe şi răpeau oamenii de pe la casele lor.

CAPITOLUL 8

În fiecare zi la vremea apusului, deşi rupți de foame şi de oboseala jocului, Kunta şi ortacii săi tot se mai luau la întrecere să se urce, care mai de care mai repede, în arbuştii pitici şi să strige arătând spre mingea rubinie ce abia se mai vedea: „Mâine o să fie şi mai frumos". Până şi

oamenii în toată firea îmbucau cina ceva mai repede, ca să se poată aduna la un loc în penumbra amurgului, să bată din palme şi să-şi sune tobele la ivirea lunii noi, ce-l întruchipa pe Allah.

Dar când nori grei învăluiau luna nouă, aşa cum se întâmpla în seara aceea, oamenii se risipeau îngrijoraţi, iar bărbaţii se duceau la moschee să ceară îndurare de la Allah, căci luna nouă învăluită însemna că duhurile din ceruri erau mâniate pe oamenii din Juffure. După rugăciune, bărbaţii îşi adunau familiile înspăimântate în jurul baobabului, unde jaliba, ghemuit lângă foc, bătea de zor în pielea de capră a tobei sale vorbitoare. Deşteptându-se, Kunta rămânea întins în pat şi asculta sunetele şi ritmul care erau atât de asemănătoare vorbirii, încât până la urmă reuşea să desluşească câteva cuvinte ce vesteau foamete, boală, jaf ori pârjol în vreun sat unde oamenii fuseseră ucişi sau răpiţi.

Lângă jaliba, atârna agăţată de o ramură a baobabului o piele de capră având pe ea semnele vorbirii, pe care arafangul le scrisese în arabă. În pâlpâirea slabă a focului, Kunta îl zărea pe jaliba izbind iute şi puternic beţele noduroase în anumite locuri ale tobei, transmiţând o chemare grabnică pentru cel mai apropiat vraci să vină la Juffure ca să alunge duhurile rele.

Neîndrăznind să-şi ridice privirea la lună, oamenii se grăbeau apoi spre casă şi se culcau înspăimântaţi. Dar, în toiul nopţii, se mai auzeau din când în când în depărtări şi alt tobe vorbitoare, din altă parte, cu aceleaşi chemări ca ale celor din Juffure.

A doua zi, bărbaţii de vârsta lui Omoro trebuiau să dea o mână de ajutor celor tineri să-şi păzească holdele aproape coapte de năvala babuinilor şi a păsărilor flămânde. Băieţilor din cel de-al doilea kafo li se spusese să-şi pască cu mai multă băgare de seamă caprele, iar mamele şi bunicile îşi ţineau pruncii pe aproape. Băieţii mai răsăriţi din primul kafo, cei de seama lui Kunta şi Sitafa, fură trimişi să se joace dincolo de gardul înalt al

satului, unde puteau pândi pe orice străin s-ar fi apropiat de copacul călătorilor. Dar degeaba au stat ei acolo, că nimeni nu s-a ivit în ziua aceea.

A doua zi dimineața, însă, a apărut un moşneag tare bătrân, sprijinindu-se într-un ciomag de lemn, cu o boccea mare pe capul pleşuv. Copiii o rupseră la fugă pe poarta satului, strigând. Sărind de la locul ei, bătrâna Nyo Boto se îndreptă şchiopătând spre toba cea mare, tobalo, şi începu să bată chemându-i în sat pe bărbați, care apărură de la câmp deîndată ce vraciul, ajuns la poartă, intra în Juffure.

Înconjurat de săteni, el se îndreptă către baobab şi-şi aşeză cu grijă bocceaua pe jos. Lăsându-se brusc în genunchi, scutură dintr-o traistă de piele de capră o grămadă de lucruri uscate: un pui de şarpe, o falcă de hienă, un dinte de maimuță, o aripă de pelican, picioare de felurite păsări şi rădăcini ciudate. Îşi roti apoi privirea de jur împrejur, şi, nerăbdător, făcu semn gloatei amuțite să-i facă loc mai mult. Oamenii se dădură înapoi, iar el începu să dârdâie din toate mădularele, cuprins desigur de duhurile rele din Juffure.

Trupul vraciului începu să se răsucească, fața i se schimonosi, ochii i se dădeau furioşi peste cap, iar mâinile tremurând se străduiau să atingă grămada de lucruri ciudate cu o baghetă ce părea că nu se poate mişca. Iar cînd, cu un efort suprem, vârful ei le atinse până la urmă, vraciul căzu pe spate şi rămase acolo, ca lovit de trăsnet. Oamenilor li se taie răsuflarea. Dar, încetul cu încetul, vraciul începu să-şi revină. Duhurile rele fuseseră alungate. Şi, pe când se ridica anevoie în genunchi, oamenii din Juffure, istoviți şi ei, dar uşurați – se repeziră la colibele lor şi se întoarseră de îndată cu daruri pe care i le închinară. Vraciul le puse în bocceaua cea mare şi grea, umplută cu daruri din alte sate, apoi o porni din nou la drum, să răspundă altor chemări. În mila lui cea mare, Allah se îndurase să mântuiască încă o dată satul de rele.

CAPITOLUL 9

S-au mai scurs încă douăsprezece luni, şi odată cu încetarea marilor ploi, începu în Gambia vremea drumeţiilor. Pe numeroasele poteci dintre sate umblau destul de mulţi călători – trecând sau oprindu-se în Juffure – ca să-i ţină de pază toată ziua pe Kunta şi pe prietenii lui de joacă. De câte ori se ivea vreun străin, alergau sculând tot satul în picioare, iar apoi dădeau buzna să-l întâmpine pe fiecare oaspete ce se apropia de copacul drumeţilor. Îngrămădindu-se cu îndrăzneală în jurul lui, flecăreau vrute şi nevrute, iar ochii lor ageri iscodeau vreun semn al îndeletnicirii sau al scopului călătoriei. Iar dacă se-ntâmpla să bănuie, îl părăseau în grabă pe oaspete şi-o rupeau la fugă să le dea de veste celor mari din coliba ce era la rând să-i găzduiască pe drumeţi în ziua aceea. Căci după datina străveche, în fiecare sat câte o familie oferea pe rând hrană şi adăpost oaspeţilor, care puteau rămâne acolo cât pofteau înainte de a-şi continua călătoria.

Însărcinaţi cu misiunea de a fi paznici ai satului, Kunta, Sitafa şi ceilalţi de o seamă cu ei începeau să se simtă şi să se poarte ca şi cum ar fi fost mult mai vârstnici. Acum, în fiecare zi, după prânzul cel mic, se adunau pe lângă curtea şcolii arafangului, se aşezau liniştiţi în genunchi şi ascultau cum acesta îi învăţa pe băieţii mai mari din cel de al doilea kafo, cei între cinci şi nouă anotimpuri, ploioase, să citească versete din Coran şi să scrie cu penele lor din tulpini de iarbă, înmuiate în cerneala neagră făcută din zeamă de portocală amară amestecată cu funingine de pe fundul ceaunelor de gătit.

Iar când şcolarii îşi terminau lecţiile şi dădeau fuga să-şi ducă la păscut caprele, departe în brusă, fluturându-şi poalele de bumbac ale straiului lor dundiko, Kunta şi ceilalţi copii se străduiau să nu pară prea impresionaţi, deşi, la drept vorbind, pizmuiau din tot

sufletul nu numai cămăşile lungi ale băieţilor mai mari, ci şi misiunile însemnate pe care le aveau. Deşi nu sufla nimănui nici un cuvânt, Kunta, la fel ca şi ceilalţi din primul kafo, simţea că este prea mare ca să mai fie tratat ca un copil şi să mai umble gol puşcă. Se fereau ca de ciumă de pruncii de ţâţă ca Lamin, iar pe cei care abia se înălţaseră nu-i băgau nici atât în seamă, decât doar când prindeau un prilej să le tragă vreo scatoalcă, Kunta, Sitafa şi cei de un leat cu ei începură să se învârtească pe lângă cei mari, de seama părinţilor lor, sperând să fie băgaţi în seamă şi poate trimişi să facă vreo treabă.

Într-o seară, după cină, înainte de începerea secerişului, Omoro îi spuse lui Kunta aşa, ca din întâmplare, că avea nevoie de el a doua zi, dis-de-dimineaţă, să-l ajute să păzească recolta. Kunta fu atât de tulburat, că abia mai închise ochii. Porniră la câmp, şi băiatul nu mai putu de bucurie când Omoro îi dădu sapa să i-o ducă. Kunta şi prietenii lui parcă aveau aripi, alergând în susul şi în josul rândurilor de arahide coapte, strigând şi aruncând cu beţe în porcii sălbatici şi în babuinii care veneau grohăind din brusă. Cu bulgări de pământ şi ţipete puneau pe fugă stoluri gureşe de păsări ce dădeau târcoale lanurilor de cuşcuş, căci ştiau din poveştile bunicilor că păsările înfometate pot pustii lanurile coapte mai iute decât orice animal. Adunând pumni întregi de cuşcuş şi arahide, scoase de taţii lor să vadă dacă se copseseră, cărând tigve cu apă rece de băut pentru bărbaţii de la câmp, copiii îşi treceau ziua muncind cu sârg şi mândrie.

Şase zile mai târziu, Allah a dat semn că secerişul poate începe. După rugăciunea suba, din zori, bărbaţii şi fiii lor – câţiva anume aleşi să poarte tobe mici souraba şi tan-tang – au pornit la câmp, unde au stat şi-au aşteptat cu capul înălţat şi auzul încordat. Într-un târziu, a răsunat marea tobă tobalo a satului, iar bărbaţii s-au repezit în lanuri, începând să secere. Jaliba şi ceilalţi toboşari porniră printre ei, sunându-şi tobele în ritm cu mişcările, şi

începură cu toţii să cânte. Din când în când, spre hazul tuturor, câte un bărbat îşi azvârlea secera în sus, la un anumit sunet al tobei, şi o prindea înapoi, la altă bătaie a tobei.

Cei de seama lui Kunta asudau pe lângă taţii lor, scuturând praful de pe tufele de arahide. Se odihniră puţin în cursul dimineţii, iar când, la vremea amiezii, se iviră fetele şi femeile cu prânzul, le întâmpinară cu strigăte vesele de uşurare. Veneau în şir, cântând şi ele cântece de seceriş; luară ceaunele cu mâncare de pe creştete, împărţiră bucatele în tigve şi le dădură toboşarilor şi secerătorilor, care se îndestulară şi apoi se aşezară să aţipească, până când se auzi din nou toba tobalo.

La sfârşitul zilei câmpul era presărat cu căpiţe din recolta culeasă. Asudaţi, plini de noroi, bărbaţii se îndreptară cu greu spre pârâul cel mai apropiat, unde îşi scoaseră hainele şi se vârâră în apă, râzând şi împroşcându-se ca să se răcorească şi să se spele. Apoi, cu cât se apropiau de hogeacurile fumegânde ale bucătăriilor, cu atât mai chinuitoare se simţea mireasma cărnurilor fripte ce urmau a fi servite de trei ori pe zi, cât ţinea secerişul.

În seara aceea Kunta băgă de seamă că maică-sa cosea ceva. A doua zi dimineaţă, când îşi luă sapa şi se îndreptă către uşă, ea îl privi cu asprime şi-l întrebă:

– Da' hainele de ce nu ţi le pui?

Kunta se întoarse brusc. În cui atârna un dundiko nou-nouţ. Străduindu-se să-şi ascundă emoţia, îl îmbrăcă nepăsător şi ieşi agale pe uşă – dar apoi o rupse la fugă de-i scăpărau călcâiele. Ceilalţi copii de-o seamă cu el erau de mult afară, toţi – asemeni lui – îmbrăcaţi pentru prima oară în viaţa lor, sărind, strigând, râzând; căci în sfârşit le fusese acoperită goliciunea trupului. Acum intraseră cu-adevărat în cel de al doilea kafo şi începeau să devină bărbaţi.

CAPITOLUL 10

În seara aceea, Kunta nu se întoarse în coliba mamei sale decât după ce se asigurase că întregul sat îi admirase straiele cele noi. Deşi muncise zdravăn toată ziua, nu simţea nici pic de oboseală şi-şi dădea seama că nu va fi în stare să se culce la ora obişnuită. Poate acum, că era om mare, Binta o să-l lase să stea mai târziu. Dar de îndată ce Lamin adormi, Binta îl trimise şi pe el la culcare, la fel ca-n celelalte seri, amintindu-i doar să-şi atârne dundikoul în cui.

Iar când, bosumflat, se întoarse să plece la culcare, arătându-şi cât putea mai tare nemulţumirea, Binta îl chemă înapoi, poate să-l certe că făcea nazuri, socoti Kunta, sau poate că i se făcuse milă de el şi se răzgândise.

– Taică-tău te cheamă la el mâine dimineaţă, îi spuse ea în treacăt.

Kunta ştia bine că n-avea rost să întrebe de ce, aşa că răspunse doar: „Bine, mamă", şi-i ură noapte bună. Acum somnul îi fugise cu totul şi se întreba ce faptă rea făcuse, căci se părea că-i supărase cu ceva. Dar oricât şi-a căznit mintea, nu-şi putea aminti nici cel mai mic lucru pentru care Binta să nu-l fi snopit în bătaie; ori taţii nu interveneau decât când se întâmpla ceva nemaipomenit.

A doua zi dimineaţa, Kunta fu atât de cuminte încât aproape uită de hainele cele noi, până când micuţul Lamin se întâmplă să se agaţe de ele. Kunta îşi repezi o mână să-l atingă, dar Binta îl fulgeră cu privirea şi se lăsă păgubaş. Se mai învârti un timp prin bucătărie, sperând că Binta o să-i mai spună câte ceva, dar când văzu că ea se purta de parcă nici nu i-ar fi pomenit vreodată ceva, se îndreptă încet către coliba lui Omoro şi se aşeză în faţa ei, cu mâinile strânse la piept.

Când Omoro ieşi şi, fără să scoată o vorbă, îi întinse o praştie mică, nou-nouţă, lui Kunta i se opri răsuflarea de-a binelea. Îşi plimbă privirea în jos la praştie, apoi în sus către tatăl său, fără să ştie ce să spună.

– Ia-o, eşti acum în cel de al doilea kafo. Dar să nu te prind că ţinteşti ce nu trebuie sau că nu dobori ce ţinteşti!

Kunta îşi simţi fălcile încleştate şi nu putu rosti decât:

– Da, *fa* (tată).

– Acum, că ai intrat în cel de al doilea kafo, înseamnă că o să duci caprele la păscut; azi o să mergi cu caprele împreună cu Toumani Tourai. El şi alţi băieţi mai mari or să-ţi arate ce să faci. Să ai grijă de ele. Iar de mâine dimineaţă o să te duci şi la şcoală.

Omoro se întoarse în colibă, iar Kunta dădu fuga la ţarcul caprelor, unde-l găsi pe Sitafa şi pe ceilalţi prieteni din acelaşi kafo, toţi îmbrăcaţi în noul dundiko, ţinându-şi strâns praştiile cele noi făcute de taţii lor, sau de unchii şi fraţii mai mari, dacă băieţii nu mai aveau tată.

Băieţii mai mari deschideau ţarcurile, iar caprele năvăleau behăind afară, flămânde. Zărindu-l pe Toumani, primul născut al celor mai buni prieteni ai lui Omoro şi ai Bintei, Kunta dădu să se apropie de el, dar Toumani şi cei de-o seamă cu el împingeau cu toţii caprele către băieţii mai mici, care nu ştiau cum să se dea la o parte din drum. Curând, prăpădindu-se de râs, băieţii mai mari împreună cu câinii wuolo îndreptară caprele pe poteca plină de praf, iar cei mai mici, de seama lui Kunta, o luară orbeşte la fugă după ei, ţinându-şi strâns praştiile şi încercând să scuture orice firicel de praf de pe cămaşa lor cea nouă.

Deşi cunoştea caprele destul de bine, Kunta nu-şi dăduse niciodată seama ce repede puteau alerga. Acum, caprele îi duceau spre o păşune mare, cu tufişuri mărunte şi cu ierburi, mărginită într-o parte de pădure, iar în cealaltă de ogoarele sătenilor. Băieţii cei mari îşi duseră fiecare cu îndemânare propria turmă să pască în locuri cu iarbă mai deasă, în timp ce câinii le dădeau târcoale sau se tolăneau jos lângă capre.

Într-un târziu Toumani binevoi să-l bage în seamă pe Kunta care se ţinea scai de el, dar se purtă de parcă băiatul mai mic n-ar fi fost decât o gâză, acolo.

– Ştii cât face o capră? îl întrebă; şi tot el răspunse: Nu-i nimic, dacă pierzi vreuna, o să-ţi arate taică-tău cu vârf şi îndesat.

Şi Toumani se porni să-i înşiruie o grămadă de sfaturi despre păscutul caprelor. Mai întâi de toate, dacă din lene sau neatenţie vreun băiat rătăcea o capră de turmă, nenorociri îngrozitoare se abăteau asupra lui. Arătându-i pădurea, Toumani îi spuse că acolo, de pildă, trăiau leii şi panterele, care se furişau adesea printre ierburile înalte şi doar dintr-un singur salt făceau praf o capră.

– Dar dacă vreun băiat le este mai la îndemână, continuă Toumani, e mult mai gustos decât o capră.

Citind satisfăcut uimirea în ochii larg deschişi ai lui Kunta, Toumani spuse mai departe:

– Dar mai păcătoşi decât leii şi panterele sunt toubobul şi trădătorii negri care-l ajută. Ei se strecoară pe brânci prin iarba înaltă, prind oamenii şi-i duc în ţinuturi îndepărtate, unde-i mănâncă. În cele cinci anotimpuri ploioase de când pasc caprele, continuă el, au fost prinşi nouă băieţi numai din Juffure şi mult mai mulţi din satele învecinate.

Kunta nu-l cunoscuse pe nici unul dintre băieţii dispăruţi, dar îşi amintea cât de îngrozitor fusese când auzise de ei, încât zile întregi nu îndrăznise să se depărteze nici la o aruncătură de băţ de coliba maică-si.

– Dar nici între porţile satului nu mai poţi fi în siguranţă, urmă Toumani de parcă i-ar fi citit gândurile.

Unul din Juffure, pe care îl cunoştea el, şi care rămăsese sărac lipit pământului când leii îi uciseseră toate caprele, fusese găsit că are bani de la toubob, la puţină vreme după ce pieriseră într-o noapte, chiar din coliba lor, doi băieţi din cel de al treilea kafo. El o ţinea că dăduse peste bani în pădure, dar cu o zi înaintea judecăţii sale în faţa Sfatului Bătrânilor, nu i-au mai dat nici lui de urmă.

– Tu erai prea mic ca să-ţi aduci aminte, spuse Toumani, dar se mai întâmplă de-asta şi acum. Aşa că

să nu ieşi de sub oblăduirea celor în care ai încredere. Iar când te afli aici cu caprele, să nu le laşi niciodată să meargă prea departe în savană, căci s-ar putea ca ai tăi să nu te mai vadă vreodată.

Şi-n timp ce Kunta tremura de frică, Toumani îi mai spuse că, chiar de nu-l prinde vreo pisică mare sau vreun toubob, tot poate da de bucluc dacă vreo capră se depărtează de turmă, căci un băiat singur nu poate prinde niciodată o capră care o ia razna pe ogoarele de arahide sau de cuşcuş. Şi dacă pleacă cu câinele după capră, restul turmei poate s-o ia la goană după capra rătăcită.

La vremea prânzului, când Toumani împărțea merindele pe care i le dăduse maică-sa pentru el şi Kunta, toți băieții de curând intrați în cel de al doilea kafo începuseră să prețuiască mai mult caprele lângă care trăiseră până atunci. După ce mâncară, unii băieți de seama lui Toumani se tolăniră pe sub arbuştii din apropiere, iar ceilalți o luară care încotro, țintind păsări cu praştiile neîncercate încă ale ucenicilor lor. Şi-n timp ce Kunta şi tovarăşii săi se străduiau să aibă grijă de capre, băieții cei mai mari îi ocărau şi le strigau să fie cu băgare de seamă şi se prăpădeau de râs când vedeau ce cumplit răcneau şi se năpusteau cei mici la orice capră care îndrăznea măcar să-şi ridice capul să se uite în jur.

Târziu, după-amiaza, când caprele se săturaseră de păscut, Toumani îl chemă pe Kunta şi-i spuse înțepat:

– Da' ce-ți închipui tu? C-am să-ți adun eu vreascurile pentru foc?

Numai atunci îşi aminti Kunta de câte ori îi văzuse pe băieți întorcându-se de la păscut, ducând fiecare câte o legătură de vreascuri pentru focurile de seară din sat. Cu un ochi la capre, cu altul la pădure, Kunta şi tovarăşii lui începură să alerge de colo-colo să adune ierburi mai mari sau rămurele căzute, care se uscaseră îndeajuns de tare ca să se poată aprinde. Kunta îşi adună vreascurile într-o legătură atât de mare cât socoti el că poate duce pe creştet, dar Toumani îl privi batjocoritor şi-i mai puse

câteva bețe pe deasupra. Kunta le legă apoi cu un fir de liană verde, opintindu-se ca să poată să le suie măcar pe cap, darmite să le mai ducă tot drumul până în sat.

Cu ajutorul celor mai mari, reuşiră cumva să-şi aburce legăturile pe creştet şi se luară după capre şi câini, care ştiau drumul spre casă mai bine decât proaspeții lor păstori. Kunta şi ceilalți de-abia îşi țineau legăturile să nu le scape. Şi niciodată nu-i fu mai drag satul ca acum când îl văzu, în sfârşit, rupt cum era de oboseală; dar nici nu apucară să pună piciorul în sat, că băieții mai vârstnici începură să facă o zarvă cumplită, răcnind comenzi şi sfaturi, țopăind de colo-colo, ca toți cei mari din preajmă să înțeleagă că-şi vedeau destoinic de treabă şi că ziua de instruire a puştilor celor neîndemânatici fusese o mare încercare pentru ei. Kunta îşi duse legătura de vreascuri până în curtea lui Brima Cesay, arafangul, care în dimineața următoare avea să-l primească la învățătură.

Imediat după prânzul de dimineață, în curtea şcolii se îngrămădiră nerăbdători păstorii cei noi, purtându-şi mândru fiecare tăblița din lemn de plop, pana şi o bucată de trestie de bambus plină cu funingine, din care puteau face cerneală, amestecând-o cu apă. Vorbindu-le de parcă ar fi fost mai neisprăviți chiar decât caprele lor, arafangul le porunci să stea jos. Şi nici n-apucă să-şi rostească vorbele, că şi începu să croiască în dreapta şi-n stânga cu nuiaua lui şfichiuitoare, făcându-i să se târască pe jos – căci nu-i împliniseră cu repeziciunea cuvenită prima poruncă. Privindu-i încruntat, le spuse apoi să ia aminte că atât timp cât vor veni la şcoala lui, cel ce va îndrăzni să scoată neîntrebat vreun cuvânt, va simți cu vârf şi îndesat mângâierea nuielei, pe care le-o flutură amenințător prin fața ochilor, şi va fi de îndată trimis acasă la părinții lui. Şi aceeaşi pedeapsă îl va aştepta pe oricare băiat ce va întârzia la şcoală dimineața sau după amiaza, când se întorcea cu caprele de la păscut.

– De-acum înainte nu mai sunteţi copii şi aveţi o mulţime de îndatoriri, le-a mai spus arafangul. Aveţi grijă să vi le îndepliniţi cum se cuvine.

Acestea fiind lămurite, i-a anunţat că vor începe lecţia din seara aceea cu câteva versuri din Coran, pe care trebuiau să le înveţe pe de rost şi să le recite înainte de a trece la altele. Apoi le-a dat drumul, căci începuseră să sosească elevii mai mari, foştii păstori. Aceştia păreau şi mai emoţionaţi decât Kunta şi tovarăşii lui, căci era ziua ultimei lor probe la recitări din Coran şi la scriere arabă, de care depindea recunoaşterea trecerii lor în cel de al treilea kafo.

Pentru prima dată în viaţa lor, Kunta şi toţi cei dintr-al doilea kafo reuşiră în ziua aceea să scoată singuri caprele din ţarc şi să le îndrepte într-un şir strâmb pe poteca ce ducea la păşune. Şi multă vreme, caprele abia izbutiră să rupă puţină iarbă, căci păstorii le goneau şi strigau la ele ori de câte ori îndrăzneau să facă vreun pas într-o parte ca să apuce un alt smoc de iarbă. Dar Kunta se simţea şi mai hăituit decât turma sa. Trecându-şi timpul cu caprele aproape toată ziua, cu arafangul dimineaţa şi înainte de căderea serii, părea că nu-şi mai găsea vreme să mai cugete.

CAPITOLUL 11

După ce fură culese arahidele şi cuşcuşul, veni rândul orezului. Nici un bărbat nu-şi ajuta nevasta: nici măcar băieţii de seama lui Kunta şi Sitafo nu-şi ajutau mamele, căci de orez se ocupau numai femeile. Prima geană de lumină a zorilor le găsi pe Binta şi Yankay Touray şi pe celelalte femei aplecate în lanurile lor de orez, tăind tulpinele înalte şi aurii, pe care le lăsau să se usuce câteva zile pe poteca dintre orezării, înainte de a le încărca în canoe şi a le duce în sat, unde fetele şi femeile

aveau să le stivuiască în cămările fiecărei case. Dar nici după ce se terminau recoltatul orezului, femeile tot nu-şi găseau odihna, căci trebuiau să-şi ajute bărbaţii să culeagă bumbacul, ce fusese lăsat să se usuce cât mai mult în soarele fierbinte, astfel încât firele să fie cât mai bune pentru ţesăturile femeilor.

Cum toată lumea aştepta cu nerăbdare sărbătoarea recoltei, ce ţinea câte şapte zile în fiecare an, femeile se îndemnau acum să ţeasă haine noi pentru ai lor. Deşi Kunta nu-şi putea ascunde ciuda, fu nevoit în câteva seri să aibă grijă de vorbăreţul şi nesuferitul fraţior, Lamin, în timp ce Binta torcea bumbacul. Dar i-a trecut supărarea când Binta îl luă cu ea la ţesătoarea satului, Dembo Dibba, pe care Kunta o urmări uimit cum prefăcea cu războiul ei şubred fusele de fire în fâşii de pânză. Înapoi acasă, Binta îl puse să strecoare apă prin cenuşă ca să facă leşia tare, în care ea amestecă frunze de indigo mărunt pisate, ca să-şi vopsească pânza în albastru tare. Toate femeile din Juffure făceau acelaşi lucru şi în curând pânza fu întinsă la uscat peste tufe, tivind satul întreg cu brâie în culori strălucitoare: roşu, verde, galben şi albastru.

Şi-n timp ce femeile ţeseau şi coseau, bărbaţii munceau şi ei de zor să-şi ducă la capăt treburile înainte de sărbătoarea recoltei şi înainte ca anotimpul secetos să zădărnicească orice muncă grea. Dregeau gardul înalt de bambus al satului, acolo unde se lăsase sau se rupsese din cauza caprelor şi taurilor ce-şi scărpinau spinarea de el. Întăreau colibele de chirpici, stricate de marile ploi, şi le acopereau cu paie proaspete. Câţiva tineri, ce urmau să se căsătorească, aveau nevoie de case noi, aşa că Kunta avu prilejul ca, împreună cu ceilalţi copii, să plămădească din nisip şi apă lutul cel gros şi moale folosit de bărbaţi să înalţe pereţii colibelor.

De la un timp, în ciutura fântânii începuse să apară noroi; atunci coborâră un om în fântână, care descoperi că peştişorul ţinut acolo să mănânce gângăniile murise în

malul apei. Aşa că hotărâră să sape altă fântână. Kunta nu-şi mai dezlipea ochii de la bărbaţii care săpară marea groapă până ce nu li se mai vedeau nici umerii şi scoaseră din ea câteva bucăţi de lut alb-verzui, de mărimea unui ou. Acestea fură imediat duse acelor femei din sat care urmau să aibă prunci şi care le mâncară în grabă. Lutul acela o să întărească oasele copilului, îl lămuri Binta.

Nimeni în tot satul nu era mai prins de treburi ca bătrânele bunici, care nu mai pridideau, până târziu în puterea nopţii, cu împletitul podoabelor de cap pe care fetele nemăritate urmau să le poarte la marea sărbătoare. Făceau conciuri, cozi şi chiar peruci întregi din fire lungi, scoase cu grijă din frunzele putrede de sisal sau din coajă înmuiată de baobab. Podoabele de cap mai tari, din sisal, costau mult mai puţin decât cele făcute din firele moi şi mătăsoase de baobab, a căror împletire dura atât de mult încât o perucă ar fi putut valora chiar cât trei capre. Dar cumpărătoarele se târguiau îndelung, ştiind că bunicile mai scădeau din preţ, plăcându-le ca înainte de fiecare vânzare să aibă parte de vreun ceas şi mai bine de tocmeală straşnică, cu exclamaţii zgomotoase.

Bătrâna Nyo Boto le încânta pe toate femeile nu numai cu perucile ei, meşteşugit împletite, dar mai ales cu felul ei gălăgios de a nesocoti tradiţia ce osândea femeia să arate cel mai înalt respect bărbatului. În fiecare dimineaţă stătea în faţa colibei, cu pielea ei groasă şi bătrână în bătaia soarelui, împletind de zor la podoabe, dar niciodată atât de zorită încât să nu aibă răgazul să ia aminte la fiece bărbat ce trecea pe drum.

– Ha, începea ea să strige, uită-te la el! Ăştia se cred bărbaţi! Ehe, ce bărbaţi mai erau pe vremea mea!

În acest răstimp, fetele din cel de al doilea kafo îşi ajutau mamele şi surorile mai mari să adune în coşuri de bambus rădăcini tămăduitoare şi mirodenii de gătit, pe care le puneau la soare să se usuce. Iar când se pisau grăunţe, tot fetele vânturau pleava şi cojile rămase. Apoi

dădeau o mână de ajutor şi la spălat, izbind de pietre hainele murdare ce fuseseră clăbucite cu săpunul tare, roşcat, făcut de mamele lor din leşie şi ulei de palmier.

Cum bărbaţii îşi isprăviseră treburile mai însemnate, rămăseseră doar vreo câteva zile înainte de luna nouă, care deschidea marea sărbătoare a recoltei în întreaga Gambie. Acum începu să se audă ici şi colo în sat zvon de cântări. Muzicanţii satului îşi încercau instrumentele: kora cea cu douăzeci şi patru de strune, tobele şi balafongurile cele melodioase, făcute din tigve prinse de bucăţi de lemn de diferite mărimi şi care erau lovite cu ciocănele de lemn.

Cei mai mulţi bărbaţi se odihneau acum, stând de vorbă, ghemuiţi la umbra baobabului. Cei de seama lui Omoro sau alţii şi mai tineri se ţineau respectuos mai departe de Sfatul Bătrânilor, care îşi chibzuiau hotărârile lor anuale dinaintea sărbătorii, asupra problemelor importante ale satului. Din când în când, doi sau trei tineri se ridicau, îşi întindeau mădularele şi o porneau prin sat umflându-se în pene, cu degetul cel mic de la mână depărtat, după străvechiul obicei *yayo* al bărbaţilor africani.

Câţiva bărbaţi doar îşi treceau timpul singuri, cioplind cu răbdare bucăţi de lemn de diferite mărimi şi forme. Kunta şi ceilalţi copii erau în stare să-şi uite de praştii, doar ca să se uite cum întruchipau cioplitorii chipurile misterioase şi înfricoşătoare ale măştilor ce urmau să fie purtate de dansatori la marea sărbătoare. Alţii ciopleau oameni sau animale cu mâinile şi picioarele lipite de trup, cu tălpi drepte şi capete semeţ ridicate.

Binta şi celelalte femei abia se mai odihneau doar lângă fântâna cea nouă a satului, unde veneau zi de zi să ia apă proaspătă şi să asculte clevetiri. Dar cum sărbătoarea bătea la uşă, mai aveau încă o mulţime de treburi de făcut. Trebuiau să termine hainele, să deretice în colibe, să înmoaie alimentele uscate, să taie caprele pentru ospăţ. Şi mai presus de orice, femeile trebuiau să se facă şi mai frumoase pentru marea sărbătoare.

Ce caraghioase i se mai păreau lui Kunta fetele mai mari, pe care de atâtea ori le văzuse cățărându-se ca băieții în copaci, iar acum de-abia se mişcau de colo-colo, sfioase şi emoționate. Nici nu mai ştiau să umble. Şi tare nu înțelegea de ce bărbații priveau cu atâta jind spre aceste arătări neîndemânatice, care, oricât ar fi încercat, nu erau în stare să azvârle măcar o săgeată.

Băgă de seamă că buzele unora dintre ele erau umflate cât pumnul, căci fuseseră înțepate cu scaieți şi frecate apoi cu funingine neagră. Până şi Binta, ca orice fată sau femeie mai mare de douăsprezece anotimpuri ploioase, fierbea seară de seară un amestec de frunze de fudano strivite, în care îşi înmuia apoi picioarele şi palmele până se făceau negre ca smoala. Când Kunta a întrebat-o pe maică-sa de ce făcea aceasta, ea i-a spus s-o şteargă de-acolo. Aşa că s-a dus să-l întrebe pe taică-său, care i-a răspuns:

– Cu cât este mai neagră femeia, cu atât este mai frumoasă.

– Da' de ce? întrebă Kunta.

– O să înțelegi tu într-o bună zi!

CAPITOLUL 12

În zori, Kunta sări ca ars când răsună toba tobalo. O luă la goană cu toți copiii de seama lui, amestecându-se printre cei mari ce se îndreptau spre copacul unde toboşarii satului băteau de mult tobele, strigând şi îndemnându-le de parcă ar fi fost nişte făpturi vii; de abia li se mai distingeau mâinile pe pielea întinsă a tobelor. Şi încetul cu încetul, mulțimea de săteni costumați crescu, mişcându-şi uşor mâinile, picioarele, trupurile, apoi din ce în ce mai iute, până când aproape toți începură să danseze.

Kunta văzuse de multe ori astfel de ceremonii, la plantat şi secerat, la nunţi, înmormântări şi naşteri, ori când bărbaţii plecau la vânătoare, dar dansul nu-l impresionase niciodată atât de tare şi de irezistibil ca acum. Fiecare om părea că mărturiseşte cu mişcarea trupului tot ceea ce avea în cuget. Lui Kunta nu-i venea să creadă când zări printre oamenii ce săltau, se învârteau şi se zgâlţâiau, mulţi dintre ei mascaţi, pe Nyo Boto şuierând sălbatic, zvârlindu-şi amândouă mâinile înainte, trăgându-se înapoi de parcă ar fi fost cuprinsă de o spaimă nevăzută. Apucând apoi o povară închipuită, începu să se zvârcolească şi să lovească aerul cu picioarele până se rostogoli pe jos.

Kunta se învârtea încoace şi încolo, uitându-se uimit la cei pe care îi recunoştea printre dansatori. Sub o mască înspăimântătoare îl văzu pe aliman, aruncându-se şi răsucindu-se fără încetare, ca un şarpe ce se încolăceşte pe trunchiul unui copac. Văzu că până şi cei mai vârstnici decât Nyo Boto îşi părăsiseră colibele, târându-şi picioarele lungi şi subţiri, bălăngănindu-şi braţele zbârcite, încreţindu-şi ochii umezi din cauza luminii soarelui, ca să danseze şi ei câţiva paşi tremuraţi. Mare-i fu mirarea lui Kunta când dădu cu ochii chiar şi de tatăl său. Genunchii lui Omoro tremurau năprasnic, iar tălpile stârneau praful. Scoţând chiote straşnice, se dădea înapoi, tremurând din toate mădularele, ca apoi să se arunce înainte, bătându-se cu pumnii în piept, sărind şi răsucindu-se în aer, icnind din greu când atingea din nou pământul.

Sunetul pătrunzător al tobelor, asemeni bătăilor inimii, părea că-i pulsează lui Kunta nu numai în urechi, dar în toate mădularele. Fără să-şi dea seama aproape, ca-n vis, îşi simţi trupul cum începe să tremure şi mâinile să cosească aerul, şi nu după mult timp ţopăia şi chiuia şi el în rând cu ceilalţi, pe care nici nu-i mai lua în seamă. Într-un târziu se poticni şi căzu istovit.

Se căzni să se ridice şi se dădu la o parte cu picioarele înmuiate, simţind o tulburare adâncă pe care

n-o mai avusese niciodată mai-nainte. Văzu cu uimire, teamă şi emoţie că nu numai Sitafa, dar şi ceilalţi de-o seamă cu el, jucau printre cei mari, şi se prinse din nou în dans. Sătenii jucară ziua întreagă, de la cel mai tânăr până la cel mai vârstnic, neoprindu-se, nici ei şi nici toboşarii, nici să mănânce nici să bea, ci doar să-şi mai tragă răsuflarea.

Iar când Kunta adormi buştean noaptea târziu, tobele tot mai băteau.

Cea de a doua zi a sărbătorii începu cu o paradă a oamenilor de vază. În fruntea procesiunii păşeau arafangul, alimamul, bătrânii, vânătorii, luptătorii şi alţii pe care Sfatul Bătrânilor îi lăudaseră pentru faptele de seamă făptuite în Juffure în anul ce trecuse. În urma lor se înşiră tot satul, cântând şi bătând din palme, iar muzicanţii îi purtau pe un drum şerpuit în afara satului. Când ajunseră la copacul drumeţilor şi-i dădură ocol, Kunta şi ceilalţi copii dădură buzna înainte şi alcătuiră şi ei un alai, mărşăluind înainte şi înapoi prin dreptul celor mari, făcându-şi plecăciuni şi zâmbindu-şi când se întîlneau, păşind vioi în ritmul fluierelor, clopoţeilor şi zornăitoarelor lor. Băieţii făceau cu rândul pe oamenii de vază; când îi veni rândul lui Kunta, se umflă în pene, mergând cu genunchii cât mai ridicaţi, simţindu-se cu adevărat că era cineva. Trecând prin dreptul celor mari, surprinse privirile Bintei şi ale lui Omoro şi-şi dădu seama cât de mândri erau de el.

Fiecare femeie din sat oferea cele mai felurite mâncăruri, poftind pe orice trecător să se oprească şi să guste un blid de bucate. Kunta şi prietenii săi se îndestulară cu multe tigve pline cu tocană minunată şi orez. Până şi carne era din belşug: capre şi vânat din pădure; fetele umpleau mereu coşurile de bambus cu toate fructele ce se puteau găsi la vremea aceea.

După ce-şi îndestulară burţile, băieţii dădură fuga la copacul drumeţilor să-i întâmpine pe străinii ciudaţi care se apropiau de sat. Unii urmau să înnopteze acolo, dar

cei mai mulți poposeau doar vreo câteva ore, îndreptându-se apoi spre sărbătoarea din satul următor. Călători senegalezi întindeau bucăți de pânză frumos colorate. Alții aduceau saci grei cu cele mai bune nuci de cola nigeriene, fixându-le prețul după mărime şi aspect.

Din susul fluviului veneau negustori în bărci încărcate cu bulgări de sare ca să le schimbe cu indigo, piei, ceară de albine şi miere. Acum Nyo Boto era tare ocupată să-şi vândă micile mănunchiuri de rădăcini de lămâi, curățate şi frumos cioplite, cu care, dacă-ți frecai dinții, dădeai un miros dulce şi răcoritor gurii.

Negustorii păgâni treceau în grabă pe lângă sat, fără să se oprească o clipă măcar căci încărcăturile lor de tutun şi bere erau doar pentru necredincioşi; musulmanii mandinka nici nu beau, nici nu fumau. Alți drumeți, grăbindu-se către aşezări mai mari, erau tinerii călători din alte sate, care umblau şi ei asemeni multor tineri ce plecaseră din Juffure în timpul secerişului. Zărindu-i pe când treceau pe poteca din afara satului, băieții alergau pe lângă ei o bucată de drum, încercând să vadă ce duceau în coşurile lor mici de bambus purtate pe creştet; de obicei era îmbrăcăminte, şi mici daruri pentru noii prieteni pe care se aşteptau să-i întâlnească în peregrinările lor, înainte de a se întoarce acasă, pe la vremea semănatului.

Satul se culca şi se scula în sunetul tobelor. Şi fiecare zi ce trecea aducea mereu alți muzicieni călători – meşteri ai stihurilor Coranului, mânuitori de balafon ori de tobe.

Când apăreau grioții şi rapsozii povestitori, se lăsa tăcerea printre sătenii adunați în jurul baobabului, dornici să asculte despre vechii regi, despre vestitele neamuri, despre războinici şi vajnice bătălii şi despre multe legende din trecut. Alteori, câte un griot religios făcea prevestiri grave şi le atrăgea atenția că Atotputernicul Allah trebuie îmblânzit, oferindu-se apoi ca, în schimbul unui dar neînsemnat, să conducă ceremonia cuvenită. Grioții cântăreți intonau cât îi ținea gura nenumărate versuri

despre frumuseţile regatelor din Ghana, Songhai, din vechiul Mali, iar când sfârşeau, unii săteni le mai plăteau încă ceva să cânte şi despre faptele de slavă ale părinţilor lor bătrâni, chiar în faţa colibelor acestora. Iar oamenii băteau încântaţi din palme când bătrânii ieşeau în prag, cu ochii micşoraţi de lumina strălucitoare a soarelui, zâmbind larg cu gurile lor ştirbe. Terminându-şi treaba, griotul cântăreţ nu uita să reamintească tuturor că o simplă chemare prin graiul tobelor şi o răsplată neînsemnată erau de ajuns să-l facă să vină oricând la Juffure, ca să înalţe cântece de slavă la înmormântări, nunţi ori cu alte prilejuri însemnate. Apoi o pornea la drum către satul următor.

În cea de a şasea zi a sărbătorii, pe la amiază, răsună sunetul unei tobe nemaiauzite. Desluşind vorbele pline de ocară ale tobei, Kunta se repezi afară din colibă şi, împreună cu sătenii, se îndreptă mânios spre baobab. Toba, aflată pe undeva prin apropiere, vestea sosirea unor luptători atât de puternici, încât toţi cei ce se credeau luptători în satul Juffure ar trebui să se ascundă, să nu dea ochii cu ei. Câteva clipe mai târziu, sătenii slobozira chiote de bucurie auzind cum tobele satului răspundeau tăios că acei străini nesăbuiţi îşi căutau singuri schilodirea, dacă nu cumva şi mai rău.

Oamenii dădură fuga la locul unde se dădeau luptele. În timp ce luptătorii satului îşi îmbrăcară veşmântul scurt dala, cu marginile din pânză răsucită în dreptul coapselor şi al spatelui, şi-şi acopereau tot corpul cu o unsoare din frunze strivite de baobab, amestecată cu cenuşă de lemn, auziră strigăte ce anunţau sosirea adversarilor. Străinii aceştia foarte trupeşi nu aruncară nici măcar o privire gloatei ce-i lua în zeflemea. Mergând ţanţoşi în urma toboşarului lor, se îndreptară direct spre locul luptei, îmbrăcaţi şi ei în dala, şi începură să se frece unul pe altul cu unsoare. Când se iviră şi luptătorii satului în urma toboşarului lor, strigătele şi înghiontelile mulţimii se înteţiră într-atât, încât amândoi toboşarii trebuiră să-i roage să se potolească.

Tobele slobozirā semnalul de începere: „Gata!". Cele două grupuri adverse se împărțiră, câte doi luptători lăsându-se pe vine şi privindu-se fix, ochi în ochi. „Haideți, haideți!" îi îmboldiră apoi tobele, iar fiecare pereche începu să-şi dea târcoale asemeni pisicilor. Cei doi toboşari se năpustiră apoi printre bărbații ce se pândeau, încordați; fiecare dintre ei cânta despre cei mai viteji strămoşi luptători ai satului lor, ale căror duhuri vegheau acum asupra lor.

Una câte una, perechile se încleştară cu gesturi fulgerătoare şi trânta începu. Şi, nu după mult timp, se luptau cu toții învăluiți în nori de praf, dând cu putere din picioare, încât spectatorii ce strigau din toate forțele nici nu-i mai puteau distinge. Nu se lua în seamă când alunecau sau când cădeau amândoi luptătorii odată; ieşea învingător doar cel ce îşi putea răsturna adversarul, îl ridica semeț în sus şi-l trântea cu putere de pământ. Pentru fiecare cădere de acest fel – prima a fost a celor din Juffure, cealaltă a adversarilor – mulțimea sărea în sus strigând, iar toboşarul anunța numele învingătorului. În spatele gloatei aprinse, Kunta şi ceilalți băieți se luptau şi ei de zor.

Până la urmă, lupta se sfârşi. Luptătorii din Juffure ieşiră învingători cu o singură doborâre, primind astfel, după datină, coarnele şi copitele unui taur de curând înjunghiat. Hălci mari de carne fură puse la fript, iar vitejii luptători adversari fură poftiți cu multă căldură la ospăț. Oamenii îi lăudară pentru puterea lor, iar fetele nemăritate le prinseră clopoței la glezne şi la mâini. În timpul ospățului ce urmă, băieții din cel de al treilea kafo măturară şi netezirā prundişul roşcat al arenei de luptă, pregătindu-l pentru dansul seoruba.

Soarele era la asfințit, când oamenii se adunară din nou în jurul locului de luptă, de data aceasta înveşmântați care mai de care mai frumos. Însoțite de sunetele abia şoptite ale tobelor, amândouă grupurile de luptători se avântară în arenă şi începură să se ghemuiască şi să

sară, cu muşchii fremătând, zornăindu-şi clopoţeii, spre admiraţia privitorilor care le lăudau forţa şi îndemânarea. Deodată tobele se porniră mai tare, iar fecioarele intrară şi ele în arenă, mlădiindu-se ruşinoase printre luptători. Apoi tobele începură să bată cât putură mai tare şi mai iute, iar picioarele fetelor se mişcară în ritmul lor.

Una după alta, asudate şi istovite, fetele părăseau până la urmă arena poticnindu-se, azvârlindu-şi în ţărână basmalele tiko vopsite în felurite culori. Toţi aşteptau cu încordare să vadă dacă vreun flăcău de vârsta însurătorii va ridica basmaua, arătând astfel cât de mult i-a plăcut dansul fetei, iar aceasta ar fi putut însemna că în curând va merge la tatăl ei să-l întrebe despre preţul ce trebuia să-l plătească în capre şi vaci pentru nuntă. Prea necopţi să priceapă astfel de lucruri, Kunta şi prietenii săi crezură că nu mai e nimic de văzut şi o luară la goană să se joace cu praştiile. Dar partea cea mai emoţionantă tocmai atunci începea, căci câteva clipe mai târziu, tuturor li se tăie răsuflarea când unul din oaspeţii luptători ridică o basma de jos. Era o întâmplare de seamă, şi încă fericită, dar norocoasa mireasă nu era prima care pleca, prin măritiş, în alt sat.

CAPITOLUL 13

În ultima dimineaţă a sărbătorii, Kunta fu trezit de urlete şi ţipete. Trăgându-şi în grabă dundikoul pe el, se năpusti afară, gâtuit de teamă. În faţa câtorva colibe învecinate, vreo şase oameni ţopăiau încolo şi încoace, răcnind cât îi ţinea gura şi fluturându-şi săbiile. Purtau nişte măşti înspăimântătoare, pălării foarte înalte şi costume de frunze şi scoarţă de copac. Cuprins de groază, Kunta văzu cum unul dintre aceşti oameni intra chiuind în

fiecare colibă, de unde ieşea smucind sălbatic de mână câte un băiat înspăimântat din cel de al treilea kafo.

Împreună cu alţi câţiva ortaci de-ai săi din cel de al doilea kafo, la fel de îngroziţi şi ei, Kunta se uita pe furiş de după o colibă. Fiecare băiat din cel de al treilea kafo purta pe cap câte o glugă mare şi albă de bumbac. Văzându-i pe Kunta, Sitafa şi pe ceilalţi băieţi mai mici, unul dintre oamenii mascaţi se năpusti la ei, scuturându-şi sabia şi strigând înspăimântător. Deşi se opri imediat şi se întoarse să-şi păzească prada acoperită cu gluga albă, băieţii se împrăştiară iute, ţipând îngroziţi. Iar când toţi băieţii din cel de al treilea kafo au fost adunaţi de prin sat, au fost daţi în seama unor sclavi care-i luară de mână, scoţându-i unul câte unul pe poarta satului.

Auzise Kunta că băieţii mai mari urmau să fie luaţi din sat pentru ritualurile de iniţiere, dar nu-şi închipuise că se va întâmpla chiar aşa. Plecarea băieţilor din cel de al treilea kafo, împreună cu bărbaţii care îi vor iniţia, lăsă o umbră de tristeţe asupra întregului sat. În zilele ce urmară, copiii nu mai vorbiră de altceva decât de lucrurile înspăimântătoare pe care le văzuseră, şi de altele şi mai grozave pe care le auziseră despre misterioasele ritualuri de iniţiere. Dimineaţa, arafangul tare-i mai ciufulea pentru lipsa lor de râvnă la învăţarea versetelor din Coran, iar după terminarea şcolii o porneau cu turmele de capre în savană, încercând să nu se mai gândească la ceea ce nici unul din ei nu putea uita – că vor face şi ei parte din următorul grup de băieţi din sat, cărora li se vor pune glugile albe pe cap şi vor fi scoşi pe poarta satului, îmbrânciţi şi loviţi.

Auziseră cu toţii că băieţii din cel de al treilea kafo nu se vor mai întoarce decât după ce vor trece douăsprezece luni pline, dar atunci vor fi bărbaţi. Kunta spunea că îi povestise cineva că la iniţiere băieţii erau bătuţi în fiecare zi. Un alt băiat, pe nume Karomo, povesti că erau puşi să vâneze fiare sălbatice, ca să aibă cu ce să se hrănească; iar Sitafo adăugă şi el că noaptea erau

trimişi singuri departe, în pădure, şi lăsaţi să găsească drumul înapoi. Dar lucrul cel mai cumplit, pe care nimeni nu-l pomenea, deşi pe Kunta îl înspăimânta, era că în timpul iniţierii îl vor însemna într-o anume parte a trupului. După un timp, cu cât vorbeau mai mult, cu atât gândul iniţierii îi înspăimânta atât de tare, încât băieţii încetară să o mai pomenească, fiecare încercând să-şi ascundă teama, nevrând să arate că era laş.

Kunta şi ortacii lui se mai obişnuiseră cu păstoritul; acum băieţii deveniseră iscusiţi ţintaşi cu praştiile şi cu arcurile cu săgeţi dăruite de taţii lor când intraseră în cel de al doilea kafo; aşa că acum îşi treceau un ceas, două omorând orice vietate mai mică ce le ieşea în drum: iepuri, veveriţe, şobolani de tufe, şopârle. După-amiaza, băieţii jupuiau şi curăţau vânatul, frecându-i măruntaiele cu sarea pe care o aveau întotdeauna cu ei, iar apoi, aprinzându-şi un foc, îşi pregăteau un praznic pe cinste.

Arşiţa sporea pe zi ce trecea. După-amiază, insectele nu-i mai înţepau pe oameni, căutându-şi adăposturi umbroase, iar caprele îşi îndoiau genunchii ca să poată ajunge la ierburile mărunte, singurele ce mai rămăseseră verzi printre cele înalte şi uscate. Dar Kunta şi prietenii săi nu aveau habar de căldură. Îmbrobonaţi de sudoare, se jucau de parcă fiecare zi ar fi fost cea mai grozavă din viaţa lor. Se luau la trântă ori se întreceau la fugă; uneori strigau şi se strâmbau unii la alţii, făcând pe rând de pază la caprele care păşteau în tihnă. Când se jucau de-a războiul, se ciomăgeau şi se tăiau în săbiile din ierburi de rădăcini vânjoase, până când unul dintre ei ridica un mănunchi de iarbă, în semn de pace. Apoi îşi răcoreau pornirile bătăioase frecându-şi picioarele cu măruntaiele unui iepure înjunghiat, aşa cum auziseră ei, în poveştile bunicilor, că făceau războinicii adevăraţi, care foloseau măruntaiele de miel.

Alteori, se hârjoneau cu credincioşii lor câini wuolo, pe care cei din tribul mandinka îi creşteau de veacuri întregi, fiind recunoscuţi în toată Africa drept una dintre cele mai bune rase de vânătoare şi de pază.

Uneori, pe când băieţii îşi urmau turmele ce căutau umbră şi iarbă mai gustoasă, se trezeau singuri, departe de ceilalţi. Primele dăţi când Kunta păţise aşa ceva, îşi adunase caprele cât putuse mai repede şi o luase iute înapoi, să fie mai aproape de Sitafa. Dar curând începură să-i placă astfel de clipe de singurătate, căci îi dădeau prilejul să pândească de unul singur vreun animal sălbatic mai mare. Şi nu vreo antilopă oarecare, sau vreun leopard, şi nici chiar un leu visa el să găsească, ci pe cel mai de temut şi mai periculos dintre toate fiarele – furiosul bivol sălbatic.

...Cel pe care-l urmărea el acum răspândise atâta groază în tot ţinutul, încât mulţi vânători porniseră să-l ucidă, dar nu reuşiseră decât să-l rănească, iar fiorosul animal îi împunsese pe rând cu coarnele lui blestemate. Şi mai însetat de sânge, din cauza rănilor dureroase, bivolul pusese pe fugă şi ucisese apoi câţiva săteni din Juffure care-şi munceau ogorul din afara satului. Vestitul *simbon* (vânător) Kunta Kinte se afla departe, în adâncul pădurii, afumând un ştiubei de albine ca să-şi sporească puţerea cu mierea lor. Auzind în depărtări tobele rugându-l să-şi izbăvească satul natal, nu putu să nu sară în ajutor.

Păşea atât de uşor prin ierburi că nu trosnea nici măcar un fir de iarbă sub tălpile sale, când porni în căutarea urmelor bivolului, purtat de cel de al şaselea simţ pe care numai meşterii simbon îl au, de cunosc pe unde merg animalele. Şi, nu după mult timp, dădu de urmele pe care le căuta; erau mai mari decât toate pe care le mai văzuse până atunci. Păşi cu grijă, adulmecând mirosul greu ce-l duse până la uriaşa balegă proaspătă a bivolului. Şi acţionând acum cu toată îndemânarea şi meşteşugul de care era în stare, simbonul Kunta Kinte zări în fine uriaşul trup al fiarei – care nu s-ar fi arătat unui ochi obişnuit – ascuns în ierburile dese şi înalte.

Încordându-şi arcul, Kinte ochi cu multă grijă şi trimise săgeata drept la ţintă. De data aceasta bivolul, grav rănit, deveni şi mai periculos ca oricând. Sărind iute în dreapta şi-n stânga, Kinte se ferea de atacurile fulgerătoare şi disperate ale fiarei, având răgaz să-şi adune forţele doar când bivolul se răsucea să-l atace din nou. Cea de a doua săgeată o azvârli doar atunci când sări în lături în ultima clipă, iar uriaşul animal pică de îndată mort.

Şuieratul puternic al fluierului lui Kinte scoase din ascunzători pe vânătorii tremurând de spaimă şi groază, care dăduseră mai înainte greş acolo unde el ieşea acum învingător. Kinte le porunci să jupoaie pielea uriaşă şi să-i taie coarnele, iar apoi să mai cheme şi alţi oameni ca să-i ajute să târască animalul până în Juffure. Cu strigăte de bucurie, sătenii aşternură piei pe jos, la poarta satului, ca nu cumva Kinte să-şi prăfuiască tălpile. Tobele ropoteau „SIMBON KINTE", la fel strigau şi pruncii, scuturând deasupra capetelor ramuri încărcate de frunze. Toţi se îmbrânceau, înghesuindu-se să-l atingă pe puternicul vânător, sperând ca ceva din voinicia lui să se lipească şi de ei.

Din mijlocul mulţimii se desprinse, îndreptându-se spre el, cea mai chipeşă, mai mlădie fecioară, cu pielea cea mai întunecată din întreg satul, ba mai degrabă din întreaga Gambie, şi îngenunchind înaintea lui, îi întinse o tigvă cu apă rece; dar Kinte, căruia nu-i era sete, de abia îşi înmuie degetele, ca să-i facă pe plac, după care fata sorbi apa cu ochii înlăcrimaţi de fericire, arătându-şi astfel dragostea deplină.

Gloata care-l aclama se despărţi, lăsând loc să treacă Omoro şi Binta, încărunţiţi şi zbârciţi de vârstă, păşind din greu, sprijinindu-se în toiege. Simbonul Kunta Kinte îi îngădui bătrânei sale mame să-l îmbrăţişeze, iar Omoro îl privea stând la o parte, cu ochii sclipind de mândrie. Iar sătenii din Juffure scandau: „KINTE, KINTE"! Până şi câinii începuseră să latre în ritm cu ei...

Dar asta ce mai era? Lătra şi câinele său wuolo? Sitafa striga oare atât de disperat: „KINTE, KINTE"? Kunta sări ca ars şi-şi văzu caprele uitate, năvălind pe ogorul cuiva. Sitafa şi ceilalţi băieţi, împreună cu câinii lor, îl ajutară iute să le adune înainte de a face vreo stricăciune, dar Kunta era atât de ruşinat, încât aproape o lună întreagă nu mai îndrăzni să se lase pradă visării, ziua în amiaza mare.

CAPITOLUL 14

Deşi arşiţa soarelui dogorea puternic, cele cinci luni ale anotimpului secetos abia începuseră. Spiriduşii arşiţei licăreau, făcând ca orice lucru să pară mai mare în depărtare, iar oamenii asudau în colibe la fel de tare ca şi afară, la câmp. În fiecare dimineaţă, înainte de a pleca cu caprele la păscut, Kunta o lăsa pe Binta să-i ungă bine picioarele cu ulei roşu de palmier, dar după-amiaza când se reîntorcea în sat din savană, buzele-i erau crăpate, iar tălpile picioarelor uscate şi plesnite din pricina gliei fierbinţi. Unii băieţi se întorceau chiar cu răni sângerânde la picioare, dar a doua zi de dimineaţă o porneau din nou la drum, fără să se plângă, asemeni taţilor lor – străbătând dogoarea neîndurătoare a păşunii uscate.

La amiază, păstorii, câinii şi caprele se întindeau cu toţii în umbra lăstărişului, băieţii fiind prea istoviţi ca să mai vâneze şi să încingă vreun ospăţ ca până atunci. Şedeau şi sporovăiau cât mai veseli cu putinţă, deşi aventura păstoritului nu-i mai atrăgea ca la început.

Părea de necrezut că vreascurile pe care le adunau în fiecare zi erau trebuincioase ca să-i încălzească peste noapte, dar de îndată ce apunea soarele, aerul se răcea atât de tare, pe cât de fierbinte fusese în timpul zilei. După ce-şi luau masa de seară, sătenii din Juffure se cuibăreau în jurul unui foc: bărbaţii de seama lui Omoro

se aşezau ceva mai departe de focul bătrânilor. Femeile şi fetele nemăritate se adunau şi ele în jurul altui foc, separate de bătrânele bunici care istoriseau ultimele poveşti pruncilor din primul kafo, lângă cel de al patrulea foc.

Kunta şi ceilalţi băieţi din cel de al doilea kafo erau prea mândri ca să şadă cu pruncii despuiaţi ca Lamin şi ceilalţi din primul kafo, aşa că se ţineau destul de departe ca să nu se amestece cu ceata lor gureşă, dar nu prea departe totuşi, ca să poată auzi şi ei poveştile bătrânelor, care încă îi emoţionau la fel de tare ca şi mai înainte. Uneori, Kunta şi ceilalţi băieţi mai trăgeau cu urechea la celelalte focuri, dar acolo se vorbea aproape numai despre arşiţă. Kunta îi auzea pe bătrâni amintindu-şi de vremurile când soarele nimicise plantele şi pârjolise recoltele, secătuind apa fântânilor sau făcând-o sălcie; mai povesteau, de asemeni, de alte vremuri când căldura uscase oamenii de tot, ca pleava. Anotimpul acesta secetos era tare rău, spuneau ei, dar nu atât de rău ca altele de care-şi aminteau unii dintre ei. Kunta avea impresia că bătrânii îşi puteau întotdeauna aminti de ceva ce fusese odată şi mai rău.

Apoi, dintr-o dată, într-o bună zi, aerul se încinse atât de tare, de parcă respirai flăcări, iar în noaptea aceea oamenii dârdâiră şi mai abitir sub învelitorile lor, pătrunşi de frig până-n adâncul oaselor. Şi din nou a doua zi de dimineaţă îşi schimonoseau chipurile încercând să-şi tragă răsuflarea, de căldură. În după-amiaza aceea se porni *harmatanul*. Nu era un vânt puternic, nici măcar nu bătea în rafale, ceea ce i-ar mai fi răcorit un pic. În schimb, sufla şi noaptea, uşor şi constant, uscat, ridicând praful. Ca în fiecare an, şuieratul lui nesfârşit măcina încetul cu încetul răbdarea oamenilor din Juffure. Părinţii începură să strige ceva mai des ca de obicei la pruncii lor, plesnindu-i pentru te miri ce pricină. Şi, deşi cei din tribul mandinka nu obişnuiau să se certe, nu trecea nici măcar un ceas al zilei fără să se audă vreun schimb mai tare de

cuvinte, mai ales între tinerii bărbaţi şi nevestele lor, cei de seama lui Omoro şi a Bintei. Pragurile colibelor învecinate se umpleau de îndată de oameni, curioşi să vadă cum mamele celor doi veneau în grabă la coliba tinerilor. Şi o clipă mai târziu, strigătele se înteţeau, iar pe uşa colibei erau zvârlite afară o grămadă de coşuri, vase de gătit, tigve, scaune şi straie. Apoi dădeau buzna afară nevasta şi maică-sa, care îşi înşfăcau avuţia şi plecau tunând şi fulgerând spre coliba mamei.

Harmatanul încetă cam peste vreo două luni, la fel de neaşteptat cum se pornise. Văzduhul se domoli brusc, iar cerul se limpezi. Şi-n noaptea următoare nevestele plecate se-ntoarseră la bărbaţii lor, iar soacrele îşi făcură apoi mici daruri una alteia, vestind împăcarea prin tot satul. Dar cele cinci luni nesfârşite ale anotimpului secetos nu se scurseseră decât pe jumătate.

Căldura secătuise vlaga din toţi, iar oamenii vorbeau ceva mai puţin şi nu făceau decât ceea ce erau nevoiţi să facă.

Vitele jigărite ale satului aveau pielea sfâşiată de răni pline de cocoloaşe, în care muştele pişcătoare îşi depuseseră ouăle. Amuţiseră până şi puii costelivi care alergau de obicei piuind prin tot satul; acum zăceau în ţărână, cu aripile moleşite şi ciocurile căscate. Nici maimuţele nu se mai vedeau şi nu se mai auzeau decât rareori, căci cele mai multe se ascunseseră departe, în pădure la umbră. Şi, păscând din ce în ce mai puţin din cauza dogoarei, după cum băgase Kunta de seamă, caprele slăbiseră şi se făcuseră şi mai năbădăioase.

Kunta îşi aruncă privirea în depărtare, spre ceilalţi băieţi şi spre caprele lor, împrăştiaţi în tăcerea adâncă a tufişurilor arse de soare. Şi-n urma lor, tot mai departe, se-ntindeau câmpurile unde sătenii tăiau buruienile ce crescuseră de la seceriş încoace. Căpiţele înalte de ierburi pe care le răsuceau să se usuce la soare păreau că se unduiesc şi sclipesc din pricina dogoarei.

Ştergându-şi sudoarea de pe frunte, Kunta se gândi că ai săi erau sortiţi să îndure veşnic vitregia sorţii – ba ceva stânjenitor şi greu, ba ceva înspăimântător care le punea în joc chiar viaţa. Îi veni în minte fierbinţeala zilelor dogoritoare şi nopţile friguroase ce urmau. Se mai gândi apoi la ploile ce vor veni după aceea, preschimbând satul într-o groapă nămoloasă şi mai apoi inundând toate potecile, până când oamenii vor fi nevoiţi să folosească bărcile. Aveau nevoie de ploaie la fel de mult ca şi de soare, dar parcă întotdeauna era ori prea mult, ori prea puţin din fiecare. Chiar atunci când caprele erau grase şi pomii gemeau de fructe şi flori, ştia că va veni vremea când proviziile ultimei recolte se vor sfârşi în hambare şi va începe foametea, când oamenii se vor usca şi unii vor muri chiar, asemeni scumpei sale bunici Yaisa.

Şi, pe când îşi mâna caprele înapoi spre sat, Kunta îşi aminti poveştile auzite de atâtea ori când fusese de seama lui Lamin, despre strămoşii care trecuseră întotdeauna prin mari spaime şi pericole. De când se ştiu pe lume oamenii, chibzui Kunta, tare grea trebuie să fi fost viaţa lor! Şi poate că aşa va fi întotdeauna.

La vremea aceasta, alimamul înălţa în fiecare seară rugăciuni lui Allah să trimită ploaie. Până când, într-o bună zi, satul fu cuprins de bucurie: câteva pale uşoare de vânt stârniră praf, şi acesta era semnul că în curând se vor porni ploile. Iar a doua zi de dimineaţă, toţi sătenii se adunară pe câmp şi dădură foc căpiţelor înalte de ierburi uscate, iar zarea se umplu de rotocoale groase de fum. Căldura era de nesuportat, dar oamenii asudaţi dansau şi chiuiau, iar pruncii din primul kafo goneau de colo-colo, sărind să prindă fluturaşii înaripaţi de cenuşă, aducători de noroc.

Vânturile blânde de a doua zi răspândiră cenuşa, îngrăşând pământul pentru încă o recoltă. Ţăranii începură să sape de zor în brazde ce urmau să primească seminţe – în cel de al şaptelea anotimp al semănatului pe care-l trăise Kunta din lanţul nesfârşit al anotimpurilor.

CAPITOLUL 15

Mai trecură încă două anotimpuri ploioase, şi pântecul Bintei crescu din nou, iar ea se făcu şi mai ţâfnoasă ca de obicei. Din te miri ce pricină îi bătea măr pe cei doi băieţi ai ei, atât de des încât Kunta de abia aştepta dimineaţa să plece cu caprele la păscut, să mai scape de sub privirea ei. Într-o zi, când se întoarse acasă şi-şi găsi fratele mai mic plângând, o rugă plin de teamă şi îndoială pe Binta să-l lase să-l ia şi pe Lamin cu el în sat, unde fusese trimis cu o treabă oarecare, iar ea consimţi grăbită. Micuţul Lamin, gol puşcă, cu greu îşi putu stăpâni fericirea, uimit de bunătatea neaşteptată a fratelui său, dar Kunta, scârbit de propria lui nesocotinţă, de îndată ce ieşiră de sub ochii Bintei, îi arse lui Lamin un picior şi un ghiont. Acesta se clătină puţin, dar apoi o luă pe urmele fratelui său ca un căţeluş.

După această întâmplare, în fiecare după-amiază, Kunta îl găsea pe Lamin nerăbdător în uşă. Binta de-abia aştepta să-şi mai tragă sufletul scăpând de amândoi; acum Kunta se aştepta la o scărmăneală straşnică, dacă nu-l lua pe Lamin cu el. Era ca-ntr-un coşmar, de parcă fratele cel mic şi despuiat i s-ar fi agăţat de spinare ca o lipitoare uriaşă ieşită din bolong. Dar curând, Kunta băgă de seamă că şi după alţi băieţi de-o seamă cu el se ţineau scai fraţii mai mici.

Iar când se întîmpla să rămână câteodată singur cu Lamin, Kunta îi dădea ceva mai multă atenţie. Apucând cu degetele o sămânţă, îi povestea cum din grăuntele acela mititel creştea uriaş copacul din mijlocul satului. Ori, prinzând vreo albină, Kunta o ţinea cu grijă ca Lamin să-i poată vedea acul, iar apoi, dându-i drumul, îi spunea cum fac albinele miere în ştiubeiele lor. Lamin începea, la rândul său, să-i pună lui Kunta o mulţime de întrebări, iar acesta îi răspundea cu răbdare la cele mai multe dintre ele. Credinţa lui Lamin că fratele lui ştia totul îi dădea

mare satisfacție, făcându-l să se simtă mai vârstnic decât cele opt anotimpuri ploioase câte număra. O dată Kunta a avut chiar impresia că o zăreşte pe Binta zâmbind în timp ce el şi Lamin ieşeau din colibă. De fapt, ea îl plesnea deseori pe fiul mai mic, spunându-i:

– De ce nu te porți şi tu ca frate-tău?

Asta n-o împiedica, o clipă mai târziu, să-l altoiască şi pe Kunta pentru te miri ce. De asemenea, îl amenința adesea pe Lamin că, dacă nu e cuminte, n-o să-l lase să meargă cu Kunta, iar Lamin se potolea pentru tot restul zilei.

De obicei, ieşeau din colibă foarte cuminți, ținându-se de mână, dar, de îndată ce ajungeau afară, Kunta o rupea la fugă chiuind, iar Lamin o zbughea după el, să-i întâlnească pe ceilalți băieți din primul şi al doilea kafo. Într-o după-amiază, în timpul unei încăierări, când un păstor de seama lui Kunta se întâmplă să dea peste Lamin, trântindu-l pe spate, Kunta se şi ivi pe dată, îmbrâncindu-l pe băiat cu putere şi strigând înfierbântat:

– Ce ai cu fratele meu?

Băiatul se rățoi şi el şi erau cât pe ce să se ia la bătaie, dacă ceilalți nu i-ar fi împiedicat.

Din ziua aceea, Lamin începu să imite fățiş orice ar fi făcut Kunta, uneori chiar în prezența Bintei sau a lui Omoro. Deşi se prefăcea că nu-i este deloc pe plac, Kunta nu-şi mai încăpea în piele de mândrie.

Iar într-altă după-masă, când Lamin căzu dintr-un pomişor scund în care încercase să se cațere, Kunta îi arătă cum trebuia s-o facă. Din când în când îl mai învăța cum să se lupte (ca să-i poată pune la punct pe un băiat care-l înfruntase în fața tuturor băieților din primul kafo); cum să fluiere cu degetele; îi mai arătă care erau frunzele din care îi plăcea mamei să facă ceaiul. Îl învăța de asemenea să prindă întotdeauna gândacii mari şi strălucitori, pe care-i vedeau mişunând prin colibă, să-i ducă afară şi să-i aşeze uşor pe pământ, căci vătămarea lor le-ar fi adus mare necaz. Dar şi mai mare ghinion ar fi avut dacă ar fi atins vreun pinten de cocoş. Cu toate

acestea, oricât de mult s-a străduit, Kunta n-a izbutit să-l facă pe Lamin să priceapă cum se măsoară timpul după poziția soarelui.

– Eşti prea mic. Las' că-nveți tu! îi spunea Kunta uneori, când Lamin prindea mai anevoie unele lucruri simple.

Legându-se mai tare de fratele său, Kunta începu să nu mai fie tulburat de ceva ce-l necăjise mai înainte: diferența între vârsta lui de numai opt anotimpuri ploioase şi cea a băieților mai mari şi a bărbaților din Juffure. Căci nu trecea o zi măcar, fără ca ceva să nu-i confirme că era totuşi numai în cel de al doilea kafo şi că mai dormea încă în coliba mamei sale. Băieții mai mari, care se aflau acum la ritualurile de inițiere, îi tratau doar cu batjocuri şi ghionturi pe cei de vârsta lui Kunta. Iar bărbații, cei de vârsta lui Omoro şi a altor tați, se purtau cu băieții din cel de al doilea kafo de parcă abia i-ar fi răbdat în fața ochilor. Cât despre mame, ei bine, gândea furios Kunta deseori când se afla singur în savană, după ce o să se facă el mare, o să aibă grijă s-o facă pe Binta să-şi vadă doar de treburile ei muiereşti. Avea însă de gând să-i arate şi bunătate şi îndurare.

Dar ceea ce-l supăra cel mai mult pe Kunta erau fetele din cel de al doilea kafo, care crescuseră împreună cu ei şi care se străduiau să le amintească tot timpul că, în curând, vor fi femei măritate. Tare-l mai învenina pe Kunta gândul că fetele se puteau mărita la paisprezece anotimpuri ploioase, sau chiar mai devreme, în timp ce bărbații nu se însurau decât la treizeci, ori chiar mai târziu.

Ori de câte ori mergea de unul singur împreună cu frate-său, Kunta îşi închipuia că porneşte cu Lamin în vreo drumeție, aşa cum porneau uneori tații cu fiii lor. Acum, Kunta se simțea, într-un fel, dator să se poarte ca un om mai vârstnic, căci Lamin îl socotea un adevărat izvor de înțelepciune şi cunoştințe. Mergând unul lângă altul, Lamin îl copleşea cu o ploaie de întrebări.

– Cum arată lumea?

– Ei, răspunse Kunta, nici un om şi nici o canoe n-au putut-o străbate. Şi nimeni nu poate şti totul despre ea.

– Dar tu ce înveţi acolo, la arafang?

Kunta îi recită în arabă primele versete din Coran, iar apoi îi spuse:

– Încearcă şi tu!

Dar când încerca Lamin, se încurcă tare rău, iar Kunta îl mângâie părinteşte:

– Ce, crezi că asta se învaţă aşa, cu una, cu două?

– De ce nu se atinge nimeni de bufniţe?

– Pentru că-n ele sălăşluiesc duhurile strămoşilor noştri.

Şi-ncepu apoi să-i povestească despre răposata lor bunică Yaisa.

– Tu erai prea mic, nu ţi-o mai aduci aminte.

– Da' pasărea aia din copac, ce-i?

– Un şoim.

– Şi ce mănâncă?

– Şoareci, păsări mai mici şi altele!

Kunta abia acum îşi dădea seama cât de multe lucruri ştia. Din când în când, Lamin îl mai întreba însă câte ceva despre care Kunta nu avea habar.

– De ce a luat soarele foc?

– De ce tata nu doarme cu noi?

În astfel de împrejurări, Kunta mormăia câte ceva, apoi nu mai scotea nici o vorbă, aşa cum făcea şi Omoro când se plictisea de întrebările lui Kunta. Atunci Lamin nu-l mai întreba nimic, căci regulile de bună-purtare ale celor din tribul mandinka îl învăţaseră că nu trebuie să te adresezi cuiva care nu vrea să vorbească cu tine. Uneori, Kunta părea adâncit în gânduri, iar Lamin se aşeza tăcut în preajma lui. Când Kunta se ridica, la fel făcea şi el.

Şi cum prindea prilejul că Lamin ieşea din colibă, Kunta întreba pe Binta ori pe Omoro ceea ce nu ştiuse să-i răspundă lui Lamin. Nu le spunea niciodată de ce îi întreabă pe amândoi atâtea lucruri, dar ei parcă ghiceau.

De fapt, i se părea că, de când se ocupa mai mult de fratele lui mai mic, începuseră să se poarte cu el de parcă ar fi fost mai mare.

Adesea, Kunta se răstea la Lamin chiar în prezența Bintei, certându-l când greşea:

– Da' tu nu ştii să vorbeşti mai clar? îi spunea el, plesnindu-şi degetele.

Sau alteori se întâmpla să-i mai ardă câte una pentru că nu dăduse fuga să facă ceea ce-i ceruse mama. Binta se făcea însă că nici nu-i vede, nici nu-i aude.

Aşa că bietul Lamin nu mai putea face nici un pas de sub ochii dojenitori ai mamei ori ai fratelui mai mare. Iar Kunta nu avea decât să-i pună lui Omoro ori Bintei întrebările mai grele ale lui Lamin.

– De ce velința de piele de bivol a tatei e roşie? Că doar bivolul nu e roşu?

– Pentru că am vopsit-o cu leşie şi milet pisat, îi răspundea Binta.

– Dar Allah unde trăieşte?

– Acolo de unde vine soarele, răspundea Omoro.

CAPITOLUL 16

– Ce sunt sclavii? îl întrebă Lamin într-o după-amiază.

Kunta mormăi ceva şi apoi tăcu. Merse mai departe, prefăcându-se cufundat în gânduri şi se întrebă ce auzise Lamin de-i punea o astfel de întrebare. Kunta ştia că sclavi erau oamenii luați de *toubob,* dar îi mai auzise pe cei mari pomenind de sclavi pe care-i stăpâneau unii oameni din Juffure. Dar ce erau sclavii, nici el nu ştia. Şi aşa cum deseori se întâmpla, întrebările lui Lamin îl puneau în încurcătură, căci stârneau altele şi-n mintea lui.

A doua zi, când Omoro se pregătea să plece după nişte lemne de palmier din care să-i facă Bintei o cămară, Kunta îl rugă să-l ia cu el; tare-i mai plăcea să fie cu

Omoro, oriunde ar fi mers. De data aceasta, nu scoaseră nici o vorbă până când nu ajunseră în crângul întunecos şi răcoros de palmieri.

Acolo, Kunta îl întrebă dintr-o dată:

– Fa, ce sunt sclavii?

Omoro mormăi la început, fără să spună ceva, şi apoi umblă câtva timp prin crâng, cercetând trunchiurile palmierilor.

– Nu-i întotdeauna uşor să-i deosebeşti pe cei ce sunt sclavi de cei ce nu sunt, spuse el într-un târziu.

Şi printre loviturile de topor în trunchiul palmierului pe care-l alesese, îl lămuri că colibele sclavilor sunt acoperite cu o iarbă mai slabă, *nyantang jongo*, iar cele ale oamenilor liberi cu *nyantang foro,* care, după cum ştia şi Kunta, era cea mai bună iarbă pentru acoperişuri.

– Dar nimănui nu-i îngăduit să vorbească de sclavi în prezenţa acestora, mai spuse Omoro sever.

Kunta nu înţelese de ce, dar dădu din cap ca şi cum ar fi priceput.

Când palmierul fu doborât la pământ, Omoro începu să-i taie frunzele dese şi tari. În timp ce Kunta îşi culegea câteva fructe coapte, simţi că tatăl lui avea poftă de vorbă în ziua aceea. Se gândea bucuros cum va putea el să-i explice acum lui Lamin totul despre sclavi.

– Dar de ce unii oameni sunt sclavi, iar alţii nu? întrebă el din nou.

Omoro îi răspunse că oamenii pot deveni sclavi în mai multe feluri. Unii se năşteau din mame care erau sclave, şi îi înşirui câţiva dintr-aceştia care trăiau în Juffure, şi pe care Kunta îi ştia prea bine. Printre ei se aflau chiar părinţii unora dintre băieţii din cel de al doilea kafo, prieteni de-ai lui. Alţii, continuă Omoro, au fost nevoiţi odată să îndure o mare foamete în anotimpul secetos, pe când se aflau în satele lor de baştină. Aşa că au venit în Juffure şi s-au milogit să-i ia sclavi oricine ar fi căzut la învoială să-i hrănească şi să le dea cele trebuincioase. Iar alţii, spuse el numind pe unii dintre oamenii mai vârstnici

ai satului, fuseseră pe vremuri duşmani luaţi prizonieri. Aceştia au devenit sclavi, căci nu au fost destul de viteji să moară, mai degrabă decât să fie sclavi.

În tot acest răstimp, Omoro începuse să taie trunchiul palmierului în bucăţi mari pe care doar un om zdravăn le-ar fi putut căra. Deşi cei pe care-i pomenise erau sclavi, urmă el, erau cu toţii respectaţi, după cum bine ştia şi Kunta.

– Drepturile lor le sunt apărate de legile strămoşilor, îi explică Omoro, adăugându-i că toţi stăpânii aveau datoria să le asigure sclavilor lor hrană, veşminte, adăpost, un petec de pământ pe care să-l lucreze în dijmă şi, de asemenea, un bărbat sau o nevastă.

– Dispreţuiţi sunt doar acei ce se poartă mârşav, îi spuse el lui Kunta, cei ce au fost făcuţi sclavi pentru că erau ucigaşi, hoţi sau săvârşiseră alte fapte urâte. Doar pe acest fel de sclavi are voie stăpânul să-i bată sau să-i pedepsească în vreun fel, după cum crede el de cuviinţă.

– Şi sclavii rămân veşnic sclavi? întrebă Kunta.

– Nu, mulţi dintre ei îşi răscumpără libertatea cu ceea ce pun de-o parte din ce le rămâne după ce dau dijma stăpânilor.

Şi Omoro înşiră numele câtorva săteni din Juffure care au făcut aşa. I-a mai pomenit şi pe alţii care şi-au câştigat libertatea căsătorindu-se în familia stăpânilor.

Ca să-şi poată căra buştenii cei grei de palmier, Omoro împleti o funie zdravănă din liane verzi şi, pe când lucra, îi povesti cum unii sclavi îşi sporiseră avuţia mai mult decât stăpânii lor. Unii chiar îşi luaseră şi sclavi, iar alţii se făcuseră oameni de mare vază.

– Şi Sundiata a fost printre ei! strigă Kunta.

De multe ori bunicile şi grioţii povesteau de generalul sclav, marele strămoş, a cărui oştire biruise atâţia duşmani.

Omoro mormăi ceva nedesluşit, clătinând din cap, arătându-se mulţumit că feciorul lui ştia toate acestea, căci şi el când fusese de vârsta lui Kunta învăţase multe despre Sundiata. Vrând să-l pună la încercare, Omoro îl întrebă:

– Dar mama lui Sundiata cine a fost?

– Sogolon, femeia bivol, răspunse mândru Kunta.

Omoro zâmbi şi, ridicând pe umerii lui puternici doi buşteni grei de palmier, porni spre casă şi tot drumul spre sat îi povesti lui Kunta cum marele imperiu Mandinka fusese cucerit de viteazul general, sclavul infirm, în a cărui oştire se adunaseră sclavii fugari ce pribegeau prin mlaştini ori prin alte ascunzişuri.

– O să înveţi mai multe despre el la ritualurile de iniţiere, îi spuse Omoro, şi numai la gândul acesta un fior de teamă, dar şi de nerăbdare, îl străbătu pe Kunta.

Omoro îi mai povesti că, asemeni multor sclavi, Sundiata fugise de la hainul lui stăpân. Îi mai spuse că, în afara ucigaşilor întemniţaţi, ceilalţi sclavi puteau fi vânduţi doar dacă sclavii se învoiau cu noul stăpân.

– Şi bunica Nyo Boto e sclavă, pomeni Omoro, iar Kunta fu cît pe ce să se înece cu fructul de palmier pe care-l mesteca.

Asta era ceva ce nu putea pricepe. Prin minte începură să i se perinde imagini ale scumpei bătrâne ghemuite în pragul colibei, supraveghind doisprezece ori cincisprezece prunci golaşi ai satului, în timp ce împletea coşuri întregi de peruci, împungând cu limba ei ascuţită pe orice trecător, chiar şi pe cei foarte vârstnici, dacă-i venea la îndemână.

„Ea nu poate fi sclava nimănui", gândi Kunta.

În următoarea după-amiază, după ce închise caprele în ţarcul lor, Kunta îl duse pe Lamin spre casă pe un drum pe unde nu mergeau de obicei prietenii lor de joacă; în curând ajunseră la coliba lui Nyo Boto, în faţa căreia se aşezară tăcuţi. După câteva clipe, simţind că are oaspeţi, bătrâna se ivi în prag. Dar dintr-o singură privire îşi dădu seama că ceva îl frământa pe Kunta, care fusese întotdeauna copilul ei preferat. După ce-i pofti înăuntru, se apucă să le facă nişte ceai de ierburi.

– Maică-ta şi taică-tău ce mai fac? întrebă ea.

– Bine. Mulțumim de întrebare, răspunse politicos Kunta. Dar mata, bunico, cum o mai duci?

– Mai bine ca oricând, răspunse ea.

Kunta nu mai scoase nici o vorbă până când bătrâna le întinse ceaiul. Atunci nu mai putu răbda:

– Bunico, de ce eşti sclavă?

Nyo Boto îi săgetă cu privirea şi-i veni rândul şi ei să nu mai scoată, timp de câteva clipe, nici o vorbă.

– Am să vă spun, grăi într-un târziu. Cu multe anotimpuri ploioase în urmă, într-o noapte, în satul unde m-am născut eu, tare departe de aici, pe când eram o tânără femeie măritată, începu ea, m-am trezit cuprinsă de groază văzând acoperişurile de paie cuprinse de flăcări, prăbuşindu-se peste vecinii mei, care țipau ca-n gură de şarpe. Apucându-mi cei doi prunci, un băiețel şi o fetiță, al căror tată murise de puțină vreme într-un război tribal, m-am năpustit afară împreună cu ceilalți din colibă, ca să cad drept în mâinile negustorilor albi de sclavi şi ai negrilor trădători, ajutoarele lor. După o luptă groaznică, toți cei care nu putuseră scăpa fură adunați grămadă, cu sălbăticie, iar cei ce erau prea vătămați, prea bătrâni ori prea mici să poată călători au fost ucişi sub privirile celorlalți. Aşa i-au omorât şi pe cei doi copilaşi ai mei şi pe bătrâna mea mamă, suspină Nyo Boto.

În timp ce Lamin şi Kunta îşi încleştaseră îngroziți mâinile, ea le istorisi cum prizonierii speriați, legați cu lanțuri de gât, au fost bătuți şi mânați zile întregi prin ținutul secetos. Şi zi de zi, tot mai mulți ostateci cădeau sub bicele ce le brăzdau spinările, ca să-i facă să meargă mai iute. Iar după câtva timp, începură să cadă şi mai mulți din pricina foamei şi a oboselii. Unii se străduiau să meargă mai departe, dar cei pe care nu-i mai țineau puterile erau lăsați pradă fiarelor sălbatice. Şirul nesfârşit de prizonieri străbătea şi alte sate ce fuseseră arse şi risipite, unde oasele şi țestele oamenilor şi animalelor zăceau printre rămăşițele de acoperişuri de paie şi ziduri de lut, care odată fuseseră colibe ce adăpostiseră familii

întregi. Nici jumătate din cei ce porniseră la drum nu putură ajunge până în Juffure, cale de patru zile depărtare de cel mai apropiat loc unde se vindeau sclavi pe Kambi Bolongo.

– Şi acolo au vândut o tânără ostatecă în schimbul unui sac de porumb. Eu eram aceea. Şi aşa am ajuns să fiu numită Nyo-Boto, ceea ce Kunta ştia că înseamnă „sac de porumb". Omul care mă cumpărase pentru sclavul său a murit de mult, adăugă ea, iar eu am rămas de atunci înainte să trăiesc pe aceste meleaguri.

Lamin se foia emoţionat, iar Kunta se simţi pătruns de şi mai multă dragoste şi respect decât simţise mai înainte pentru bătrâna Nyo Boto; ea îi mângâia cu privirile pe cei doi băieţi, ai căror părinţi, la rândul lor, fuseseră odată legănaţi pe genunchii ei.

– Când am venit eu în sat, taică-tău, Omoro, era doar în primul kafo, spuse bătrâna, uitându-se la Kunta, iar maică-sa, Yaisa, bunică-ta, mi-a fost cea mai bună prietenă. Ţi-o mai aduci aminte?

Kunta răspunse că nu o uitase şi adăugă, tare mândru, că îi povestise şi frăţiorului lui despre bunica lor.

– Bine, fătul meu, grăi Nyo Boto. Acum trebuie să-mi văd de treabă. Hai, ştergeţi-o de aici!

Mulţumindu-i pentru ceai, Kunta şi Lamin plecară, îndreptându-se încet spre coliba Bintei, fiecare cufundat în gândurile sale.

Când se întoarse cu caprele de la păşune a doua zi, Kunta fu copleşit de întrebările lui Lamin despre povestea lui Nyo Boto. Fusese şi Juffure vreodată pârjolit de flăcări? Ei, bine, îi răspunse Kunta, el nu auzise niciodată de aşa ceva, iar satul nici nu arăta că ar fi fost. Dar el, Kunta, îi văzuse pe vreunul din oamenii aceia albi? Cum să-i vadă? sărise el. Dar îi spuse că tatăl lor povestea că, odată, el şi cu fraţii săi îl văzuseră pe toubob în corăbiile sale, într-un anumit loc, pe malul fluviului.

Apoi Kunta schimbă iute vorba, căci ştia prea puţine despre toubob şi voia să cugete de unul singur. Tare ar

mai fi vrut să vadă vreunul – din depărtare, desigur, căci tot ceea ce auzise despre el îl lămurise că era mai bine să nu te apropii prea tare de un astfel de om.

Nu de mult, o fată ce ieşise să adune ierburi, şi mai înaintea ei alţi doi oameni plecaţi la vânătoare, dispăruseră fără urmă, iar lumea credea că fuseseră răpiţi de toubob. Şi-şi mai amintea cum, atunci când tobele din alte sate dădeau de ştire că toubobul se afla prin apropiere sau că răpiseră pe cineva, bărbaţii se înarmau şi întăreau paza, iar femeile speriate îşi adunau iute pruncii şi fugeau să se ascundă în savană, cât mai departe de sat, uneori timp de câteva zile, până când socoteau că toubobul plecase.

Kunta îşi aduse aminte că odată îşi păştea caprele departe, în savană, aşezat la umbra copacului său favorit. Ca din întâmplare îşi aruncase privirile în sus şi văzuse cu uimire deasupra capului vreo douăzeci-treizeci de maimuţe cocoţate pe crengile stufoase ale copacului, încremenite ca nişte statui; doar cozile li se bălăngăneau în jos. Kunta îşi închipuise întotdeauna că maimuţele nu pot fi decât tare guralive, şi nu-i ieşea din minte cât de liniştite îi pândeau ele orice mişcare. Acum tare-şi mai dorea să poată sta şi el ca ele, sus într-un copac, şi să se uite la vreun toubob dedesubt.

În ziua următoare celei în care Lamin îl întrebase despre toubob, în timp ce mânau caprele spre casă, Kunta aruncă o vorbă printre ceilalţi păstori, care se porniră de îndată să povestească tot ce ştiau. Unul dintre băieţi, Demba Conteh, spuse că un unchi de-al său, foarte viteaz, s-a apropiat odată destul de mult de un toubob ca să-i simtă duhoarea ciudată. Toţi băieţii auziseră că toubobul răpea oamenii ca să-i mănânce. Dar unii dintre ei spuneau că toubobul pretindea că cei răpiţi nu erau mâncaţi, ci puşi să muncească ogoare uriaşe. La care Sitafa Silla le aruncă cu dispreţ răspunsul obişnuit al bunicului său: „Astea-s minciunile albilor!"

Când prinse prilejul, Kunta îl întrebă pe Omoro:

– Tată, povesteşte-mi cum l-ai văzut tu şi fraţii tăi pe toubob la râu. Şi adăugă iute: Trebuie să-i spun lucruri adevărate lui Lamin.

Lui Kunta i se păru că taică-său dădu să zâmbească, dar pe urmă mormăi numai ceva, neavând atunci poftă de vorbă. Dar peste câteva zile, Omoro îi chemă ca din întâmplare pe Kunta şi pe Lamin să meargă cu el în afara satului să adune nişte rădăcini de care avea el trebuinţă. Era prima oară când micuţul Lamin, gol puşcă, mergea undeva cu tatăl său şi nu mai putea de bucurie. Ştiind că aceasta i se datorează lui Kunta, el se ţinea scai de veşmântul fratelui mai mare.

Omoro le povesti fiilor lui că, după terminarea ritualurilor de iniţiere, cei doi fraţi ai săi, Janneh şi Saloun, plecaseră din sat, şi-n timpul ce se scursese de atunci, li se dusese vestea ca drumeţi prea cunoscuţi în ţinuturi depărtate şi necunoscute. Şi nu s-au întors acasă decât cînd tobele lui Juffure au răspândit vestea naşterii primului fiu al lui Omoro. Atunci au mers zile şi nopţi în şir, fără odihnă, ca să poată fi de faţă la ceremonia botezului. Cu multă bucurie i-au îmbrăţişat pe puţinii prieteni din copilărie pe care i-au mai găsit, căci erau de mult plecaţi de acasă. Aceştia le-au povestit cu tristeţe de ceilalţi plecaţi şi dispăruţi, unii în sate pârjolite de flăcări, alţii ucişi de beţe care scuipau foc, alţii răpiţi, alţii dispăruţi în timp ce trudeau pe ogoare, vânau sau călătoreau, şi toţi din pricina toubobului.

Omoro le povesti apoi cum, mâniaţi, fraţii lui îl rugară să meargă cu ei să vadă ce făcea toubobul, să iscodească ce era de făcut. Aşa că cei trei fraţi umblară de-a lungul malului lui Kambi Bolongo timp de trei zile, ascunzându-se cu grijă în savană, până când dădură de ceea ce căutau. La mal erau ancorate vreo douăzeci de corăbii de-ale toubobului, fiecare atât de mare încât ar fi putut cuprinde pe toţi sătenii din Juffure, fiecare având câte o pânză albă legată cu funii de un stâlp înalt cât un

copac de statura a zece oameni. În apropiere se afla o insulă, iar acolo se înălța o cetate.

O mulțime de toubobi se învârteau de colo-colo, în cetate şi pe corăbii, însoțiți de negri care-i ajutau. Corăbii mai mici cărau până la corăbiile mari indigo uscat, bumbac, ceară de albine, piei şi alte lucruri asemănătoare. Dar mult mai groaznice decât puteau descrie vorbele li se păruseră bătăile şi alte cruzimi îndurate de cei pe care toubobul îi prindea ca să-i ia cu el.

Omoro amuți un timp, iar Kunta îşi dădu seama că se gândeşte să le mai spună ceva. În cele din urmă grăi:

– În zilele noastre nu mai sunt răpiți chiar atât de mulți ca înainte. Pe vremea cînd Kunta era doar un prunc, urmă el, regele din Barra, care domnea peste acea parte a Gambiei, a poruncit să nu se mai ardă satele şi să nu se mai răpească ori să se mai ucidă oamenii. Şi curând chiar aşa s-a şi întâmplat, după ce soldații unor prinți mâniați au dat foc corăbiilor de pe fluviu, omorându-i pe toți toubobii de pe punte. Acum, continuă Omoro, orice corabie a toubobului ce intră pe Kambi Bolongo sloboade nouăsprezece salve de tun în cinstea regelui din Barra.

Şi le mai spuse că majoritatea oamenilor negri luați de toubob sunt aduşi chiar de slujitorii regelui, dintre ucigaşi ori datornici, sau dintre cei bănuiți de duşmănie împotriva regelui, adesea pe temeiul unei simple clevetiri. Dar se pare că atunci când corăbiile toubobului se apropie de Kambi Bolongo în căutare de sclavi de vânzare, tot mai mulți oameni sunt învinuiți de fărădelegi.

– Ei bine, regele, oricât de rege ar fi el, tot nu poate stăvili răpirile de oameni de prin sate, urmă Omoro. Îi ştiți şi voi pe cei duşi din satul nostru, trei numai în ultimele câteva luni, țineți minte, şi ați auzit şi tobele vestind despre alții din alte sate.

Îşi privi fiii cu severitate şi apoi le grăi răspicat:

– Deschideți-vă bine urechile să auziți ce am să vă spun acum, căci, de n-o să faceți cum spun eu, s-ar putea să fiți pierduți pentru totdeauna.

Kunta şi Lamin îl ascultau cu sufletul la gură.

– Să nu rămâneţi niciodată singuri; să nu staţi niciodată pe afară noaptea, decât când nu veţi avea altă alegere. Şi oricând, ziua sau noaptea, când rămâneţi singuri, feriţi-vă de orice ierburi ori tufişuri înalte, când le puteţi ocoli. Chiar când veţi fi bărbaţi în putere, îi sfătui tatăl, toată viaţa voastră să vă păziţi de toubob. Îşi scapără adeseori beţele care scuipă foc, spuse el, şi voi le puteţi auzi de departe. Şi oriunde vedeţi fum gros în afara satelor, să ştiţi că-s focurile lui. Să fiţi întotdeauna atenţi la urmele lui, ca să ştiţi încotro a luat-o; el are pasul mult mai greu decât al nostru, aşa că lasă urme pe care le veţi deosebi imediat de ale noastre: rupe ramurile şi ierburile cînd umblă. Iar când te apropii de locul unde a stat el, îi simţi mirosul de găină udă care mai rămâne-n urma lui. Şi mai spun unii că toubobul răspândeşte un fel de nelinişte pe care o poţi simţi de departe. Iar dacă o adulmeci, să rămâi nemişcat, căci el se află cu siguranţă pe undeva prin apropiere.

– Dar nu-i de ajuns să simţi urma toubobului, urmă după o vreme Omoro. Mulţi dintre ai noştri îl slujesc. Sunt trădători făţarnici şi, dacă nu-i ştii, n-ai cum să-ţi dai seama. Aşa că atunci când vă aflaţi în savană, să nu vă încredeţi în nici un om pe care nu-l cunoaşteţi dinainte.

Kunta şi Lamin înlemniseră de frică.

– Grozăvia acestor lucruri nu poate încape în vorbe, le mai spuse tatăl. Trebuie să ştiţi şi voi ceea ce eu şi unchii voştri am văzut că se întâmplă cu cei ce sunt răpiţi. E mare deosebire între sclavii noştri şi aceia pe care îi robeşte toubobul.

Le mai povesti apoi cum cei răpiţi erau legaţi cu lanţuri şi închişi în ţarcuri de bambus, înşirate de-a lungul ţărmului şi păzite cu străşnicie. Când bărcile aduceau vreun toubob mai însemnat din corăbiile cele mari, negrii răpiţi erau târâţi din ţarcuri afară, pe nisip.

– Erau raşi pe cap şi unşi pe tot corpul cu unsoare, de luceau. La început îi puneau să se ghemuiască şi să sară

de colo-colo. Iar după ce toubobul se plictisea de treaba asta, poruncea să li se deschidă cu forța gura ca să le vadă şi dinții.

Deodată, Omoro îl împunse cu iuțeală pe Kunta sub pântece, de Kunta sări cât colo. Atunci Omoro îi spuse:

– Bărbaților, dar şi femeilor, le erau cercetate până şi părțile cele mai ruşinoase.

Apoi toubobul îi punea din nou să se ghemuiască şi-i însemna cu fierul înroşit în foc pe spinare şi pe umeri. După aceea, oamenii erau târâți zbătându-se la corăbiile cele mari.

– Eu şi cu frații mei am văzut o mulțime de oameni zvârcolindu-se la pământ, scurmându-l cu dinții şi cu degetele ca şi cum ar fi vrut să cuprindă țărâna de acasă într-o ultimă îmbrățişare; unii se luptau până şi în canoe, deşi erau biciuiți şi loviți cu ciomege, şi chiar se aruncau în apă printre peşti lungi şi lacomi, cu spinări cenuşii, pântece albe şi guri larg căscate cu dinți secerători, ce înroşeau apa cu sângele celor căzuți.

Kunta şi Lamin se vârâseră unul în altul, cu mâinile încleştate.

– Mai bine să ştiți toate acestea de pe acum, decât să fim vreodată nevoiți, eu şi cu mama voastră, să tăiem cocoşul cel negru pentru voi, le spuse Omoro privindu-i cu înțeles. Ştiți ce înseamnă asta, nu?

Kunta abia putu da din cap şi rosti cu greu:

– Când dispare cineva, nu-i aşa, tată?

De multe ori văzuse el familii întregi înălțând rugi disperate lui Allah, ghemuiți în jurul cocoşului alb ce-şi zbătea aripile sângerând, cu beregata tăiată.

– Aşa-i, spuse Omoro. Dacă cocoşul cel alb moare căzând în cioc, mai e speranță ca cel dispărut să se întoarcă, dar dacă rămâne pe spate, atunci nu mai e nici o nădejde, şi-ntregul sat îl boceşte împreună cu familia, înălțând rugi lui Allah.

– Fa, se auzi vocea lui Lamin, sugrumată de teamă, făcându-l pe Kunta să tresară, dar unde-i duc corăbiile cele mari pe cei răpiţi?

– Bătrânii spun că la Jong Sang Doo, îi răspunse Omoro, un ţinut în care sclavii sunt vânduţi unor uriaşi mâncători de oameni, numiţi *toubabo Koomi,* care-i şi înfulecă. Dar nimeni nu poate şti nimic mai mult despre asta.

CAPITOLUL 17

Lamin fu atât de îngrozit de povestea tatălui cu răpirea sclavilor şi cu căpcăunii, încât în noaptea aceea visă urât şi-l trezi pe Kunta de câteva ori. Aşa că a doua zi, când se întoarse de la păscutul caprelor, se hotărî să-i abată gândul fratelui mai mic, povestindu-i despre faima unchilor lor.

– Fraţii tatălui nostru sunt şi ei fiii lui Kairaba Kunta Kinte, al cărui nume îl port eu, începu mândru Kunta, dar ei au fost născuţi de Sireng, prima nevastă a bunicului nostru, care a murit înainte ca el să se însoare cu bunica noastră Yaisa.

Şi-n timp ce vorbea, Kunta aşeza în ţărână câte un beţişor pentru fiecare nume din familia Kinte. Dar îşi dădu seama că Lamin tot nu pricepea. Atunci, oftând, începu să-i povestească isprăvile unchilor Saloum şi Janneh, ce-l uimiseră şi pe el ori de câte ori le auzise de la tatăl său.

– Atât de mare este dragostea lor de drumeţie că nu s-au însurat niciodată, începu Kunta. Ani de-a rândul călătoresc sub razele încinse ale soarelui şi dorm sub cerul înstelat. Tata spune că ei au fost până şi acolo unde soarele pârjoleşte nisipuri nesfârşite, într-un tărâm fără nici un strop de ploaie; ba în alte locuri dăduseră peste nişte copaci uriaşi şi peste păduri în care ziua la amiazi era la fel de beznă ca şi noaptea.

Oamenii din acele locuri nu erau mai răsăriți la trup decât Lamin şi umblau goi puşcă, tot ca el, chiar dacă erau oameni în toată firea. Ei erau însă în stare să ucidă elefanți uriaşi doar cu nişte săgeți micuțe, otrăvite. Apoi, pe meleagurile uriaşilor, Janneh şi Saloum văzuseră războinici ce-şi azvârleau sulițele de două ori mai departe decât ar fi putut cel mai îndemânatic mandinka, şi dansatori ce săreau mai sus decât propriile lor capete, deşi erau cu şase palme mai înalți decât cel mai voinic bărbat din Juffure.

Şi astfel în fiecare seară înainte de culcare, cu ochii larg deschişi, Lamin îl urmărea pe Kunta reîntrupând povestea lui preferată, sărind de colo-colo, secerând aerul cu o sabie închipuită, năpustindu-se asupra lui Lamin, de parcă el ar fi fost unul dintre tâlharii cu care unchii lor şi alții ce-i însoțeau se înfruntau în lungile lor drumeții spre măreața cetate a negrilor din Zimbabwe, unde duceau încărcături grele de colți de elefant, pietre nestemate şi aur.

De multe ori chiar Kunta visa că era şi el cu unchii lor în acele ținuturi nemaipomenite, că stătea şi el de vorbă cu oamenii care aveau o înfățişare şi o viață atât de diferite de a celor din tribul mandinka.

Peste câteva zile, întâmplarea făcu ca numele celor doi să fie auzite într-o împrejurare atât de emoționantă că Kunta cu greu îşi păstră cumpătul. Era o după-amiază fierbinte şi domoală şi aproape toți sătenii şedeau în pragul colibelor lor, ori la umbra baobabului, când deodată a izbucnit bătaia ascuțită a tobelor din satul vecin. Kunta şi Lamin şi-au ciulit urechile, asemeni celor mari, să poată desluşi ce spuneau tobele. Când auzi numele tatălui său, Lamin scoase un strigăt. Era prea mic să priceapă ce spuneau tobele, aşa că până la urmă Kunta îi şopti despre ce era vorba: Janneh şi Saloum Kinte întemeiau un sat nou, cale de cinci zile de mers spre soare-răsare. Şi-l pofteau pe fratele lor Omoro la

ceremonia binecuvântării satului, la vremea când luna nouă va răsări a doua oară.

Tobele vestitoare încetară; Lamin îl copleşi din nou cu întrebările:

– Aceia sunt cu adevărat unchii noştri? Dar vatra aceea unde se află? O să se ducă şi tata acolo?

Kunta n-apucă să-i mai răspundă, ci o luă la fugă străbătând satul spre coliba lui *jaliba*.

Acolo lumea se şi adunase; apăru şi Omoro, urmat de Binta. Sub privirile tuturor, Omoro îi spuse iute lui jaliba ceva şi-i dădu un dar. Toba vestitoare era aşezată lângă foc, ca să i se încingă pielea de capră cât mai tare, să poată fi întinsă bine. Şi nu după mult timp, sub ochii tuturor, mâinile lui jaliba începură să bată ritmic pe tobă răspunsul lui Omoro cum că, după voia şi cu ajutorul lui Allah, va sosi în satul cel nou al fraţilor lui înainte ca luna nouă să răsară a doua oară. În zilele ce urmară, Omoro nu se putu mişca nicăieri fără ca ceilalţi săteni să nu se îngrămădească să-l felicite şi să binecuvânteze noua aşezare, ce va rămâne de-a pururi întemeiată de clanul Kinte.

Nu mai rămăseseră decât câteva zile până la plecarea lui Omoro, când lui Kunta îi trecu prin minte un gând la care aproape nici nu îndrăznea să cugete. Oare nu s-ar putea cumva ca taică-său să încuviinţeze să meargă şi el? Kunta nu se mai putea gândi la nimic altceva. Băgând de seamă că era mai tăcut ca de obicei, băieţii cu care păzea caprele, şi chiar Sitafa, îl lăsară în pace. Până şi cu fratele lui, care-l sorbea din ochi, deveni atât de arţăgos că, jignit şi uimit, Lamin se ţinea cât mai departe de el. Kunta nu se mai putea stăpâni. Ştia că din când în când se mai întâmpla ca vreun băiat mai norocos să fie luat într-o călătorie de tatăl său, ori de vreun unchi sau frate mai mare. Dar mai ştia de asemeni că nici unul dintre aceşti băieţi nu avea numai opt anotimpuri ploioase ca el – doar să se fi întâmplat să fie orfan şi atunci, după datinile strămoşilor, pornea în călătorie pe urmele bărba-

tului care-l creştea, iar acesta nu şovăia să împartă tot ce avea cu el, chiar dacă drumul ar fi durat luni întregi, cu condiţia ca băiatul să meargă la numai doi paşi în urma lui, să facă exact ce i se spunea, să nu se plângă niciodată şi să nu rostească nici o vorbă neîntrebat.

Kunta se purta în aşa fel încât nimeni, şi mai ales maică-sa, să nu bănuie ce visa el. Era sigur că Binta nu numai că nu s-ar fi învoit să-l lase, dar poate nu-i va mai îngădui să pomenească de asta vreodată, ceea ce ar fi însemnat că Omoro n-ar fi avut cum să afle cât de mult spera Kunta să-l ia şi pe el. Aşa că singura nădejde rămânea să-l roage chiar pe taică-său, dacă ar putea cumva să-l găsească vreodată singur.

Doar trei zile îi mai despărţeau de plecare şi-ntr-o dimineaţă, când îşi aduna caprele să pornească la păscut, Kunta îl zări pe taică-său ieşind din caliba Bintei. Cu iuţeala fulgerului îşi mână caprele mai departe, începând să dea ocol încoace şi-ncolo, parcă fără nici o ţintă, până când Omoro se îndepărtă îndeajuns ca să iasă de sub privirile Bintei. Apoi, spre a nu pierde o astfel de ocazie, Kunta o luă la goană şi, cu răsuflarea tăiată şi ochii rugători, nu se mai opri decât înaintea tatălui, care tresări uimit. Înghiţind în sec, Kunta nu-şi mai putea aminti nici o vorbă din ce avea să-i spună.

Omoro îşi privi fiul îndelung şi-ntr-un sfârşit grăi:

– Tocmai asta i-am spus şi eu mamei.

Apoi îşi văzu de drum.

Lui Kunta îi trebui câtva timp ca să priceapă ce vrusese să spună taică-său.

– Oyee! răcni el, fără să-şi dea seama ce face.

Se aruncă la pământ, sărind apoi ca broasca în aer, şi numai după aceea o rupse la fugă înapoi la capre şi le mână în goană spre păşune.

Când îşi reveni şi fu în stare să le spună şi celorlalţi băieţi ce se întâmplase, aceştia îl pizmuiră atât de tare, că o porniră care încotro. Dar până la prânz abia putură

rezista să nu împărtăşească alături de el emoţia unei astfel de întâmplări minunate.

Spre seară, Kunta goni fericit către casă, năvălind în coliba mamei; acolo însă Binta îl înşfăcă fără să rostească vreo vorbă şi-i arse câteva scatoalce zdravene, iar Kunta o rupse la fugă, neîndrăznind să întrebe cu ce greşise. Apoi fu la fel de uimit să vadă că Binta îşi schimbă dintr-o dată felul de a se purta cu Omoro, mai ales că unei femei nu-i era îngăduit să se răţoiască la un bărbat. Dar ea, chiar când Omoro se afla în preajmă şi putea s-o audă, striga în gura mare că nici nu se gândeşte să-şi lase băiatul să umble în savană tocmai acum, când tobele de prin toate satele vesteau mereu despre tot mai mulţi dispăruţi. Iar când pregătea cuşcuşul de dimineaţă, izbea în piuă cu atâta furie, de parcă ar fi bătut toba cea mare.

A doua zi, pe când Kunta nu ştia cum s-o zbughească mai iute din colibă ca să nu fie pocnit din nou, Binta îi porunci lui Lamin să mai rămână şi se apucă să-l strângă în braţe, să-l sărute şi să-l mângâie cum nu mai făcuse de când era prunc de ţâţă. Kunta desluşi stânjeneala din ochii fratelui, dar nici unul din ei nu putea face nimic.

După ce ieşi din colibă, toţi sătenii care-l întâlneau îl felicitau pentru cinstea de a fi cel mai tânăr băiat din Juffure care să fi călătorit vreodată alături de oamenii mari. Iar Kunta mulţumea sfios, dovedindu-şi astfel buna creştere; dar de îndată ce ajunse la păşune, începu să se umfle în pene, aşezându-şi pe cap o legătură mult prea mare de vreascuri, ca să le arate băieţilor ce uşor o poate duce şi ce bine îşi va purta el bocceaua când va trece mândru în urma tatălui său, pe lângă copacul călătorilor.

Înainte de plecare, îndreptându-se grăbit spre casă, simţi un imbold ciudat de a merge s-o vadă pe bătrâna Nyo Boto. După ce-şi închise caprele în ţarc, fugi cât putu mai iute din coliba Bintei şi merse de se ghemui în pragul colibei lui Nyo Boto. Curând se ivi şi bătrâna.

– Eram sigură c-ai să vii, îi spuse ea, poftindu-l înăuntru.

Un timp, şezură amândoi tăcuţi, ca de fiecare dată când Kunta mergea s-o vadă singur. Era un simţământ ce-i plăcea tare mult şi îl aştepta mereu cu nerăbdare. Şi, deşi el era tare mic, iar ea tare bătrână, totuşi se simţeau foarte apropiaţi, aşa cum şedeau acolo, în coliba întunecoasă, fiecare gândindu-se la ale lui.

– Trebuie să-ţi dau ceva, îi spuse într-un târziu Nyo Boto.

Şi îndreptându-se spre săculeţul înnegrit de piele tăbăcită de bivol ce atârna la capul patului, scoase din el o amuletă saphie, de felul celor ce se poartă pe braţ, deasupra cotului.

– Bunicul tău a binecuvântat această amuletă când tatăl tău s-a dus la ritualurile de iniţiere, îi spuse ea. L-a mai binecuvântat şi pentru iniţierea primului născut al lui Omoro, pentru tine, adică. Bunica ta, Yaisa, mi l-a lăsat mie să ţi-l dau atunci când îţi vei începe iniţierea. Iar adevăratul început este această călătorie cu tatăl tău.

Kunta o privi cu mult drag pe bătrână, dar nu-i veni în minte nici o vorbă cu care să-i arate cât de mult îl va face amuleta să o simtă alături de el, oricât de departe s-ar duce.

A doua zi, dimineaţa, întors de la moschee, Omoro aşteptă nerăbdător ca Binta să sfârşească de strâns bocceaua lui Kunta. Prea emoţionat să fi putut închide ochii, Kunta o auzise pe maică-sa plângând înăbuşit toată noaptea. Apoi îl cuprinsese dintr-o dată în braţe, aşa de strâns că-i putea simţi trupul tremurând, şi atunci, mai mult ca oricând în viaţa lui, putu să-şi dea seama cât de mult îl iubea mama lui.

Împreună cu Sitafa, prietenul lui, Kunta repetase cu multă grijă ritualul pe care el şi tatăl lui trebuiau să-l împlinească acum: Omoro, iar mai apoi Kunta, făcură doi paşi pe pământul din faţa colibei. Apoi, oprindu-se, se aplecară adunând ţărâna de pe urmele lăsate pe pământ,

punând-o cu grijă în săculețele de vânătoare, astfel ca picioarele lor să-i poarte negreşit înapoi în locul acela.

Binta îi privea plângând, din pragul colibei, strângându-l pe Lamin lângă pântecele ei. Kunta dădu să-şi întoarcă privirile, să-i mai zărească o dată, dar văzând că taică-său nici nu se gândeşte să facă aşa ceva, îşi aținti ochii drept înainte, văzându-şi de drum, căci îşi aduse aminte că unui bărbat nu-i şade bine să-şi dea în vileag simțămintele. Pe când străbăteau satul, oamenii pe lângă care treceau li se adresau prieteneşte, iar Kunta le făcea semne cu mâna băieților din cel de-al doilea kafo, care porniseră în ziua aceea mai târziu cu caprele la păscut, ca să-l vadă plecând. El ştia că n-or să se supere că nu le răspundea la urările lor de drum bun, căci de-acum înainte îi era oprită rostirea oricărei vorbe. Când ajunseră la copacul drumeților, se opriră, iar Omoro atârnă două panglici înguste de pânză alături de alte sute de panglici zdrențuite de ploi, ce atârnau pe ramurile mai joase, fiecare reprezentând ruga oricărui drumeț pentru binecuvântarea călătoriei sale.

Lui Kunta nu-i venea să creadă c-a pornit-o cu adevărat. Pentru prima dată în viață va dormi o noapte departe de coliba mamei, pentru prima dată se depărta de porțile satului mai mult decât colindase el, alergând după vreo capră rătăcită, pentru prima dată... va face o mulțime de alte isprăvi. Şi-n timp ce Kunta frământa-n minte astfel de gânduri, Omoro se şi întorsese şi, fără să rostească vreo vorbă sau să arunce o privire înapoi, o porni iute pe poteca dinspre pădure. Kunta o luă la goană după el, cât pe ce să-şi scape bocceaua de pe creştet.

CAPITOLUL 18

Kunta fu nevoit să alerge ca să poată păstra distanța cuvenită, de doi paşi, între el şi Omoro. Văzuse că pentru fiecare pas mare şi cumpănit al tatălui, el făcea aproape

doi paşi iuţi şi mărunţi. După vreo oră de încercări, entuziasmul îi slăbise la fel de mult ca şi ritmul paşilor. Bocceaua de pe cap începu să se îngreuieze din ce în ce mai mult, şi un gând cumplit îi trecu prin minte: dacă s-ar întâmpla să obosească aşa de tare şi să nu poată ţine pasul? Făcu atunci un jurământ cumplit să meargă până o cădea, mai degrabă, jos în drum, decât să piardă pasul.

Ici şi colo se iveau pe potecă porci sălbatici ce se năpusteau grohăind în tufişuri, potârnichi ce ţâşneau în zbor, ori iepuri ce-o luau la fugă-n ascunzişuri. Dar, hotărât să ţină pasul, Kunta n-ar fi luat în seamă nici măcar un elefant. După un timp, începură să-l doară muşchii picioarelor; sudoarea îi şiroia pe creştet şi pe faţă, iar bocceaua începu să-i alunece, aşa că fu nevoit să meargă ţinând-o cu amândouă mâinile.

Într-un târziu, Kunta zări în depărtare copacul drumeţilor de la marginea unei aşezări şi se întrebă ce cătun o fi. Era sigur că dacă taică-său i-ar fi spus numele, el l-ar fi ştiut, dar de când plecaseră din Juffure, Omoro nu rostise nici o vorbă şi nici nu-şi aruncase privirile înapoi. Câteva clipe mai târziu, Kunta văzu cum câţiva prunci golaşi din primul kafo dau năvală să-i întâmpine, aşa cum făcuse şi el de atâtea ori. Aceştia le făceau semne cu mâna, strigându-i de departe, iar când se apropiară, Kunta văzu cum se holbară de uimire să vadă un băiat atât de mic călătorind cu tatăl lui.

– Încotro vă duceţi? Dânsul este tatăl tău? Sunteţi şi voi din tribul mandinka? Din ce sat veniţi?

Oricât de istovit ar fi fost, Kunta se simţea om mare şi tare mândru, aşa că nu-i luă în seamă, la fel ca şi taică-său.

În dreptul oricărui copac al drumeţilor, poteca se despărţea în două, o parte mergând spre sat, iar cealaltă ocolindu-l, aşa că cel ce nu avea treabă în sat putea să meargă mai departe fără să fie socotit necuviincios. Cum Omoro şi Kunta o apucară pe poteca ce ocolea satul, copiii începură să ţipe nemulţumiţi; sătenii adunaţi în jurul

baobabului le aruncară doar o privire, căci toți erau captivați de un griot ce proslăvea cât îl ținea gura măreția tribului mandinka. Kunta se mângâie cu gândul că, la ceremonia binecuvântării noului sat al unchilor lui, vor fi o mulțime de grioți, cântăreți şi muzicanți.

Sudoarea începu să-i intre în ochi, usturându-l şi făcându-l să clipească. De când o porniseră, soarele nu străbătuse decât jumătate din bolta cerului, dar pe el picioarele-l dureau atât de tare şi boçceaua i se făcuse atât de grea, încât îi dădu prin minte că n-o să mai fie în stare să meargă mai departe. Îl şi cuprinsese teama, când Omoro se opri dintr-o dată şi-şi zvârli bocceaua la pământ, lângă un iaz limpede de la marginea potecii. Kunta rămase o clipă nemişcat, străduindu-se să se mai țină pe picioarele ce-i tremurau. Încercă să-şi apuce bocceaua ca s-o dea jos, dar o scăpă din mâini şi ea căzu bufnind la pământ. Înlemni ştiind că taică-său îl auzise, dar Omoro îngenunchease sorbind apa din izvor, de parcă fiu-său nici n-ar fi fost acolo.

Kunta nici nu-şi dăduse seama cât îi era de sete. Se-ndreptă poticnindu-se spre buza apei şi dădu să îngenuncheze ca să bea, dar picioarele refuzară să se îndoaie. Degeaba mai încercă încă o dată, aşa că se întinse pe burtă şi, sprijinindu-se pe coate, reuşi să ajungă cu gura la apă.

– Stai un pic!

Kunta rămase uimit, pentru că de când plecaseră din Juffure, taică-său îi vorbea pentru prima dată.

– Înghite numai un pic, aşteaptă, şi după aia soarbe din nou.

Kunta se mânie pe taică-său. Vru, totuşi, să-i spună că aşa o să facă, dar nu putu rosti o vorbă. Sorbi puțină apă rece şi apoi o înghiți. Şi-n timp ce aştepta, simți că-l apucă leşinul. După ce mai sorbi încă un strop, se ridică să se odihnească lângă iaz. Atunci se gândi că şi ritualul de inițiere trebuie să fie tot cam aşa. Şi apoi, cum şedea în capul oaselor, se lăsă pe-o parte şi adormi.

Când sări din somn – oare cât timp trecuse? – Omoro nu era nicăieri. Se ridică şi văzu bocceaua cea mare sub un copac; deci taică-său nu plecase prea departe. Dădu să se uite-mprejur şi abia atunci simţi cum îl dor toate oasele. Se scutură puţin şi se întinse. Îl dureau toţi muşchii, dar se simţea ceva mai bine decât înainte. Îngenunche să mai ia câteva înghiţituri de apă şi, pe oglinda liniştită a iazului, Kunta îşi văzu chipul – mic şi negru, cu ochi mari şi gura largă. Mai întâi îşi zâmbi, apoi se strâmbă. Îl umflă râsul, dar când îşi aruncă ochii în sus, îl văzu pe Omoro lângă el. Kunta ţâşni în picioare stânjenit, dar taică-său părea că se gândeşte la altceva.

Se aşezară tăcuţi la umbra unui copac, şi-n timp ce maimuţele şi papagalii ţipau ascuţit pe deasupra capetelor lor, mâncară pâine din boccele şi patru porumbei sălbatici pe care Omoro îi omorâse cu săgeata şi-i fripsese cât dormise Kunta. În timp ce se înfrupta, Kunta îşi făgădui în sinea lui să-i arate lui taică-său cu primul prilej cu câtă îndemânare putea şi el să vâneze şi să frigă păsările, aşa cum făcea la păscut, cu băieţii de seama lui.

Când terminară de mâncat, soarele străbătuse trei sferturi din bolta cerească, aşa că nu mai era prea cald când îşi înnodară boccelele şi le cumpăniră pe cap, aşternându-se din nou la drum.

– Cale de o zi de mers pe jos de aici, vine toubobul cu corăbiile sale, îi spuse Omoro după ce merseră o bucată bună. Acum e ziuă şi putem vedea, dar oricum, trebuie să ne ferim de tufişurile şi ierburile înalte, din care niciodată nu poţi şti ce se poate ivi.

Omoro îşi pipăi cuţitul, arcul şi săgeţile.

– Diseară va trebui să înnoptăm într-un sat.

Aflându-se cu tatăl său, Kunta n-avea de ce se teme, dat tot îl străbătu un fior de groază, căci toată viaţa lui auzise tobele şi lumea vestind de oameni dispăruţi sau răpiţi. Pe când mergeau mai departe, ceva mai iute de data aceasta, Kunta văzu în potecă o balegă de hienă. La trecerea lor, o turmă de antilope se opriră din păscut la

marginea potecii şi rămaseră împietrite până când ei se pierdură din vedere.

– Elefanţii! îi spuse Omoro ceva mai departe, iar Kunta văzu tufişurile din jur călcate în picioare, arbuştii jupuiţi de coajă şi desfrunziţi şi câţiva copaci smulşi din rădăcini.

Cum elefanţii nu păşteau niciodată în apropierea satelor ori a oamenilor, Kunta văzuse doar câţiva de când se ştia el, şi pe aceia doar de la mare depărtare.

Şi cum înaintau ei pe cărarea ce părea că nu mai are capăt, lui Kunta îi trecu prin minte că picioarele oamenilor lasă urme ce se bătătoresc în poteci, tot aşa cum păienjenii urzesc firele lungi şi subţiri pe care umblă. Se întrebă apoi dacă Allah predestina întâmplările gâzelor şi animalelor, aşa cum făcea cu oamenii; şi se minună cum de nu se mai gândise la asta până atunci. Tare ar mai fi vrut să-l întrebe pe Omoro, acolo pe loc. Era şi mai uimit că nici Lamin nu-l întrebase despre aşa ceva, căci fratele său îl copleşise cu întrebări despre lucruri mult mai mici decât gâzele. Ehei, multe o să mai aibă de povestit fratelui său când o să se întoarcă-n sat – şi luni întregi o să aibă ce le spune băieţilor cu care mergea la păscut, departe, în savană.

De la o vreme i se păru că el şi Omoro pătrunseseră într-un ţinut diferit de cel în care trăiau ei. Soarele-n asfinţit poleia ierburi mai dese decât văzuse el vreodată, iar printre copacii pe care-i ştia el prea bine, zări şi pâlcuri mari de palmieri şi cactuşi. Şi în afară de muştele pişcătoare, singurele zburătoare pe care le văzu în locul frumoşilor papagali şi al altor păsări ce cântau şi ţopăiau în jurul lor, fură şoimi ce dădeau târcoale în căutarea prăzii şi vulturi ochind stârvurile.

Globul portocaliu al soarelui se apropia de asfinţit când Omoro şi Kunta văzură un fum gros ridicându-se dintr-un sat ce se întindea înaintea lor. Dar când se apropiară de copacul drumeţilor, până şi Kunta putu să-şi dea seama că acolo lucrurile nu mergeau cum trebuie. Doar câteva panglici de rugăciune atârnau în ramurile copacului,

dovadă că foarte puţini din cei ce trăiau în acel sat au plecat vreodată de acolo şi că cei mai mulţi călători din alte sate au luat-o pe poteca ce dădea ocol. Şi, din păcate, nici un prunc nu dădu fuga să-i întâmpine.

Trecând pe lângă baobabul din mijlocul satului, Kunta văzu că era pe jumătate ars. Mai mult de jumătate din colibe erau goale, iar bătăturile se umpluseră de gunoaie; doar şobolanii mai mişunau de colo până colo şi câteva păsări zburătăceau în ţărână. Stând sprijiniţi sau zăcând în pragul colibelor, cei mai mulţi săteni erau fie bolnavi, fie bătrâni, iar singurii copii ai satului erau doar câţiva ţânci plângăcioşi. Kunta nu văzu nici un copil de seama lui şi nici măcar vreun bărbat de seama lui Omoro.

Fură întâmpinaţi de câţiva bătrâni zbârciţi şi fără vlagă. Izbind cu bastonul în pământ, cel mai vârstnic dintre ei îi porunci unei bătrâne ştirbe să aducă oaspeţilor apă şi cuşcuş; poate că bătrâna era sclavă, cugeta Kunta. Apoi, luându-şi unul altuia vorba din gură, începură să povestească ce se întâmplase în satul lor. Într-o noapte, negustorii de sclavi furaseră ori uciseseră toţi oamenii mai tineri, „de la cei cât tine până la cei de seama ta", le spuse un bătrân arătându-l pe Omoro, iar apoi, pe Kunta. „Pe noi, bătrânii, ne-au lăsat în pace şi-am fugit în codru."

Până şi-au putut lua ei inima în dinţi să se întoarcă, satul lor părăsit începuse să se părăginească. Nu adunaseră încă recolta, aşa că nu prea aveau nici de-ale gurii, dar nici vlagă.

– Fără tineri, o să pierim cu toţii, adăugă un alt bătrân.

După ce-i ascultă cu băgare de seamă, Omoro cuvântă şi el răspicat:

– Cale de patru zile de aici se află satul fraţilor mei, unde veţi fi bineveniţi.

Începură cu toţii să-şi clatine capetele, iar cel mai în vârstă îi răspunse:

– Satul nostru e aici. În nici o altă fântână n-o să găsim apă mai dulce. Nici un alt copac n-o să aibă o umbră mai

răcoroasă. Şi nici o altă colibă n-o să aibă miresme de mâncăruri atât de gustoase ca ale femeilor noastre.

Apoi bătrânii îşi cerură iertare că nu mai au o colibă de oaspeţi în care să-i poftească. Dar Omoro le răspunse că lui şi feciorului său le place să doarmă sub cerul liber. Şi-n noaptea aceea, după ce îmbucară doar pâinea scoasă din boccelele lor, împărţind-o cu sătenii, Kunta rămase treaz un timp, întins pe ramurile verzi şi mlădioase, gândindu-se la tot ce auzise. Cum ar fi fost dacă s-ar fi întâmplat aşa la Juffure, cu toţi ai lui ucişi ori răpiţi – şi Omoro, şi Binta, şi Lamin, şi el însuşi, cu baobabul ars şi bătăturile acoperite cu gunoaie. Kunta încercă să-şi abată gândul.

Apoi, dintr-o dată, auzi în întuneric ţipetele unei vietăţi din pădure, prinsă de vreo fiară sângeroasă, şi gândul îi zbură la oameni ce se năpustesc asupra oamenilor. Din depărtare, răzbătu lătratul hienei – în fiece noapte din viaţa lui, în orice anotimp ar fi fost – ploios, secetos, în timpul foametei ori al recoltei – auzise mereu, de undeva, lătratul hienei, iar în noaptea aceea, pe când dădea să adoarmă, strigătul ei atât de cunoscut îi păru aproape mângâietor.

CAPITOLUL 19

În zori, Kunta se trezi, sărind drept în picioare. Lângă culcuşul lui se afla o bătrână tare ciudată ce-i întrebă cu voce spartă şi mânioasă ce s-a ales din merindele după care îi trimisese cu două luni în urmă. Omoro îi răspunse cu blândeţe:

– Dac-am şti, ţi-am spune, măicuţă!

După ce se spălară şi mâncară, pe când se depărtau de sat, Kunta îşi aminti de o bătrână din Juffure, ce abia se ţinea pe picioare şi se vâra în faţa oricui, spunându-i fericită:

– Mâine soseşte fata mea.

Toţi ştiau că fiică-sa dispăruse cu multe anotimpuri ploioase în urmă, iar cocoşul alb murise pe spate, dar cei pe care-i oprea îi răspundeau blând:

– Da, măicuţă, mâine.

Înainte ca soarele să se fi înălţat de două suliţe pe cer, văzură în faţa lor un om singuratic, înaintând spre ei pe cărare. Se mai întîlniseră ei şi-n alte zile cu vreo doi, trei călători; îşi zâmbiseră şi se salutaseră, atâta tot – dar, cu cât se apropia, bătrânul acesta dădea semne că vrea să le vorbească. Arătând în direcţia de unde venise, le spuse:

– O să vă întâlniţi cu toubobul.

Lui Kunta i se tăie răsuflarea.

– Are o mulţime de oameni care-i cară boccelele.

Bătrânul le mai povesti că toubobul îl văzuse şi-l oprise, dar numai pentru că voia să ştie unde izvora râul.

– Iar eu i-am spus că începe în locul cel mai depărtat de acolo de unde se termină.

– Şi nu ţi-a făcut nimic rău? îl întrebă Omoro.

– A fost destul de prietenos, îi răspunse bătrânul, dar pisica mai întâi se joacă cu şoarecele.

– Asta-i adevărat, grăi Omoro.

Kunta ar fi vrut să-l mai întrebe pe taică-său despre toubobul acela neobişnuit, care venise să caute râuri şi nu oameni; dar Omoro îşi şi luase ziua bună de la bătrân şi o pornise pe potecă în jos, ca de obicei, fără a-şi întoarce măcar ochii înapoi să vadă dacă fiu-său mai era în spate. De data asta, Kunta nu se supără că nu se uitase, căci l-ar fi văzut alergând din răsputeri să-l prindă din urmă, ţinându-şi bocceaua pe creştet cu amândouă mâinile. Picioarele începuseră să-i sângereze, dar ştia că ar fi o dovadă de slăbiciune să ia în seamă atâta lucru, darămite să i-o mai spună şi tatălui său.

Din aceeaşi pricină, Kunta îşi înăbuşi frica mai târziu, când, după o cotitură, dădură peste o familie de lei – un leu uriaş, o leoaică frumoasă şi doi pui măricei – tolăniţi într-o pajişte, chiar lângă potecă. Leii, pentru Kunta, nu

erau altceva decât nişte fiare de temut, care se strecoară pe furiş, sfârtecând orice capră pe care vreun băiat ar scăpa-o prea departe, la păşune.

Omoro îşi încetini pasul şi, fără a-şi lua ochii de la lei, spuse încet, de parcă ar fi simţit că lui Kunta îi era teamă:

– În această parte a zilei nu atacă decât dacă sunt foarte înfometaţi, dar ăştia par sătui.

Totuşi, până când se depărtă de ei, îşi ţinu o mână pe arc şi cealaltă pe tolba cu săgeţi. Kunta merse şi el mai departe cu răsuflarea tăiată, uitându-se ţintă la leii care-l pândiră şi ei până nu se mai văzură.

S-ar mai fi gândit la ei sau la toubobul care bântuia pe undeva prin apropiere, dacă i-ar fi dat pace durerea de picioare. Şi-n noaptea aceea, puţin i-ar fi păsat dacă pe locul de popas ales de Omoro ar fi păscut şi douăzeci de lei. Nici n-a apucat să pună capul pe culcuşul de ramuri, că a şi adormit, iar în zori, când taică-său îl zgâlţâia să se trezească, i se păru că nu aţipise decât câteva clipe. Şi, deşi se simţea ostenit de parcă n-ar fi închis ochii toată noaptea, îl urmări cu admiraţie făţişă pe taică-său cât de iute jupoaie, curăţă şi frige doi iepuri pe care-i prinsese în laţurile întinse de cu seară. Şi în timp ce se aşezase ghemuit şi se înfrupta din carnea gustoasă, socoti cât timp pierdea el şi ceilalţi băieţi ca să prindă şi să frigă vânatul şi se minuna când au putut tatăl lui şi ceilalţi bărbaţi să înveţe atâtea, căci se părea că ştiau orice despre tot ce era de ştiut.

A treia zi de drumeţie, îl dureau tălpile băşicate, picioarele, spatele şi ceafa; de fapt, întregul trup îi părea o rană, dar cum ştia că acesta-i începutul iniţierii într-ale bărbăţiei, ar fi fost ultimul băiat dintre cei de vârsta sa care să-şi arate durerea. Când, chiar înainte de prânz, călcă pe un spin, Kunta îşi muşcă cu bărbăţie buzele ca să nu ţipe, dar începu să şchiopăteze şi să rămână atât de mult în urma lui Omoro, încât acesta hotărî să-i îngăduie să se odihnească câteva clipe lângă cărare, în timp ce-şi luau prânzul. Apoi îi unse rana cu o alifie

calmantă şi băiatul se simţi mai bine; dar imediat după ce porniră, rana începu să-l doară şi să sângereze. Nu după mult timp, rana se acoperi de praf, oprindu-i sângele, iar mersul neîntrerupt îi amorţi durerea, aşa că putu să ţină pasul. Kunta nu era prea sigur, dar i se părea că Omoro începuse să meargă ceva mai încet şi el. Iar când se opriră, pe seară, rana era umflată şi urâtă; la culcare, taică-său îi mai unse talpa cu alifie, aşa că dimineaţa arăta ceva mai bine.

A doua zi, pornind din nou la drum, Kunta băgă de seamă cu bucurie că ţinutul plin de mărăcini şi cactuşi prin care umblaseră până atunci lasă loc altuia plin de ierburi, asemănător celui din Juffure, dar cu mai mulţi copaci şi plante încărcate de flori, cu atâtea maimuţe gureşe şi păsări pestriţe cum nu mai văzuse niciodată.

Deşi la fiecare copac al drumeţilor Omoro o apuca pe poteca ce ocolea satele, pruncii din primul kafo le ieşeau întotdeauna în întâmpinare, povestindu-le ce se întâmplase mai de seamă în satul lor. Într-unul din aceste sate, micii mesageri veniră în goană ţipând „MUMBO JUMBO! MUMBO JUMBO!“ şi, socotindu-şi datoria împlinită, o zbughiră înapoi pe porţile satului. Cărarea nu ocolea satul prea tare, aşa că Omoro şi Kunta îi putură vedea pe sătenii adunaţi în jurul unui om mascat şi costumat, izbind cu o frânghie spinarea dezgolită a unei femei care, ţinută strâns de altele, ţipa ca din gură de şarpe. La fiecare nouă lovitură a frânghiei, toate femeile scoteau strigăte ascuţite. Din cele ce aflase de la ortacii săi păstori, Kunta ştia că un bărbat, sâcâit peste măsură de o nevastă cicălitoare şi arţăgoasă, putea merge în taină în alt sat să tocmească un MUMBO JUMBO, care să vină în satul lui s-o sperie pe femeie, scoţând din ascunziş strigăte cumplite şi chiar să i se înfăţişeze şi, în văzul tuturor, să-i bage minţile în cap, după care, pentru o vreme, ca prin minune, toate nevestele satului se potoleau.

La un alt copac al călătorilor, nu le ieşi însă nimeni în întâmpinare. De fapt nu se vedea nici ţipenie de om, satul era pustiu şi sporovăiala păsărilor şi a maimuţelor erau singurele zgomote ce se auzeau. Kunta se întrebă dacă negustorii de sclavi trecuseră şi pe acolo, dar degeaba aşteptă ca Omoro să-l lămurească. O făcură însă copiii vorbăreţi din satul următor. Arătând în direcţia aşezării aceleia, le povestiră că mai marele satului făcea tot felul de lucruri ce nu erau pe voia sătenilor, până când, într-o noapte, pe când dormea, oamenii luându-şi toată averea fugiseră cu toţii pe la casele rudelor şi prietenilor din alte sate, lăsându-l în urmă ca pe un „păstor fără turmă", care alerga acum încoace şi-ncolo, jurându-se să se poarte cum se cuvine dacă oamenii se vor îndura să vină înapoi.

Cum se înnoptase, Omoro hotărî să poposească în satul acesta; sub baobab găsiră întreaga suflare a satului, depănând şi răstălmăcind nemaipomenita întâmplare. Mulţi erau siguri că vecinii lor se vor întoarce peste câteva zile, după ce-l vor învăţa minte pe şeful lor cel trufaş. În timp ce Kunta îşi înfuleca tocana de arahide şi orezul fierbinte, Omoro merse la jaliba şi tocmi un mesaj către fraţii lui. Îi vestea că va sosi împreună cu fiul lui cel mai mare, a doua zi la asfinţit.

De câte ori nu visase Kunta să-şi audă numele răspândit de tobe în tot ţinutul, şi acum, iată că visul i se împlinise. Iar mai târziu, întinzându-se ostenit pe patul de bambus din coliba oaspeţilor, Kunta se gândi la toţi ceilalţi jaliba, aplecaţi peste tobe, făcându-i numele să răsune din sat în sat, până la noua aşezare a lui Janneh şi Saloum.

Înştiinţaţi de tobe, la fiecare copac al călătorilor le ieşiră în întâmpinare nu numai copii goi puşcă, ci şi mai vârstnicii satului, cu muzicanţi. Iar Omoro nu putea refuza rugămintea bătrânilor de a face cinste satului, oprindu-se măcar pentru un scurt popas. Pe când cei doi Kinte se răcoreau în coliba oaspeţilor, ca mai apoi să se aşeze la umbra baobabului să guste din mâncarea şi băutura

oferite, sătenii se adunau curioşi să audă răspunsurile lui Omoro la întrebările lor, iar copiii din primul, al doilea şi al treilea kafo se îngrămădeau în jurul lui Kunta.

Şi-n timp ce, amuţiţi de uimire, cei din primul kafo nu îndrăzneau decât să-i arunce priviri pline de admiraţie, cei de seama lui Kunta şi chiar mai mari, roşi de invidie, îi puneau întrebări cuviincioase despre satul lui şi despre cel spre care se îndrepta. Iar el le răspundea serios, încercând să arate aceeaşi demnitate ca şi tatăl lui. Iar atunci când plecau din sat, era convins că sătenii înţeleseseră că au văzut un tânăr ce-şi petrecuse mult timp călătorind alături de tatăl lui pe drumurile nesfârşite ale Gambiei.

CAPITOLUL 20

Atât de mult zăboviseră în ultimul sat, că trebuia să iuţească mult pasul ca să poată ajunge până-n asfinţit, după cum Omoro le făgăduise fraţilor săi. Deşi sudoarea-i curgea şiroaie şi-l dureau picioarele, Kunta îşi cumpănea bocceaua mai uşor pe creştet şi simţea şi mai multă forţă ţâşnindu-i în vine cu fiecare răsunet de tobă, ce vestea sosirea în satul spre care se îndreptau, a grioţilor, jalibilor, cuvioşilor bătrâni şi altor oameni de vază din aşezări îndepărtate ca PISANIA, KARANTABA, KOOTACUNDA şi JONKAKONDA, de care Kunta nici nu auzise vreodată. Venise şi un griot din regatul WOOLI, mai spuneau tobele, şi chiar un prinţ, trimis al tatălui său, regele din BARRA. În timp ce tălpile sale crăpate păşeau repede pe poteca fierbinte şi prăfuită, Kunta se minuna cât de vestiţi şi faimoşi erau unchii săi. Şi-n curând o luă la fugă, nu numai să se poată ţine după Omoro, care mergea din ce în ce mai iute, dar şi pentru că ultimele câteva ceasuri i se păruseră nesfârşite.

Şi-n fine, tocmai când soarele înroşea dunga apusului, Kunta zări fumul înălţându-se dintr-un sat, nu prea departe. Rotocoalele largi de fum îi dădură lui Kunta de înţeles că se ardeau şi coji uscate de baobab ca să alunge ţânţarii, dovadă că satul avea oaspeţi de seamă. Îi veni să chiuie de bucurie. Curând auzi răpăitul ca de tunet al marii tobe de ceremonie tobalo, ce răsuna, după părerea lui Kunta, odată cu intrarea pe poarta satului a fiecărui oaspete. Printre bubuiturile ei, străbătea şi pulsaţia tobelor mai mici tan-tang, şi se auzeau strigătele dansatorilor. Cărarea coti şi, printre rotocoalele de fum, apăru satul. Sub un lăstăriş văzură un om care, de cum apărură ei, începu să-i arate cu degetul şi să le facă semne, de parcă ar fi fost pus acolo tocmai să aştepte un bărbat ce trebuia să apară cu un băiat. Omoro îi făcu şi el semne cu mâna, iar omul se aplecă peste tobă, dând de ştire tuturor: „Omoro Kinte şi fiul său!"

Kunta abia mai atingea pământul. Curând se ivi şi copacul drumeţilor, împodobit tot cu panglici de pânză, iar poteca fusese larg bătătorită – dovadă că satul era populat şi cunoscut. Sunetul tan-tang-urilor răsuna din ce în ce mai tare şi, dintr-o dată, înaintea tuturor se iviră dansatorii îmbrăcaţi în frunze şi scoarţă de copac, strigând, icnind, sărind, răsucindu-se, lovind pământul în timp ce ieşeau pe porţile satului în întâmpinarea oaspeţilor de seamă. Toba tobalo îşi trimise sunetele grave, în timp ce doi oameni străbăteau în fugă mulţimea. Omoro îşi zvârli brusc bocceaua la pământ, chiar în faţa lui Kunta, luând-o la goană spre ei. Fără să-şi dea seama, Kunta îşi trânti şi el bocceaua şi o luă la goană. Tatăl său îi îmbrăţişă pe cei doi, bătându-i pe spate.

– Nu cumva ăsta-i nepotul nostru?

Amândoi îl ridicară în braţe şi-l sărutară, în strigătele de bucurie ale mulţimii. Ceata numeroasă care-i întâmpinase îi cuprinse şi-i purtă prin tot satul, felicitându-i şi salutându-i, dar Kunta nu-i mai vedea decât pe unchii săi şi nu-i mai auzea decât pe ei. Semănau de bună seamă

cu Omoro, dar băgă de seamă că erau ceva mai scunzi, mai laţi în spate şi mai vânjoşi decât tatăl lui. Unchiul Janneh, cel mai mare dintre ei, avea un fel de a privi cu ochii mijiţi, părând că scrutează mereu depărtarea, şi amândoi se mişcau cu iuţeala sălbăticiunilor. Vorbeau ceva mai iute decât Omoro şi-l copleşeau cu întrebări despre Juffure şi despre Binta.

Într-un târziu, Saloum îl lovi pe Kunta uşurel cu pumnul pe creştet.

– Noi nu ne-am mai văzut de la botezul lui. Şi ia uită-te la el acum! Câte anotimpuri ploioase ai, Kunta?

– Opt, unchiule, răspunse el cuviincios.

– Mâine, poimâine or să te ia la ritualurile de iniţiere!

De jur împrejurul gardului înalt de bambus ce înconjura satul, puseseră grămezi de mărăcini uscaţi şi printre ei ţepuşe ascuţite, în care să se înţepe orice om sau animal, venit cu gând de prădăciune. Dar Kunta nici nu băga de seamă astfel de lucruri, după cum abia se uita la cei câţiva băieţi de vârsta lui. Iar când unchii săi îi purtară să vadă satul cel nou şi frumos, aproape că nu mai auzea papagalii cârâind şi maimuţele ţipând deasupra capetelor, ori lătratul câinilor woulo ce li se încurcau printre picioare. Saloum le arătă că fiecare colibă îşi avea curtea sa, iar cămările femeilor erau făcute chiar deasupra hornurilor, ca fumul să îndepărteze gândacii din orez, cuşcuş şi mei.

Kunta ameţise tot sucindu-şi capul încolo şi-ncoace să vadă, să miroasă sau să asculte una sau alta. Era încântat, dar şi zăpăcit auzind oamenii vorbind în atâtea graiuri mandinka, din care el nu pricepea decât uneori câte un cuvânt. Asemeni tuturor din tribul mandinka, în afară poate de cei învăţaţi cu arafangul, Kunta nu ştia aproape nimic despre graiurile celorlalte triburi, nici măcar ale celor mai apropiate. Dar stătuse destul pe lângă copacul drumeţilor, când era mic, ca să înveţe să-i deosebească după înfăţişare. Fulanii aveau chipurile lunguieţe, pletele mai lungi, buzele mai subţiri şi trăsăturile mai ascuţite, cu tâmplele brăzdate de tatuaje

verticale; wolofii erau foarte negri şi retraşi; serahulii, mai deschişi la faţă şi mai mărunţi la trup. Cât despre cei din tribul jola, pe aceştia nu-i puteai confunda, cu trupurile lor tatuate peste tot şi cu chipurile părând veşnic fioroase.

În satul cel nou, Kunta recunoscu oameni din toate aceste triburi, dar mai văzu şi mulţi alţii necunoscuţi. Unii se tocmeau în gura mare cu negustorii ce-şi lăudau de zor marfa. Femeile mai în vârstă se ciorovăiau pentru piei vopsite, iar cele mai tinere se tocmeau pentru podoabe de cap făcute din sisal şi baobab. În jurul unuia ce striga: „Kola, luaţi cea mai bună kola roşie!“ se adunase un grup dintre cei cărora nu le mai rămăseseră decât câţiva dinţi îngălbeniţi de mestecatul nucilor de kola.

Cu înghiontiri prieteneşti, Omoro fu prezentat unui şir nesfârşit de săteni şi unor oameni de seamă din locuri nemaiauzite, iar Kunta se minuna cât de repede şi limpede vorbeau unchii lui în limbile acelea necunoscute. Lăsându-se purtat de valul mulţimii care o lua când într-o parte, când într-alta, şi ştiind că-i putea găsi oriunde pe unchii şi pe tatăl său, Kunta se trezi printre muzicanţii ce cântau pentru cei ce aveau chef de dans. Apoi gustă câte puţin din carnea friptă de antilopă şi de vită, şi din tocana de arahide pe care femeile satului le aşezaseră din belşug pe mese, la umbra baobabilor, pentru oricine avea poftă. Mâncarea, gândi Kunta, nu era rea, dar nici pe departe atât de gustoasă ca bucatele minunate făcute de mamele din Juffure, în zilele sărbătorii recoltei.

La fântână văzu câteva femei vorbind aprins şi auzi că trebuia să sosească un foarte vestit marabut, ce mai avea de străbătut cale doar de o jumătate de zi, împreună cu cei ce-l însoţeau. Prea sfântul om venea el însuşi să binecuvânteze noua aşezare, căci era întemeiată de fiii vestitului marabut KAIRABA KUNTA KINTE, răposatul. Şi de data aceasta, Kunta fu străbătut de emoţie să audă pomenindu-se cu atâta veneraţie numele bunicului lui. Cum nici una dintre femei nu-l cunoştea, Kunta se dădu mai aproape şi le auzi sporovăind apoi despre unchii lui.

Venise în sfârşit vremea, spuse una dintre ele, să mai lase drumurile şi să-şi facă un rost, cu neveste şi copii.

– Singurul necaz, adăugă alta, e că atâtea fecioare se înghesuie să le fie neveste.

Abia pe înserate Kunta se apropie timid de câțiva băieți cam de seama lui, care nu-i purtau pică deloc că până atunci stătuse doar printre oamenii mari. Voiau cu tot dinadinsul să-i povestească lui Kunta cum luase ființă satul lor.

– Cei din neamul nostru s-au împrietenit cu unchii tăi, cândva, în timpul călătoriilor lor, începu un băiat. Toți erau nemulțumiți de viața pe care o duceau pe acele meleaguri, sau din alte pricini.

– Bunicul meu n-avea loc îndeajuns pentru ca toți ai lui cu familiile lor să stea împreună cu el, adăugă un altul.

– Pe bolongul nostru nu mai creştea orezul deloc, mai spuse al treilea.

Şi-i povestiră mai departe cum unchii lui începuseră să-şi vestească prietenii că au găsit un loc cum nu se putea mai bun, în care îi bătea gândul să întemeieze un sat. Şi nu după mult timp, familiile prietenilor lui Janneh şi Saloum o porniră la drum, cu capre, păsări, animale, covoare de rugăciune şi tot ce mai aveau.

Încetul cu încetul se întunecă şi acum Kunta privea cum se aprindeau focurile noului sat, cu vreascuri şi lemne adunate dis-de-dimineață de noii săi prieteni; şi cum era zi de mare sărbătoare, îl lămuriră ei, sătenii se vor aşeza de data aceasta toți la un loc; împreună cu oaspeții, în jurul mai multor focuri, nu cum era obiceiul, femeile şi copiii să stea deoparte în jurul unui foc separat. După ce alimamul va binecuvânta adunarea, urmară ei, Janneh şi Saloum vor păşi în față, să le povestească întâmplări din călătoriile lor. Iar în cerc, alături de ei, va sta şi cel mai vârstnic oaspete al satului, un venerabil bătrân de departe, din susul fluviului Fulladu. Oamenii şopteau că era trecut de o sută de anotimpuri ploioase şi că venise să împărtăşească înțelepciunea lui cui avea urechi de auzit.

Kunta alergă să-l găsească pe taică-său lângă foc, tocmai când alimamul îşi începu rugăciunea. Când o sfârşi, mulţimea rămase tăcută un timp. Greierii ţârâiau, iar flăcările, ce înălţau rotocoale de fum, îşi proiectau umbrele pe chipurile celor aşezaţi în cerc. Într-un târziu, bătrânul prinse a grăi:

– Cu multe sute de anotimpuri ploioase înainte de a mă naşte eu, s-a zvonit peste apa cea mare şi-ntinsă că-n Africa s-ar afla un munte de aur. Asta l-a mânat pe toubob în Africa.

Munte de aur n-au găsit ei, urmă el, dar au găsit aur cu nemiluita în fluviile uriaşe ale Africii şi l-au scormonit în puţuri adânci în Guineea de miazăzi, iar mai târziu în codrii Ghanei.

Toubobul n-a ştiut niciodată de unde venea aurul, spuse bătrânul. Căci dacă ar fi aflat măcar unul dintre toubobi, atunci ar fi ştiut cu toţii.

Apoi îi veni rândul lui Janneh. În multe locuri, sarea era aproape la fel de căutată ca şi aurul. El şi cu Saloum au văzut cu ochii lor cum sarea era schimbată în părţi egale cu aurul în unele ţinuturi îndepărtate. Se găsea sare în lespezi groase acoperite de nisipuri, iar în alte locuri, când secau apele, lăsau în urmă un mâl sărat care, după ce se usca la soare, era despicat în bucăţi.

– Pe vremuri se înălţa chiar şi o cetate de sare, adăugă şi bătrânul, cetatea Tabhaza, unde casele şi moscheile erau durate din lespezi de sare.

– Povesteşte-ne şi despre animalele alea ciudate, cu cocoaşe, de care ne-ai mai vorbit şi altădată, îi ceru o bătrânică ce îndrăzni să-i întrerupă, amintindu-i lui Kunta de bătrâna Nyo Boto.

Departe, în întuneric, se auzi lătrând o hienă, în timp ce oamenii şedeau aplecaţi peste flăcări. Apoi îi veni rândul lui Saloum să povestească:

– Animalele alea, cărora ei le zic cămile, trăiesc în ţinuturi cu nisipuri nesfârşite. Ele-şi croiesc drum după

soare, stele şi vânt. Eu şi cu Janneh am călărit pe astfel de animale mai mult de trei luni, făcând doar câteva popasuri ca să luăm apă.

– Am făcut însă ceva mai multe popasuri ca să ne răfuim cu tâlharii! adăugă Janneh.

– O dată eram într-o caravană de douăsprezece mii de cămile, urmă Saloum. De fapt ne adunaserăm mai multe caravane mici, ca să ne putem apăra mai bine împotriva tâlharilor.

În timp ce Saloum vorbea, Janneh desfăşură o bucată mare de piele tăbăcită. Bătrânul le făcu grăbit semn unor tineri, şi aceştia săriră iute să mai arunce vreo câteva vreascuri uscate în foc. În lumina strălucitoare, Kunta şi ceilalţi urmăriră degetul lui Janneh ce se mişca peste conturul unui desen ciudat.

– Aceasta-i Africa, spuse el, iar degetul lui străbătu ceea ce le spuse că era „apa cea mare de la apus", şi apoi „marele pustiu de nisipuri", un ţinut mult mai întins decât întreaga Gambie, pe care le-o arătă în partea mai de jos a desenului.

– Pe coasta de miazăzi a Africii, corăbiile toubobului descarcă mirodenii, pânzeturi, cai şi nenumărate lucruri făcute de mâna omului, spuse Saloum. Apoi cămilele şi măgarii duc aceste mărfuri înlăuntrul continentului, în ţinuturi depărtate ca SIJILMASA, GHADAMES şi MARRAKECH.

Şi-n acest timp, Saloum purta degetul pe desen, arătând unde se aflau aceste locuri.

– Iar acum, pe când noi şedem aici în astă seară, urmă el, o mulţime de oameni străbat pădurile întunecoase cu încărcături grele pe creştet, cărând spre corăbiile toubobului bunurile de preţ ale Africii – fildeş, piei, măsline, curmale, nuci de kola, bumbac, cupru, pietre nestemate.

Kunta frământă în minte tot ce auzea şi-n sinea lui făcu legământ ca într-o bună zi să se aventureze şi el spre astfel de locuri nemaipomenite.

„Marabutul!“ zvoni toba celui pus de pază, departe, pe cărarea din afara satului. Şi de îndată s-a şi alcătuit grupul care să-i iasă preasfântului în întâmpinare: Janneh şi Saloum, întemeietorii aşezării, apoi Sfatul Bătrânilor, alimamul, arafangul, urmaţi de oaspeţi de seamă din alte sate, printre care se afla şi Omoro, iar pe Kunta l-au pus în rând cu tinerii satului. Muzicanţii îi purtară pe toţi către copacul drumeţilor, ritmându-le pasul pe când se apropiau de marabut. Kunta nu-şi mai putea lua ochii de la bătrânul atât de negru, cu barba albă, ce înainta în fruntea lungului şi istovitului său convoi. Bărbaţii, femeile şi copiii duceau poveri grele pe creştet, iar câţiva oameni mânau vitele şi vreo sută şi mai bine de capre, după socoteala lui Kunta.

Preasfântul binecuvîntă cu gesturi iuţi adunarea şi le făcu semn să se ridice. Apoi îi mai binecuvântă încă o dată pe Saloum şi pe Janneh, care-l prezentară şi pe Ornoro. Îi făcură semn şi lui Kunta, iar el se apropie grăbit.

– Acesta-i feciorul meu cel mai mare, spuse Omoro, şi poartă numele preasfinţitului său bunic.

Kunta îl auzi pe marabut rostind deasupra capului său vorbe în arabă, din care el nu putu desluşi decât numele bunicului, şi simţi cum degetele sfântului îi mângâie capul, la fel de uşor ca aripa unui fluture; apoi o luă la goană înapoi printre cei de seama lui, iar marabutul merse înainte ca să-i cunoască şi pe ceilalţi ce-i ieşiseră în întâmpinare, adresându-li-se de parcă ar fi fost un om oarecare. Cei din grupul lui Kunta începură să dea târcoale, uitându-se la şirul lung de neveste, copii, învăţăcei şi sclavi care se aflau la coada convoiului.

Nevestele şi copiii marabutului se retraseră curând în colibele de oaspeţi, iar învăţăceii, aşezaţi pe jos, îşi desfăcură boccelele şi, scoţând cărţi şi manuscrise de-ale preasfinţitului lor dascăl, începură să citească cu glas tare celor adunaţi în jurul lor ca să-i asculte. Sclavii nu intraseră în sat, cu ceilalţi, după cum băgase de seamă

Kunta. Rămaşi dincolo de porţile satului, ei se ghemuiseră pe jos lângă vitele priponite şi caprele închise în ţarcuri. Era prima dată când Kunta vedea sclavi care nu se amestecau cu ceilalţi oameni.

Marabutul abia se putea mişca printre oamenii îngenuncheaţi înaintea lui. Săteni şi oaspeţi, plecându-şi deopotrivă frunţile în ţărână, îl rugau să le asculte necazurile, iar cei mai apropiaţi de el încercau să-i atingă veşmântul. Unii îl implorau să poposească şi în satele lor, să oficieze slujbele religioase, de atâta timp uitate. Alţii îi cereau dreaptă judecată în diferite pricini, căci în Islam, credinţa şi legea sunt una. Taţii îl rugau să le spună nume aducătoare de noroc pentru copiii ce urmau să-i aibă. Iar cei dintr-un sat lipsit de arafang cereau îngăduinţa ca pruncii lor să primească învăţătură de la vreunul dintre învăţăceii preasfântului.

Aceştia începuseră acum să vândă petece mici de piele tăbăcită de capră, cu care cumpărătorii se îngrămădeau apoi în jurul marabutului să-şi pună însemnul pe ea. Un astfel de petec cu însemnul sfânt, prins într-o amuletă saphie păstrată cu grijă, asemeni celei pe care o avea Kunta deasupra cotului, îl face pe cel ce-o poartă să fie veşnic în apropierea lui Allah. Kunta luă şi el un petec de piele de capră în schimbul celor două scoici pe care le adusese cu el de acasă, şi se alătură gloatei ce se înghesuia în jurul marabutului.

Atunci îi trecu prin minte că şi bunicul lui trebuie să fi fost la fel ca omul acesta preasfânt care avea darul de la Allah să aducă ploaie într-un sat ce pierea de foame, aşa cum odinioară şi Kairaba Kunta Kinte mântuise satul Juffure. Aşa îi povestiseră mult iubitele bunici Yaisa şi Nyo Boto când fusese destul de mare ca să poată înţelege şi ţine minte. Dar numai acum putea el înţelege cu adevărat, pentru prima dată, măreţia bunicului lui şi a întregului Islam. Nimănui nu-i va spune de ce se hotărâse să-şi cheltuiască cele două scoici, atât de preţioase

pentru el, şi de ce-şi aştepta rândul la însemnul sfânt, ţinând petecul de piele strâns în mână. Va duce petecul binecuvântat acasă şi i-l va da lui Nyo Boto, rugând-o să i-l păstreze până când va veni sorocul să-l coasă pe un talisman saphie, pe care i-l va da feciorului său cel mai mare.

CAPITOLUL 21

Băieţii de seama lui Kunta, roşi de invidie pentru călătoria făcută de el şi crezând că se va reîntoarce plin de sine, hotărâseră, fără s-o declare făţiş, să nu-l ia în seamă nici pe el şi nici poveştile despre drumurile sale. Şi aşa au şi făcut, fără să se gândească la suferinţa lui Kunta care, reîntors acasă, îşi vedea prietenii de-o viaţă purtându-se de parcă nici n-ar fi fost plecat, ba şi mai rău, oprindu-se din vorbă când se întâmpla să se apropie de ei. Dintre toţi, cel mai rece se purta prietenul lui cel mai drag, Sitafa, iar Kunta era atât de mâhnit că aproape nici nu-l băgă în seamă pe noul frăţior, Suwadu, care venise pe lume în timp ce el fusese plecat cu Omoro.

Într-o după-amiază, pe când caprele păşteau în tihnă, Kunta îşi luă în fine inima în dinţi, hotărât să treacă cu vederea răutatea prietenilor lui şi să se împace cu ei. Îndreptându-se spre ceilalţi băieţi, ce şedeau mai la o parte mâncându-şi merindele, se aşeză lângă ei şi începu să le vorbească de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

– Tare mi-ar fi plăcut să fi fost şi voi cu mine, începu el domol şi, fără să mai aştepte vreo vorbă din partea lor, se apucă să le povestească despre călătoria lui.

Şi-n timp ce le povestea, unul dintre băieţi, după ce dădu fuga să-şi adune caprele, se aşeză, fără să-şi dea seama, mai aproape de Kunta. Şi nu după multă vreme băieţii începură să se minuneze cu glas tare de ceea ce

auzeau şi nici nu băgară de seamă când se făcu vremea de întoarcere acasă, căci Kunta tocmai începuse să le povestească cum a ajuns în satul cel nou al unchilor săi.

A doua zi dimineaţa, băieţii cu greu se stăpâneau, nevrând ca arafangul să le ghicească nerăbdarea de a pleca mai repede din curtea şcolii. Când ajunseră în savană cu caprele, se îngrămădiră în jurul lui Kunta, care începu să le povestească despre triburile şi graiurile felurite ce se amestecau în satul unchilor săi. Şi când se afla tocmai în miezul uneia dintre poveştile despre ţinuturile îndepărtate, istorisite de Jenneh şi Saloum în jurul focului, iar băieţii îi sorbeau încântaţi fiecare vorbă, liniştea păşunii fu sfâşiată de lătratul fioros al unui câine wuolo şi de behăitul ascuţit şi îngrozit al unei capre.

Sărind în picioare, văzură la marginea ierburilor înalte o panteră mare şi trupeşă doborând o capră la pământ şi zvârlindu-se spre doi câini wuolo. Băieţii rămaseră împietriţi în loc, prea speriaţi ca să se clintească; cu o singură aruncătură de labă, pantera azvârli cât colo pe unul dintre câini, în timp ce celălalt sărea năuc înainte şi-napoi; pantera se ghemui gata să sară, mârâitul ei groaznic înăbuşind lătratul înnebunit al celorlalţi câini şi behăitul caprelor ce o luaseră care încotro.

Apoi, strigând şi alergând, băieţii se răspândiră pe păşune încercând să-şi adune caprele. Numai Kunta alergă orbeşte spre capra căzută a tatălui său.

– Stai, Kunta, opreşte-te! ţipă Sitafa, încercând să-l împiedice să se arunce între câini şi panteră.

Dar nu-l mai putu prinde din urmă; pantera însă, văzând doi băieţi zbierând şi apropiindu-se de ea, se dădu câţiva paşi îndărăt, apoi se întoarse şi o luă la goană spre pădure, cu câinii înverşunaţi pe urmele ei.

Lui Kunta i se făcu greaţă de duhoarea rămasă în urma panterei şi de priveliştea caprei sfâşiate. Lângă ea, cu coapsa despicată, primul câine wuolo scâncea de durere, încercând să se târască până la Kunta. Kunta se

întoarse, negru de supărare, şi privi chipul îndurerat al lui Sitafa.

Printre lacrimi abia zări câţiva băieţi adunaţi în jurul lui, holbându-se la câinele rănit şi la capra ucisă. Apoi încetul cu încetul, se îndepărtară, în afară de Sitafa, care-l cuprinse cu braţul pe după umeri. Nu rostiră nici o vorbă, dar se gândeau la aceleaşi lucruri: Cum o să-i spună tatei una ca asta? Cu greu Kunta îşi recăpătă glasul:

– Poţi să ai grijă de caprele mele? îl întrebă pe Sitafa. Trebuie să-i duc tatei pielea de capră.

Sitafa se îndepărtă şi le spuse ceva celorlalţi băieţi; doi dintre ei ridicară câinele ce mai scâncea încă şi plecară cu el. Îngenuncheat lângă capră, Kunta începu să taie şi să jupoaie pielea, aşa cum îl văzuse pe taică-său, până când, într-un târziu, se ridică ţinând în mâini pielea umedă şi o luă spre sat. O singură dată mai uitase de capre în timp ce le păştea şi jurase că nu o să se mai întâmple niciodată una ca asta. Dar, uite că se întâmplase, şi de data aceasta pierduse o capră cu ied.

Disperat, Kunta dorea ca totul să nu fie decât un vis urât din care trebuia să se trezească, dar ţinea în mâini pielea umedă. Se gândi să-şi pună capăt zilelor, dar ştia că o şi mai mare ruşine va cădea asupra alor săi. Sigur că Allah l-a pedepsit că s-a lăudat prea tare, cugetă el ruşinat. Atunci se opri şi îngenunche spre soare răsare şi se rugă pentru iertarea păcatelor.

Când se ridică, văzu că ceilalţi băieţi adunaseră toate caprele şi se pregăteau să plece, ridicându-şi pe creştete mănunchiurile de vreascuri pentru foc. Unul dintre băieţi ducea în braţe câinele rănit, în timp ce ceilalţi doi câini de-abia se mişcau, şchiopătând. Văzându-l pe Kunta, Sitafa îşi lăsă jos vreascurile şi o porni spre el, dar Kunta îi făcu iute semn să plece cu ceilalţi.

Cu fiecare pas pe care îl făcea pe poteca bătătorită a turmelor de capre, lui Kunta îi părea că i se apropie sfârşitul. Îl năpădeau valuri de vină; groază şi panică. Or

să-l gonească. Şi n-o să-i mai vadă niciodată pe Binta, pe Lamin, şi nici pe bătrâna Nyo Boto. Şi nici la şcoala arafangului n-o să mai meargă. Îi veni în minte răposata bunică Yaisa, preasfântul lui bunic, al cărui nume, acum pângărit, îl purta, vestiţii săi unchi călători care întemeiaseră un sat. Îşi aminti că nu apucase să adune vreascuri de foc. Dar gândul îi zbura tot la capra pe care şi-o amintea bine, tare sperioasă şi veşnic rătăcită de celelalte; la iedul nefătat. Şi-n timp ce i se perindau toate acestea în minte, un singur gând îl urmărea, îngrozindu-l cel mai tare: taică-său.

Deodată mintea i se împăienjeni şi se opri înţepenit, fără suflare, cu ochii aţintiţi înainte pe potecă. Spre el venea alergând Omoro. Cum de aflase? Nici un băiat n-ar fi îndrăznit să-i spună vestea.

– Eşti teafăr? îl întrebă taică-său.

Lui Kunta i se lipise limba de cerul gurii.

– Da, tată, reuşi el să rostească într-un târziu.

Dar nici nu apucase să rostească aceasta, că Omoro şi începuse să-i pipăie pântecele, ca să se convingă că sângele ce-i şiroia pe *dundiko* nu era al lui.

Ridicându-se în picioare, Omoro luă pielea şi-o întinse pe iarbă.

– Stai jos, îi porunci el, iar Kunta îl ascultă, tremurând, în timp ce Omoro se aşeză şi el în faţa lui. Am să-ţi spun ceva ce trebuie să ştii, grăi el. Toţi facem greşeli. Şi mie, când eram de vârsta ta, mi-a ucis leul o capră.

Trăgându-şi veşmântul, Omoro îşi descoperi şoldul stâng. Kunta rămase împietrit când văzu o cicatrice adâncă, albicioasă.

– Aşa am învăţat şi eu, iar tu trebuie să ţii minte. Să nu te repezi niciodată înaintea unui animal periculos. Şi-l privi pe Kunta scrutător, drept în ochi: Ai înţeles?

– Da, tată.

Omoro se ridică, apucă pielea caprei şi o zvârli cât putu de tare în tufişuri.

– Atunci, nu mai am nimic de spus.

Multe se-ngrămădeau în mintea lui Kunta în timp ce se îndrepta spre sat în urma lui Omoro. Şi-n clipele acelea, simţea că dragostea pentru tatăl său era mai puternică decât orice, decât vinovăţia şi decât uşurarea, ce-o simţea acum.

CAPITOLUL 22

Când Kunta ajunse în cel de al zecelea anotimp ploios al vieţii, băieţii din cel de al doilea kafo urmau să sfârşească învăţătura pe care o primiseră de două ori pe zi, încă de când aveau cinci anotimpuri ploioase. La serbarea încheierii şcolii, în curtea arafangului se înfăţişară părinţii lui Kunta şi ai celorlalţi băieţi, aşezându-se mândri în primele rânduri, chiar înaintea bătrânilor. În timp ce Kunta şi ceilalţi se ghemuiau în faţa arafangului, alimamul începu o rugăciune. Apoi, arafangul se ridică în picioare, privindu-şi elevii ce-şi ridicau mâinile ca să răspundă la întrebări. Primul întrebat a fost Kunta.

– Cu ce s-au îndeletnicit strămoşii tăi, Kunta Kinte? întrebă el.

– Cu multe sute de anotimpuri ploioase în urmă, începu Kunta stăpân pe sine, în ţinutul MALI, bărbaţii din clanul KINTE erau fierari, iar femeile făceau oale şi ţeseau pânză.

Fiecare răspuns corect al elevilor era urmat de exclamaţiile de mulţumire ale celor adunaţi acolo.

Iar când arafangul puse o întrebare de socotit: „Dacă un babuin are şapte neveste, fiecare nevastă are şapte pui, iar fiecare pui mănâncă şapte alune, timp de şapte zile, câte alune trebuie să fure babuinul de pe ogorul unui om?", după ce s-au căznit îndelung cu penele din fire tari de iarbă pe tăbliţele din lemn de bumbac, primul care a

strigat răspunsul cel bun a fost Sitafa Silla, iar strigătele de laudă ale mulţimii au acoperit murmurul celorlalţi băieţi.

Apoi, băieţii şi-au scris numele în limba arabă, aşa cum fuseseră învăţaţi, iar arafangul le-a ridicat pe rând tăbliţele, astfel ca părinţii şi ceilalţi aflaţi acolo să poată vedea minunile învăţăturii. Asemeni celorlalţi băieţi, lui Kunta i se păruse mult mai greu să citească decât să scrie semnele acelea care vorbeau. În multe dimineţi şi seri de-a rândul, pe când arafangul îi plesnea peste degete, tare ar mai fi dorit cu toţii ca scrisul să fie la fel de uşor de desluşit ca bătaia tobei vorbitoare, pe care oricine, chiar şi cei de seama lui Lamin, o puteau înţelege, de parcă cineva nevăzut i-ar fi şoptit vorbele.

Arafangul îi puse apoi să se scoale în picioare, unul câte unul. Veni şi rândul lui Kunta.

– KUNTA KINTE!

Sub privirile tuturor, Kunta simţi mândria neţărmurită a familiei sale, aşezată în primul rând, şi pe cea a strămoşilor aflaţi în cimitirul din afara satului, mai ales pe cea a iubitei sale bunici Yaisa. Ridicându-se, citi cu glas tare un verset de pe ultima pagină a Coranului, iar când sfârşi, duse cartea la frunte. Când toţi terminară de citit, arafangul le strânse băieţilor mâna şi declară cu voce tare că învăţătura lor odată terminată, băieţii treceau acum în cel de al treilea kafo şi toată lumea slobozi strigăte de bucurie. Binta şi celelalte mame scoaseră iute la iveală blidele şi tigvele pe care le aduseseră, pline cu bucate gustoase, şi ziua încheierii şcolii se sfârşi cu un mare ospăţ.

A doua zi dimineaţa, când Kunta se duse să scoată caprele la păscut, îl găsi pe Omoro aşteptându-l. Arătându-i o frumoasă pereche de capre, Omoro îi spuse:

– Aceste capre sunt darul tău pentru încheierea învăţăturii.

Şi nici nu apucă bine Kunta să îngaime vreo vorbă de mulţumire, că Omoro se şi îndepărtă, fără să mai spună

altceva, de parcă i-ar fi stat în fire să dăruiască în fiecare zi câte un țap şi o capră, iar Kunta se strădui din răsputeri să nu-şi arate emoția. Dar când taică-său nu se mai văzu, Kunta chiui atât de tare, că noua sa avere o zbughi la fugă, târându-le şi pe celelalte capre. Şi până să le prindă el din urmă şi să le mâne spre păşune, ceilalți băieți se şi aflau acolo, mândrindu-se fiecare cu caprele primite. Purtându-se cu ele de parcă ar fi fost sfinte, băieții le duceau numai în locuri unde iarba era mai fragedă, visând de pe acum la iezii zdraveni pe care-i vor avea în curând, şi apoi la iezii din anul următor, până când fiecare va avea o turmă la fel de numeroasă ca a tatălui.

Şi mai înainte de înălțarea lunii noi, Omoro şi Binta, asemeni celorlalți părinți, mai dăruiră încă o capră – de data aceasta arafangului – în semn de mulțumire pentru învățătura fiului lor. Dacă ar fi fost ceva mai înstăriți, ar fi dat bucuroşi chiar şi o vacă, dar ei ştiau că arafangul înțelegea că era peste puterile nu numai ale lor, dar şi ale oricărui sătean din Juffure. Mai ales că unii părinți, sclavi ai locului care nu apucaseră să agonisească nimic, nu-i putură dărui altceva decât propriile lor mâini, muncind plini de recunoştință timp de o lună ogoarele arafangului, care nu-i refuza niciodată.

Lunile trecură iute, înşiruindu-se în anotimpuri; se scurse un an, iar băieții dintr-al treilea kafo îi învățară pe cei dintr-al doilea cum să pască ei acum caprele. Se apropia un moment mult aşteptat. Iar Kunta şi prietenii săi erau năpădiți de îngrijorare, dar şi de bucurie, cu gândul la sărbătoarea recoltei, care se încheia cu răpirea băieților din cel de al treilea kafo – între zece şi cincisprezece ani – şi cu ducerea lor departe de sat, într-un loc de unde se întorceau abia după patru luni, bărbați în toată legea.

Kunta şi ceilalți băieți se prefăceau că nici nu se gândeau şi nici nu-şi făceau prea multe griji, dar pândeau cel mai mic semn sau vorbă de-a celor mari, care ar fi avut legătură cu ritualul de inițiere. La începutul ano-

timpului secetos, după ce câțiva dintre tații lor plecară neobservați vreo două, trei zile și se reîntoarseră la fel de nebăgați în seamă, băieții începură să șușotească între ei, mai ales după ce Kalilu Conteh îl auzise pe unchiul său spunând că făcuseră multe reparații la *jujuo*, locul inițierii, ce rămăsese nefolosit, pradă stihiilor și fiarelor aproape cinci anotimpuri ploioase, de când fuseseră inițiați băieții ultima oară. Șușotelile continuară și mai aprig, după ce-și auziră părinții socotind cine va fi ales de Sfatul Bătrânilor să le fie *kintang*, sau bătrânul care avea să conducă ritualurile de inițiere.

Și chiar înainte de începerea secerișului, băieții își povestiră foarte emoționați cum mamele lor le măsuraseră pe nevăzute capul și umerii cu o panglică de cusut. Kunta se străduia cât putea să nu-și mai aducă aminte dimineața aceea, cu cinci ani în urmă, când el și ceilalți băieți, proaspeți păstori, fuseseră scoși din minți văzând cum răcneau tinerii acoperiți cu glugi albe, loviți cu picioarele și târâți în afara satului de un grup de dansatori *kan-kurang*, mascați, groaznici la înfățișare, ce chiuiau scuturându-și sulițele.

Curând, bubuitul tobei tobalo dădu semn de începere a secerișului, iar Kunta merse împreună cu ceilalți săteni la câmp, bucurându-se că trudea din greu cât era ziua de lungă, căci așa era prea ocupat și istovit ca să se mai poată gândi la ceea ce-l aștepta. Dar când secerișul se sfârși și începu sărbătoarea, nu avu putere să se înveselească în rând cu ceilalți. Cu cât era mai zgomotoasă petrecerea, cu atât se simțea mai nefericit, până când, în ultimele două zile, se retrase singur pe malurile bolongului; stătea acolo și azvârlea pietre în apă.

În noaptea dinaintea ultimei zile a sărbătorii, pe când Kunta își mânca tăcut tocana de arahide cu orez, Omoro intră în coliba Bintei. Kunta îl văzu cu coada ochiului ridicând ceva alb și, înainte de a apuca să se întoarcă cu fața spre el, Omoro îi trase peste cap o glugă mare și

lungă. Kunta înlemni de groază. Simți cum taică-său îi apucă strâns brațul, forțându-l să se ridice şi apoi să se dea îndărăt, împingându-l să stea jos pe un scăunel. Kunta se aşeză, uşurat că-şi simțea picioarele moi şi capul amețit. Îşi auzi respirația gâfâită şi-şi dădu seama că, dacă ar încerca să se mişte, ar cădea de pe scăunel. Rămase nemişcat, încercând să se obişnuiască cu întunericul. Şi pe când, sub glugă, buza de sus i se brobonea de aburul propriei sale respirații, lui Kunta îi trecu prin minte că odată, o glugă asemănătoare îi fusese trasă peste cap şi tatălui său. Oare Omoro fusese la fel de îngrozit? Kunta nici nu se putea gândi la una ca asta, şi se ruşină că făcea de ocară neamul Kinte.

În colibă era linişte. Învingându-şi teama, Kunta închise ochii şi-şi încordă auzul, încercând să desluşească măcar un zgomot. I se păru că o aude pe Binta mişcându-se, dar nu era sigur. Se întreba unde erau Lamin şi Suwadu, care sigur ar fi făcut tărăboi. Ştia prea bine însă un singur lucru: că nici Binta şi nici nimeni altcineva n-o să-i vorbească, darmite să-i ridice gluga. Mai apoi se gândi ce groaznic ar fi dacă cineva i-ar ridica totuşi gluga, căci ar putea vedea cât de speriat era şi l-ar crede poate nedemn să meargă alături de ceilalți băieți la ritualurile de inițiere.

Ştiau cu toții, până şi pruncii de seama lui Lamin – chiar Kunta îi povestise – ce i s-ar întâmpla celui ce se dovedea prea slab ori prea laş ca să îndure inițierea de luni de zile, care-i făcea pe băieți vânători, războinici, într-un cuvânt bărbați. Dacă n-ar fi nici el în stare? Începu să înghită în sec, încercând să-şi potolească teama, amintindu-şi că i se povestise că cel ce nu e în stare să treacă prin ritualurile de inițiere rămâne să fie socotit copil tot restul vieții. Va fi ocolit de toți, iar satul nu-i va îngădui nici să se însoare, ca nu cumva să aducă pe lume alți neisprăviți ca el. Kunta auzise că astfel de nenorociți de obicei fugeau, până la urmă, din satul lor, pierzându-şi

urma şi nimeni nu le mai pomenea numele, nici măcar taţii, mamele, fraţii sau surorile lor. Kunta se şi văzu dispreţuit de toată lumea, strecurându-se pe furiş din Juffure ca o hienă râioasă şi nu putu suferi nici măcar gândul că una ca asta s-ar putea întâmpla.

După o vreme, lui Kunta i se păru că aude-n depărtare sunet de tobe şi strigăte de dansatori. Mai trecu un timp. Cât oare? se întrebă Kunta. Bănuia că ar fi vremea *sutoba,* jumătatea timpului între amurg şi zori, dar după câteva clipe auzi chemarea alimamului pentru rugăciunea sefo, cu două ore înainte de miezul nopţii. Muzica amuţi şi Kunta ştiu că sătenii îşi opriseră petrecerea şi bărbaţii se-ndreptau spre moschee.

Kunta rămase liniştit până când socoti că rugăciunea s-a încheiat, dar muzica nu mai reîncepea. Degeaba îşi încordă auzul, tot nu putu auzi nimic. Până la urmă aţipi; după un timp se trezi speriat; era tot linişte, iar sub glugă era mai beznă ca într-o noapte fără lună. După un timp fu sigur că aude scâncetul din zori al hienei. Ştia de mult că hiena scâncea întotdeauna înainte de a se porni pe lătrat şi o ţinea aşa până se crăpa de ziuă, răsunând lugubru în depărtări.

Kunta mai ştia că-n timpul săptămânii cât ţinea sărbătoarea recoltei, ivirea primei gene de lumină era vestită de bubuitul tobei tobalo. Aşa că aştepta să o audă, cu gând că de fapt se poate întâmpla orice. Aşteptând toba să răsune dintr-o clipă într-alta, simţi cum i se urcă sângele la cap, dar nu auzi nimic. Tresări speriat de câteva ori, apoi fu cuprins de un somn agitat. Şi când, în sfârşit, se auzi toba tobalo, sări cât colo în picioare. Sub ascunzişul glugii, obrajii îi dogoreau de ruşine că adormise.

Obişnuindu-se cu întunericul de sub glugă, Kunta ghicea toate mişcările dimineţii după sunete: cântatul cocoşilor, lătratul câinilor wuolo, chemarea alimamului, bubuitul maiului în pivele în care femeile pisau cuşcuşul.

Rugăciunea înălţată lui Allah în dimineaţa aceasta, se gândi el, este închinată reuşitei iniţierii. Auzi o mişcare în colibă şi-şi dădu seama că era Binta. Abia atunci se întrebă ce-or fi făcând oare Sitafa şi ceilalţi băieţi. Constată cu uimire că în tot timpul nopţii nu se gândise la ei. Şi ei trebuie să fi petrecut o noapte la fel de cumplită ca şi el, îşi spuse Kunta.

Când korele şi balafonurile răsunară dinaintea colibei, Kunta auzi glasuri de oameni pe afară. Apoi larma fu sporită de răsunetul celorlalte tobe, cu ritmul lor tăios şi pătrunzător. O clipă mai târziu i se păru că i se opreşte inima în loc când simţi că se năpusteşte cineva în colibă. Şi mai înainte de a se putea dumiri, fu apucat de încheieturile mâinilor, îmbrâncit de pe scăunel şi împins afară din colibă, în zgomotul asurzitor al tobelor şi-n strigătele mulţimii.

Îl loviră cu pumnii şi cu picioarele. Disperat, Kunta se gândi s-o ia la fugă, dar tocmai când se pregătea s-o zbughească, fu apucat de o mână zdravănă, dar blândă. Răsuflând gâfâit pe sub glugă, Kunta simţi că nu-l mai lovea nimeni şi că strigătele mulţimii nu se mai auzeau deloc. Poate că oamenii plecaseră spre coliba altui băiat, iar mâna care-l conducea trebuia să fie a vreunui sclav tocmit de Omoro, asemeni tuturor taţilor, să-l ducă pe fiul lui ascuns sub glugă, până la *jujuo.*

Strigătele mulţimii se înteţeau de fiecare dată când vreun băiat era scos din colibă, şi Kunta se bucură că nu-i putea vedea pe dansatorii kan-kurang, care se răsuceau de-ţi îngheţa sângele în vine când săltau în sus, scuturându-şi suliţele. I se părea că toate tobele satului, şi mari şi mici, bubuiau în timp ce sclavul îl purta din ce în ce mai iute printre şiruri de oameni ce îi strigau: „Patru luni“, „Bărbaţi se vor face“. Pe Kunta îl umflă plânsul. Tare ar mai fi vrut să poată întinde o mână şi să dea de Omoro, de Binta, de Lamin, şi chiar de smiorcăitul de Suwadu, căci cele patru luni i se păreau nesfârşit de lungi până

când îi va putea vedea din nou pe cei pe care-i iubea mai mult decât crezuse vreodată. Trăgând cu urechea, Kunta îşi dădu seama că el şi călăuza lui intraseră într-un şir ce înainta păşind iute în ritmul tobelor. Şi când ieşiră pe porţile satului – îşi dădu seama pentru că zarva mulţimii se îndepărta din ce în ce – lacrimi fierbinţi îl năpădiră, rostogolindu-i-se pe obraji.

Aşa cum simţise prezenţa Bintei în colibă, simţea acum, de parcă ar fi fost o duhoare, teama băieţilor dinaintea şi dinapoia sa, şi-şi dădu seama că erau la fel de îngroziţi ca şi el. Şi într-un fel se simţi mai puţin ruşinat. Pe când orbecăia înainte, în întunericul glugii, era conştient că lasă în urmă mult mai mult decât un tată, o mamă, nişte fraţi şi un sat natal, iar aceasta îl umplea deopotrivă de tristeţe şi groază. Ştia însă că era dator s-o facă, aşa cum o făcuse mai înainte şi taică-său, şi aşa cum într-o zi o va face şi feciorul lui. Iar când se va întoarce, va fi bărbat în toată legea.

CAPITOLUL 23

După miros, Kunta îşi dădu seama că se aflau la o aruncătură de băţ de un crâng de bambuşi de curând tăiaţi. Prin glugă simţi mireasma lor puternică. Cu cât se apropiau, mirosul devenea din ce în ce mai tare: i se păru că ajunseseră la o poartă, apoi trecură prin ea, dar se aflau încă sub cerul liber. Deodată, tobele amuţiră, iar caravana se opri. Degeaba îşi ascuţea Kunta auzul să desluşească vreun zgomot, după care să-şi dea seama unde se aflau; nu putu auzi decât cârâitul papagalilor şi ţipetele maimuţelor.

Dintr-o dată îi ridicară gluga. Kunta rămase clipind în lumina puternică a soarelui de amiază, încercând să-şi obişnuiască privirile cu lumina strălucitoare. Îi era teamă

să se uite la ceilalți, căci în fața lor stătea, sever, bătrânul zbârcit Silla Ba Dibba. Kunta îl cunoştea prea bine. Dar Silla Ba Dibba se purta de parcă nu i-ar fi văzut niciodată pe vreunul din ei, ba parcă ar fi preferat să nu-i vadă nici acum. Îi privea cu dispreț, ca şi cum s-ar fi uitat la nişte biete râme. Îşi dădură seama că el era, cu siguranță, *kintangul* lor. De-o parte şi de alta se aflau doi bărbați mai tineri, Ali Sise şi Soru Tura, pe care Kunta îi cunoştea la fel de bine, Soru fiind chiar cel mai bun prieten al lui Omoro. Kunta se simți uşurat că taică-său nu era şi el, să-şi vadă fiul atât de înspăimântat.

Întregul kafo, douăzeci şi trei de băieți, îşi încrucişară palmele în dreptul inimii, salutându-i după datină, aşa cum fuseseră învățați, pe cei mai vârstnici.

– Pace!

– Pace vouă! le răspunse kintangul şi ajutoarele sale.

Rotindu-şi o clipă ochii – având însă grijă să nu mişte capul, Kunta văzu că se aflau într-o împrejmuitură, cu mai multe colibe mici cu pereți de lut, acoperite cu paie, înconjurată de gardul cel nou şi înalt de bambus. Văzu locurile unde colibele fuseseră lipite, fără îndoială de către tații ce lipsiseră câteva zile din Juffure. În clipa următoare, îi sări inima din piept de groază.

– Ați fost copii când ați plecat din sat, tună glasul kintangului. Dacă vreți să vă întoarceți bărbați, trebuie să vă lepădați de teamă, căci un fricos este o pacoste pentru familie, pentru sat şi pentru trib.

Îi privi mânios, de parcă niciodată n-ar mai fi văzut o adunătură atât de jalnică şi apoi se depărtă. Şi-n acest timp, cele două ajutoare ale sale se năpustiră la ei, izbindu-i cu nuielele şfichiuitoare şi cu pumnii peste umeri şi spinări, mânându-i ca pe nişte capre în micile colibe de lut.

Îngrămădiți câte patru băieți în colibe, erau prea îngroziți să mai simtă durerea ascuțită a loviturilor primite şi prea umiliți ca să-şi ridice capetele să se privească

unul pe altul. După un timp, când văzu că nu-i mai amenință deocamdată nici o lovitură, Kunta începu să tragă cu coada ochiului pe furiş spre tovarăşii săi. Tare şi-ar mai fi dorit să fie în aceeaşi colibă cu Sitafa. Desigur, îi cunoştea şi pe aceştia, dar nu ţinea la nici unul atât de mult ca la fratele său *yayo*, şi simţi un gol în inimă. Dar poate că asta nu-i o simplă întâmplare, cugetă el. Nu ne este îngăduită, pare-se, nici cea mai mică mângâiere. Şi te pomeneşti că n-au de gând nici să ne dea de mâncare, îşi urmă el gândurile.

De îndată ce soarele apuse, ajutoarele kintangului năvăliră în colibă:

– Mişcaţi-vă!

Fură izbiţi peste umeri cu ciomege, îmbrânciţi afară în lumina amurgului şi îngrămădiţi peste cei din alte colibe. Sub loviturile necruţătoare ale nuielelor, băieţii se adunară, urmând poruncile aspre, într-un şir dezlânat, fiecare apucându-l de mână pe cel dinaintea sa. Când se rânduiră cu toţii, kintangul le aruncă o privire întunecată, plină de dispreţ, şi le spuse că în noaptea aceea urmau să facă un drum departe, în adâncul pădurii.

Când primiră porunca s-o pornească, şirul nesfârşit de băieţi se întinse dezordonat pe cărare, sub ploaia şfichiuirilor de nuiele.

– Mergi mai rău ca un bivol! auzi Kunta ţipându-i-se în ureche. Un băiat ce fusese lovit strigase de durere, iar cele două ajutoare răcniră în întuneric: Care a vorbit? şi nuielele lor îi şfichiuiră mai abitir pe toţi. După aceasta, nimeni nu mai cuteză să scoată vreun sunet.

Curând, pe Kunta începură să-l doară picioarele şi l-ar fi durut mai rău, dacă nu ar fi învăţat de la taică-său să meargă cu paşi mari. Iar Kunta se gândea mulţumit că pe ceilalţi băieţi îi dor picioarele şi mai tare, căci ei încă nu aveau de unde să ştie cum trebuie să meargă. Dar nimic din ceea ce învăţase nu-i putea ţine de foame şi de sete. Simţea cum i se încârligă stomacul în mii de noduri şi

cum i se învârteşte capul când, într-un târziu, li se porunci să se oprească lângă un izvor. Fața netedă a apei în care se oglindea luna strălucitoare fu iute tulburată de băieții căzuți în genunchi, ce sorbeau lacom apa din pumni. O clipă mai târziu, ajutoarele kintangului îi izgoniră de lângă izvor, neîngăduindu-le să bea prea mult dintr-o dată, apoi îşi deschiseră straițele şi le dădură câteva bucăți de carne uscată; băieții se repeziră asupra lor ca hienele; Kunta mestecă şi înghiți atât de repede, încât nici nu simți gustul celor patru bucățele pe care cu greu apucase să pună mâna.

Toți, chiar şi Kunta, aveau băşici pe tălpi, dar era atât de bine că-şi potoliseră puțin foamea şi setea, că nici nu le mai păsa de nimic. Şi cum şedeau acolo, lângă izvor, băieții începură să privească în jur şi să se cerceteze unul pe altul, la lumina lunii, de data aceasta nu atât îngroziți, cât prea obosiți ca să mai scoată vreo vorbă. Kunta şi Sitafa se priviră îndelung şi, în lumina slabă, nici unul nu-şi dădu seama dacă şi celălalt era la fel de nenorocit.

De-abia apucase Kunta să-şi răcorească în apa izvorului tălpile ce-l ardeau, că ajutoarele kintangului le şi porunciră să treacă la loc în rând, gata să facă drumul cel lung înapoi, la jujuo. Când, înainte de a se crăpa de ziuă, se iviră porțile de bambus, Kunta nu-şi mai simțea nici picioarele şi nici capul. Sfârşit de oboseală, se târî cu greu la colibă, dădu peste un alt băiat, aflat înăuntru, simți cum îl lasă picioarele şi se rostogoli pe jos, adormind buştean pe loc.

În următoarele şase nopți, făcură drumuri din ce în ce mai lungi. Tălpile băşicate îl usturau cumplit, dar, într-a patra noapte, Kunta văzu că durerea nu-l mai supără atât de tare şi se simți cuprins de mândrie. La cel de al şaselea drum, băieții îşi dădură seama că, oricât de nepătruns ar fi fost întunericul, nu mai aveau nevoie să se țină de mâini ca să păstreze rândul drept.

Într-a şaptea noapte, kintangul le ţinu prima lecţie, învăţându-i cum se călăuzesc bărbaţii aflaţi în adâncul pădurii, după stele, ca să nu se rătăcească. Şi-n următoarea jumătate de lună oricare dintre băieţi era în stare să ducă rândul înapoi la jujuo, după stele. Într-o noapte, pe când Kunta era călăuza, era cât pe ce să calce pe un şobolan care nici nu-l simţise şi nici n-apucase să se ascundă. Pe cât de speriat, pe atât de mândru fu Kunta, căci aceasta era o dovadă că merseseră atât de neauziţi, încât nici măcar şobolanul nu-i putuse simţi.

Dar animalele, le spuse mai apoi kintangul te pot învăţa cel mai bine meşteşugul vânătorii, unul dintre cele mai însemnate lucruri pe care trebuia să le deprindă orice bărbat mandinka. După ce kintangul fu mulţumit că-şi însuşiseră toate felurile de mers, în următoarea jumătate de lună îi duse pe băieţi departe de jujuo, în savană, unde-i învăţă cum să înalţe adăposturi înclinate, în care se odihneau între nenumăratele iniţieri în tainele meşteşugului de simbon. Lui Kunta i se părea că nici nu închisese ochii, ori de câte ori îi trezeau cu strigăte ajutoarele kintangul, pregătindu-i pentru vreo altă lecţie.

Ajutoarele le arătau locurile unde, cu puţin înainte, stătuseră la pândă leii ca să se repeadă în spatele vreunei antilope, ucigând-o; dar şi locurile unde, după ce se îndestulaseră, leii se cuibăriseră să-şi continue somnul; îi puneau să meargă pe urmele turmei de antilope, ca să-şi poată da seama de tot ce făcuseră ele înainte de a se întîlni cu leii. Băieţii cercetau crăpăturile adânci din stâncile unde-şi făceau cuib lupii şi hienele. Şi astfel începură să deprindă neînchipuit de multe şiretlicuri de-ale vânătorii. De pildă, nu le trecuse niciodată prin minte că cel mai mare meşteşug al unui mare simbon e că niciodată nu făcea mişcări bruşte. Bătrânul kintang însuşi le povestise de un vânător nătâng care, până la urmă, murise de foame într-o pădure ce mişuna de vânat, căci era prea neîndemânatic şi făcea atât de mult zgomot,

umblând de colo-colo, încât animalele de toate felurile din jurul lui se furişau tăcute, fără ca el să-şi dea seama că le avea în preajmă.

În timpul cât învăţară să imite sunetele animalelor şi păsărilor, băieţii se simţiră chiar ca vânătorul din poveste. Deşi aerul clocotea de grohăitul şi fluieratul lor, nici un animal şi nici o pasăre nu se apropiau. Apoi li se spunea să se tupileze tăcuţi în ascunzişuri, în timp ce kintangul şi ajutoarele sale scoteau sunete ce lor li se păreau a fi exact ceea ce făcuseră şi ei, dar imediat păsările şi animalele ieşeau la iveală, ciulindu-şi urechile şi căutându-i pe cei ce îi chemaseră.

Într-o după-amiază, când băieţii învăţau chemările păsărilor, într-un tufiş de lângă ei se aşeză dintr-o dată, cârâind puternic, o pasăre mare cu un cioc lung.

– Ia uitaţi-vă! strigă râzând unul dintre băieţi.

Celorlalţi li se opri inima în piept, ştiind că şi de data aceasta, gura cea spartă a acelui băiat va atrage pedeapsa asupra tuturor. Nu era prima dată când îşi dădea în vileag prostul obicei de a vorbi fără să se gândească; de data aceasta, kintangul îi spuse rece:

– Să-mi aduci pasărea aici, vie!

Băieţilor li se oprise răsuflarea uitându-se la cel vinovat, ce se tupilă târându-se spre tufişurile pe care stătea nepăsătoare pasărea, sucindu-şi capul încolo şi-ncoace. Dar când băiatul dădu s-o prindă, pasărea îi scăpă din mâini, dând disperată din aripile scurte, reuşind să se înalţe deasupra tufişurilor; băiatul sări după ea, urmărind-o înnebunit şi curând nu se mai văzură.

Kunta şi ceilalţi rămaseră înmărmuriţi. Îşi dădeau bine seama că kintangul le putea porunci să facă şi imposibilul. În următoarele trei zile şi două nopţi, în timpul iniţierilor obişnuite, băieţii se priveau unii pe alţii cu înţeles şi scrutau cu ochii tufişurile înconjurătoare, îngrijoraţi de soarta tovarăşului lor dispărut. Şi oricât de mult îi necăjise mai înainte, atrăgând pedeapsa asupra tuturor pentru

cele făcute, îl simţeau atât de apropiat acum când nu mai era printre ei.

Într-a patra zi, de dimineaţă, tocmai când se trezeau, băiatul ce stătea de veghe la porţile jujuo-ului dădu semn că se apropia cineva. O clipă mai târziu răsună şi toba. Era el. Se năpustiră cu toţii să-i iasă înainte, chiuind de parcă propriul lor frate s-ar fi întors dintr-o călătorie îndepărtată, tocmai din MARRAKECH. Slab şi prăfuit, acoperit de răni şi vânătăi, de-abia se putea ţine pe picioare, când năvăliră toţi pe el, bătându-l pe spate. Abia reuşi să schiţeze un zâmbet uşor; avea şi de ce: sub braţ ţinea pasărea, cu aripile, ciocul şi picioarele legate cu un fir de liană. Pasărea arăta şi mai prăpădită decât el, dar era totuşi vie.

Apăru şi kintangul şi, deşi îi vorbea băiatului, le dădu de înţeles că se adresa de fapt tuturor:

– Asta să vă fie dublă învăţătură: mai întâi să faceţi tot ce vi se spune, şi apoi să vă ţineţi gurile închise. Acestea două sunt însuşirile de căpătâi ale unui bărbat.

Numai atunci îl văzură băieţii prima dată pe kintang privind binevoitor pe cineva. El ştiuse prea bine că, mai devreme sau mai târziu, băiatul va putea prinde pasărea, care era atât de greoaie încât nu putea face decât salturi mici şi joase prin tufişuri.

Pasărea fu friptă şi mâncată cu încântare de toţi, în afară de cel ce-o prinsese, prea istovit să mai rămână treaz până când masa era gata. I se îngădui să doarmă ziua întreagă şi noaptea următoare. A doua zi, băiatul le povesti cum gonise nebuneşte timp de două zile şi o noapte ca, până la urmă, s-o prindă cu o capcană pusă de el. Şi după ce-i legase fedeleş aripile şi picioarele, precum şi ciocul cu care-l ciupea tot timpul, trebuise să mai rămână treaz încă o zi şi o noapte, ca să poată găsi drumul înapoi la jujuo călăuzindu-se cum fusese învăţat, după stele. Mult timp după asta băieţii nu-i prea mai vorbiră părându-li-se că datorită isprăvii lui şi privirii

binevoitoare a kintangului, se credea mai grozav decât ceilalţi. Şi, cu prima ocazie când ajutoarele kintangului le porunciră să facă exerciţii de trântă, Kunta nu scăpă prilejul să-l apuce zdravăn pe băiatul acela şi să-l arunce cu sete la pământ.

Până la sfârşitul celei de-a doua luni de iniţiere, băieţii din cel de al treilea kafo se descurcau în pădure cu aceeaşi îndemânare ca în propriul lor sat. Acum erau în stare să adulmece urmele aproape nevăzute ale animalelor şi începuseră să deprindă tainicele ritualuri şi rugăciuni strămoşeşti, care-l făceau pe oricare mare simbon nevăzut de orice animal. Orice îmbucătură de carne ce-o puneau în gură era fie prinsă în capcane de băieţi, fie doborâtă de săgeţile lor. Puteau jupui orice vânat de două ori mai iute ca înainte şi-i frigeau carnea pe focuri ce nu scoteau pic de fum, pe care învăţaseră să le aprindă scăpărând cremenea pe muşchiul aşezat sub vreascuri mici, uscate. Iar pe lângă vânatul fript pe care-l mâncau, aveau din belşug vietăţi mărunte de savană, tot felul de gângănii prăjite pe cărbuni.

Într-o zi, în timp ce se odihneau, un băiat tocmai îşi încerca arcul; o săgeată zvârlită la întâmplare nimeri într-un ştiubei de albine *burungo,* ce atârna într-un copac, iar un nor de albine înfuriate se năpusti asupra lor.

Nimeni nu putu scăpa de înţepăturile lor dureroase şi, încă o dată, traseră cu toţii ponoasele de pe urma greşelii unuia singur.

– Un simbon nu trage niciodată cu o săgeată fără să ştie ce va nimeri, le spuse kintangul. După ce le porunci să-şi ungă înţepăturile umflate şi dureroase cu unt din copacul *shea,* le mai spuse: Diseară, o să vă ocupaţi cum se cuvine de albinele astea.

Până se înserase, băieţii adunaseră muşchi uscat, îngrămădindu-l la rădăcina copacului unde se afla ştiubeiul. Iar după ce unul dintre ajutoarele kintangului îi dădu foc, celălalt aruncă în flăcări nişte frunze culese dintr-un

tufiş anume. Fumul gros şi înăbuşitor se înălţă până la ramurile cele mai de sus ale copacului şi nu după mult timp albinele căzură moarte cu sutele în jurul băieţilor, la fel de nevătămătoare ca ploaia. Dimineaţa, băieţii fură învăţaţi cum să topească fagurii şi să înlăture albinele moarte, rămase în ei, ca să se poată îndestula cu miere.

Dar prin oricâte greutăţi ar fi trecut, oricât de multă învăţătură ar fi căpătat, kintangul tot nemulţumit se arăta. Poruncile sale şi disciplina pe care le-o cerea rămâneau la fel de severe, încât băieţii erau stăpâniţi deopotrivă de teamă şi furie. Orice poruncă dată vreunui băiat, neîndeplinită iute şi fără de cusur, mai atrăgea încă asupra tuturor pedeapsa cu bătaia. Iar atunci când nu erau bătuţi, li se scotea vlaga din ei în drumuri nesfârşite prin pădure, în puterea nopţii, tot ca pedeapsă pentru greşeala vreunuia din ei.

Primele învăţăminte pe care le primiseră în viaţa lor, cu mult înainte de a ajunge la jujuo, erau că cei din tribul mandinka nu trebuie să se lupte niciodată între ei. Până la urmă, băieţii începură să priceapă că bunăstarea tuturor depindea de fiecare în parte. Aşa că rar se mai întâmpla ca cineva să se mai încumete să încalce opreliştile, iar odată cu rărirea bătăilor, teama ce-o simţeau de kintang fu încetul cu încetul înlocuită cu un respect adânc, cum nu mai simţiseră decât pentru propriii lor taţi.

Totuşi, nu era zi în care băieţii să nu se izbească de ceva necunoscut, care să-i facă să se simtă din nou stângaci şi neştiutori. Uimiţi, au aflat, de pildă, că o cârpă îndoită şi atârnată într-un anume fel în faţa colibei unui bărbat anunţa celorlalţi mandinka vremea când se va reîntoarce acasă; ori că sandalele încrucişate în diferite moduri în faţa colibei arătau lucruri înţelese numai de bărbaţi. Dar taina pe care Kunta o socotea cea mai adâncă dintre toate era *sira kango,* un fel de limbă a bărbaţilor, în care sunetele din cuvintele mandinka erau schimbate într-un anume fel, nedezvăluit nici femeilor, nici

copiilor şi nici altora din alte triburi. Acum că deprinseseră şi ei graiul acesta, băieţii nu mai vorbeau altfel decât în limba tainică a bărbaţilor.

În fiecare lună băieţii mai puneau câte o pietricică într-un vas, ca să ţină socoteala de când plecaseră din Juffure. După ce o adăugaseră pe cea de a treia, într-o după-amiază, pe când băieţii se întreceau la trântă, la porţile jujuo-ului se iviră taţii, unchii şi fraţii mai mari. Uimit, Kunta sări în picioare, îmboldit de bucuria de a-l revedea pe Omoro pentru prima dată după trei luni. Dar parcă o mână nevăzută îl ţintui pe loc, înăbuşindu-i strigătul de bucurie, chiar mai înaine de a vedea că nici tatăl său nu dă vreaun semn că-şi recunoaşte fiul.

Un singur băiat o luă la fugă, strigându-şi tatăl: dar acesta, apucând fără vorbă un baston din mâna celui mai apropiat dintre ajutoarele kintangului, îl croi zdravăn, certându-l cu asprime că-şi dăduse în vileag sentimentele ca un copil.

Kintangul le porunci răstit tuturor să se întindă pe burtă, în şir, iar bărbaţii trecură şi-i loviră pe spinare cu bâţele lor. Kunta era grozav de răvăşit: nu de bătaie îi păsa acum, ci îl durea cumplit că nu putea să se arunce în braţele tatălui său, să-i audă măcar glasul, şi-n acelaşi timp îi era atât de ruşine că râvnea astfel de lucruri nebărbăteşti.

După ce isprăviră cu bătaia, kintangul le porunci băieţilor să se întreacă la fugă, sărituri, dans, luptă, să se roage aşa cum fuseseră învăţaţi în ritualul de iniţiere, iar taţii, unchii şi fraţii mai mari îi priviră tăcuţi. După care plecară, felicitându-l pe kintang şi pe ajutoarele sale, fără să le arunce măcar vreo privire băieţilor. Şi nu trecu nici măcar un ceas, şi iată că mai avură parte de o bătaie, pentru că se arătaseră prea neîndemânatici în pregătirea cinei.

În seara aceea, în timp ce băieţii mai făceau încă exerciţii de trântă înainte de culcare, unul dintre ajutoarele kintangului se strecură pe lângă Kunta şi-i şopti pe furiş:

– Mai ai un frate, pe care-l cheamă Madi.

Uite că suntem patru acum, cugetă Kunta, veghind treaz până noaptea târziu. Patru frați în casa mamei şi a tatei. Şi parcă auzea aievea cum ar suna aceasta în istoria clanului KINTE, depănată de grioți, peste sute de anotimpuri ploioase. După Omoro, îşi urmă el gândul, când se va reîntoarce la Juffure, va fi cel dintâi bărbat al familiei. Aici nu numai că învățase tainele bărbăției, dar şi o mulțime de alte lucruri pe care i le va putea spune lui Lamin şi-l va învăța ceea ce le este îngăduit băieților să ştie; iar apoi Lamin îl va învăța pe Suwadu, iar Suwadu pe pruncul acesta nou născut, pe care Kunta nici nu-l văzuse încă, dar despre care ştia că se numeşte Madi. Iar într-o bună zi, gândi Kunta toropit de somn, când va fi de seama lui Omoro şi va avea şi el copii, totul va reîncepe de la capăt.

CAPITOLUL 24

Acum nu mai sunteți copii. Vă aşteptați întruparea în bărbați, le grăi într-o dimineață kintangul.

Era prima oară când kintangul rostise vorba „bărbat" şi-n alt înțeles decât ca să-i ocărască cu ceea ce nu erau. După luni întregi de învățătură, muncă, bătaie, îndurate de toți la un loc, le mai spuse el, fiecare începe, în fine, să descopere că are două suflete: unul în sine, iar celălalt, mai cuprinzător, în toți cei al căror sânge şi viață le moştenea. Şi doar după ce aflară aceasta fură în stare să înțeleagă rostul următoarei faze a ritualului de inițiere: cum să devină războinici.

– Ştiți prea bine că cei din tribul mandinka se luptă doar dacă sunt provocați de alții. Dar atunci se dovedesc a fi cei mai desăvârşiți războinici.

În următoarea jumătate de lună, Kunta şi tovarăşii săi învăţară cum se luptă la război. Kintangul sau ajutoarele lui le desenau în ţărână vestitele strategii de luptă ale tribului, ca mai pe urmă să-i pună pe băieţi să le reconstituie în fapt.

– Niciodată duşmanul nu trebuie încercuit de tot; îi sfătuia kintangul. Lăsaţi-le mai bine o portiţă de scăpare, căci, dacă sunt încolţiţi definitiv, or să se lupte cu mai multă disperare.

Băieţii mai aflară că luptele se pornesc târziu, după-amiază, ca întrevăzându-şi înfrângerea, duşmanul, oricare ar fi el, să-şi poată scăpa pielea retrăgându-se în întuneric. Tot aşa, învăţară că-n vreme de război nimănui nu-i e îngăduit să vatăme vreun marabut, griot sau fierar călător, căci un marabut înfuriat le putea atrage furia lui Allah asupra lor, un griot înfuriat, cu vorbele sale convingătoare, putea stârni armatele duşmane, iar un fierar înfuriat ar fi putut făuri sau repara armele duşmanului.

Kunta şi ceilalţi îşi ciopleau suliţe şi săgeţi cu ţepi, din cele ce se foloseau doar la război, şi învăţau să ochească cu ele în ţinte din ce în ce mai mici. Iar când vreun băiat izbutea să ţintească de la douăzeci şi cinci de paşi un fir de trestie de zahăr, ceilalţi chiuiau de bucurie şi-l lăudau. Răscolind apoi pădurea, băieţii căutau tufe de *koona* şi le adunau frunzele ca să le fiarbă. Şi-n zeama lor groasă şi neagră înmuiau un fir de bumbac pe care îl răsuceau pe ţepii săgeţilor, să-şi lase otrava aducătoare de moarte.

La sfârşitul iniţierii într-ale războiului, kintangul le povesti despre cele mai vestite războaie şi războinici din tribul mandinka, despre vremurile când armata legendarului general Sundiata, fost sclav, fiul lui Sogolon, femeia-bivol, înfrângea trupele lui Soumaoro, din ţinutul Boure, un rege atât de vestit prin cruzimea sa, că purta veşminte din piele de om şi-şi împodobea zidurile palatului cu capetele tăiate ale duşmanilor săi.

Lui Kunta şi celorlalţi li se tăiase răsuflarea auzind că-n armatele lui Sundiata şi Soumaoro căzuseră mii de răniţi sau morţi. Dar arcaşii mandinka au încercuit trupele lui Soumaoro ca-ntr-o uriaşă capcană, aruncându-le din toate părţile o ploaie de săgeţi şi înaintând tot mai strâns spre ele până când, îngroziţi, oştenii lui Soumaoro fugiseră care încotro. După aceea, urmă kintangul, şi băieţii îl văzură zâmbind pentru întâia oară, zile şi nopţi întregi tobele vestitoare ale tuturor satelor anunţau înaintarea oştilor mandinka biruitoare, încărcate de pradă, purtând înaintea lor sute de prizonieri. Şi-n fiecare sat, mulţimea bucuroasă îi întâmpina cu strigăte şi-i izbea cu picioarele pe prizonierii cu capetele rase şi plecate şi cu mâinile legate la spate.

Într-un târziu, generalul Sundiata chemă lumea la o adunare numeroasă şi le înfăţişă dinainte pe mai marii satelor înfrânte şi le înapoie suliţele, semne ale puterii lor, şi-i uni pe toţi prin legăminte de pace, care să dureze o sută de anotimpuri ploioase. Kunta şi tovarăşii săi se duseră gânditori la culcare, mai mândri ca niciodată că erau şi ei nişte mandinka.

Când începu următoarea lună a iniţierii, la jujuo ajunse zvon de tobe cum că peste vreo două zile se vor ivi oaspeţi. Emoţia de a avea orice fel de oaspeţi, la atâta timp după ce taţii şi fraţii lor veniseră să-i vadă, fu sporită când aflară că mesajul fusese trimis de toboşarul luptătorilor din Juffure, care veneau să le facă nişte demonstraţii speciale.

Ceva mai târziu, în după-amiaza următoare, chiar mai devreme decât se aşteptau, tobele le vestiră apropierea. Dar bucuria băieţilor de a revedea încă o dată chipuri cunoscute se risipi pe dată când, fără vreo vorbă, luptătorii îi înşfăcară şi începură să-i trântească la pământ atât de tare, cum nu mai fuseseră ei izbiţi niciodată în viaţa lor. Iar când luptătorii îi împărţiră în două grupuri ca să se lupte între ei, sub supravegherea lor, băieţii erau

numai răni şi vânătăi. Kunta nu-şi închipuise niciodată cât de multe moduri de a-ţi apuca adversarul există şi nici cât de folositoare se dovedeau, dacă le aplicai cum trebuia. Şi tobele luptătorilor bubuiau în acest răstimp în urechile băieţilor, dându-le ştire că nu forţa, ci iscusinţa deosebea un luptător de rând de un campion. În seara aceea, toboşarul din Juffure făcu să răsune în jurul focului numele şi faptele marilor luptători ai tribului mandinka din ultima sută de anotimpuri ploioase, iar când veni vremea de culcare, luptătorii plecară de la jujuo ca să se reîntoarcă la Juffure.

Peste alte două zile fu vestit un alt oaspete. De data aceasta vestea le-o aduse un tânăr alergător din sat, din cel de al patrulea kafo, pe care Kunta şi ceilalţi îl cunoşteau prea bine, deşi acesta, proaspăt intrat în tagma bărbaţilor, se purta de parcă nu-i văzuse niciodată pe copiii aceştia din cel de al treilea kafo. Fără să le arunce vreo privire, el alergă până în dreptul kintangului şi, gâfâind, îl vesti că Kujali Nijai, griot vestit în întreaga Gambie, va poposi curând o zi întreagă la jujuo.

Acesta sosi peste trei zile, însoţit de mai mulţi tineri din familia lui. Era cu mult mai bătrân decât toţi grioţii pe care-i văzuse Kunta până atunci – atât de bătrân încât, pe lângă el, kintangul părea un flăcău. După ce le făcu semn băieţilor să se aşeze împrejurul lui, bătrânul începu să le povestească cum devenise ceea ce era. Le mai povesti cum, după ani îndelungaţi de învăţătură, încă din tinereţe, grioţii îşi întipăresc adânc în minte faptele strămoşilor.

– Căci cum altfel aţi mai afla voi despre faptele mărețe ale regilor, oamenilor sfinţi, vânătorilor şi războinicilor care-au vieţuit cu sute de ani înaintea noastră? I-aţi cunoscut vreodată? îi întrebă bătrânul. Sigur că nu, istoria poporului nostru este păstrată pentru urmaşi aici, spuse el atingându-şi tâmplele albite.

Apoi griotul urmă, răspunzând întrebării ce le stătea tuturor pe limbă: grioţi se pot face numai fiii grioţilor, căci,

într-adevăr, era datoria lor cea mai sfântă să devină grioți. După terminarea ritualurilor de inițiere, aceşti băieți, asemeni nepoților lui care-l însoțeau astăzi, începeau să învețe şi să călătorească alături de anumiți bătrâni iscusiți, ca să aducă de nenumărate ori numele şi faptele străvechi ce le fuseseră transmise prin poveşti. Iar când îi va veni sorocul, fiecare tânăr va cunoaşte amănunțit istoria strămoşilor săi, aşa cum fusese ea povestită tatălui şi bunicului său. Şi va veni şi vremea când tânărul va deveni bărbat şi va avea feciori, cărora şi el le va depăna poveştile acestea, aşa încât nicicând întâmplările trecutului îndepărtat nu se vor stinge.

Iar după ce, fermecați, băieții au înfulecat în grabă cina, au dat din nou năvală să se adune în jurul bătrânului griot: acesta i-a vrăjit până noaptea târziu cu poveşti auzite de la propriul său tată, despre marile împărății ale negrilor ce se întinseseră în Africa cu sute de anotimpuri ploioase în urmă.

– Cu mult înainte ca toubobul să pună piciorul în Africa, începu bătrânul griot, se-ntindea imperiul Benin, stăpânit de un rege atotputernic numit Oba, ale cărui dorințe erau pe loc îndeplinite. Grijile împărăției cădeau pe umerii sfetnicilor de încredere ai lui Oba, care-şi trecea vremea doar cu sacrificiile cuvenite pentru îmblânzirea spiritelor rele şi cu atențiile cuvenite celor o sută şi mai bine de neveste din haremul său. Dar chiar mai înainte de împărăția Benin, s-a aflat alta şi mai bogată, numită Songhai, urmă griotul. Iar capitala ei era Gao, cea plină de case mândre pentru prinții şi negutătorii negri, care îi cinsteau din belşug pe drumeții care aduceau cu ei încărcături de aur să le cumpere mărfurile.

Dar nici aceasta n-a fost cea mai bogată împărăție, le spuse apoi bătrânul. Şi începu să le istorisească despre Ghana străveche, unde numai alaiul împărătesc umplea un oraş întreg. Iar împăratul Kanissai avea o mie de cai şi la fiecare cal câte trei slugi şi o ploscă de aramă. Lui Kunta nu-i venea să-şi creadă urechilor.

Şi-n fiecare seară, urmă griotul, când împăratul Kanissai ieşea din palat, se aprindeau mii de focuri, luminând totul între cer şi pământ. Şi servitorii marelui împărat întindeau mese îmbelşugate să-i îndestuleze pe cei zece mii de oameni, care se adunau acolo mereu.

Aici griotul se opri, iar băieţii nu-şi putură stăpâni strigătele de uimire, deşi ştiau prea bine că nu se cuvenea să scoată nici un sunet atunci când vorbea un griot, dar nici acesta şi nici măcar kintangul nu părură să ia în seamă greşeala lor. Luând o jumătate dintr-o nucă de cola în gură şi oferind-o pe cealaltă kintangului, care-o primi cu plăcere, griotul îşi strânse poalele mantalei în jurul picioarelor, apărându-se de răcoarea nopţii, şi-şi începu din nou poveştile:

Nici măcar Ghana n-a fost cea mai bogată împărăţie a negrilor. Cea mai bogată şi cea mai veche dintre toate a fost împărăţia străvechiului Mali. Asemeni tuturor imperiilor, Mali avea oraşele lui, ţăranii, meseriaşii, fierarii, vopsitorii, tăbăcarii şi ţesătorii lui, spuse bătrânul griot. Dar bogăţia lui neasemuită se trăgea din nesfârşitele drumuri pe care se făcea negoţ cu sare, aur şi aramă. Regatul se-ntindea în lung şi-n lat cale de patru luni de mers, mai spuse griotul, iar cel mai mare dintre oraşele sale era vestitul Timbuktu.

Era cel mai mare lăcaş de învăţătură din întreaga Africă, locuit de mii de cărturari, numărul lor fiind mărit de neîntrerupte cete de înţelepţi ce veneau acolo să-şi sporească cunoştinţele: şi erau atât de mulţi, încât unii dintre negustorii cei mari nu vindeau altceva decât cărţi şi pergamente.

Nu e marabut ori învăţător din cătunul cel mai mic care să nu-ţi tragă măcar în parte învăţătura din Timbuktu, adăugă griotul.

Iar când, într-un târziu, kintangul se ridică, mulţumindu-i griotului pentru dărnicia cu care le-a împărtăşit comorile minţii sale, Kunta şi ceilalţi îndrăzniră, pentru

prima dată de când se aflau la jujuo să dea glas nemulțumirii de a merge la culcare. Kintangul se făcu a nu băga în seamă o astfel de obrăznicie, cel puțin pe moment, şi le porunci cu asprime să meargă în colibe, dar nu mai înainte ca băieții să-l roage să-l invite pe griot să mai poftească pe la ei, la întoarcere.

Minunatele poveşti istorisite de griot le mai stăruiau încă în minte când, şase zile mai târziu, primiră veste că un vestit moro le va vizita tabăra. Era vorba de învățătorul cu rangul cel mai mare din Gambia; şi-ntr-adevăr, erau atât de puțini şi atât de înțelepți că, după multe anotimpuri ploioase de învățătură, ajunseseră să-i învețe nu pe şcolarii de rând, ci pe alți învățători, aşa cum era cel din Juffure.

Însuşi kintangul se îngriji în mod deosebit de primirea acestui oaspete, poruncind să fie curățat întreg jujuo-ul, să se grebleze țărâna şi să se mături peste tot cu ramuri înfrunzite, până va deveni netedă şi afânată, ca să poată avea cinstea de a se întipări pe ea tălpile învățatului moro. Apoi kintangul îi adună pe băieți în curtea jujuo-ului şi le grăi:

– Sfatul şi binecuvântarea acestui om pe care-l aşteptăm sunt căutate nu numai de oamenii de rând, ci şi de mai-marii satelor şi chiar de regi.

A doua zi de dimineață, învățatul sosi însoțit de cinci învățăcei, fiecare purtând pe cap boccele, în care Kunta bănui că se aflau prețioasele cărți arabe şi pergamentele cu manuscrise, cum erau cele din străvechiul Timbuktu. Iar când bătrânul intră pe poartă, Kunta şi ceilalți băieți îngenunchează, asemeni kintangului şi ajutoarelor sale, plecându-şi frunțile în țărână. După ce preaînvățatul moro îi binecuvântă pe ei şi jujuo-ul lor, se ridicară şi îl înconjurară cuviincios, în timp ce el îşi deschise cărțile şi începu să citească – mai întâi din Coran, apoi din cărți nemaiauzite, ca: Taureta la Musa, Zabora Dawidi şi Lingeeli ia Isa, pe care, spunea el, „creştinii" le numeau

Pentateuhul lui Moise, Psalmii lui David şi Cartea lui Isaia. De fiecare dată când moro deschidea ori închidea vreo carte ori desfăşura vreun manuscris, îl ducea la frunte, şoptind încetişor „amin".

După ce termină de citit, bătrânul îşi lăsă cărţile de-o-parte şi le vorbi despre întâmplări vestite şi oameni din Coranul creştinesc, ce se numeşte Sfânta Scriptură. Le istorisi despre Adam şi Eva, despre Iosif şi fraţii săi, despre Moise, David şi Solomon; de moartea lui Abel. Şi le mai povesti încă despre alţi oameni însemnaţi, din vremuri mai apropiate, ca Djoulou Kara Naini, pe care toubobul îl numeşte Alexandru cel Mare, puternicul rege înveşmântat în aur şi argint, al cărui soare a strălucit peste jumătate din omenire.

Şi, mai înainte ca să se ridice şi să plece, moro vru să vadă cât de bine cunoşteau ei cele cinci rugăciuni şi apoi îi povăţui cum să se poarte în sfânta moschee, în care or să păşească pentru prima oară când se vor întoarce în sat, ca bărbaţi. La despărţire, băieţii îl cinstiră, după cum îi învăţase kintangul, cântându-i unul din cântecele bărbăteşti, învăţate de la *jalli kea:* „o generaţie se stinge... alta apare şi se stinge-n timp... singur Allah rămâne-n veşnicie".

Reîntors în coliba lui, după ce a plecat moro, Kunta rămase treaz mult timp, gândindu-se cum, într-adevăr, aproape tot ceea ce învăţase se lega, cum un lucru se potrivea cu altul.

Trecutul părea înlănţuit cu prezentul, iar acesta cu viitorul; morţii cu viii şi cu cei ce urmau să se zămislească; el cu familia lui, cu prietenii de un leat, cu satul întreg, cu tribul, cu întreaga Africă; lumea oamenilor cu cea a animalelor şi a tuturor celor ce cresc trăind sub oblăduirea lui Allah. Kunta se simţea mic şi totuşi atât de însemnat. Poate că, gândi el, aşa trebuie să fie când devii bărbat.

CAPITOLUL 25

Sosise şi clipa de care Kunta şi ceilalţi băieţi se temuseră atât de tare: *kasas boyo,* ce îi purifică pe băieţi, pregătindu-i să dea naştere urmaşilor. Ştiau cu toţii că o să se întîmple, şi totuşi fură luaţi prin surprindere. Într-o zi, unul dintre ajutoarele kintangului le porunci să se alinieze în curte; un fior de teamă îl străbătu pe Kunta când îl văzu pe kintang ieşind din coliba lui şi îndreptându-se spre ei.

– Desfaceţi-vă veşmintele, le porunci el.

Băieţii se codiră, nevenindu-le să-şi creadă urechilor.

– Haideţi, strigă el.

Ei făcură întocmai, dar încet şi ruşinaţi, ţinându-şi ochii în pământ. Ajutoarele kintangului le înfăşurară mădularul bărbăţiei cu o bucată de pânză îmbibată cu o alifie verde, făcută din frunze strivite.

– Curând n-o să mai simţiţi nimic, le spuse kintangul, poruncindu-le să se întoarcă la colibe.

Speriaţi de ce va urma, băieţii se îngrămădiră înăuntru, aşteptând tăcuţi până spre sfârşitul amiezii, când li se porunci din nou să iasă afară. Pe când se aliniau din nou, văzură cum, pe porţile jujuo-ului soseau bărbaţii din Juffure: taţii, fraţii şi unchii, care îi vizitaseră mai înainte, dar şi alţii. Printre ei se afla şi Omoro, dar de data aceasta Kunta se prefăcu că nici nu-l vede. Bărbaţii se aliniară şi ei în faţa băieţilor, cântând cu toţii: „Ceea ce urmează să vi se facă... ne-a fost făcut şi nouă... şi strămoşilor dinaintea noastră... iar voi veţi deveni cu toţii... bărbaţi cum suntem şi noi." Apoi kintangul le porunci din nou să se reîntoarcă în colibe.

La căderea nopţii, tobele începură dintr-o dată să bubuie în afara jujuo-ului. Chemaţi afară din colibe, băieţii văzură vreo doisprezece dansatori kan-kurang năpustindu-se pe poartă, ţopăind şi strigând. Înveşmântaţi în costume de frunze şi măşti de scoarţă de copac, săreau de colo-colo, rotindu-şi săbiile printre băieţii îngroziţi, iar

apoi, dintr-o dată, se făcură nevăzuţi. Amuţiţi de groază, băieţii executară fără să crâcnească ordinul kintangului şi se aşezară strâns unul lângă altul, cu spatele sprijinit de gardul jujuo-ului.

Taţii, unchii şi fraţii mai mari se aşezară în preajmă, cântând: „Curând vă veţi întoarce la casele voastre... şi la ogoarele voastre... şi vă veţi însura... iar viaţa în veci nepieritoare va ţâşni dintre coapsele voastre." Un ajutor al kintangului strigă numele unui băiat. Pe când acesta se ridica, ajutorul îi făcu semn să intre după un paravan împletit din fire de bambus. Kunta nu văzu şi nici nu auzi ce a urmat după asta, dar câteva clipe mai târziu, băiatul ieşi; abia ţinându-se pe picioare, sprijinit de celălalt ajutor, se îndreptă spre locul lui, lângă gardul de bambus. Din nou strigară un băiat, apoi încă unul, şi încă unul, până când, în sfârşit, auzi:

– Kunta Kinte!

Kunta înlemni. Îşi adună însă puterile şi merse în spatele paravanului. Acolo se aflau patru oameni şi unul dintre ei îi porunci să se întindă pe spate. Ceea ce şi făcu, căci picioarele-i tremurau aşa de tare, că nici nu l-ar mai fi ţinut mult. Apoi bărbaţii se aplecară, apucându-l zdravăn. Înainte de a închide ochii, Kunta îl văzu pe kintang aplecându-se asupra lui cu ceva în mână. Apoi simţi durerea. Era mai puternică decât crezuse, dar nu atât de groaznică cum ar fi fost fără alifia de amorţit durerile. Fu imediat legat strâns şi un ajutor îl sprijini să meargă afară, la locul lui, lângă cei ce fuseseră după paravan. Nici nu îndrăzneau să se privească. Dar lucrul de care se temuseră mai presus de orice fusese acum săvârşit.

Pe când rana începea să se vindece, întreg jujuo-ul fremăta de bucurie, căci ruşinea de a fi nişte băieţi, puştani la minte şi la trup, se spulberase pentru totdeauna. Acum erau aproape bărbaţi şi nu ştiau cum să-şi mai arate recunoştinţa şi respectul pentru kintang. Iar acesta, la rândul lui, începu să se uite la ei cu alţi ochi.

Bătrânul cărunt, brăzdat de riduri, pe care încetul cu încetul ajunseseră să-l îndrăgească, începuse să le zâmbească. Şi, aşa ca din întâmplare, adresându-se băieţilor, el sau ajutoarele lui, le spuneau: „Voi, bărbaţii..."

Curând după ce se ivi cea de a patra lună nouă, la porunca kintangului, câte doi sau trei băieţi începură să plece în fiecare noapte din jujuo şi să străbată drumul până în satul adormit, unde se strecurau ca nişte năluci în cămările mamelor lor şi luau cuşcuş, carne uscată şi milet, cât puteau duce, ca apoi să gonească, cât era drumul de lung, înapoi la jujuo, unde, a doua zi, le găteau cu mare bucurie – „ca să vă dovediţi mai isteţi decât orice femeie, fie ea propria voastră mamă", după cum le spusese kintangul. Dar a doua zi, de bună seamă, mamele acelor băieţi se lăudau prietenelor că-şi auziseră feciorii dând târcoale şi că nu putuseră pune geană pe geană, ascultându-i pline de mândrie.

Acum, o nouă stare de spirit domnea în jujuo. Aproape în fiecare seară, băieţii se aşezau ghemuiţi în jurul kintangului, care rămăsese la fel de aspru în purtări ca mai înainte, dar nu li se mai adresa ca unor puştani neastâmpăraţi, ci ca unor tineri din satul lui. Uneori le vorbea despre virtuţile bărbăţiei, dintre care cea mai de preţ, după neînfricare, era cinstea desăvârşită în tot ce făceau. Alteori le povestea despre strămoşi. Cei vii le datorau respect plin de adoraţie, le spunea el. Apoi îi cerea fiecăruia să numească strămoşul de care îşi amintea cel mai bine; Kunta o pomeni pe bunica Yaisa. Kintangul le mai spuse că fiecare dintre strămoşii numiţi de ei se rugau lui Allah, după cum le era obiceiul, pentru bunăstarea celor vii.

Într-o seară, kintangul îi lămuri că în orice sat, toţi cei ce trăiau acolo erau la fel de importanţi; de la pruncul abia venit pe lume, până la omul cel mai vârstnic. Prin urmare, ca tineri bărbaţi, trebuiau să înveţe să se poarte cu oricine cu acelaşi respect şi să apere bunurile oricărui bărbat,

femeie ori copil din Juffure, ca şi cum ar fi fost ale lor, după cum le cerea cea mai de seamă dintre îndatoririle bărbăteşti.

– Când vă veţi întoarce acasă, urmă kintangul, veţi fi ochii şi urechile satului. Va trebui să păziţi satul – să faceţi de strajă în afara porţilor, veghind să nu se apropie toubobul ori alt duşman. Veţi mai avea de cercetat blidele de gătit ale femeilor, chiar şi ale mamelor voastre, să vedeţi dacă sunt ţinute în bună rânduială şi curăţenie, şi va trebui să le dojeniţi cu asprime dacă veţi găsi murdărie ori gândaci în ele.

Iar băieţii ardeau de nerăbdare să se pună pe treabă.

Deşi aproape toţi erau prea mici ca să îndrăznească să viseze la marea răspundere ce le va reveni când vor intra în cel de al patrulea kafo, ştiau cu toţii că într-o bună zi, când vor avea între cincisprezece şi nouăsprezece ani, li se va da însemnata slujbă de a purta mesajele de la Juffure în alte sate – asemeni tânărului ce-i vestise despre sosirea lui moro în jujuo. Cei ce aveau vârsta şi erau deja mesageri, nu-şi doreau nimic altceva decât să scape de-o astfel de corvoadă; iar când, la douăzeci de ani, intrau în cel de al cincilea kafo, începeau să facă treburi cu adevărat însemnate, ajutându-i pe bătrânii satului ca soli în alte sate. Bărbaţii peste treizeci de ani, ca Omoro, se ridicau treptat în rang şi atribuţii, cu fiece anotimp ploios, până când ajungeau şi ei preacinstiţi bătrâni. Deseori, Kunta îl privise plin de mândrie pe Omoro şezând în marginea Sfatului Bătrânilor; aştepta cu nerăbdare ziua când tatăl lui va păşi în cercul din mijloc al celor ce vor moşteni mantia de la astfel de patriarhi veneraţi, cum era kintangul, atunci când aceştia vor fi chemaţi în preajma lui Allah.

Cu greu mai puteau asculta cu atenţie tot ce le spunea kintangul. Li se părea de necrezut că li se întâmplaseră atâtea lucruri în ultimele patru luni şi că deveniseră cu adevărat bărbaţi. Ultimele câteva zile părură mai lungi

decât toate lunile ce trecuseră la un loc, dar până la urmă, când cea de-a patra lună plină se-nălţă sus pe ceruri – ajutoarele kintangului le poruncиră să se alinieze imediat după cină.

Era oare aceasta clipa pe care o aşteptaseră atât? Kunta privi de jur împrejur, căutându-i pe taţii şi pe fraţii care, de bună seamă, trebuiau să sosească acolo pentru ceremonie. Nu-i zări nicăieri. Dar kintangul unde era? Privirile lui Kunta scrutau toată curtea şi-ntr-un târziu îl descoperiră la poarta jujuo-ului, pe care o dădu în lături şi întorcându-se spre ei le grăi:

– Bărbaţi din Juffure, întoarceţi-vă în satul vostru!

Dar parcă prinseseră rădăcini; după o clipă se năpustiră chiuind şi-l îmbrăţişară pe kintang şi pe ajutoarele sale, care se prefăcură jigniţi de atâta neobrăzare. Lui Kunta nu i-ar fi venit să creadă nici în ruptul capului că îi va părea rău când va pleca de acolo. Apoi gândul îi zbură spre casă şi o rupse la fugă strigând, împreună cu ceilalţi, pe cărarea ce ducea la Juffure. Dar, ca la un semnal, ţipetele se potoliră, iar paşii se domoliră, gândindu-se cu toţii la ceea ce lăsau în urmă şi la ceea ce-i aştepta în viitor.

CAPITOLUL 26

– Aiee! Aiee! Răsunară strigătele de bucurie ale femeilor, iar oamenii dădură năvală afară din colibe, râzând, dansând şi bătând din palme, când la ivirea zorilor, Kunta împreună cu ceilalţi pătrunseră prin porţile satului.

Proaspeţii bărbaţi păşeau măsurat, cu ceea ce-şi închipuiau ei că este demnitate, fără să vorbească şi nici măcar să zâmbească, la început. Când o văzu pe maică-sa alergând spre el, lui Kunta îi veni să se repeadă înaintea ei şi nu-şi putu opri lumina de pe chip, dar se strădui să înainteze cu acelaşi pas măsurat. În clipa următoare, Binta îl ajunse, cuprinzându-i grumazul cu

brațele, mângâindu-i obrajii, cu ochii scăldați în lacrimi, şoptindu-i numele. Kunta însă nu-i îngădui mai mult, ci se dădu înapoi, ca un bărbat ce era; dar se grăbi să se uite mai bine la bocceaua legată pe spatele ei. Apropiindu-se, scoase pruncul dinăuntru cu amândouă mâinile.

– Ăsta e, va să zică, fratele meu Madi! strigă el fericit, înălțându-l în aer.

Îndreptându-se spre colibă, Binta radia de fericire lângă băiatul ei ce ținea pruncul în brațe, țuguindu-şi buzele şi îngânându-i scâncetele. Kunta nu era însă atât de absorbit de frățiorul lui, încât să nu bage de seamă ceata de copii golaşi ce se țineau scai de el, cu ochii şi gurile căscate.

Binta şi celelalte femei se tot minunau cât de puternic şi de sănătos arăta Kunta, cât de voinic devenise, ca un adevărat bărbat. Deşi se făcea că nu le aude, vorbele lor îl ungeau la inimă.

Kunta se întreba unde erau Omoro şi Lamin, dar îşi aminti că fratele lui mai mic trebuia să fie cu caprele la păscut. După ce se aşeză în coliba Bintei, băgă de seamă că un băiat mai răsărit din primul kafo intrase după ei şi se holba la el, ținându-se de fusta Bintei.

– Bine-ai venit, Kunta, spuse el.

Era Suwadu! Lui Kunta nu-i venea să-şi creadă ochilor. Când plecase la ritualurile de inițiere, Suwadu abia se ținea pe picioare, fiind prea mic ca el să-i dea vreo atenție, decât atunci când îl plictisea cu scâncetele lui necontenite. Acum, doar în patru luni, crescuse mai înalt şi începuse să vorbească: devenise şi el cineva. Îl apucă pe Suwadu şi-l ridică în sus, aproape de tavanul colibei, până când acesta începu să chiuie de plăcere.

După ce termină joaca cu Suwadu, care fugi afară să se uite şi la ceilalți tineri bărbați, în colibă se lăsă tăcerea. Năpădită de bucurie şi mândrie, Binta nu mai simțea nevoia să vorbească, deşi Kunta ar fi dorit să-i spună cât de dor îi fusese de ea şi cât de bucuros era că se întorsese

acasă. Dar nu-şi găsea cuvintele. Şi mai ştia că acestea nu erau lucruri pe care un bărbat să le spună unei femei, nici chiar mamei sale.

– Dar tata unde este? întrebă el până la urmă.

– Taie iarba pentru coliba ta, îi răspunse Binta.

De emoţie, Kunta aproape că uitase că acum va avea, ca orice bărbat, propria lui colibă. Ieşi afară şi se îndreptă spre locul unde tatăl lui îl învăţase că se găseşte iarba cea mai bună pentru acoperişul colibelor.

Omoro îl zări venind, iar inima lui Kunta începu să bată cu putere când îl văzu pe taică-său ieşindu-i înainte.

Îşi strânseră mâinile după obiceiul bărbaţilor, privindu-se drept în ochi, prima dată ca de la bărbat la bărbat. Kunta simţi cum, de emoţie, îl lasă puterile; stătură aşa câteva clipe, fără să scoată o vorbă. Apoi, Omoro îi spuse că îi făcuse rost de o colibă, al cărei stăpân se însurase şi-şi făcuse alta nouă. N-ar vrea s-o vadă chiar acum? Kunta dădu din cap şi o porniră amândoi, Omoro vorbind în cea mai mare parte a timpului, căci Kunta tot nu ştia cum să înceapă.

Pereţii şi acoperişul colibei aveau nevoie de multe reparaţii, dar Kunta nu băgă de seamă, nici nu-i păsa, căci se afla în propria lui colibă, tocmai la celălalt capăt al satului, departe de maică-sa. Îi spuse lui Omoro, că ar vrea s-o repare chiar el. Într-adevăr, spuse Omoro, Kunta ar putea să se ocupe de pereţi; cât despre acoperiş, o să-l termine el. Fără să mai grăiască altceva, Omoro se întoarse pornind după iarbă, lăsându-l pe Kunta acolo, plin de recunoştinţă pentru modul firesc în care taică-său începuse noua lor legătură, ca de la bărbat la bărbat.

Kunta îşi petrecu aproape toată după-masa umblând prin diferite colţuri ale satului, nemaisăturându-se să privească chipurile de care-şi amintea cu drag, colibele atât de cunoscute, fântâna satului, curtea şi baobabul. Nu-şi dăduse seama cât de dor îi fusese de acasă. De-abia aştepta să se întoarcă Lamin de la păscutul caprelor; şi

mai simţi că îi era dor şi de cealaltă fiinţă care-i era tare dragă, chiar dacă era o femeie. Până la urmă, fără să-i mai pese dacă era ceva ce se cuvenea pentru un bărbat, se îndreptă spre coliba mică, bătută de ploi, a bătrânei Nyo Boto.

– Bunico! o strigă el din prag.

– Cine e? se auzi vocea ei dogită şi arţăgoasă.

– Ghici, bunico! răspunse Kunta intrând.

Îi trebuiră câteva clipe să se obişnuiască cu lumina slabă dinăuntru. Stând ghemuită lângă o căldare şi smulgând fire lungi dintr-o bucată de scoarţă de baobab, pe care o înmuiase mai întâi în apa din găleată, ea îl privi lung şi-apoi strigă:

– Kunta!

– Ce bine-mi pare că te văd, bunico! exclamă el.

Nyo Boto începu din nou să smulgă firele.

– Ce mai face maică-ta? îl întrebă ea, şi Kunta o înştiinţă că era bine.

Era puţin stânjenit, căci se purta cu el de parcă nu fusese plecat nicăieri şi de parcă nici nu băga de seamă că devenise bărbat.

– M-am gândit adesea la tine, bunico, cât am fost plecat, ori de câte ori am atins amuleta saphie pe care mi-ai pus-o pe mână.

Ea mormăi ceva, fără să-şi ridice măcar privirile de la lucrul ei. Atunci, el îşi ceru iertare c-o întrerupsese şi plecă iute, adânc jignit şi nemaiştiind ce să creadă. Mult mai târziu a înţeles că primirea ei rece a îndurerat-o mai tare pe Nyo Boto decât pe el; căci se purtase cu el după cum se cuvenea unei femei să se poarte cu unul care nu mai avea nevoie să-şi caute alinare în poalele bunicii.

Kunta se îndreptă, tulburat încă, spre noua lui colibă, când auzi behăitul caprelor, lătratul câinilor şi strigătele băieţilor. Cei dintr-al doilea kafo se întorceau cu caprele de la păscut. Lamin se afla cu siguranţă printre ei. Când îl zări, Lamin se năpusti spre el, cu faţa luminată de un

zâmbet. Dar după câțiva pași se opri, văzând chipul rece al fratelui său, și rămaseră așa, privindu-se unul pe altul. Într-un târziu, Kunta îi vorbi:

– Bun găsit.

– Bun venit, Kunta.

Apoi se mai priviră un timp. Ochii lui Lamin străluceau de mândrie, dar Kunta citi în ei aceeași jignire pe care și el tocmai o simțise în coliba lui Nyo Boto, și pe deasupra stânjeneala față de fratele lui, deodată devenit atât de mare. Era însă nevoie ca un bărbat să fie tratat cu oarecare respect, până și de propriul lui frate.

Lamin sparse din nou gheața:

– Cele două capre ale tale or să aibă în curând iezi.

Kunta era încântat; asta însemna că va avea patru, poate chiar cinci, dacă vreuna dintre ele avea doi. Dar nu zâmbi și nici nu se arătă mirat.

– Asta-i o veste bună, răspunse el, cu mai puțină tragere de inimă decât voia să arate.

Nemaiștiind ce să spună, Lamin o luă la goană, strigând la câinii wuolo s-adune caprele.

Pe când îl ajuta să se mute în noua lui locuință, chipul Bintei rămânea împietrit. Hainele lui cele vechi îi rămăseseră toate mici, îi spuse ea și, cu respectul cuvenit, adăugă că oricând va găsi vreme, printre treburile importante ce le va avea de făcut, să vină să-i ia măsură ca să-i coasă altele noi. Și cum avutul lui nu era mai numeros decât arcul cu săgețile și praștia, Binta tot bombănea: „O să ai nevoie de asta". „O să-ți trebuiască și astalaltă", până când îl înzestră cu o mulțime de lucruri gospodărești trebuincioase, cum era o saltea, niște blide, un taburet și un covor de rugăciune, pe care i-l țesuse cât timp fusese el plecat. Așa cum îl auzise deseori pe tatăl său, Kunta mormăia câte ceva pentru fiecare obiect, de parcă nu ar fi avut nimic împotrivă să-l aibă în casa lui.

Kunta nu adormi decât pe la miezul nopții, cu gândurile învălmășite. Iar când îl trezi cântatul cocoșilor, i se

păru că nici nu închisese ochii. Apoi auzi chemarea alimamului la moschee, la ceea ce va fi prima rugăciune de dimineață la care asistau Kunta şi tovarăşii lui alături de ceilalți bărbați din Juffure. După ce se îmbrăcă în grabă, Kunta îşi luă covorul cel nou de rugăciune şi se alătură celor de-o seamă cu el, care, cu capetele plecate şi cu covoarele de rugăciune răsucite sub braț, intrau în moschee în urma celorlalți bărbați ai satului, de parcă aşa ar fi făcut toată viața. Odată ajunşi înăuntru, Kunta şi ceilalți urmăreau şi imitau întocmai fiecare gest şi rostire a celor mai vârstnici, având grijă să-şi spună rugăciunile nici prea tare, nici prea încet.

După rugăciune, Binta veni cu prânzul de dimineață la coliba tânărului bărbat. După ce aşeză blidul de cuşcuş dinaintea lui Kunta, care mormăi din nou ceva, nelăsând să i se citească nimic pe față, ea plecă grăbită.

Terminând de mâncat, Kunta se alătură celor de seama lui, luându-şi cu toții în primire îndatoririle de „ochii şi urechile" satului. Femeile nu mai puteau face nici o mişcare, fără ca vreunul dintre tinerii bărbați să nu le ceară blidele să le caute de gândaci. După ce scotociră de jur împrejurul colibelor şi de-a lungul gardului, găsiră sute de locuri care nu erau reparate după cum ar fi trebuit. Vreo doisprezece dintre ei scoaseră o grămadă de ciuturi de apă din fântână, gustând-o cu grijă din vasul de băut, cu nădejdea că or da peste o urmă de sărătură, ori de noroi, ori de altceva murdar. Fură dezamăgiți, dar tot schimbară peştele şi broasca țestoasă din fântână, ținuți acolo ca să mănânce gâzele.

Pe scurt, îşi băgau nasul peste tot.

– Sunt la fel de sâcâitori ca muştele, mormăi bătrâna Nyo Boto, pe când Kunta se apropia de pârâul unde ea îşi spăla rufele pe o piatră.

Kunta o luă la sănătoasa într-altă parte. Mai avea grijă de asemenea să se țină departe de orice locşor unde ştia că ar fi putut da de Binta, căci ştia că, deşi era mama lui,

nu ar putea-o cruța în nici un chip, că într-adevăr s-ar purta cu ea foarte aspru, dacă ar fi nevoie. La urma urmei, nu era nici ea decât femeie ca celelalte.

CAPITOLUL 27

Juffure era atât de mic, iar tinerii bărbați atât de numeroşi şi conştiincioşi încât, curând, lui Kunta i se păru că aproape toate acoperişurile, pereții, blidele şi oalele din sat fuseseră cercetate, curățate, reparate ori înlocuite chiar cu câteva clipe înainte. Dar asta îi produse mai degrabă bucurie decât dezamăgire, căci îi lăsa mai mult răgaz să-şi cultive mica parcelă dată lui în folosință de către Sfatul Bătrânilor. Toți tinerii bărbați semănau cuşcuş şi arahide, din care o parte le întrebuințau pentru hrana lor, iar restul îl vindeau celor care strângeau prea puțin ca să-şi poată hrăni familiile. Un tânăr care-şi îngrijea bine recolta, făcea negoț, şi creştea capre cu chibzuință – schimbând poate vreo douăsprezece dintre ele pe o vițea care, mărindu-se, ar fi putut să-i facă alți viței – putea să-şi facă un rost în lume şi, pe la douăzeci şi cinci, treizeci de anotimpuri ploioase, devenea un om cu vază şi începea să se gândească să-şi ia o nevastă care să-i facă şi să-i crească prunci.

Kunta începuse să facă o mulțime de schimbări chibzuite, încât Binta bodogănea cu glas tare, în aşa fel să se facă auzită. Avea atâtea taburete, rogojini de răchită, blide, tigve şi alte felurite obiecte, încât abia mai rămânea în colibă loc şi pentru el.

Alături de cele câteva amulete pe care le obținuse în schimbul recoltei de pe ogorul lui, mai păstra în colibă şi alte obiecte cu puteri miraculoase: extracte din anumite plante ori scoarță de copac îmbălsămată, cu care, asemeni tuturor bărbaților mandinka, îşi freca fruntea, brațele

şi coapsele în fiecare seară înainte de culcare, căci se credea că aceste esenţe fermecate îl pot feri în timpul nopţii pe oricare bărbat de duhurile rele; ele îi înmiresmau şi trupul, lucru care, pe lângă înfăţişarea sa, începuse acum să-l preocupe.

De câteva luni mândria bărbătească a lui Kunta şi a celorlalţi de-o seamă cu el începuse să fie aţâţată în mod supărător. Când plecaseră la ritualurile de iniţiere, lăsaseră în urmă o ceată de fete gălăgioase, doar piele şi os, care se zbenguiau în rând cu băieţii. Când se întorseseră proaspeţi bărbaţi, le aflară vânzolindu-se de colo-colo, sumeţindu-şi sânii rotunzi ca fructele de mango, unduindu-şi braţele şi gâtul, zornăindu-şi cerceii, mărgelele şi brăţările. Ceea ce-l supăra cel mai tare pe Kunta nu era faptul că se purtau atât de prosteşte, ci că păreau că o fac numai pentru bărbaţii cu cel puţin zece anotimpuri ploioase mai vârstnici decât ele. Iar tinerilor bărbaţi, fetele acestea de paisprezece-cincisprezece ani, ajunse la vârsta măritişului, nu catadicseau să le arunce decât vreo privire fugară, şi atunci numai ca să le râdă în nas, ori să-i ia în zeflemea. Până la urmă, Kunta şi tovarăşii lui se săturară într-atât de maimuţărerile şi strâmbăturile lor, încât socotiră că-i mai bine să nu le mai ia în seamă nici pe fete şi nici pe bărbaţii mai vâstnici, pe care acestea încercau să-i ispitească cu sfiiciunea lor uşuratică.

Dar în unele dimineţi, Kunta se simţea ca pe jeratic şi abia îşi abătea gândurile de la ceea ce auzise despre împreunarea cu femeile.

Şi-ntr-o noapte, pe când visa – căci încă de când era mic, Kunta avea vise bogate; visa chiar când era treaz, cum îi plăcea Bintei să-l certe – se făcea că era în timpul sărbătorii recoltei, la dansul seoruba, când cea mai frumoasă dintre fecioare, cu gâtul cel mai mlădios şi pielea mai neagră ca funinginea, îşi azvârli basmaua drept la picioarele lui. Iar când el o ridică, ea o luă la goană spre casă, strigând:

– Kunta mă place.

Iar după timpul cuvenit de gândire, părinții ei le dădură învoiala să se căsătorească. Se învoiră şi Omoro şi Binta, iar tații începură să se tocmească pentru prețul miresei.

– O fi ea frumoasă, spunea Omoro, dar grija mea este să fie vrednică de fiul meu. Este ea harnică şi puternică? E veselă şi necertăreață în casă? Ştie să gătească bine şi să-şi îngrijească pruncii? Şi, mai presus de orice, îmi dați asigurarea că-i fecioară neprihănită?

Toate răspunsurile fiind mulțumitoare, se hotărî prețul şi sorocul nunții.

Kunta înălță o nouă şi frumoasă colibă de chirpici şi amândouă mamele se porniră să gătească felurite bunătăți, ca să-i mulțumească pe oaspeți. Şi-n ziua nunții, zarva făcută de oameni, copii, capre, orătănii, câini, papagali şi maimuțe aproape că-i acoperea pe muzicanții tocmiți din ajun. Când sosi mireasa cu alaiul ei, un cântăreț începu să laude faima celor două familii astfel unite. Iar când suratele miresei o împinseră cu forța în coliba lui Kunta, toți slobozîră strigăte puternice. Zâmbind şi făcându-le tuturor semn cu mâna, Kunta o urmă şi trase perdeaua peste prag. Iar când mireasa se aşeză pe patul lui, el începu să-i cânte un vestit cântec străvechi de dragoste: „ Mandumbe, frumos e gâtul tău cel lung..." Apoi se-ntinseră pe pieile moi, argăsite, şi ea-l sărută cu drag, apoi se-mbrățişară strâns. Şi pe urmă se-nfăptui ceea ce Kunta de multe ori îşi închipuise aievea, după cum auzise din povestirile altora. Era însă mult mai minunat decât i se spusese, iar simțământul acesta îl năpădi din ce în ce mai tare, până când rupse zăgazurile.

...Tresărind speriat din somn, Kunta rămase nemişcat un timp, încercând să-şi dea seama ce se întâmplase. Încetul cu încetul, jena luă locul spaimei, şi pe urmă fu năpădit pe rând de ruşine, plăcere şi până la urmă de mândrie. Deşi era sigur că se-ntâmplase şi altora, spera totuşi să i se fi întâmplat mai întâi lui, căci aceasta se

întâmplă doar când devii cu-adevărat bărbat, iar el dorea să fie cel dintâi. Dar Kunta ştia prea bine că nu va afla niciodată, căci astfel de întâmplări şi gânduri nu puteau fi împărtăşite nimănui.

CAPITOLUL 28

Într-o zi pe la amiază, când îşi lua prânzul pe ogorul lui de arahide, Kunta se gândi că acum cunoştea orice bărbat, femeie, copil, căţel sau capră din Juffure, iar în timp ce-şi îndeplinea noile sale îndatoriri, îi întâlnea şi vorbea cu toţi. Atunci, de ce oare se simţea atât de singur? Doar nu era orfan. Avea un tată care se purta cu el aşa cum se cade unui bărbat şi o mamă care se îngrijea de el. Avea fraţi care-l priveau cu respect. Ca tânăr bărbat, nu devenise el oare idolul lor? Se bucura de prietenia celor cu care în copilărie se jucase în ţărână, cu care păscuse caprele în adolescenţă şi alături de care se întorsese la Juffure ca bărbat. Oare nu-şi câştigase respectul celor mai în vârstă şi invidia celor de-o seamă cu el pentru felul cum îşi sporise avutul la şapte capre, trei pui şi o colibă înzestrată cu tot ce-i putea dori inima, chiar înainte de a împlini şaisprezece ani?

Şi totuşi, se simţea singur. Omoro era prea ocupat să mai petreacă cu el măcar puţinul timp cât i-l acordase când avea un singur fiu şi mai puţine îndatoriri în sat. Binta trebuia să aibă grijă de fraţii mai mici ai lui Kunta. Până şi Lamin se despărţise de el, căci, de când fusese plecat la jujuo, Suwadu devenise umbra lui, aşa cum şi el fusese mai înainte umbra lui Kunta; şi vedea cu emoţie cum purtarea lui Lamin faţă de frăţiorul mai mic se preschimba pe rând din supărare în îngăduinţă ori în dragoste. Şi în curând erau nedespărţiţi, nemailăsând loc şi pentru Kunta, şi neluându-l în seamă pe Madi, care era

prea mic să-i însoţească, dar destul de mare ca să scâncească atunci când nu-l luau cu ei. Şi-n zilele când cei doi fraţi o zbugheau iute din coliba mamei, Binta le poruncea să-l ia şi pe Madi, iar Kunta nu-şi putea stăpâni un zâmbet văzându-şi cei trei fraţi mărşăluind prin sat, unul după altul, înşiraţi după vârstă, cei doi din frunte aruncându-i priviri ursuze celui mic, ce strălucea de fericire, aproape alergând ca să poată ţine pasul cu ei.

Dar în urma lui Kunta nu mai mergea nimeni şi deseori nici măcar alături de el nu se lipea careva, căci prietenii de-o seamă cu el erau prinşi din zori şi până-n seară de noile lor îndatoriri şi, poate ca şi el, cu propriile lor gânduri despre răsplata bărbăţiei, ce până atunci se dovedise a fi atât de neînsemnată. Li se dăduseră, ce-i drept, propriile lor ogoare şi începuseră să-şi înmulţească avutul şi caprele. Dar pământul era puţin, tare istovitor, iar averea ruşinos de mică în comparaţie cu a celor mai vârstnici. Fuseseră numiţi, într-adevăr, ochii şi urechile satului, dar oalele de gătit erau ţinute în bună rânduială şi fără ei, şi nimeni în afară poate de vreo ceată de babuini ori de vreun stol de păsări, câteodată, nu le călca ogoarele. Curând îşi dădură seama că tot cei mai vârstnici făceau treburile mai însemnate, noilor bărbaţi acordându-le, parcă pentru a pune mai tare degetul pe rană, doar impresia că-i respectă, aşa cum le dăduseră impresia că îndepliniseră misiuni importante. Şi-ntr-adevăr, atunci când se învredniceau să le acorde vreo atenţie tinerilor bărbaţi, celor mai vârstnici părea să le vină la fel de greu, ca şi fetelor din sat, să-şi stăpânească râsul, chiar atunci când îndeplineau fără greş cele mai grele treburi.

Într-o seară, simţindu-se neliniştit şi amărât, Kunta ieşise să se plimbe de unul singur. Deşi nu-şi pusese în minte să se îndrepte spre vreun loc anume, paşii îl purtară spre copiii din primul kafo, cu feţele luminate de focul în jurul căruia ascultau cu gurile căscate poveştile bunicilor. Oprindu-se îndeajuns de aproape ca să poată trage

cu urechea, dar nu prea aproape ca să fie văzut – Kunta se ghemui, prefăcându-se că se uită atent la o piatră de la picioarele sale, în timp ce una dintre bătrânele zbârcite îşi agita braţele slabe şi ţopăia de colo-colo prin faţa copiilor, depănându-le povestea cu cei patru sute de bravi oşteni ai regelui Kasoon, care fuseseră îmboldiţi la luptă de bubuitul de tunet al celor cinci sute de tobe uriaşe de război şi de cele cinci sute de trâmbiţe făcute din trompe de elefant. Era o poveste pe care de multe ori o ascultase în jurul focului şi, uitându-se la ochii larg deschişi ai lui Madi din primul rând şi-ai lui Suwadu, mai în spate, aproape că-l întristă s-o mai audă încă o dată.

Se ridică, trecând pe lângă focul unde şedea Lamin împreună cu ceilalţi băieţi de seama lui, recitindu-şi versetele din Coran, şi pe lângă cel în jurul căruia Binta şi celelalte femei flecăreau; Kunta se simţi la fel de nedorit. Ajunse, în fine, sub rămurişul stufos al baobabului, unde bărbaţii din Juffure se strânseseră în jurul celui de-al patrulea foc, vorbind despre treburile satului. Şi, aşa cum se simţise prea vârstnic să se aşeze în jurul primului foc, se simţea acum prea tânăr ca să fie nevoie de el în jurul celui din urmă. Dar nu mai avea încotro merge în altă parte, aşa că rămase printre cei din margine, în spatele celor de vârsta lui Omoro, care şedeau ceva mai aproape de foc, dar nu atât de aproape ca cei de vârsta kintangului în Sfatul Bătrânilor. Pe când se aşeza, îl auzi pe unul dintre ei întrebând:

– Ştie cineva câţi dintre noi au fost răpiţi?

Vorbeau tocmai despre răpirile de oameni, temei de îngrijorare în jurul focului bărbaţilor de mai bine de o sută de anotimpuri ploioase, de când toubobul tot răpea oameni şi-i trimitea în lanţuri în împărăţia căpcăunilor albi de peste ape.

Un timp se lăsă tăcere, apoi alimanul grăi:

– Să-i mulţumim lui Allah că s-au mai împuţinat acum!

– Asta pentru că nu mai au de unde, răspunse mâniat un bătrân.

– Ascult mereu graiul tobelor şi țin socoteala dispăruților, continuă kintangul. După mine, cam cincizeci, şaizeci la fiecare lună nouă, numai de prin părțile noastre.

Cum nimeni nu spuse nimic, tot el grăi mai departe:

– Şi, desigur, n-avem cum socoti pierderile din alte ținuturi, din interior ori din susul fluviului.

– Dar de ce să-i numărăm numai pe cei răpiți de toubob? interveni arafangul. Puneți la socoteală şi baobabii pârjoliți din locurile unde altădată se întindeau satele. Căci au omorât cu foc şi lupte mult mai mulți decât au putut lua cu ei.

Oamenii priviră îndelung focul, tăcuți, până când alt bătrân sparse tăcerea:

– Toubobul n-ar fi putut face una ca asta fără ajutoare dintre ai noştri. Oricare dintre triburile Gambiei, fie ei mandinka, fulani, jolas, wolofi, toți au cozile lor de topor. Pe când eram copil, i-am văzut pe aceşti vânzători bătându-şi semenii să meargă mai iute pentru toubob.

– Pentru banii toubobului, ne vindem propriul nostru sânge, spuse cel mai vârstnic dintre bătrânii satului. Lăcomie şi trădare, iată ce ne-a lăsat toubobul în schimbul celor pe care i-a luat dintre noi.

Nimeni nu mai scoase o vorbă, iar focul mocnea în tăcere. Apoi kintangul glăsui din nou:

– Dar nu e vorba numai de banii toubobului; mai păcătoase sunt minciunile şi înşelăciunile sale, care-l fac mai puternic decât noi.

După câteva clipe, un bărbat dintr-un kafo dinaintea lui Kunta întrebă:

– Şi n-o să se schimbe niciodată toubobul?

– Ba da, spuse un bătrân, atunci când fluviul o să curgă la deal.

Curând focul se prefăcu într-o grămadă de jar fumegând, iar bărbații începură să se ridice, întinzându-şi mădularele, urându-şi unul altuia noapte bună şi o porniră spre colibele lor. Rămaseră pe loc doar cinci tineri din cel de al treilea kafo, unul

ca să acopere cu țărână cenușa fierbinte a focului, iar ceilalți, printre care și Kunta, să-i schimbe pe paznicii satului, în fiecare din cele patru colțuri ale gardului înalt de bambus. După cele ce auzise în jurul focului, Kunta își dădea seama că nu-i va fi greu să rămână treaz, dar nici nu se prea bucura să-și petreacă tocmai noaptea aceea în afara adăpostului satului.

O porni vitejește de-a lungul satului și ieși pe poartă cu un aer voit de nepăsare, salutându-și tovarășii de pază, și o luă de-a lungul gardului, trecând de mărăcinișurile ce-l mărgineau și de țepușele ascuțite din spatele lor, intrând în ascunzișul de frunze, de unde putu cuprinde cu ochii priveliștea argintie a întinderilor de pământ scăldate în lumina lunii. Cuibărindu-se cât mai comod, își așeză sulița în poală, își trase genunchii la piept, cuprinzându-i cu brațele ca să se încălzească și se pregăti să-și treacă noaptea. Cu ochii încordați, scruta savana ca să descopere vreo mișcare, ascultând țârâitul greierilor, cârâitul lugubru al păsărilor de noapte, lătratul îndepărtat al hienei și țipetele animalelor nesăbuite, luate prin surprindere, iar gândul i se duse la cele povestite de bărbați în jurul focului. Iar când se făcu ziuă, rămase surprins nu atât că nu dăduseră peste el răpitorii de sclavi, căci, pentru prima dată de o lună de zile, nu a mai avut răgaz să se gândească la necazurile lui personale.

CAPITOLUL 29

Nu era zi în care Binta să nu-l sâcâie în vreun fel. Nu că îi spunea ceva, dar din priviri ori din sunetul vocii, Kunta înțelegea când ei nu-i plăcea vreun anume lucru. Cel mai rău era când Kunta își sporea avutul cu unele obiecte pe care nu i le dăduse ea. Într-o dimineață, când sosi cu prânzul cel mic, Binta era cât pe ce să scape blidul de cușcuș fierbinte când îl văzu pe Kunta îmbrăcat

în primul dundiko pe care nu-l cususe ea, cu mâinile ei. Simţindu-se vinovat că-l plătise cu o piele de hienă argăsită, Kunta se înfurie şi nu-i dădu nici o explicaţie, deşi înţelese cât de jignită era maică-sa.

Ştia că, din ziua aceea, ori de câte ori îi va aduce mâncarea, Binta îi va scotoci cu ochii fiecare cotlon al colibei să dea de urma vreunui taburet, saltea, căldare, farfurie ori oală pe care să nu i le fi adus ea.

Într-o zi, înainte de sosirea maică-si cu prânzul, Kunta luă un coş frumos împletit, primit în dar de la Jinna M'Baki, una din numeroasele văduve ale satului, şi-l puse chiar lângă prag, drept în drumul Bintei. Şi tocmai atunci îi dădu prin minte că văduva era de fapt mai tânără decât maică-sa. Pe când Kunta era doar un păstor în cel de al doilea kafo, bărbatul ei plecase la vânătoare, şi dus a fost. Văduva locuia lângă Nyo Boto, pe care Kunta o vizita destul de des, şi aşa îl putuse vedea şi, când Kunta crescu mai mare, începuse să schimbe câte o vorbă cu el. Prietenii începuseră să-l tachineze despre adevăratul motiv al darului, un coş de bambus atât de scump. Când sosi Binta şi dădu cu ochii de el, recunoscând împletitura văduvei, sări în lături de parcă-ar fi văzut un scorpion.

Desigur, nu suflă o vorbă despre coş, dar Kunta văzu că a dat-o gata. Nu mai era un ţânc, şi venise vremea ca ea să înceteze cu dădăcitul. Şi-şi dădu seama că era de datoria lui s-o dezveţe de astfel de obiceiuri, căci nu era un lucru pe care să i-l spună lui Omoro. Nici n-ar fi putut să se facă de râs, cerându-i lui Omoro să-l sfătuiască cum să ajungă ca maică-sa să-l respecte cum îşi respecta bărbatul. Kunta se gândi să stea de vorbă mai bine cu Nyo Boto, dar se răzgândi când îşi aduse aminte cât de ciudat se purtase cu el, la întoarcerea lui de la ritualurile de iniţiere.

Aşa că făcu după cum îl tăie capul, hotărând să nu mai calce prin coliba Bintei, unde îşi petrecuse aproape întreaga pruncie. Iar când Binta îi aducea mâncarea, stă-

tea nemişcat, fără să scoată vreo vorbă în timp ce ea i-o punea dinainte, pe rogojină, şi pleca fără să-i vorbească ori să-l privească măcar. Până la urmă, lui Kunta îi dădu prin minte să-şi găsească un alt loc unde să mănânce. Mulți dintre ceilalți tineri bărbați mai mâncau încă mâncarea adusă de mama lor, dar altora le găteau câte o soră mai mare ori vreo cumnată. Dacă Binta nu înceta cu felul ăsta de a se purta, Kunta îşi pusese în minte să găsească vreo altă femeie să-i gătească bucatele – poate chiar văduva care-i dăruise coşul. Ştia el prea bine, fără s-o întrebe, că ar face-o cu dragă inimă, dar Kunta n-ar fi vrut totuşi să-i dea de înțeles că se gândea măcar la aşa ceva. Până una-alta, la vremea meselor continua să se întâlnească cu maică-sa, dar amândoi se purtau de parcă nici nu s-ar fi văzut.

Într-o zi dis-de-dimineață, pe când se întorcea de la paza de noapte de pe ogoarele de arahide, Kunta văzu înaintea lui pe potecă trei tineri cam de vârsta lui ce păreau călători de pe alte meleaguri. Strigă după ei până-l auziră şi se întoarseră, iar el le alergă în întâmpinare. Îi povestiră că veneau din satul Barra, cale de-o zi şi-o noapte de mers din Juffure, şi că porniseră să caute aur. Erau din tribul feloop, neam cu mandinka, dar Kunta trebui să fie foarte atent ca să le poată înțelege graiul şi-şi aminti de călătoria pe care o făcuse cu taică-său în satul cel nou al unchilor lui, unde nu putuse înțelege ce vorbeau unii oameni, deşi locuiau la numai două, trei zile depărtare de Juffure.

Călătoria celor trei tineri îi stârni curiozitatea şi, gândindu-se că i-ar putea interesa şi pe unii dintre prietenii lui, îi pofti să fie oaspeți ai satului lor măcar o zi, înainte de a-şi urma calea mai departe. Dar ei refuzară cuviincios invitația, spunându-i că trebuiau să ajungă-n locul de unde se scotea aurul într-a treia zi de drum.

– Dar de ce nu vii şi tu cu noi? îl întrebă unul dintre tineri.

Întrebarea îl luă pe neaşteptate, căci nici măcar nu îndrăznise să viseze vreodată aşa ceva şi se trezi refuzând, spunându-le că oricât de mult i-ar surâde invitaţia, avea foarte mult de lucru pe ogorul lui şi mai avea şi alte treburi pe deasupra. Cei trei tineri îşi arătară părerea de rău:

– Dacă te răzgândeşti cumva, te rugăm să vii după noi.

Se lăsară în genunchi şi-i desenară în ţărână locul unde se afla izvorul de aur, cale cam de două zile şi două nopţi depărtare de Juffure, loc despre care le povestise tatăl unuia dintre ei, care era griot.

Kunta îi însoţi pe noii săi prieteni până unde se desprindea drumul călătorilor. După ce o luară pe poteca ce ocolea satul şi întoarseră capul să-i mai facă semne prieteneşti cu mâna, Kunta se îndreptă încet spre casă. Intrând, se aşeză pe pat şi căzu pe gânduri şi, deşi nu închisese ochii toată noaptea, nu se lipea somnul de el. Poate că dacă ar găsi vreun prieten care să aibă grijă de ogorul lui, ar putea, la urma urmei, să meargă şi el să caute aur. Şi cu siguranţă că unul dintre prieteni ar face şi de pază în locul lui, dacă l-ar ruga – aşa cum şi el bucuros s-ar oferi la nevoie.

Îi veni apoi în minte un gând ce-l făcu să sară drept în picioare: acum fiind bărbat, ar putea să-l ia pe Lamin cu el, aşa cum taică-său îl luase altădată şi pe el. Şi-n ceasul următor, Kunta păşi în lung şi-n lat prin colibă, frământând în minte problemele ridicate de acest gând tulburător. Mai întâi de toate, o să-l lase Omoro într-o astfel de călătorie pe Lamin, care era încă un băieţaş având nevoie de îngăduiala tatălui? Şi-aşa îi venea greu lui Kunta, ca bărbat, să fie nevoit să ceară îngăduinţa cuiva: şi te pomeneşti că Omoro n-o să vrea! Şi ce-or să zică cei trei noi prieteni ai lui când or să-l vadă venind cu un ţânc?

Şi când socoti mai bine, începu să se întrebe ce rost avea să umble aşa, de colo până colo prin colibă, şi să intre în cine ştie ce bucluc, numai ca să-i facă o plăcere

lui Lamin. Dacă se gândea bine, de când se întorsese de la ritualurile de inițiere Lamin parcă se înstrăinase de el. Simțea însă că sentimentele lui Lamin pentru el rămăseseră neschimbate, ba chiar că îl admira şi mai mult ca înainte. Se ivise însă o răceală între ei, şi asta numai pentru că el devenise bărbat. De regulă, bărbații nu-şi pierdeau vremea cu puştii, şi chiar dacă el şi Lamin ar fi vrut să fie altfel, nu se găsea nici o cale de a trece peste o astfel de datină. Aşa că de asta se gândise Kunta să-l ia pe Lamin cu el în căutarea aurului.

– Lamin e un băiat tare bun. Întotdeauna dă dovadă că ştie să se poarte şi se îngrijeşte bine de caprele mele, începu el să-i vorbească lui Omoro, căci ştia că bărbații nu încep niciodată să spună de-a dreptul ce au de spus.

Omoro, de bună seamă, ştia şi el asta. Dădu încet din cap şi îi răspunse:

– Da, drept ai grăit.

Apoi, adunându-şi toată răbdarea, Kunta îi povesti de întâlnirea cu cei trei tineri şi de invitația lor de a merge cu ei să caute aur. Trăgându-şi răsuflarea, Kunta îi dădu drumul:

– Poate că i-ar place şi lui Lamin să meargă cu mine.

Omoro nici nu se clinti. După o vreme grăi:

– Nu-i rău ca un băiat să călătorească, iar Kunta înțelese că taică-său n-avea de gând, cel puțin, să-l refuze categoric.

Într-un anume fel, Kunta simțea încrederea pe care tatăl o avea în el, dar şi îngrijorarea lui; mai ştia însă că Omoro nu le-ar fi dezvăluit nici în ruptul capului, mai mult decât trebuia.

– S-au scurs multe anotimpuri ploioase de când nu am mai călătorit prin părțile acelea. Nu-mi amintesc bine drumul, spuse mai departe Omoro, aşa ca din întâmplare, ca şi cum ar fi vorbit despre vreme.

Kunta ştia că taică-său, care nu uita niciodată nimic, încerca să îşi dea seama dacă el cunoştea drumul spre locul cu aur.

Lăsându-se în genunchi în țărână, Kunta îi desenă cu un bețișor drumul, de parcă l-ar fi știut dintotdeauna. Mai făcu niște rotocoale ca să-i arate satele de lângă drum și pe cele mai depărtate. Omoro se aplecă și el, iar când Kunta sfârși de desenat, îi spuse:

– Eu aș alege drumul care să se țină cât mai aproape de sate. Chiar dacă ar fi ceva mai lung, ar fi mai sigur.

Kunta dădu din cap, sperând să pară mai încrezător decât era în realitate. Îi veni deodată în minte că cei trei prieteni pe care-i întâlnise puteau, călătorind împreună, să se ferească de o mulțime de greșeli, pe când el, umblând doar cu un frate mai mic căruia trebuia să-i poarte de grijă, nu va avea nici un ajutor dacă se întâmpla ceva.

Apoi Kunta îl văzu pe Omoro arătând cu degetul spre ultima parte a drumului:

– În ținutul acesta, prea puțini oameni vorbesc graiul nostru, al celor din tribul mandinka.

Kunta își aminti de ceea ce învățase la ritualurile de inițiere și-l privi pe taică-său drept în ochi:

– Îmi voi găsi drumul după soare și stele.

Mai trecu o vreme, apoi Omoro cuvântă:

– Cred c-am să trec pe la coliba maică-ti.

Lui Kunta îi sări inima în piept. Aceasta însemna că tatăl lui se învoise și că socotea mai nimerit să o înștiințeze pe Binta chiar el.

Omoro nu zăbovi mult în coliba Bintei. De-abia ieși de-acolo, îndreptându-se spre coliba lui, că ea și țâșni pe ușă, smulgându-și părul:

– Madi! Suwadu! răcni ea din toate puterile, și copiii veniră-n goană imediat.

Curând se adunară și celelalte femei și fete de prin colibele învecinate, strângându-se în jurul Bintei, care țipa în gura mare, trăgându-și pruncii după ea către fântână. Odată ajunsă acolo, se-ngrămădiră cu toatele, iar Binta

se jelea că nu i-au mai rămas decât doi copii, că pe ceilalți o să-i răpească, cu siguranță, toubobul.

Neputând ține în ea o astfel de veste, o fată din cel de al doilea kafo o luă la goană spre locul unde băieții păşteau caprele. Ceva mai târziu, sătenii întorceau capul zâmbitori, văzând un băiat înnebunit de fericire care venea săltând şi chiuind de-ar fi sculat şi morții din morminte. Dând peste maică-sa chiar în fața colibei ei, Lamin o apucă în brațe – deşi era mai scund decât ea – şi, acoperindu-i fruntea de sărutări, o ridică de la pământ, învârtind-o, în timp ce ea-i striga s-o pună jos. Când se văzu înapoi pe pământ, ea dădu fuga şi, apucând un băț, începu să-l croiască pe Lamin cu el. Şi ar mai fi dat mult în el, dar Lamin o şi zbughise spre coliba lui Kunta, fără măcar să simtă vreo durere. Dădu năvală înăuntru, fără ca măcar să bată la uşă, ceea ce era o încălcare de netăgăduit a casei unui bărbat dar, văzându-i chipul, Kunta se făcu că nu o ia în seamă. Lamin rămase în picioare, privindu-l în ochi pe fratele mai mare. Încerca să spună ceva, iar trupul întreg îi tremura atât de tare, încât Kunta abia se stăpâni să nu-l ia în brațe şi să-l mângâie, în pornirea de dragoste ce-l năpădise în clipa aceea.

Kunta se pomeni vorbindu-i aspru:

– Văd c-ai şi aflat. O să pornim mâine, după prima rugăciune.

Şi-n timp ce trecea pe la câțiva prieteni să-i roage să vadă de ogorul lui şi să facă de pază în locul lui, Kunta, cât de bărbat se credea el, avu grijă să se ferească din calea Bintei. Şi nici nu era prea greu să ştie unde se găsea, căci bocetul ei răsuna de departe, în timp ce străbătea satul cu Madi şi Suwadu de mână.

– Doar ăştia doi mi-au mai rămas, jelea ea cât o ținea gura.

Dar, ca oricare din sat, ştia prea bine că orice ar fi simțit, orice ar fi făcut ori ar fi spus, Omoro îşi rostise cuvântul.

CAPITOLUL 30

Ajunşi la copacul drumeţilor, Kunta se rugă să le fie drumul uşor şi, ca să fie şi norocos, atârnă de una din crengile mai joase un pui pe care-l adusese anume cu el, lăsându-l acolo să se zbată şi să piuie, pe când el şi Lamin o porniră la drum. Deşi nu întoarse capul să-l privească, Kunta ştia că Lamin se străduia din răsputeri să ţină pasul cu el, fără să-i cadă bocceaua de pe cap şi fără ca fratele lui mai mare să bage de seamă cât de mult se chinuia.

După vreun ceas de mers, drumul îi purtă pe lângă un arbust cu ramuri întinse, de care atârnau şiraguri de mărgele. Kunta vru să-i explice lui Lamin că un astfel de copac arăta că în împrejurimi trăiau unii mandinka, puţini la număr, numiţi *kafiri,* păgâni spurcaţi, care mestecau ori fumau tutun în lulele de lemn, smălţuite pe dinăuntru şi beau bere făcută din mied. Dar se răzgândi, socotind că-i mai de folos pentru Lamin să deprindă disciplina mersului în tăcere, decât să dobândească astfel de cunoştinţe. Pe la vremea prânzului, Kunta se gândi că pe Lamin trebuia să-l doară tare picioarele, ca şi grumazul sub povara boccelei. Ştia însă că numai mergând mai departe, neluând în seamă durerea, îşi putea întări băiatul trupul şi cugetul. Dar mai ştia şi că Lamin ar trebui să se oprească să-şi tragă sufletul, până n-apuca să cadă din picioare, ceea ce i-ar fi rănit mândria.

Apucând-o pe poteca ce ocolea primul sat ivit în cale, scăpară iute de pruncii din primul kafo ce dădură năvală să-i iscodească. Kunta tot nu întoarse capul, dar îşi închipui că Lamin iuţise pasul şi îndreptase spinarea, ca să-l vadă copiii cât de ţanţoş păşea. Dar de îndată ce lăsară în urmă copiii şi satul, gândul lui Kunta zbură spre alte lucruri. Îi veni din nou în minte toba pe care voia să şi-o facă – închipuindu-şi-o mai întâi în gând, aşa cum făceau cioplitorii de măşti şi figurine. Avea pregătită o piele de

ied, jupuită şi pusă la argăsit în coliba lui, şi tocmai dăduse peste lemnul cel tare de care avea nevoie pentru rama tobei. Tot gândindu-se, începuse parcă să-i şi audă sunetul.

Cum poteca se afunda într-un crâng, Kunta îşi apucă mai strâns suliţa, aşa cum fusese deprins. Merse cu grijă mai departe, apoi se opri şi ascultă nemişcat. Lamin rămase în urmă cu ochii larg deschişi, cu răsuflarea oprită de groază. Totuşi, după o clipă, fratele mai mare se linişti şi o porni din nou, către ceea ce recunoscu uşurat a fi cântecul de muncă al unor oameni. Curând, el şi Lamin pătrunseră într-un luminiş, unde văzură doisprezece oameni ce trăgeau cu frânghiile o pirogă. Doborâseră un copac, îl arseseră pe dinăuntru şi-l cioplisără, iar acum începuseră să-l tragă o bucată bună de drum, până la râu. De câte ori smuceau frânghiile, mai intonau câte un vers al cântecului, care se termina întotdeauna cu „Haideţi cu toţii!", apoi o luau de la capăt, trăgând puternic, ca piroga să se urnească din loc cu un cot. Făcându-le semne cu mâna, ca răspuns la semnele lor, Kunta merse mai departe, punându-şi în gând să-i explice mai târziu lui Lamin cine erau oamenii aceia şi de ce-şi făcuseră piroga dintr-un copac tocmai din pădure şi nu de pe malul apei. Erau săteni din Kerewan, unde se făceau cele mai trainice pirogi mandinka, şi ştiau că numai trunchiul de copac din pădure poate pluti.

Gândindu-se la cei trei tineri din Barra cu care aveau să se întâlnească, pe Kunta îl năpădi un val de duioşie. Ce ciudat era că, deşi nu se văzuseră decât o singură dată, se iubeau ca fraţii. Şi asta poate pentru că erau cu toţii mandinka. Vorbeau ei, ce-i drept, cam altfel decât el, dar asemeni lor, se hotărâse şi el să plece din sat să-şi caute norocul – şi de ce nu? – să aibă parte de isprăvi mai acătării, şi apoi să se reîntoarcă acasă înaintea ploilor celor mari.

La amiază, când se apropia vremea rugăciunii *alan-saro,* Kunta se opri lângă un pârâiaş ce se strecura

printre copaci. Fără să se uite la Lamin, îşi azvârli bocceaua de pe cap, se plecă şi luă apă-n palme să-şi răcorească faţa. Începu apoi să soarbă încetul cu încetul, iar, pe când se ruga, auzi bocceaua lui Lamin bufnind de pământ. Terminând rugăciunea, sări în sus, vrând să-l certe, dar îl văzu cu câtă trudă se târa spre apă. Totuşi, îi spuse c-o voce aspră:

– Soarbe câte puţin!

Şi-n timp ce Lamin îşi potolea setea, Kunta socoti că un ceas de odihnă în locul acela era de ajuns. Îşi spuse că după ce va lua câteva îmbucături, Lamin va fi în stare să meargă mai departe până la vremea rugăciunii *fitiro,* cam pe la amurg, când o masă mai îmbelşugată şi somnul bun de peste noapte le va prinde de minune.

Numai că Lamin era prea obosit ca să mănânce. Rămase întins în locul de unde băuse apă din pârâu, cu faţa în jos şi braţele depărtate, cu palmele lipite de pământ. Kunta păşi încetişor pe lângă el, să se uite la tălpile picioarelor lui, dar nu începuseră încă să sângereze. Apoi el însuşi moţăi o vreme, iar când se trezi scoase din desagă carne uscată pentru amândoi. Pe Lamin trebui să-l zgâlţâie zdravăn ca să-l scoale. Îi dădu şi lui o bucată de carne şi începură să mănânce. Curând o porniră din nou pe drumeagul care şerpuia, trecând pe lângă toate însemnele pe care tinerii din Barra i le arătaseră. Lângă un sat, văzură două bătrâne cu două fetiţe, care prindeau de zor crabi cufundându-şi palmele într-un pârâu şi apucându-i cu putere.

Pe când se însera, Lamin începu să-şi apuce tot mai des bocceaua cu mâinile. Zărind în faţa lui un stol de păsări ce tocmai se lăsau pe pământ, Kunta se opri brusc, ascunzându-se, iar Lamin se ghemui în spatele unui tufiş din apropiere. Strângându-şi buzele, Kunta imită cântecul de împerechere al bărbătuşului şi, cât ai clipi, câteva găinuşe plinuţe şi frumoase se şi arătară, legănându-se şi scuturându-şi aripile. Tocmai îşi iţeau capetele privind împrejur, când săgeata lui Kunta o şi

străpunse pe una dintre ele. După ce-i tăie gâtul şi lăsă sângele să se scurgă, o puse la fript şi începu să întocmească un adăpost din crengi. Apoi îşi făcu rugăciunea. Mai puse la copt şi nişte porumb sălbatic pe care îl culesese în drum şi numai după aceea îl trezi pe Lamin, care adormise buştean chiar în clipa când îşi pusese bocceaua jos. Abia apucă să înfulece mâncarea, că se şi întinse pe muşchiul moale de sub acoperişul înclinat de ramuri frunzoase, adormind din nou fără să scoată vreo vorbă.

În aerul liniştit al nopţii, Kunta îşi trase genunchii la piept. Pe undeva, prin apropiere, începu să latre o hienă. Un timp se amuză să distingă şi celelalte zgomote ale pădurii. Apoi, de trei ori, auzi cântarea depărtată a unui corn. Îşi dădu seama că era chemarea la ultima rugăciune din vreun sat, sunată de aliman într-un colţ scobit de elefant. Tare i-ar mai fi plăcut să fie treaz şi Lamin, să audă plânsetul molcom, atât de omenesc, dar pe dată zâmbi, căci fratelui lui nu-i mai păsa în acel moment de nici un sunet. Apoi, terminându-şi şi el rugăciunea, se culcă.

După răsăritul soarelui, trecură pe lângă acel sat şi auziră zgomotul atât de cunoscut al pisatului cuşcuşului în pive, din care femeile pregăteau fiertura de dimineaţă. Lui Kunta îi lăsă gura apă, dar nu se opriră. Ceva mai departe dădură de un alt sat, şi-n timp ce îl ocoleau, bărbaţii tocmai ieşeau din moschee, iar femeile se foiau în jurul bucatelor de pe foc. Mergând mai departe, văzură înaintea lor un bătrân aşezat lângă drum. Stătea aplecat asupra unor scoici kauri, pe care le tot rânduia, bolborosind, pe o rogojină împletită din bambus. Nevrând să-l stingherească, Kunta dădu să treacă mai departe, dar bătrânul îşi ridică privirile spre ei şi le făcu semn să se apropie.

– Vin tocmai din satul Kootacunda, din regatul Wooli, unde soarele răsare peste codrii Simbani, le spuse el cu voce răguşită. Dar voi de pe unde sunteţi?

Kunta îi spuse, şi bătrânul dădu din cap:

– Am auzit de satul vostru.

Le mai povesti apoi că-şi întinsese scoicile kauri să afle ce-l aşteaptă în călătoria către Timbuktu, pe care ţinea morţiş s-o facă înainte de a muri şi se întreba dacă nu cumva aceşti călători ar dori să-l omenească cu ceva.

– Suntem şi noi săraci, bunicule, dar bucuros om împărţi tot ce avem, îi spuse Kunta, dându-şi bocceaua jos de pe cap, scoţând din ea nişte carne uscată şi dându-i bătrânului, care-i mulţumi şi şi-o puse în poală.

Uitându-se, apoi, mai bine la ei, bătrânul îi întrebă:

– Sunteţi fraţi şi aţi pornit la drum?

– Da, bunicule, îi răspunse Kunta.

Luând două scoici, bătrânul urmă:

– Bine faceţi! Agaţ-o şi pe asta la tolba ta de vânătoare şi-ţi va purta noroc, şi îi intinse una din ele lui. Iar ţie, tinere, îi spuse lui Lamin, ţi-o dau pe astălalta; păstreaz-o ca, atunci când o să ajungi bărbat, să ţi-o pui la tolbă.

Amândoi îi mulţimiră şi-i urară să aibă parte de toate binecuvântările lui Allah.

Străbătură o bună bucată de drum, când Kunta socoti că a venit vremea să rupă tăcerea. Aşa că, fără să se oprească ori să se întoarcă, începu să vorbească:

– Legenda spune, frăţioare, că numele locului ăla unde mergea bătrânul l-au dat călătorii mandinka. Găsiseră acolo un fel de gâză pe care n-o mai văzuseră niciodată până atunci şi astfel i-au spus aşezării „Tumbo Kutu", adică „gâză necunoscută".

Cum Lamin nu spuse nimic, Kunta întoarse capul; rămas mult în urmă, Lamin se ghemuise lângă boccea, care-i căzuse pe jos, desfăcându-se, şi se căznea s-o lege la loc. Luând-o la fugă înapoi, Kunta îşi dădu seama că tot apucându-şi bocceaua cu mâinile Lamin reuşise la urmă să-i desfacă legăturile, şi-o scăpase cumva pe jos, fără zgomot. Nedorind să încalce regula mersului în tăcere, nu îndrăznise să-l roage pe Kunta să se oprească. Şi-n timp ce Kunta i-o lega la loc, observă că picioarele lui Lamin sângerau, dar cum se aşteptase la una ca asta, nu

scoase nici o vorbă. Punându-şi bocceaua înapoi pe cap şi pornind din nou la drum, văzu cum ochii fratelui mai mic se umplu de lacrimi şi începu să-şi reproşeze că, dacă n-ar fi băgat de seamă lipsa lui Lamin, ar fi putut să-l piardă.

Mai merseră ei ce mai merseră, când Lamin slobozi un geamăt înăbuşit. Crezând că a călcat în vreun spin, Kunta se întoarse, dar îl văzu pe fratele său uitându-se îngrozit în sus, la o panteră aşezată pe creanga pe sub care urmau să treacă dintr-un moment în altul. Pantera începu să mârâie, apoi se strecură leneş printre ramurile copacului şi dispăru. Cutremurându-se, Kunta porni din nou, îngrijorat şi supărat, ba chiar ruşinat de purtarea lui. Cum de n-o văzuse? Avuseseră noroc că ea, pare-se, voia doar să treacă neobservată, şi deci n-ar fi sărit la ei. De obicei, aceste pisici uriaşe rareori îşi atacă prada în timpul zilei, doar dacă sunt prea înfometate, iar la oameni nu se reped aproape niciodată, decât dacă sunt încolţite, întărâtate, ori rănite. Totuşi, prin mintea lui Kunta trecu ca un fulger imaginea caprei sfâşiate de panteră, din copilărie, când mergea cu turma la păscut. Iar în urechi mai auzea încă vorbele aspre ale kintangului: „Simţurile unui vânător trebuie să fie foarte ascuţite. El trebuie să audă şi să miroasă ceea ce alţii nu sunt în stare. Iar ochii trebuie să pătrundă până şi cea mai groasă beznă." Dar, pe când el mergea purtat de gândurile-i ce-o luaseră razna, Lamin văzuse pantera. Multe necazuri i se trăseseră de la năravul ăsta, de care trebuie neapărat să se dezbare, îşi promise el. Aplecându-se iute, fără să-şi încetinească pasul, Kunta apucă o pietricică, scuipă pe ea de trei ori şi apoi o azvârli înapoi pe drum, aruncând astfel în urmă duhurile aducătoare de nenorociri.

Merseră mai departe sub dogoarea soarelui, şi ţinutul începu să se schimbe: pădurea cea verde lăsa loc palmierilor de ulei şi pâraielor molcome şi noroioase, ce-i purtară pe lângă sate prăfoase şi arse de soare unde, la fel ca la Juffure, pruncii din primii kafo ţipau şi goneau în

cete, bărbaţii şedeau sub baobab, iar femeile tăifăsuiau la fântână. Tare se mai minună Kunta când văzu caprele hoinărind prin sat, la un loc cu câinii şi puii, neduse la păscut în afara satului ori închise în ţarcuri, ca la Juffure. De unde, îşi zise el, aceştia trebuie să fie un neam ciudat de oameni.

Intrară apoi într-un ţinut arid şi nisipos, presărat cu coji uscate de fructe din baobabi chirciţi, înspăimântători la înfăţişare. La vremea rugăciunii, se odihniră şi înghiţiră-n fugă câte ceva, iar Kunta mai cercetă bocceaua şi tălpile lui Lamin, care nu mai sângerau atât de tare. Porniră din nou, şi răspântiile potecilor li se deschideau înainte întruna, până când li se ivi în faţă uriaşul trunchi de baobab pe care i-l descriseseră tinerii din Barra. Pare-se că-i trebuiseră mii de anotimpuri ploioase să se usuce cu desăvârşire, gândi Kunta, şi-i spuse şi lui Lamin ce-i povestise unul dintre tineri.

Înăuntrul lui se afla îngropat un griot. Apoi adăugă, din cele ştiute de el, că grioţii nu erau înmormântaţi ca oamenii de rând, ci în trunchiurile baobabilor bătrâni, căci atât copacii, cât şi poveştile din mintea grioţilor, erau la fel de nemuritoare.

– Acum ne-apropiem! spuse Kunta, regretând că nu are toba pe care avea de gând să şi-o facă, să poată astfel să le dea de veste prietenilor săi.

La apusul soarelui, ajunseră în fine la gropile de lut, unde dădură peste cei trei tineri.

– Eram siguri c-ai să vii! strigară ei, bucuroşi să-l vadă.

Pe Lamin nici nu-l luară în seamă, de parcă ar fi fost propriul lor frate din cel de al doilea kafo. Şi luându-şi unul altuia vorba din gură, cei trei tineri îi arătară cu mândrie grăunţele mici de aur pe care le adunaseră. Iar a doua zi de dimineaţă, la ivirea zorilor, Kunta şi Lamin începură şi ei să scobească bucăţi de lut lipicios, pe care le puneau apoi în tigve mari, pline cu apă. După ce le scuturau bine, deşertau uşurel apa mâloasă şi începeau să pipăie cu grijă nămolul de la fund, în căutarea grăunţelor de aur.

Din când în când, dădeau peste vreunul, mărunt cât un bob de mei ori ceva mai răsărit.

Munceau atât de cufundaţi în treabă, că nu apucau să mai schimbe vreo vorbă. Lamin părea că uitase până şi de durerea de picioare. Iar fiecare grăunte preţios era băgat în ţeava cea mai largă a unei pene de porumbel sălbatic, astupată la un capăt cu un şomoiog de bumbac. Kunta şi Lamin umpluseră şase astfel de pene, când cei trei tineri hotărâseră că au adunat destul. Acum, le mai spuseră ei, le-ar place s-o pornească mai departe, spre inima ţinutului, în căutare de colţi de elefant, căci ştiau din auzite locul unde elefanţii mai bătrâni îşi zdrobesc câteodată colţii, încercând să doboare arbuşti sau tufe dese. Şi mai auziseră că, dacă ar găsi cimitirul tăinuit al elefanţilor, ar da norocul peste ei. N-ar vrea şi Kunta să meargă cu ei? Tare-l mai trăgea inima, căci asta părea o ispravă şi mai atrăgătoare decât căutarea aurului. Dar cu Lamin, unde să mergi? Le mulţumi, cu părere de rău, pentru invitaţie şi le spuse că el trebuia să se întoarcă acasă cu fratele lui. Aşa că se despărţiră cu multă căldură, însă nu înainte ca tinerii să-i promită că, la întoarcere, se vor opri în Juffure, ca oaspeţi.

Drumul de-ntoarcere i se păru lui Kunta mai scurt. Tălpile lui Lamin sângerau şi mai tare, dar când Kunta îi dădu să ţină penele spunându-i: „Dă-i-le mamei, că tare o să se mai bucure“, uită de orice durere şi-o luă mai tare la picior. Dar bucuria lui Lamin n-o întrecea pe cea a lui Kunta că putuse să-l ia în călătorie pe frate-său, aşa cum şi taică-său îl luase pe el, şi cum şi Lamin îl va lua într-o bună zi pe Suwadu, iar acesta pe Madi. Tocmai se apropiau de copacul călătorilor din Juffure, când auzi bocceaua lui Lamin bufnind din nou jos. Kunta se întoarse mânios, dar când văzu chipul rugător al fratelui său, îi spuse grăbit:

– Bine, lasă c-o s-o iei mai târziu!

Fără să spună vreo vorbă, uitînd de durerea de picioare şi de tălpile băşicate, Lamin trecu în goană pe

lângă Kunta, îndreptându-se spre sat, iar picioarele-i subțiri parcă nici nu atingeau pământul.

Iar când Kunta intră şi el pe poarta satului, femeile curioase şi copiii se şi adunaseră în jurul Bintei, care-şi înfigea în păr cele şase pene cu aur, radiind de fericire şi mulțumire. O clipă mai târziu, privirile ei şi ale lui Kunta se întretăiară cu o duioşie şi căldură ce nu puteau fi cuprinse în salutul obişnuit schimbat între mamă şi fiul ei mai mare, întors din călătorie. Curând gurile nestăvilite ale femeilor dădură de veste în întreg satul despre comoara adusă de cei doi fii mai mari ai lui Kinte.

– Binta are o vacă întreagă în păr, strigă o bătrână, căci cu aurul din pene s-ar fi putut într-adevăr cumpăra una, iar celelalte femei duseră vorba mai departe.

– Te-ai descurcat bine, îi spuse simplu Omoro când îl văzu.

Dar simțămintele care îi năpădiră pe amândoi, fără să mai rostească alte vorbe, fură mai puternice decât la întâlnirea cu Binta. Iar în zilele următoare, văzându-l pe Kunta prin sat, cei mai vârstnici începură să-i vorbească şi să-i zâmbească într-un fel anume, la care el răspundea cuviincios şi solemn. Până şi cei de seama lui Suwadu, din cel de al doilea kafo, începură să-l salute pe Kunta ca pe un om mare, spunându-i „Pace“ şi rămânând cu mâinile încrucişate pe piept, până când el trecea mai departe. Kunta se-ntâmplă chiar s-o audă pe Binta vorbind la fântână despre „cei doi bărbați pe care-i îngrijesc“, şi tare mândru mai era că maică-sa şi-a dat, în sfârşit, seama că era şi el bărbat.

De-acum înainte Kunta nu mai găsea pricină că-i gătea maică-sa; cât despre Binta, umbla fericită de colo-colo, îngânând uneori câte un cântec în timp ce gătea. Iar dacă Lamin ori Suwadu făceau prea mare tărăboi, Kunta le arunca numai o privire, şi aceştia amuțeau pe loc. Şi tare-i mai plăcea să-l arunce-n sus pe Madi şi să-l prindă din nou, spre încântarea fratelui mai mic. Iar Lamin îl socotea pe fratele lui un bărbat fără egal, asemeni poate doar lui Allah. Vedea de cele şapte capre ale

lui Kunta, care sporeau, de parcă ar fi fost aurite, şi-l ajuta cu dragă inimă să-şi muncească ogorul de cuşcuş şi arahide.

Ori de câte ori Binta avea vreo treabă prin casă, Kunta îi lua pe cei trei copii din drumul ei, iar ea rămânea zâmbind în prag, uitându-se cum se-ndepărta, cu Madi pe umeri, cu Lamin ţanţoş ca un cocoş şi cu Suwadu ţinându-se după ei. Era un lucru tare plăcut, se gândea uneori Kunta, atât de plăcut că se pomeni dorindu-şi să aibă şi el o astfel de familie, într-o bună zi. Dar nu înainte de soroc, desigur, îşi spuse, şi până atunci mai era destul.

CAPITOLUL 31

Având învoiala ca, atunci când nu-i împiedica să-şi îndeplinească misiunile ce le aveau în sat, să participe la Sfatul Bătrânilor, Kunta şi ceilalţi tineri bărbaţi se aşezau şi ei la marginea adunării, când se ţinea Sfatul sub străvechiul baobab din Juffure, o dată pe lună. Aşezaţi unul lângă altul, pe piei argăsite, cei şase bătrâni arătau la fel de vârstnici ca şi baobabul din care păreau să fi fost cioplţi, doar că erau negri ca abanosul, contrastând cu albul lungilor veşminte şi al turbanelor rotunde. Înaintea lor se aşezau, de obicei, cei ce veneau la judecată, cu necazuri ori cu vrajbe. Iar în spatele jălbaşilor înşiraţi după vârstă, stăteau ceilalţi bărbaţi ai satului, cam de vârsta lui Omoro; după ei, tinerii bărbaţi de vârsta lui Kunta. Femeilor le era îngăduit să se aşeze doar în spatele acestora din urmă, deşi rareori veneau la astfel de întruniri – doar dacă nu se judeca vreun membru al familiei lor. Dar din când în când, veneau cu toatele în păr, atunci când pricina adusă în faţa Sfatului era un bogat temei de vorbe de clacă.

Când Sfatul se-ntrunea să hotărască treburi ca, de pildă, legăturile satului lor cu alte sate, nu apărea nici o

femeie. Şi totuşi, în zilele de judecată, asistenţa era numeroasă şi gureşă, dar toţi se potoleau când cel mai vârstnic dintre bătrâni îşi ridica toiagul împodobit cu mărgele viu colorate şi bătea în toba dinaintea lui numele primului jălbaş. Oamenii erau chemaţi după vârstă, aşa că cei mai bătrâni erau ascultaţi la început. Oricine ar fi fost, aceştia se ridicau în picioare, spunându-şi necazul, iar bătrânii îl ascultau cu privirile în pământ, până sfârşea şi se aşeza din nou. Apoi, oricare dintre bătrânii Sfatului îi putea pune întrebări.

Dacă pricina era de fapt o reclamaţie, atunci era ascultat şi al doilea împricinat, după care urmau alte întrebări. Apoi bătrânii se întorceau cu spatele, adunându-şi capetele să cumpănească pricina, ceea ce, câteodată, dura mai mult, iar din când în când vreunul dintre ei se întorcea să le mai pună întrebări. Într-un târziu, se întorceau cu toţii, împricinatului ori împricinaţilor făcându-li-se semn să se ridice din nou, iar cel mai vârstnic dădea glas hotărârii Sfatului, după care toba bătea numele următorului.

Cele mai multe dintre pricini erau lucruri obişnuite chiar şi pentru bărbaţii cei tineri. Soţi cu prunci nou-născuţi cereau un ogor mai mare pentru bărbat şi încă o parcelă de orezărie pentru femeie – cereri ce erau imediat îndeplinite, aşa cum se făcea şi în cazul cererilor pentru primul ogor, făcute de bărbaţi neînsuraţi, de vârsta lui Kunta. În timpul ritualurilor de iniţiere, kintangul îi sfătuise să nu lipsească niciodată de la Sfatul Bătrânilor, decât dacă erau nevoiţi, căci hotărârile Sfatului îmbogăţeau cunoştinţele oricărui bărbat, până ajungeau ei înşişi în rândul bătrânilor. Venit prima oară la o astfel de întrunire, Kunta îl privea pe Omoro, aşezat în rândurile mai din faţă, şi se minuna câte sute de astfel de hotărâri o fi ascultat şi ţinut minte, deşi nu se număra încă printre cei vârstnici.

La prima adunare Kunta asistă la judecarea unei dispute pentru pământ. Doi oameni pretindeau amândoi roadele unor pomi ce fuseseră plantaţi de primul dintre ei pe

pământul ce-l deținea acum cel de al doilea, căci familia primului scăzuse între timp. Sfatul Bătrânilor acordă fructele primului om, spunând că dacă acesta n-ar fi plantat pomii, n-ar mai exista acum roadele.

La alte adunări, Kunta văzu ades oameni învinuiți de stricarea sau pierderea anumitor lucruri împrumutate, şi păgubaşul, mânios, o ținea morțiş că obiectele cu pricina fuseseră nu numai de mare preț, dar şi nou-nouțe. Iar dacă cel ce împrumutase nu avea martori să spună altfel, i se cerea de obicei să plătească ori să-i dea înapoi un lucru nou. Kunta mai văzu, de asemenea, şi oameni care-i învinuiau pe alții că le atrăseseră piază rea prin farmece. Unul dovedi chiar că fusese atins cu un pinten de cocoş şi se îmbolnăvise foarte rău. O tânără nevastă susținea că soacră-sa ascunsese nişte ierburi de *bourein* în bucătăria ei, ca orice gătea să iasă fără gust. O văduvă se plânse că un bătrân, ale cărui linguşeli le respinsese cu dispreț, presărase-n drumul ei coji de ouă pisate, aducându-i pe cap o mulțime de necazuri, pe care începu pe dată să le povestească. Atunci când pricinile şi rezultatele farmecelor erau prezentate cu dovezi, Sfatul hotăra să se facă imediat farmece de îndreptare, de către cel mai apropiat vraci care urma să fie chemat la Juffure prin graiul tobelor, pe cheltuiala pârâtului.

Datornicii erau siliți să plătească, chiar dacă trebuiau să-şi vândă avutul, iar dacă nu aveau nimic de vânzare, urmau să muncească până-şi achitau datoria, ca sclavi. Kunta văzu sclavi învinuindu-şi stăpânii de cruzime, ori plângându-se că nu le dau hrană şi adăposturi mulțumitoare, ori că luau mai mult decât jumătatea cuvenită din ceea ce produsese munca lor. Dar şi stăpânii, la rândul lor, învinuiau sclavii că tăinuiau o parte din recoltă, că nu munceau îndeajuns, ori că stricau cu bună ştiință uneltele de lucru. În aceste cazuri, Sfatul cumpănea cu mare atenție fiecare dovadă, precum şi purtarea din trecut a fiecăruia şi, nu era de mirare dacă reputația sclavilor era chiar mai bună decât a stăpânilor.

Dar între sclavi şi stăpâni nu se întâmplau numai certuri. De multe ori, Kunta îi văzuse venind împreună dinaintea Sfatului să ceară îngăduinţă ca sclavul să se căsătorească în familia stăpânului. Orice pereche ce avea de gând să se căsătorească trebuia să obţină mai întâi îngăduinţa Sfatului. Cei pe care Sfatul îi socotea înrudiţi prea îndeaproape erau refuzaţi, iar celorlalţi li se impunea o lună de aşteptare, timp în care sătenii puteau merge în taină la oricare dintre bătrânii Sfatului, să le comunice orice fel de informaţie, bună sau rea, despre cei doi; dacă, începând din copilărie, fiecare a dat dovadă că ştie să se poarte, dacă vreunul din ei a făcut vreun necaz cuiva, chiar şi familiei, dacă au dovedit vreo înclinaţie spre înşelăciune ori ascunderea adevărului; dacă fata e arţăgoasă ori supărăcioasă. Iar dacă aşa stăteau lucrurile, căsătoria nu era îngăduită, căci se credea că astfel de năravuri ar putea fi moştenite şi de urmaşii lor. Dar, chiar înainte de a începe să asiste la întrunirile Sfatului, Kunta ştia că cele mai multe perechi obţineau îngăduinţa să se căsătorească, pentru că înainte de a-şi da permisiunea, cele două familii aflaseră răspunsurile la astfel de întrebări şi le găsiseră mulţumitoare.

Totuşi, la întrunirile Sfatului, Kunta descoperi că uneori părinţilor nu li se spuseseră lucruri care apoi erau destăinuite bătrânilor. Astfel fu refuzată o căsătorie când un martor veni să arate că, pe când era păstor, tânărul ce voia să se însoare furase odată un coş, crezând că nu-l văzuse nimeni. Fărădelegea nu fusese dată atunci în vileag, la gândul că era încă un băiat fără minte, căci dacă s-ar fi aflat, după datină ar fi trebuit să i se taie mâna dreaptă. Kunta rămase înmărmurit văzându-l pe tânărul hoţ, dat până la urmă de ruşine, izbucnind în lacrimi, recunoscându-şi vina în faţa părinţilor îngroziţi şi a fetei cu care voia să se însoare, care se puse pe bocit. Curând după aceea, el dispăru din sat.

După câteva astfel de întruniri ale Sfatului Bătrânilor, Kunta băgă de seamă că cele mai mari necazuri le aveau

cei căsătoriți – mai ales bărbații cu două, trei sau patru neveste. Dese erau învinuirile de înşelăciune, iar dacă acuzația era sprijinită de dovezi, cel ce păcătuise trăgea ponoasele. Dacă soțul înşelat era sărac, iar cel ce-l înşelase mai înstărit, Sfatul îi poruncea celui bogat să-i dea soțului din avutul lui până când acesta spunea: „Am acum de ajuns", ceea ce se putea întâmpla doar când celălalt rămânea fără nimic. Dacă amândoi erau săraci, cum se întâmpla de obicei, Sfatul îl pedepsea pe cel ce înşelase să-i muncească soțului ca sclav atâta timp cât valora jignirea adusă. Iar Kunta s-a cutremurat când, în cazul unuia ce păcătuise de mai multe ori, Sfatul a stabilit o anume zi când să primească în public treizeci şi nouă de lovituri de bici pe spinarea goală din partea soțului înşelat, după străvechea datină musulmană „patruzeci, fără una".

Văzând şi ascultând dovezile mânioase aduse înaintea Sfatului de soțiile ori soții vătămați, dorințele de însurătoare ale lui Kunta se mai domoliră. Bărbații îşi învinuiau nevestele că nu le acordau respectul cuvenit, că erau leneşe, că nu răspundeau dorințelor bărbaților ori că, pur şi simplu, nu era de trăit cu ele. Iar dacă nevasta învinuită nu aducea şi ea dovezi ori martori care s-o susțină, de obicei bătrânii îi spuneau bărbatului să meargă acasă şi să scoată afară trei dintre lucrurile nevestei şi apoi să rostească asupra lor, în prezența martorilor: „Eu mă despart de tine".

Dar cea mai gravă învinuire adusă de o femeie – care cu siguranță aduna la Sfat toate femeile satului, dacă era bănuită dinainte – era că soțul ei nu-şi împlinea datoria de bărbat. Atunci bătrânii hotărau trei oameni mai în vârstă, unul din familia femeii care aducea învinuirea, altul dintr-a bărbatului, iar al treilea chiar din rândul bătrânilor. Se stabilea apoi ziua când aceştia urmau să-i supravegheze. Dacă doi dintre cei trei spuneau că nevasta are dreptate, ea obținea despărțirea, iar familia ei primea înapoi caprele de zestre; dar dacă spuneau că bărbatul s-a purtat

cum se cuvine, nu numai că acesta păstra caprele pentru sine, ci putea, pe deasupra, să-şi bată nevasta şi, dacă dorea, s-o izgonească de-acasă.

În anii ce se scurseseră de când Kunta se întorsese de la ritualurile de inițiere, nici un caz judecat de Sfatul Bătrânilor nu-i stârnise într-atât, pe el şi pe prietenii săi, ca cel ce începuse cu bârfeli şi zvonuri despre doi băieți ceva mai mari din acelaşi kafo ca el şi două dintre văduvele cele mai arătoase din Juffure.

În ziua când pricina ajunse înaintea Sfatului, aproape toată răsuflarea satului se adună din vreme, să apuce un loc cât mai bun cu putință. Se discutară mai întâi nişte chestiuni lipsite de importanță ale unora mai vârstnici, apoi urmă cazul lui Dembo Dabo şi Kadi Tamba, două femei cărora li se dăduse învoiala de despărțire cu mai mult de un an în urmă şi care veniseră din nou dinaintea Sfatului, cu fețele lucind de zâmbete şi cu mâinile ridicate, să ceară îngăduință să se recăsătorească. Dar le pieri zâmbetul pe buze când cel mai vârstnic dintre bătrâni le dojeni aspru:„Voi ați ținut morțiş să vă despărțiți, deci nu vă mai este îngăduit să vă căsătoriți din nou, până când şi foştii voştri soți nu-şi vor găsi alte neveste".

Comentariile celor din ultimele rânduri amuțiră când tobele bătură numele celor ce urmau: Tuda Tamba şi Kalilu Conteh! Fanta Bedeng şi Sefo Kela! Cei doi tineri din acelaşi kafo ca şi Kunta şi cele două văduve se sculară în picioare. Fanta Bedeng, văduva mai trupeşă, vorbi în numele tuturor, dar era destul de emoționată.

– Tuda Tamba, la cei treizeci şi doi de ani ai ei, şi eu la treizeci şi trei, nu prea mai sperăm să ne găsim alți soți, începu ea, şi urmă cerând Sfatului să le îngăduie convietuirea *teriya,* adică să trăiască împreună cu Sefo Kela şi Kalilu Conteh şi să le gătească.

Unii bătrâni le puseră tot felul de întrebări, la care văduvele răspunseră cu siguranță, iar cei doi flăcăi ceva mai timid, contrar îndrăznelii lor recunoscute. Apoi bătrânii se întoarseră cu spatele, şuşotind între ei. Cei de față

aşteptau atât de tăcuţi şi încordaţi, că s-ar fi auzit până şi o arahidă căzând pe jos. Până la urmă bătrânii se întoarseră. Cel mai vârstnic dintre ei spuse:

– Allah vă binecuvântează! Voi, văduvelor, veţi avea parte de un bărbat, iar voi tinerilor, veţi avea ce învăţa pentru căsnicia voastră de mai târziu.

Bătrânul lovi tare de două ori cu bastonul în tobă şi le săgetă cu privirea mânioasă pe femeile prea gureşe de pe margine. Iar când se lăsă din nou tăcerea, fu strigată următoarea împricinată: Jankeh Jallon. Cum avea numai cincisprezece anotimpuri ploioase, fusese lăsată la urmă. Întregul sat se ospătase şi petrecuse când ea apăruse din nou acasă, scăpată din mâna toubobului ce-o răpise. Dar, câteva luni mai târziu, se văzu că rămăsese grea, deşi nu era măritată, ceea ce stârni multe vorbe de clacă. Fiind tânără şi viguroasă, ar fi putut totuşi să fie luată ca a treia ori a patra nevastă de vreun om mai în vârstă. Dar se născu un prunc de o culoare ciudat de deschisă, ca o piele tăbăcită, cu un păr nemaivăzut până atunci; şi după aceea, oriunde s-ar fi ivit biata femeie, oamenii lăsau privirile în jos şi iuţeau pasul. Ea venea acum dinaintea Sfatului, cu lacrimi în ochi, să întrebe ce trebuia să facă? Bătrânii nu se mai întoarseră cu spatele să se sfătuiască, iar cel mai vârstnic dintre ei spuse că treaba aceasta atât de serioasă şi de grea cere un răgaz de gândire până la întrunirea de luna viitoare. Cu aceasta, împreună cu ceilalţi cinci, se ridică şi plecă.

Tulburat şi oarecum nemulţumit de felul cum se încheiase adunarea, Kunta rămase locului, deşi cei mai mulţi dintre prietenii săi şi restul adunării se sculaseră sporovăind. Mai era încă adâncit în gânduri, când Binta îi aduse cina; şi-n timp ce mânca, nu-i spuse nici o vorbă. Iar mai târziu, luându-şi suliţa şi arcul cu săgeţi, şi plecând cu câinele său wuolo către postul de pază din afara satului, Kunta tot se mai gândea la pruncul albicios cu păr ciudat, la şi mai ciudatul său tată, întrebându-se: oare toubobul ar fi mâncat-o cu adevărat pe Jankeh Jallon, dacă ea n-ar fi reuşit să fugă?

CAPITOLUL 32

Străbătând întinderea luminată de lună a ogoarelor de arahide ce dădeau în pârg, Kunta se cățără pe parul crestat, așezându-se cu picioarele încrucișate pe platforma de pază, agățată sus, deasupra tuturor ogoarelor, între furcile puternice ale parului. Punându-și lângă el armele și toporul cu care, în sfârșit, a doua zi de dimineață avea de gând să-și ciopleasca lemnul de tobă, se uita la câinele wuolo cum umbla adulmecând. Își aduse aminte cum, cu multe anotimpuri ploioase în urmă, își înșfăca sulița la cel mai mic foșnet. Fiecare umbră îi părea o maimuță, fiece maimuță o panteră, iar orice panteră un toubob. Cu timpul descoperi că era în stare să deosebească până și mârâitul unui leu de cel al unui leopard. Când gândurile începeau s-o ia razna, cum deseori i se întâmpla, adesea uita unde se află și ce trebuia să facă.

În seara aceasta, se gândea la conviețuirea teriya, îngăduită celor doi prieteni ai săi de către Sfatul Bătrânilor. De mai multe luni se tot lăudau ei că se vor înfățișa Sfatului, dar nimeni nu-i luase în seamă. Și uite c-au făcut-o. Poate chiar acum, gândi Kunta, se împlinește unirea lor cu cele două văduve. Kunta sări brusc în picioare, încercând să-și închipuie cam cum ar trebui să fie.

Puținul pe care-l știa despre femei era adunat din șușotelile prietenilor lui. În tocmeala pentru o căsătorie, aflase el, tatăl fetei trebuia să jure că e fecioară neprihănită, ca să capete un preț cât mai mare. Era știut că, a doua zi după nuntă, mama miresei și mama ginerului merg la coliba tinerei perechi să ia pânza *pagne,* așternutul alb, s-o ducă alimamului, ca dovadă a cinstei fetei; și numai după aceea alimamul străbate întreg satul, vestind prin toba sa că Allah a binecuvântat împreunarea. Dar conviețuirea teriya era cu totul altceva: un tânăr bărbat trăia pur și simplu cu o văduvă care-l primea la ea și-l hrănea. Kunta își aminti cum, în înghesuiala stârnită la

sfârşitul adunării din ziua trecută, surprinsese privirea ademenitoare a Jinnei Mibaki, care îşi dădea în vileag intenţiile. Îşi spuse că, fiind bărbat, avea dreptul, dacă poftea, să se gândească la teriya, despre care până şi veneraţii bătrâni ai Sfatului arătaseră că nu-i un fapt ruşinos pentru un bărbat.

Deodată Kunta îşi aminti de nişte fete dintr-un sat, pe lângă care trecuse cu Lamin, la întoarcerea din călătorie. Era vreo zece, după cum bănuia el, cu pielea neagră, strălucitoare, înveşmântate-n straie strânse pe trup, cu mărgele şi brăţări colorate, cu sânii pietroşi şi cu părul împletit în cozi mici, ridicate în sus. Se purtau atât de ciudat, încât lui Kunta îi trebui câtva timp ca să-şi dea seama că priveau în lături, ori de câte ori se uita la ele, ceea ce nu dovedea că nu le păsa de el; dimpotrivă, în felul acesta, voiau să-i stârnească interesul.

Tare ciudate mai sunt şi femeile astea, îşi urmă el gândul. Fetele din Juffure, de vârsta celor din satul acela, nu-l băgaseră niciodată în seamă, nici măcar cu o privire. Să fi ştiut ele într-adevăr ce-i poate pielea? Ori poate pentru că ştiau că era mult mai tânăr decât părea – prea tânăr ca să merite osteneala. Şi poate că fetele din satul acela nu-şi închipuiau că un bărbat care călătoreşte singur cu un copil poate avea mai puţin de douăzeci – douăzeci şi cinci de ani – şi când colo el avea doar şaptesprezece. Totuşi, începuse să-i ţină calea o văduvă care-i ştia prea bine vârsta. Poate că avea noroc că nu era mai mare, se gândi el. Căci dacă ar fi fost aşa, fetele din Juffure s-ar fi purtat cu el la fel ca cele din satul acela, iar el ştia că n-au altceva în cap decât măritişul. Jinna Mibaki, cel puţin, era prea coaptă să mai urmărească altceva decât o convieţuire teriya. Şi-n fond, la ce-ar mai avea nevoie un bărbat de însurătoare, când ar putea foarte bine găsi o femeie care să-i gătească şi cu care să trăiască, fără alte complicaţii. Trebuie să fie undeva un motiv. Poate pentru că numai prin căsătorie se pot face copii. Şi ăsta e un lucru bun.

Unchii lui, deşi erau mai mari decât Omoro, iar bărbații de vârsta lor îşi luau, de obicei la vârsta aceasta o a doua nevastă, nici măcar nu se însuraseră. Oare Omoro se gândea să-şi mai ia o nevastă? Gândul ăsta-l cutremură atât de tare, că sări în capul oaselor. Şi cum ar privi Binta una ca asta? Cel puțin ea, ca primă nevastă, va fi aceea care va stabili îndatoririle celeilalte, punând-o să muncească zdravăn şi orânduindu-i nopțile petrecute cu Omoro. Dar n-or să se certe? Nu, Binta nu era ca nevasta kintangului, pe care toată lumea o ştia cât răcneşte la celelalte neveste, făcând întotdeauna atâta zarvă, încât bietul om nu-şi găsea niciodată tihna.

Kunta îşi mişcă picioarele, lăsându-le în jos, peste marginea platformei, ca să-şi potolească cârceii. Sub el, pe jos, câinele stătea ghemuit, cu blana lucind sub lună, dar părea numai că moțăie, căci nasul şi urechile îi fremătau, pândind în aerul nopții până şi cel mai mic zgomot sau miros, ca să țâşnească lătrând şi gonind babuinii care, în ultima vreme, prădau aproape-n fiecare noapte ogoarele de arahide. În timpul lungilor sale ore de pază, lui Kunta îi plăcea când, de vreo douăsprezece ori pe noapte, era trezit din visările lui de mârâitul îndepărtat al babuinilor hăituiți de vreun leopard, şi mai cu seamă când mârâitul babuinului se prefăcea în țipăt iute înăbuşit, semn că fusese prins.

Dar acum, când Kunta şedea pe marginea platformei cuprinzând câmpurile cu privirea, domnea liniştea. Singurul semn de viață era, departe, dincolo de ierburile înalte, pâlpâitul luminii galbene a păstorilor fulani, ce-şi mişcau torțele de ierburi să gonească vreo fiară, poate vreo hienă, care se apropiase prea tare de vitele lor. Fulanii ăştia erau atât de pricepuți la vite, că oamenii ziceau că sunt în stare să grăiască cu ele în limba lor. Iar Omoro îi povestise lui Kunta că în fiecare zi, ca parte a simbriei lor, fulanii scurgeau câte un pic de sânge din vinele vacilor, şi-l beau amestecat cu lapte. Ce neam ciudat de oameni, gândi Kunta. Dar cu toate că nu erau

mandinka, erau şi ei tot din Gambia, ca şi el. Şi când te gândeşti cât de ciudaţi or fi oamenii şi obiceiurile de dincolo de marginile ţinutului său!

Trecuse o lună de când se întorsese din călătoria sa în căutarea aurului, şi pe Kunta îl apucase dorul s-o pornească din nou la drum – de data aceasta într-o călătorie adevărată. Şi alţi tineri de vârsta lui îşi puseseră în minte să călătorească, de îndată ce-şi vor strânge recoltele de arahide şi cuşcuş, dar nici unul nu se încumeta prea departe. Totuşi, Kunta voia să vadă cu ochii lui ţinutul îndepărtat Mali, de unde, cu trei sau patru sute de anotimpuri ploioase în urmă – după spusele lui Omoro şi ale unchilor lui – răsărise clanul vestit de fierari, Kinte – bărbaţi ce supuseseră focul, făurind cu ajutorul lui arme, ca şi unelte de fier pentru plugărit. Şi de la această primă familie Kinte, li s-a tras numele tuturor urmaşilor lor şi a celor ce munceau pentru ei. Iar unii dintre ei se strămutaseră în Mauritania, locul de baştină al preasfântului bunic al lui Kunta.

Cum nu voia ca nimeni, nici măcar Omoro, să afle despre planul lui până când ar fi socotit el că-i bine, Kunta se sfătuise în cea mai mare taină cu arafangul despre cel mai bun drum către Mali. Desenându-i în ţărână o hartă aproximativă, apoi arătându-i cu degetul pe ea, acesta îi spuse că, mergând preţ de şase zile de-a lungul malurilor lui Kamby Bolongo, în direcţia în care te închinai lui Allah, poţi ajunge la insula Samo. Începând de acolo, râul se îngustează şi coteşte brusc la stânga, şerpuind înainte, adunând o mulţime de afluenţi la fel de mari ca şi el, ce te pot induce în eroare şi ale căror maluri pline de bălţi nu pot fi văzute în unele locuri din cauza pâlcurilor dese de mangrove, înalte uneori cât zece oameni la un loc. Iar acolo unde se pot zări, îi mai spusese învăţătorul, malurile mişunau de maimuţe, hipopotami, crocodili uriaşi şi turme de babuini.

Dar după două sau trei zile va străbate locurile acelea primejdioase şi va ajunge la o altă insulă mare, unde ma-

lurile joase şi mocirloase se preschimbă-n stânci nu prea înalte, acoperite cu tufe şi arbuşti. Iar drumul ce şerpuieşte şi el de-a lungul fluviului îl va purta prin sate ca Bansang, Karantaba şi Diabugu. Nu mult după aceea, va trece hotarul de răsărit al Gambiei şi va intra în regatul Fulladu, iar după jumătate de zi de mers drept înainte, va da de satul Fatoto. Kunta scoase din traistă o bucățică de piele argăsită, pe care i-o dăduse arafangul, şi pe care era scris numele unui prieten al lui din Fatoto, care-l va îndruma spre Senegal, cale de douăsprezece până la paisprezece zile de mers. Iar mai departe, îi spusese arafangul, se găsea Mali, şi apoi Ka-Ba, cea mai însemnată aşezare a ținutului, locul de destinație al lui Kunta. Arafangul socotise că drumul, dus şi întors, fără să adauge timpul cât va sta acolo, va dura aproape o lună.

De atâtea ori îşi desenase drumul acesta pe pământul bătătorit din coliba lui – având grijă să-l şteargă iute, înainte de venirea Bintei cu bucatele, încât, cum şedea cocoțat pe platforma de pază pe ogoarele de arahide, îl şi vedea în fața ochilor. Gândindu-se la toate isprăvile ce-l aşteptau pe drum şi în Mali, de-abia îşi putea potoli nerăbdarea s-o pornească. Era la fel de dornic să-i împărtăşească şi lui Lamin gândurile lui, nu numai pentru că ar fi vrut să-şi dezvăluie taina şi altcuiva, dar mai ales pentru că se hotărâse să-l ia cu el. Ştia cât de mândru fusese Lamin de prima lor călătorie. Dar, de atunci, trecuse şi el prin ritualurile de inițiere şi devenise deci un tovarăş de drum încercat şi de încredere. Dar cel mai ascuns motiv, trebuia s-o recunoască, era pur şi simplu că simțea nevoia să nu fie singur.

În întuneric, lui Kunta îi veni să zâmbească gândindu-se cât de surprins o să fie Lamin când va afla. Kunta se gândise, desigur, să-i dea de ştire aşa, ca şi cum gândul acela i-ar fi dat doar atunci prin minte. Dar înainte de asta, trebuia să vorbească cu Omoro, care acum nu ar mai fi fost atât de îngrijorat. De fapt, era sigur că Omoro va fi foarte mulțumit că şi până şi Binta, deşi îşi va face o

mulțime de griji, nu va mai fi la fel de amărâtă ca data trecută. Iar Kunta se tot frământa ce-ar putea să-i aducă Bintei din Mali, cu care să se fălească chiar mai tare decât cu penele de aur. Poate nişte oale meşterite cu măiestrie, ori vreo pânză foarte frumoasă, căci Omoro şi unchii lui îi povestiseră că femeile din străvechiul neam Kinte în Mali erau vestite pentru oalele lor de lut şi pentru pânzeturile împodobite cu modele pe care le țeseau.

Iar când se va înapoia din Mali, îi veni lui Kunta în minte, or mai putea pune la cale şi alte călătorii, în anotimpurile ploioase ce-or să vină. Ar putea ajunge chiar în ținuturile acelea depărtate, dincolo de nisipurile nesfârşite, unde, aşa cum aflase de la unchii lui, se găseau lungile caravane de animale ciudate, ce-şi păstrau apa în două cocoaşe pe spate. Kalilu Conteh şi Sefo Sela n-au decât să trăiască cu văduvele lor bătrâne şi urâte; el, Kunta Kinte, o să meargă în hagialâc până la Mecca. Şi cum chiar în acea clipă se uita în direcția sfântei cetăți, zări departe, peste haturi, o lumină gălbuie şi-şi dădu seama că păstorii fulani de acolo începuseră să-şi pregătească prânzul de dimineață. Iar el nici nu băgase de seamă prima geană palidă a zorilor ce mijea la răsărit.

Aplecându-se să-şi ia armele, ca s-o pornească spre casă, văzu toporul şi-şi aminti de lemnul pentru tobă. Era cam ostenit, îşi spuse el, poate c-o să-l cioplească mâine. Dar nu, tot se afla la jumătatea drumului către pădure, şi dacă nu s-ar fi dus acum, ştia prea bine că ar amâna-o pentru data următoare când va face de pază, adică peste vreo douăsprezece zile. Şi-apoi, ce bărbat era el să se lase doborât de primul semn de oboseală. Mişcându-şi picioarele să vadă dacă mai simte cârceii, coborî pe crestăturile parului lângă câinele wuolo, care dădea fericit din coadă. După ce îngenunche şi-şi făcu rugăciunea suba, se ridică, îşi întinse mădularele, respirând aerul proaspăt al dimineții, şi-o porni în pas vioi spre fluviu.

CAPITOLUL 33

Mireasma cunoscută a florilor de câmp îi gâdila nările, în timp ce alerga udându-şi picioarele în iarba strălucind de primii stropi de rouă din zori. Deasupra capului se roteau şoimii, căutându-şi prada, iar şanţurile ce mărgineau ogoarele răsunau de orăcăitul broaştelor. O coti brusc, ca să nu stârnească un stol de păsărele ce împânzeau ramurile unui copac, ca nişte frunze negre lucitoare. Se ostenise însă degeaba, căci nici n-apucă să treacă mai departe, că un croncănit mânios şi răguşit îl făcu să-şi întoarcă privirile, tocmai când sute de ciori se năpusteau asupra păsărelelor, gonindu-le de pe ram.

Apropiindu-se de tufişurile scunde ce se întindeau de pe marginile fluviului până hăt, departe, alerga respirând adânc, fără să fi obosit însă, adulmecând mireasma de mosc a mangrovelor. La ivirea lui, porcii sălbatici sloboziră un guiţat neaşteptat care, la rândul lui, stârni lătratul şi mârâitul babuinilor, dând fuga să-şi pună la adăpost femelele şi puii. Dacă ar fi fost ceva mai mic, Kunta s-ar fi oprit să se strâmbe la ei, mârâind şi ţopăind de colo-colo, ştiind că nimic nu-i înfuria mai mult pe babuini, care începeau întotdeauna să arate pumnul şi să azvârle cu pietre.

Fâlfâind din aripi, stoluri albe de egrete, berze şi pelicani se înălţară din ascunzişuri, pe când el îşi croia drum spre fluviu, prin hăţişurile de mangrove. Înaintea lui, câinele wuolo adulmeca şerpii de apă şi broaştele ţestoase prin urmele lăsate în mâl.

Şi aşa cum făcea întotdeauna când simţea nevoia să vină aici după vreo noapte de pază, Kunta rămase un timp pe malul fluviului, cu ochii pierduţi la un stârc cenuşiu, ce-n zborul lui abia înălţat îşi trăgea picioarele, încreţind luciul apei verzui cu fiecare fâlfâit de aripi. Şi, deşi stârcul căuta o pradă mai măruntă, Kunta ştia că locul acela era cel mai nimerit pentru *kujalo,* un peşte mare şi puternic pe care Kunta îl prindea de obicei şi i-l

dădea Bintei să i-l gătească cu ceapă, orez şi roşii amare; numai la gândul ăsta, îi lăsă gura apă.

Pornind apoi ceva mai în jos, de-a lungul fluviului, Kunta se îndepărtă de mal, apucând-o pe-o potecă croită de el spre un străvechi copac mango, pe care-l cunoştea prea bine, după atâţia ani. Agăţându-se de-o ramură mai joasă, începu să se caţere către ascunzişul lui din vârf. De-acolo, în văzduhul limpede al dimineţii, cum şedea cu spinarea încălzită de soare, cuprindea cu privirea întregul ţinut, până la următoarea cotitură a fluviului, şi de-acolo mai departe, până la orezăriile femeilor, punctate ici şi colo de adăposturile de bambus pentru prunci. În care dintre ele, oare, se întrebă Kunta, îl aşezase maică-sa şi pe el când fusese mic? Mai mult decât oricare altul, locul acesta, privit în zori, îl umplea pe Kunta de un simţământ de linişte şi uimire. Chiar mai profund decât în moscheea satului, în acest locşor simţea cât de mult şi pe de-a-ntregul se află totul şi toate în voia lui Allah; şi-şi dădea seama că tot ce vede şi aude şi miroase din înaltul copacului său se afla acolo de mult, dinaintea oamenilor, şi va rămâne încă mult timp după ce el şi copiii lui şi copiii copiilor lui se vor înălţa la ceruri, alături de strămoşi.

Îndepărtându-se apoi de fluviu, înspre soare-răsare, Kunta ajunse în fine la luminişul cu ierburi înalte din jurul crângului, de unde îşi pusese în minte să-şi aleagă şi să-şi cioplească un trunchi de copac tocmai pe măsura tobei sale. Dacă lemnul verde ar fi pus la uscat chiar în ziua aceea, Kunta socoti că ar fi tocmai bun de scobit şi de lucrat cam peste o lună şi jumătate, când se va întoarce împreună cu Lamin din călătoria lor în Mali. Intrând în crâng, cu coada ochiului Kunta prinse o mişcare. Era un iepure, şi-ntr-o clipită câinele wuolo ţâşni după el, iar bietul animal o zbughi să se pitească în ierburi. Câinele îl fugărea doar aşa, într-o doară, nu de foame, că prea se pornise pe lătrat; iar Kunta ştia că un câine wuolo cu adevărat înfometat, care are de gând să-şi prindă prada, nu face niciodată zgomot. Cei doi se

făcură iute nevăzuți, dar Kunta știa că, de îndată ce se satură de goană, câinele lui se va reîntoarce.

Kunta înainta către inima crângului, unde spera să dea peste copaci din care să-și aleagă un trunchi destul de mare, de neted și de rotund – cum avea el nevoie. Simțea sub tălpi pământul acoperit de mușchi moale, dar pătrunzând mai adânc în crângul întunecos, aerul era din ce în ce mai umed și mai rece, căci soarele nu se săltase îndeajuns și nici nu era destul de fierbinte ca să poată străbate prin frunzișul gros de deasupra capului. Lăsându-și armele și toporul lângă un copac strâmb, o porni încoace și-ncolo, căutând trunchiul nimerit, oprindu-se când și când să pipăie ori să se uite la vreo tulpină un pic mai mare decât i-ar fi trebuit lui pentru tobă.

Tocmai găsise una și o cerceta atent, când auzi pocnetul ascuțit al unei crengi, însoțit de strigătul unui papagal deasupra capului său. Poate-i câinele care se-ntoarce, se gândi. Dar oricât de mare ar fi fost un câine, tot nu poate rupe crengile, îi dădu iute prin minte și se întoarse la iuțeală. Parcă prin ceață, zări un chip alb năpustindu-se spre el, o bâtă ridicată și auzi pași grei înapoia lui. Toubobul! Își ridică la iuțeală piciorul și-l izbi pe om drept în pântece – era foarte moale și imediat auzi un geamăt – dar îndată ceva greu și tare trecu, julindu-i ceafa și-l izbi ca un copac între umeri. Îndoindu-se de durere, Kunta se răsuci, întorcându-se cu spatele la omul ghemuit jos la picioarele lui și se năpusti cu pumnii spre doi negri care stăteau gata să sară la el cu un sac uriaș. Un alt toubob învârti o bâtă scurtă și groasă, dar de data asta nu-l nimeri, căci reușise să se azvârle în lături.

Simțind că-i plesnește capul de necaz că n-avea nici o armă la îndemână, Kunta se aruncă spre ei zgâriindu-i, izbindu-i cu capul, cu genunchii, cu pumnii, nemaițînând socoteală de bâta ce-l lovea în spate. Tocmai doborâse trei dintre ei, dar căzând împreună cu ei primi un genunchi drept peste mijloc, de i se tăie răsuflarea de durere. Dând cu gura de carne, își înfipse dinții, mușcând

şi sfâşiind, iar când degetele i se încleştară pe chipul cuiva, le smulse cu ochi cu tot, auzind un urlet şi simţind din nou bâta cea grea peste ceafă. Ameţit, auzi mârâitul câinelui, ţipătul toubobului şi apoi un lătrat jalnic. Ridicându-se pe brânci şi răsucindu-se cu capul spart cum era, se dădu iute în lături şi se îndoi de mijloc, ca să scape de loviturile bâtei. Îl văzu pe unul dintre negri adunându-şi ochiul în căuşul palmei, pe unul dintre toubobi ţinând o armă deasupra trupului nemişcat al câinelui, iar pe ceilalţi doi încercând să-l încolţească cu ciomegele ridicate. Răcnind disperat, Kunta se îndreptă spre cel de al doilea toubob, parând cu pumnul lovitura ciomagului. Sufocându-se de mirosul neobişnuit al toubobului, încercă să-i smulgă ciomagul. Cum de se întâmplase să nu-i audă, să nu-i miroasă, să nu-i simtă apropiindu-se?

Şi tocmai atunci, bâta negrului îl izbi din nou cu forţă, făcându-l să cadă în genunchi şi să-i dea drumul toubobului. Simţind că-i plesneşte capul, abia mai ţinându-se pe picioare, răcnind furios de propria lui neputinţă, Kunta se dădu îndărăt, scoţând strigăte cumplite şi cosind disperat aerul cu braţele; privirile i se împăienjeniră de lacrimi, sânge şi sudoare. Acum se lupta să-şi apere ceva mai scump decât viaţa. Omoro! Binta! Lamin! Suwadu! Madi! Bâta cea grea a toubobului îl lovi din nou în tâmplă şi deodată totul se întunecă dinaintea ochilor.

CAPITOLUL 34

Kunta se întreba dacă nu cumva îşi pierduse minţile. Se trezi gol, înlănţuit şi încătuşat, întins pe spate între alţi doi bărbaţi, într-o beznă de nepătruns, îmbâcsită de duhoare fierbinte şi-ntr-un vacarm de ţipete, plânsete, rugi şi spasme de vomă. Trupul îi era tot o rană din pricina bătăilor din cele patru zile de când fusese prins. Dar cel

mai tare îl durea locul dintre umeri, unde fusese ars cu fierul încins.

Pe lângă obraz îi trecu un şobolan cu blană deasă, adulmecându-i gura cu botul lui mustăcios. Scuturându-se de scârbă, Kunta clănţăni disperat dinţii, iar şobolanul o luă la fugă. Cuprins de furie, Kunta începu să lovească cu cătuşele de la mâini şi picioare. Dar de îndată auzi ţipetele mânioase şi simţi smuciturile celui de care era legat. Sperietura şi durerea sporindu-i furia, Kunta se năpusti în sus, lovindu-se cu creştetul într-un lemn tare, chiar în locul unde fusese izbit de toubob, atunci, în pădure. Gâfâind şi mârâind, împreună cu omul nevăzut de lângă el, începură să-şi izbească cătuşele unele de altele până când căzură amândoi istoviţi. Kunta simţi din nou că i se face greaţă, aşa cum zăcea acolo chemându-şi moartea.

Atunci îşi puse în minte că dacă voia să-şi păstreze forţa şi minţile întregi, nu trebuia să se mai lase din nou pradă slăbiciunii. După un timp, când simţi că se poate mişca din nou, încet, cu băgare de seamă, începu să-şi pipăie cu stânga încheieturile încătuşate de la mâna şi piciorul drept care sângerau. Trase uşor de lanţ: părea că era legat de încheietura stângă a mâinii şi piciorului celui cu care se luptase. La stânga lui Kunta zăcea alt om cu picioarele înlănţuite care gemea necontenit. Erau atât de strâns legaţi, că dacă se mişcau li se atingeau umerii, braţele şi picioarele.

Amintindu-şi de lemnul în care se izbise cu capul, Kunta se ridică iarăşi, dar cu mare băgare de seamă, până dădu din nou de el; n-avea loc nici măcar să se aşeze în capul oaselor. Iar în spate simţea un perete de lemn. M-au prins ca pe un leopard în cuşcă, gândi el. Apoi îi veni în minte cum stătuse tot aşa în întuneric, în coliba aceea de la ritualurile de iniţiere, după ce fusese dus la jujuo, şi-şi înăbuşi un suspin. Se strădui să se gândească la strigătele şi gemetele pe care le auzea în jur. Trebuie să fie mai mulţi oameni aici, în bezna asta, unii

mai aproape, alții mai departe, unii în rând cu el, alții în fața lui, dar pare-se cu toții în aceeaşi încăpere, dacă se putea vorbi de aşa ceva. Încordându-şi auzul, desluşi chiar mai multe strigăte, dar erau ceva mai înăbuşite şi păreau că vin de sub podeaua crăpată pe care zăcea.

Ascultând ceva mai atent, începu să recunoască diferitele graiuri vorbite în jurul lui. Un fulan striga necontenit, în arabă: „Allah din ceruri, ajută-mă". Iar unul din tribul serere bocea răguşit, înşirând ceva ce semăna cu numele strămoşilor lui. Dar cei mai mulți erau mandinka, jurând, în limba tainică a bărbaților, *sira kango,* să le pricinuiască o moarte groaznică tuturor toubobilor. Strigătele celorlalți erau înecate de plânsete şi nu le putu desluşi nici vorbele, nici graiul, deşi îşi dădea seama că unele dintre graiurile necunoscute pe care le auzea trebuiau să fie din afara Gambiei.

Treptat, începu să-şi dea seama că de mai multe zile tot încerca să-şi alunge din minte nevoia de a se uşura. Nu mai putu. Furios pe sine însuşi, revoltat de propria-i sporire a duhorii ce-l înăbuşea, Kunta începu să plângă cu suspine şi din nou îşi simți stomacul în gât. Ce păcate atât de cumplite săvârşise oare, să fie pedepsit atât de crunt? Încercă să-l înduplece pe Allah să-l lumineze. Nu păcătuise oare în dimineața aceea, când se dusese în pădure după lemnul pentru tobă, că nu se rugase nici măcar o singură dată? Şi, deşi nu se putu ridica în genunchi şi nici măcar nu ştia încotro era răsăritul, închise ochii, acolo unde zăcea, şi începu să se roage, cerşind îndurarea lui Allah.

După aceea, zăcu mult timp chinuit de dureri groaznice şi, încetul cu încetul, îşi dădu seama că cea mai puternică dintre toate, care-i sfâşia stomacul, nu era altceva decât foamea. Tocmai încerca să-şi amintească dacă dormise cât de cât în tot acest timp, când revăzu aievea cărarea din pădure, cei doi negri care-l urmau din spate, cei doi albi din față, cu veşmintele lor ciudate şi cu părul lung de o culoare atât de neobişnuită. Tresări, des-

chizând brusc ochii, şi-şi scutură capul; era lac de sudoare, iar inima-i bătea cu putere. Adormise. Care coşmar fusese mai cumplit: acela de pe drum, sau bezna puturoasă de aici? Dar amândouă fuseseră la fel de adevărate.

După crâncena încăierare cu toubobul şi cu trădătorii negri, din crângul de mangrove, îşi aminti că, secerat de dureri cumplite, se trezise cu căluş în gură, legat la ochi, cu mâinile încătuşate la spate, abia mişcându-şi picioarele din cauza funiilor cu care era înlănţuit. Zvârcolindu-se să scape, simţi că era împuns sălbatic cu bastoane, până i se umplură picioarele de sânge. Îmboldit, o luă înainte, împiedicându-se la fiecare pas.

Când ajunseră pe undeva prin preajma fluviului – Kunta putu să-şi dea seama de asta după zgomote şi după pământul moale pe care-l simţea sub tălpi – fu îmbrâncit într-o barcă. Cum era încă legat la ochi, îi auzi doar pe trădătorii negri opintindu-se şi vâslind iute, iar toubobul îl lovea ori de câte ori încerca să se împotrivească. După un timp se opriră, coborâră din barcă şi merseră din nou pe jos, până când ajunseră-n sfârşit într-un loc unde-l îmbrânciră pe pământ, legându-l cu spatele de un gard de nuiele de bambus şi, fără să-i dea de veste, îl dezlegară la ochi. Deşi era încă întuneric, putu totuşi să distingă faţa palidă a toubobului ce se aplecase peste el şi siluetele celorlalţi de-un fel cu el, ce mişunau primprejur. Toubobul îi întinse nişte carne să muşte din ea, dar el întoarse capul, scrâşnind din dinţi. Şi cum îşi strângea fălcile, toubobul îi trase un pumn drept în faţă.

Peste noapte îl lăsară singur. În zori, începu să distingă încetul cu încetul şi alţii ca el, legaţi de gard. Erau unsprezece: şase bărbaţi, trei fete şi doi copii – toţi păziţi de trădători negri înarmaţi şi de toubobi. Kunta îşi feri iute privirile, căci fetele erau dezbrăcate, iar el nu mai văzuse o femeie goală până atunci. Bărbaţii, goi şi ei, cu chipurile crispate de ură, şedeau morocănoşi şi tăcuţi, năclăiţi din cap până-n picioare în sângele rănilor făcute de bici.

Fetele însă boceau cât le ţinea gura: una despre neamurile ucise dintr-un sat pârjolit de foc; alta, scuturându-se de plâns, legăna şi alinta în braţe un prunc nevăzut; iar cea de-a treia striga din când în când că se înalţă la Allah.

Cuprins de o furie sălbatică, Kunta începu să se zbată încercând să-şi rupă legăturile, dar o lovitură zdravănă de măciucă îl lăsă din nou în nesimţire. Când îşi reveni, îl dezbrăcaseră şi pe el ca şi pe ceilalţi, îl răseseră în cap şi-i unseseră trupul cu ulei de palmier roşu. Cam pe la amiază, doi toubobi intrară în crâng. Zâmbindu-le şi făcându-le temenele, trădătorii negri îi dezlegară pe captivi, îmboldindu-i să se alinieze. Kunta simţea cum i se încleştează muşchii de furie şi de teamă. Unul dintre toubobii nou veniţi era cărunt, scund şi gras, iar celălalt, mult mai înalt decât el, privea tot timpul încruntat, cu chipul brăzdat de o cicatrice. Dar toţi se înclinau şi-i zâmbeau slugarnic celui cărunt.

Privindu-i pe toţi, cel cărunt îi făcu semn lui Kunta să înainteze, iar când biciul îi şfichiui spinarea, Kunta sări îndărăt, urlând. Un trădător negru din spate îl sili să cadă în genunchi, ţinându-i capul spre spate. Liniştit, toubobul cel cărunt îi deschise gura şi-i cercetă dinţii. Kunta se dădu înapoi, dar după o altă lovitură de bici, stătu aşa cum i se spusese, tremurând din tot trupul, în timp ce toubobul îi cerceta ochii, pieptul, pântecele. Când degetele lui îi atinseră testiculele, Kunta se zvârli într-o parte, abia înăbuşindu-şi un ţipăt. Doi negri fură nevoiţi să-l biciuiască până-l făcură să se aplece ca să i se poată desface fesele. Apoi toubobul cărunt îl împinse pe Kunta deoparte şi, rând pe rând, îi cercetă la fel şi pe ceilalţi, uitându-se până şi în părţile cele mai ruşinoase ale femeilor ce ţipau din toate puterile. După asta, cu lovituri de bici şi cu strigăte, îi mânară pe captivi într-un ţarc, făcându-i să alerge de colo-colo şi să ţopăie.

După ce-i privi o vreme, toubobul cel cărunt şi cel înalt se traseră mai la o parte şi vorbiră ceva pe şoptite. Dându-se câţiva paşi înapoi, căruntul făcu semn unui alt

toubob să se apropie şi-i arătă cu degetul patru bărbaţi şi două fete; printre ei era şi Kunta. Toubobul înalt păru mirat şi, cu o faţă rugătoare, arătă şi spre ceilalţi. Dar căruntul dădu hotărât din cap. Şi-n timp ce toubobii se târguiau cu aprindere, Kunta se încorda să-şi rupă legăturile, cu capul plesnindu-i de furie. După un timp, plictisit, căruntul scrise ceva pe o hârtie pe care celălalt o luă în silă.

Iar când trădătorii negri îl înşfăcară din nou, forţându-l să stea în şezut cu spatele plecat, Kunta se zbătu şi urlă furios. Cu ochii gata să-i iasă din cap de groază, văzu cum un toubob scoase din foc un fier lung şi subţire. Kunta începuse să se smucească şi să răcnească înainte de-a simţi durerea arsurii între umeri. Şi rând pe rând, crângul de bambuşi răsună de răcnetele celorlalţi. Apoi semnul ciudat LL de pe spatele tuturor fu uns cu ulei de palmier roşu.

Şi-n mai puţin de un ceas, o porniră şchiopătând, în rând, înşiraţi în lanţuri, cu bicele negrilor gata să-i şfichiuie la cea mai mică împotrivire ori poticneală. Târziu în noaptea aceea, când ajunseră la două pirogi ascunse în desişul de mangrove pletoase de la marginea fluviului, spinarea şi umerii lui Kunta sângerau de pe urma brazdelor adânci lăsate de bici. După ce-i urcară în cele două pirogi, negrii începuseră să vâslească, iar toubobii croiau cu biciul în dreapta şi în stânga, la cel mai mic semn de nesupunere.

Văzând înaintea lui ceva mare şi negru, Kunta îşi dădu seama că nu mai avea de ales. Zvârcolindu-se şi năpustindu-se, în ţipetele şi în gemetele celorlalţi, era cât pe ce să răstoarne piroga luptându-se să sară din ea; dar cum era legat de ceilalţi, nu izbuti. Iar când piroga se izbi de arătarea aceea neagră şi uriaşă, Kunta nu mai simţi loviturile bicelor şi bâtelor peste coaste, faţă, pântece şi cap. Cu toată durerea, îşi simţea sângele cald şiroindu-i pe faţă şi desluşea zarva mai multor toubobi. Apoi fu legat cu frânghii şi nu mai se putu împotrivi în nici un fel. După

ce-l îmbrânciră şi-l traseră în sus pe un fel de scară ciudată de frânghie, mai avu totuşi forţă să se mai zvârcolească, să scape din strânsoare, dar fu din nou biciuit, înşfăcat şi apucat zdravăn.

Abia deschizându-şi pleoapele umflate, Kunta se văzu înconjurat de o puzderie de picioare; ocrotindu-şi faţa însângerată cu braţul, reuşi să-şi aţintească privirile în sus, şi îl zări pe toubobul cel scund şi cărunt şezând liniştit şi scrijelind nişte semne într-o cărticică cu un condei ciunt. Apoi simţi cum este împins în sus şi aruncat pe o podea netedă. Dintr-o aruncătură de ochi, văzu nişte stâlpi uriaşi, cu pânze albe şi groase legate de ei. În clipa următoare, fu întins pe nişte trepte înguste într-un loc foarte întunecat; o duhoare nemaiîntâlnită îi tăie răsuflarea şi strigăte disperate îi sfâşiau auzul.

Kunta începu să vomite în timp ce toubobul, la lumina unei flăcări gălbui ce ardea într-o cutie de metal, ţinută de un belciug, îi prinse mâinile şi picioarele în cătuşe, împingându-l apoi între doi bărbaţi care gemeau. Deşi îngrozit de moarte, Kunta îşi dădu seama după flăcările care pâlpâiau că toubobii îi duceau să-i încătuşeze în alte părţi pe cei ce veniseră împreună cu el. Apoi simţi cum gândurile încep s-o ia razna şi un timp crezu că visează. Adormi.

CAPITOLUL 35

Doar scârţâitul tambuchiului, când era dat în lături, îi arăta lui Kunta dacă era zi sau noapte. Auzind zăngănitul zăvorului, îşi înălţa iute capul – singura mişcare pe care i-o îngăduiau lanţurile şi cătuşele – ca să-i vadă pe cei patru toubobi, ca nişte fantome ce coborau, doi dintre ei ţinând flăcăruile pâlpâitoare şi bicele, păzindu-i pe ceilalţi ce înaintau printre rânduri cu hârdăul cu mâncare. La iuţeală, ei aruncau în murdăria dintre perechile de oameni

încătuşați laolaltă câte o tinichea cu mâncare. Până atunci, de fiecare dată când li se adusese hrană, Kunta scrâşnise din fălcile încleştate, cu gândul să moară mai bine de foame, până când imboldurile stomacului făcură ca foamea să-i devină aproape la fel de nesuportat ca şi durerea loviturilor de bici. După ce fuseseră hrăniți cei de pe puntea lui Kunta, flăcăruile arătau că toubobii coborau mai departe, cu restul mâncării.

Câteodată, ceva mai rar şi mai ales în timpul nopții, toubobii mai băgau sub punte şi pe alții, prinşi mai de curând, ce țipau şi gemeau îngroziți în timp ce erau biciuiți şi îmbrânciți să meargă către locurile goale de pe paturile de scânduri, unde urmau să fie legați cu lanțuri.

Într-o zi, imediat după una din mese, urechile lui Kunta distinseră un sunet ciudat, înăbuşit, care părea că pătrunde prin tavanul de deasupra capului. Îl auziră şi ceilalți şi toate gemetele amuțiră dintr-o dată. Kunta îşi încordă auzul: părea că o mulțime de picioare tropăie de colo-colo. Apoi auziră, de data asta mult mai aproape de ei, în beznă, un sunet nou, de parcă deasupra s-ar fi rupt, pârâind încet, un obiect foarte greu.

Scândurile tari şi aspre pe care zăcea Kunta începură să se zgâlțâie ciudat. Simți cum i se încordează stomacul şi se înăbuşe şi rămase împietrit. De jur împrejur străbăteau bufnituri şi-şi dădu seama că oamenii dădeau să se ridice, forțându-se în lanțuri. O clipă i se păru că tot sângele i se adunase în cap, pulsând, gata să-l zdrobească. Iar apoi, măruntaiele îi fură sfâşiate de groază, când îşi dădu seama că totul începe să se mişte. Oamenii se porniră să țipe, chemându-l pe Allah şi duhurile sale, izbindu-şi capetele de tavan şi zvârcolindu-se disperați în cătuşele lor zornăitoare.

– Allah, niciodată n-am să-ți înalț mai puțin de cinci rugi pe zi, răcni şi Kunta în vacarmul dezlănțuit. Îndură-te să mă auzi! Ajută-mă!

Strigătele îndurerate, plânsetele şi rugile nu conteniră, până când, osteniți şi fără grai, oamenii căzură unul câte

unul pe spate, abia trăgându-şi răsuflarea de duhoarea din beznă. Acum Kunta ştia prea bine că n-o să mai vadă Africa nicicând. Spatele lui înţepenit pe scânduri simţea clar acum o legănare domoală, care câteodată îl împingea încolo sau încoace, peste căldura trupurilor de care era legat. Răcnise cu atâta forţă, că rămăsese fără grai, dar în mintea lui continua să strige: „Moarte toubobului şi trădătorilor negri!"

Mai suspina încă încetişor când tambuchiul se deschise şi cei patru toubobi coborâră, bufnindu-şi hârdăul cu mâncare. Şi din nou îşi încleştă fălcile să-şi stăpânească cuţitele foamei din pântece, dar îşi aminti că, odată, kintangul le spusese că războinicii şi vânătorii trebuie să mănânce bine, să dobândească o forţă mai mare decât ceilalţi oameni. Iar dacă răbda de foame, asta n-ar fi făcut decât să-i sece forţele şi să nu-i mai poată face de petrecanie toubobului. Aşa că, de data aceasta, când i se aruncă blidul de tinichea, îşi înfipse şi el degetele în terciul gros, cu gust de porumb fiert în ulei de palmier. Fiecare înghiţitură îi rănea gâtul, sugrumat de foamea îndurată, dar termină totul. Mâncarea îi căzu ca un pietroi în stomac şi îndată îi veni înapoi. Îşi dădu seama că şi ceilalţi păţeau la fel.

Pe când flăcăruile se apropiau de capătul şirului de scânduri pe care se afla Kunta, se auzi dintr-o dată zornăit de lanţuri, o bufnitură de cap în tavan, iar apoi un om ce zbiera înnebunit într-un amestec ciudat de mandinka cu ceva ce păreau a fi cuvinte ale limbii toubobului. Toubobul cu hârdăul de mâncare se zgudui de râs şi-l plesni cu biciul, până când strigătele se prefăcură în bâlbâieli şi gemete. Cum se putea una ca asta? Un african să vorbească graiul toubobilor? Asta-nsemna că printre ei se află unul din trădătorii negri. Dealtfel, Kunta auzise că adeseori toubobul îşi înşeală propriile ajutoare negre, înlănţuindu-i alături de ceilalţi.

După ce toubobii merseră mai departe, la rândul de jos, nimeni nu mai suflă o vorbă în şirul lui Kunta. Apoi

izbucni o zarvă în toate limbile, de parcă ar fi fost un roi de albine. Iar apoi în şirul lui Kunta se auzi o izbitură grea de lanţ, un urlet de durere şi acelaşi glas înjură cumplit în mandinka. Kunta îl auzi pe om ţipând din nou:

– Ce, crezi că eu sunt toubob?

Urmară apoi lovituri şi mai puternice, mai iuţi şi urlete sfâşietoare. Apoi loviturile încetară şi în bezna din cală se auzi un ţipăt ascuţit şi apoi un sunet înfundat, ca şi cum cineva ar fi fost sugrumat. Din nou lanţurile zornăiră, tălpi goale izbiră scândurile şi se făcu tăcere.

Kunta îşi simţea capul plesnindu-i şi inima zbătându-se cu putere. În jurul lui vocile strigau: „Trădătorii! Să piară toţi trădătorii!" Se alătură şi el ţipetelor şi zăngănitului de lanţuri, dar deodată, tambuchiul fu deschis scârţâind, şi împreună cu lumina zilei pătrunseră înăuntru câţiva toubobi cu flăcărui şi bice. Auziseră de bună seamă zarva de jos şi deşi acum era o linişte de mormânt în cală, se năpustiră cu bicele printre rânduri, strigând şi sfichiuind în dreapta şi-n stânga. După ce plecară, fără să dea peste cel mort, în cală domni un timp tăcerea. Apoi, de la capătul şirului, de lângă trădătorul mort, Kunta auzi un râs înăbuşit, sarcastic.

La masa următoare, toţi erau încordaţi. Bicele toubobilor croiau mai des şi mai nemilos, de parcă ar fi simţit că ceva era în neregulă. Kunta se feri şi ţipă cât îl ţinu gura când îi şfichiuiră picioarele. Învăţase că atunci când cineva nu ţipa la o lovitură, era bătut zdravăn până începea să urle. Apoi înşfăcă blidul şi înfulecă terciul care nu avea nici un gust.

Toţi cei din cală ascultau cu sufletul la gură, când unul dintre toubobi strigă ceva către ceilalţi. Flăcăruile se bulucirä, răsunară exclamaţii şi înjurături, iar unul dintre toubobi o luă la fugă înapoi printre rânduri şi se sui pe punte, de unde se întoarse numaidecât cu încă alţi doi. Kunta auzi cum desferecau cătuşele şi lanţurile de fier. Traseră trupul mortului, mai mult târându-l decât purtându-l pe sus, printre rânduri, în timp ce ceilalţi împinseră mai departe hârdăul cu mâncare.

Cei cu hrana ajunseseră dedesubt, când mai coborâră în cală alți patru toubobi, îndreptându-se către locul unde stătuse trădătorul. Sucindu-şi capul, Kunta văzu cum îşi înălţară flăcăruile deasupra capetelor. Înjurând de mama focului, doi dintre toubobi se porniră să croiască din nou cu bicele în carne vie. Cel ce era bătut nu scoase la început nici un sunet, şi deşi şuieratul biciului îl înnebunea pe Kunta, îl auzea pe om zvârcolindu-se de durere în lanțuri, în hotărârea lui neclintită de a nu țipa.

Toubobii îşi strigau furioşi blestemele şi-şi treceau flăcăruile din mână în mână, când treceau pe rând la biciuit. Până la urmă cel bătut începu să țipe – scoase mai întâi o înjurătură în limba fulană apoi bolborosi lucruri de neînțeles, deşi tot în aceeaşi limbă. Lui Kunta îi veni în minte cât de domoli şi liniştiți erau fulanii care păşteau vitele tribului mandinka. Biciuitul nu încetă decât când omul nu mai putu decât să scoată nişte gemete slabe. Apoi cei patru toubobi plecară, înjurând, abia mai răsuflând şi reținându-se cu greu să nu vomite în duhoarea aceea.

Gemetele fulanului îi cutremurară pe toți cei din cală. După o vreme, cineva cuvântă răspicat în mandinka:

– Trebuie să fim părtaşi la durerea lui! Căci în locul ăsta trebuie să fim uniți, ca şi cum am fi dintr-un singur sat.

Vocea părea a fi a unui vârstnic. Şi avea dreptate. Durerile fulanului îl istoviseră şi pe Kunta. Cu greu se putea stăpâni să nu-şi deslănțuie furia. Ar fi vrut să moară, să scape de tot; dar nu, trebuia să trăiască, să răzbune toată suferința. După un timp, simți cum încordarea şi tulburarea minții încep să-i dispară, până şi durerile din trup i se mai alinară, în afară de locul acela dintre umeri unde fusese ars cu fierul roşu. Şi-şi dădu seama că putea gândi mai limpede la unica alegere pe care el şi ceilalți o aveau de făcut: ori să moară cu toții în coşmarul acela, ori să-l înfrângă în vreun fel pe toubob şi să-i facă de petrecanie.

CAPITOLUL 36

Usturimea muşcăturilor de gângănii şi mâncărimile deveneau de nesuportat. În atâta murdărie, ploşniţele şi păduchii se înmulţiseră cu miile şi mişunau peste tot în cală. Iar rănile îl dureau cumplit – parcă-i luaseră foc.

Tot îi mai trecea prin minte să sară deodată în picioare şi s-o rupă la fugă; dar, după o clipă de gândire, lacrimi de neputinţă îi împăienjeneau ochii şi furia îl sugruma; încerca să se stăpânească, până când reuşea să se liniştească din nou. Nu se putea mişca nicicum; şi-i venea să-şi muşte lanţurile. Atunci îşi spuse că trebuie să găsească ceva cu care să-şi umple gândurile ori să-şi ocupe mâinile, ca nu cumva să-şi piardă minţile, aşa cum se părea că păţiseră unii oameni din cală, socotind după vorbele lor fără şir.

Stând nemişcat şi ascultând răsuflarea celui din dreapta şi din stânga lui, Kunta putea acum să-şi dea seama dacă dormeau ori erau treji. Tot încordându-şi auzul la sunetele ce se repetau mereu mai departe, descoperi că urechile lui începură să dibuie aproape fără greş de unde veneau, parcă urechile i-ar fi luat locul ochilor. Din când în când, printre gemetele şi blestemele ce se întretăiau în beznă, desluşea câteodată un zgomot ciudat şi monoton; uneori se oprea, dar nu după mult timp o lua de la capăt, de parcă s-ar fi frecat două fiare unul de altul. După ce mai ascultă o vreme, îşi închipui că era vreunul care încerca să-şi rupă lanţul. Deseori se auzeau strigăte scurte şi zăngănit de lanţuri, ceea ce însemna că doi oameni se încăieraseră, izbindu-se cu cătuşele.

Kunta nu mai ţinuse nici o socoteală a timpului. Murdăria ce împuţea totul în jur se prefăcuse într-o pastă groasă, acoperind scândurile tari ale nesfârşitelor şiruri unde zăceau. Şi tocmai când se gândea că nu mai putea suporta duhoarea, se iviră prin tambuchi opt toubobi înjurând furioşi. În locul hârdăului obişnuit cu mâncare,

țineau în mâini ceva ce aducea cu nişte lopeți cu cozi lungi şi patru hârdaie mari. Şi, spre uimirea lui, Kunta văzu că toubobii erau goi.

Începură de îndată să vomite mai abitir decât toți cei ce veniseră până atunci. La lumina palidă a flăcăruilor, aproape o luară la fugă printre şiruri, trăgând iute cu lopețile în hârdaie o parte din murdărie. Pe măsură ce se umpleau, un toubob le trăgea înapoi printre scânduri, izbindu-le zgomotos de trepte şi scoțându-le prin tambuchiul deschis, să le golească afară, şi apoi veneau cu ele înapoi. Când îşi terminară treaba şi plecară, duhoarea fierbinte şi înăbuşitoare din cală rămase însă aceeaşi.

Altă dată, când mai mulți decât cei patru toubobi care aduceau de obicei mâncarea coborâră bocănind treptele, Kunta rămase împietrit. Acum erau vreo douăzeci. Smucindu-şi capul într-o parte şi-n alta, văzu cum din loc în loc, unii toubobi se aşază în grupuri, cu bice şi puşti, păzindu-i pe alții ce țineau flăcăruile ridicate la capătul fiecărui şir de oameni înlănțuiți. Cu măruntaiele sfâşiate de groază, Kunta auzi un țăcănit ciudat şi apoi zăngănit de lanțuri. Apoi, glezna lui dreaptă fu smucită; înțepenit de groază, simți cum toubobul îi dăduse drumul. Dar de ce? Ce nenorocire îngrozitoare îi mai păştea acum? Rămase neclintit, nemaisimțind în gleznă obişnuita strânsoare a cătuşei şi auzind peste tot şi alte țăcănituri şi zăngănituri de lanțuri trase. Kunta pricepu că-i sileau să coboare de pe scânduri. Se porni un vacarm de țipete în toate limbile, iar oamenii încercau să se ridice în capul oaselor, bufnindu-şi capetele de tavan. Kunta şi wololful de care era legat se apucară strâns în brațe, în timp ce loviturile şfichiuitoare îi zgâlțâiau cu putere de colo-colo. Apoi simți cum sunt apucați de glezne, târâți prin murdăria de pe scânduri şi azvârliți în grămada de oameni care urlau sub bicele toubobilor. Toubobii îi săltau în picioare, câte doi, şi apoi, croindu-i cu biciul şi îmbrâncindu-i, îi împingeau pe întuneric către treptele ce duceau sus pe punte. Împleticindu-se alături de wolof, amândoi cu mâi-

nile încătuşate, goi, năclăiţi în propria lor murdărie, Kunta aproape că nu-şi mai simţea picioarele şi se ruga să nu fie mâncat.

Prima rază de lumină îl izbi pe Kunta în ochi ca un ciocan. Se clătină de durere, acoperindu-şi iute ochii cu braţul liber. Cu tălpile goale simţea că, ce va fi fost aceea pe care călca, se clătina uşor încoace şi-ncolo. Bâjbâind orbeşte înainte, lăsând lumina dureroasă să treacă puţin câte puţin printre degete şi pleoape întredeschise, încercând zadarnic să respire prin nările înfundate, îşi deschise buzele arse şi crăpate şi trase adânc în piept pentru prima dată în viaţă aer de mare. Căzu grămadă, vomitând, alături de cel de care era legat.

Când un bici se năpusti spre Kunta, acesta se zvârli într-o parte, iar woloful de lângă el icni, atins de bici. Bătaia nu încetă până când reuşiră cu greu să se ridice în picioare. Încercă să-şi întredeschidă puţin pleoapele, să vadă dacă s-ar fi putut feri în vreun fel de lovituri, dar capul îi era din nou străbătut de junghiuri ca nişte cuţite, în timp ce erau îmbrânciţi spre alţi toubobi, care treceau un lanţ prin cătuşele de la gleznele fiecăruia. În bezna de jos, din cală, se aflau deci mult mai mulţi oameni decât bănuia el, iar sus şi mai mulţi toubobi decât coborâseră vreodată la ei. La lumina puternică a soarelui, aceştia arătau chiar mai palizi şi mai urâţi, cu chipuri ciupite de urmele bolilor, cu părul lung şi neobişnuit, galben, negru sau roşu, ce se întindea la unii chiar în jurul gurii şi pe sub bărbie. Unii erau slăbănogi, alţii graşi, unii aveau urme adânci de cuţit, unora le lipsea o mână, sau un ochi, sau un picior, iar spinările altora erau brăzdate de cicatrici adânci.

Mulţi dintre toubobi erau înşiraţi din loc în loc de-a lungul unor bare şi purtau bice, cuţite lungi şi un soi de ciomag lung de fier cu o gaură la capăt. În spatele lor, Kunta văzu o privelişte uimitoare: o întindere nesfârşită de apă albastră şi mişcătoare. Îşi ridică privirea să vadă de unde se auzea fâlfâitul acela necontenit şi dădu cu ochii de nişte pânze albe, uriaşe, umflate de vânt, zbă-

tându-se legate cu frânghii groase de nişte pari nesfârşiţi. Întorcând capul, Kunta văzu de-a latul uriaşei pirogi un fel de gard de bambus, mai înalt decât un stat de om. Din mijlocul lui se vedea gura neagră, larg căscată a unui fier înfricoşător, cu un gât lung, gros şi scobit pe dinăuntru, înconjurat de gurile mai mici ale ciomegelor de fier, asemeni celor pe care le purtau toubobii de la bare. Atât gurile ciomegelor, cât şi ale lucrului aceluia mare, erau îndreptate spre gloata de captivi.

În timp ce li se legau cătuşele de la glezne cu alte lanţuri, Kunta profită de ocazie să se uite mai bine la woloful de care era legat. Părea de vârsta lui Omoro şi avea trăsăturile caracteristice ale tribului său, şi era şi foarte negru. Iscodindu-se din priviri, Kunta îşi dădu seama că şi woloful îl cerceta cu aceeaşi uimire. Profitând de zarva iscată, avură răgaz să-i privească şi pe ceilalţi care, de groază, începură să vorbească alandala. După trăsăturile feţei, tatuajele tribale şi semnele de jertfă, Kunta înţelese că unii erau fulani, jola, sereri şi wolofi ca şi tovarăşul lui, dar cei mai mulţi erau mandinka; şi mai erau şi alţii pe care nu-i putea recunoaşte. Curios, îi cântări cu ochii pe fiecare, până când zări pe unul care părea cu siguranţă că-l omorâse pe trădătorul negru. Era, într-adevăr, fulan, iar trupul îi era năclăit de sânge din bătăile crunte pe care le primise.

Curând, fură din nou îmbrânciţi şi mânaţi cu bicele către un loc unde un şir de zece oameni, legaţi în lanţuri, erau udaţi cu căldări de apă scoase direct din mare. Apoi alţi toubobi îi frecau cu nişte perii cu cozi lungi, făcându-i să răcnească de durere. Kunta ţipă şi el, când îl izbi apa sărată, arzându-i ca focul rănile încă sângerânde de bici şi semnul arsurii dintre umeri. Strigătele i se înteţiră când perii ţepoşi ai periei îi desprinseră crustele de murdărie de pe rănile de bici. Apoi îi mânară din nou şi-i îngrămădiră la mijlocul punţii, unde se aşezară cu toţii grămadă. Kunta privi mirat în sus la toubobii care se căţărau ca maimuţele pe pari, trăgând de frânghiile dintre uriaşele pânze albe. Deşi trecuse printr-o spaimă zdravănă, tare bine-i mai

făcea căldura soarelui şi nu-i venea să creadă că scăpase de murdărie.

Deodată, un nou zvon de plânsete şi strigăte îi făcu pe bărbaţi să sară în sus. Din spatele gardului de bambus se iviră alergând vreo douăzeci de femei goale, cele mai multe foarte tinere, şi patru copii, toţi fără lanţuri, pe care-i mânau din urmă cu biciul doi toubobi tare veseli. Dintr-o dată, Kunta îşi aminti că fetele fuseseră aduse pe vas odată cu el, şi se simţi năpădit de o mânie clocotitoare, văzând cum toţi toubobii le aruncau priviri pofticioase. De abia se putu stăpâni să nu se năpustească la cel mai apropiat, nemaigândindu-se la armele lui. Îşi încleştă pumnii, şi trase adânc aer în piept, ferindu-şi privirile de la femeile îngrozite.

Apoi, unul dintre toubobii sprijiniţi de bare începu să mânuiască un obiect ciudat, ce se întindea şi se strângea, scoţând un fel de şuierat. Altul îi ţinea isonul bătând o tobă din Africa, iar ceilalţi se porniră să ţopăie într-un şir dezlânat, sub privirile curioase ale bărbaţilor, femeilor şi copiilor goi. Toubobii îşi încolăciră câte o gleznă cu o bucată de frânghie, asemeni lanţului captivilor şi, zâmbind fericiţi, începură să sară de colo-colo, în ritmul tobei şi al şuieratului. Apoi şi ei, şi cei ce rămăseseră lângă arme, le făcură semn captivilor, îndemnându-i să sară şi ei la fel. Dar cum aceştia rămaseră stane de piatră, zâmbetele toubobilor se schimonosiră şi începură să-i croiască din nou cu bicele.

– Daţi-i drumu', săriţi şi voi! ţipă deodată în mandinka femeia cea mai în vârstă, cam de-o seamă cu Binta. Şi sărind în picioare, începu să ţopăie şi ea. Hai, săriţi! ţipă ea din nou, sfâşietor, îndemnând din priviri copiii şi fetele, care se luară de îndată după ea. Hai, săriţi, să-l omorâm pe toubob! răcni ea şi mai tare, săgetându-i cu privirea pe bărbaţii goi şi înlănţuiţi, scuturându-şi palmele şi mlădiindu-se în mişcări ale dansului războinicilor.

Şi, pricepându-i vorbele, bărbaţii se porniră şi ei, câte doi cum erau legaţi, să salte, mai încet, mai împleticit la

început, izbindu-şi lanţurile de punte. Cu capul plecat, Kunta privea învălmăşeala tălpilor care frământau podeaua, simţindu-şi-le pe ale lui cum se înmoaie, şi cum i se taie respiraţia. Apoi fetele îşi uniră şi ele glasul cu al femeii. Deşi melodia părea veselă, vorbele depănau faptele cumplite ale toubobilor care, noapte de noapte, le înghesuiseră în cotloanele întunecate ale pirogii şi-şi făcuseră poftele cu ele, mai rău decât câinii.

– Toubob fa! (Să-l ucidem pe toubob!) strigau ele zâmbind vesele.

Ţopăind mai cu suflet, bărbaţii cei goi se alăturară şi ei:

– Tuobob fa!

Bătând încântaţi din palme, tuobobii râdeau mulţumiţi.

Dar lui Kunta i se tăiară picioarele şi i se opri respiraţia, când îl văzu apropiindu-se pe toubobul cel cărunt, mărunt şi îndesat, şi pe cel înalt şi încruntat, cu faţa brăzdată de cuţit. La ivirea lor, se lăsă brusc tăcerea; numai fluturarea uriaşelor pânze de deasupra se mai auzea, căci până şi ceilalţi toubobi înlemniră când îi văzură.

Strigându-le ceva, mânios şi răguşit, cel înalt îi îndepărtă pe toubobi de captivii înlănţuiţi. La cingătoarea lui atârnau, zornăind pe un inel mare, nişte fiare subţiri şi lucitoare cu care Kunta îi văzuse pe ceilalţi deschizându-le cătuşele. Apoi, căruntul o porni printre rândurile de captivi goi, cercetându-le atent trupurile. Şi acolo unde vedea urmele bicelor sângerând ori muşcăturile de şobolani, sau locul ars cu fierul puroind, le ungea cu o unsoare dintr-un blid pe care i-l întindea omul cel înalt, care, la rândul lui, presăra un praf galben pe încheieturile ce începuseră să-şi schimbe culoarea, sub cătuşe. Când cei doi se apropiară de el, Kunta se dădu în lături, înspăimântat şi furios în acelaşi timp, dar când căruntul îi unse rănile deschise, iar cel înalt îi dădu pe glezne cu praful cel galben, nici unul nu păru să-l mai recunoască.

Apoi, dintr-o dată, una din fetele aduse odată cu Kunta ţâşni cu iuţeală printre paznici în strigătele celorlalţi toubobi. Se luară după ea încercând s-o prindă, dar ea

apucă să sară țipând peste bare şi să se azvârle în apă. În învălmăşeala ce urmă, toubobul cel cărunt şi cel înalt se porniră să-i biciuiască înjurând cumplit pe cei care o scăpaseră din mână.

Apoi toubobii de sus, de la pânzele cele mari, începură să urle, arătând cu mâinile spre apă. Întorcându-se, oamenii o zăriră pe fată apărând şi dispărând printre valuri, şi nu prea departe, o pereche de peşti întunecați la culoare venind în goană spre ea. Se auzi din nou un țipăt, care le îngheță sângele-n vine tuturor, apoi o zvârcolire şi-un plesnet de ape, şi dusă a fost, lăsând în urmă doar apa înroşită. Şi ca niciodată, oamenii înlănțuiți, înnebuniți de groază, nu mai fură biciuiți când îi mânară înapoi în cala întunecoasă şi-i legară la locurile lor. Lui Kunta i se învârtea capul. După aerul proaspăt de afară, duhoarea dinăuntru părea şi mai grea, iar după strălucirea soarelui, bezna era şi mai neagră. Când, nu după mult timp, se iscă o nouă învălmăşeală, undeva mai departe, îşi dădu seama că toubobii îi scoteau acum pe punte pe cei din şirurile de sub ei.

După un timp, auzi o şoaptă chiar în urechea lui dreaptă: *„Jula?"* – şi-i tresări inima. Cunoştea prea puține cuvinte din limba wolofă, dar ştia că cei din tribul acela şi încă alții îi numeau pe cei din tribul mandinka *jula,* adică negustori-călători. Şi întorcând capul şi el spre urechea wolofului, îi şopti: „Jula mandinka". Rămase ascultând încordat clipe întregi, dar woloful nu-i mai spuse nimic. Ce bine i-ar fi prins lui, se gândi Kunta, dacă ar fi putut vorbi mai multe limbi, ca frații tatălui său – dar se cutremură de ruşine că le pomenise măcar numele în gând într-un astfel de loc blestemat.

– Wolof. Jebou Manga îi şopti în fine celălalt, iar Kunta înțelese că aşa îl chema.

– Kunta Kinte, îi răspunse şi el tot în şoaptă.

În îndârjirea lor de a comunica unul cu altul, schimbând câte o şoaptă când şi când, îşi puseră în minte să înceapă să învețe cât mai multe cuvinte în limba celuilalt.

Parcă ar mai fi fost încă o dată prunci în primul kafo, ce abia deprind rostitul vorbelor. Kunta îşi aminti de noaptea când era de pază, de focul îndepărtat al unui păstor fulan care îi dăduse o senzaţie de mângâiere, şi de dorinţa lui de a schimba o vorbă cu omul acela pe care nu-l văzuse niciodată. Iar dorinţa aceea i se împlinea parcă acum, doar că cel cu care vorbea era un wolof, pe care nu-l văzuse deşi atâtea săptămâni şezuseră acolo, înlănţuiţi unul de celălalt.

Kunta îşi frământa mintea să scoată la iveală toate cuvintele wolofe pe care le auzise vreodată şi îşi dădu seama că şi celălalt face la fel cu cuvintele mandinka, numai că acesta ştia mult mai multe în limba lui Kunta, decât ştia Kunta în wolofă. Într-alt moment de linişte, Kunta simţi că omul care zăcea de cealaltă parte a lui şi care nu scosese niciodată alte sunute decât gemete de durere, îi asculta cu mare atenţie. După zumzetul înăbuşit ce se răspândea acum în cală, Kunta socoti că, odată ce putuseră să se vadă unii pe alţii la lumina zilei, el şi tovarăşul lui de lanţ nu erau singurii care încercau să stea de vorbă. Şi şoaptele se înteţeau şi se răspândeau. Se făcea linişte numai atunci când apăreau toubobii cu hârdăul de mâncare sau cu lopeţile de curăţat murdăria. Iar tăcerea ce se lăsa în aceste momente era cu totul deosebită, căci, pentru prima dată de când fuseseră prinşi şi aruncaţi în lanţuri, simţeau că nu mai sunt singuri.

CAPITOLUL 37

Data următoare când fură urcaţi pe punte, Kunta îşi puse în minte să-l cerceteze pe omul celălalt ce zăcea în stânga lui. Era un serer mult mai vârstnic decât Kunta, cu trupul brăzdat pe toate părţile de lovituri, unele atât de adânci, încât lui Kunta îi păru rău că uneori îi venise să-l lovească în întuneric, din pricina gemetelor lui necon-

tenite. Sererul îi aruncă lui Kunta priviri mânioase şi duşmănoase. Şi pe când se cercetau unul pe altul, un bici îl seceră pe Kunta, îmboldindu-l să meargă înainte. Lovitura fu atât de puternică, încât îl făcu să cadă în genunchi, umplându-l de furie. Slobozind un strigăt neomenesc, aproape animalic, Kunta se năpusti spre toubob dar căzu din nou, trăgându-l şi pe tovarăşul său după el, iar toubobul sări iute în lături şi, cu ochii micşoraţi de ură, începu să-i biciuie pe amândoi. Până la urmă reuşiră să se ridice din nou pe picioare şi să se înşiruie alături de ceilalţi, care se îndreptau târându-se spre locul unde urmau să fie spălaţi cu apă de mare.

O clipă mai târziu, rănile lui Kunta fură arse de sărătura apei, iar ţipetele lui se alăturară celorlalte, acoperind sunetul tobei şi şuieratul obiectului aceluia care bătea din nou ritmul, îndemnându-i pe cei înlănţuiţi să danseze pentru toubob. Kunta şi woloful erau vlăguiţi de bătaie, dar bicele şi loviturile de picioare ale toubobilor îi siliră din nou să ţopăie, împleticindu-se în lanţuri. Kunta era atât de furios, încât abia dacă luă în seamă cântecul femeilor „Toubob fa". Iar când, în cele din urmă, fu înlănţuit la loc în cală, inima i se zbătea de dorinţa de a-l ucide pe toubob.

Ultima dată când fuseseră pe punte, Kunta văzuse un om ce abia îşi târa un picior infectat. Toubobul cel cărunt îl unsese, dar nu-i ajutase la nimic şi, reîntors în întunericul calei, omul începuse să ţipe înnebunit. Când fură urcaţi din nou pe punte, trebuiră să-l sprijine, iar Kunta văzu că piciorul mirosea greu chiar în aer liber. De data aceasta, omul fu oprit pe punte. După câteva zile, femeile le povestiră în cântecele lor că îi tăiaseră piciorul şi că una dintre ele fusese pusă să-l îngrijească, dar că omul murise şi fusese aruncat peste bord. De atunci, ori de câte ori veneau toubobii să cureţe scândurile, stingeau în oţet tare bucăţi de metal înroşite în foc. Aburul înţepător lăsa un miros mai bun. Kunta simţea că n-o să mai poată scăpa nicicând de duhorile ce-i pătrunseseră în plămâni şi-n piele.

Dar oamenii începuseră să se înțeleagă între ei tot mai bine. Şopteau cuvinte necunoscute, pe câte un şir întreg, până se găsea cineva care ştia mai multe limbi şi le desluşea înțelesul, cuvântul făcând astfel cale întoarsă. Şi aşa, oamenii învățau mereu cuvinte în graiuri de care nici nu auziseră până atunci. Şoptind între ei, începură să se simtă mai uniți prin faptul că unelteau ceva. Şi deşi veneau din sate şi triburi diferite, simțeau tot mai mult că aparțineau aceloraşi popoare şi locuri.

Iar data următoare când fură duşi din nou pe punte, o porniră cu atâta râvnă, de parcă ar fi mers la paradă. Şi când coborâră din nou, câțiva dintre cei ce ştiau mai multe limbi reuşiră să-şi schimbe locul, aşezându-se la capetele şirului, ca să înlesnească tălmăcirea cuvintelor pentru toți. Toubobii păreau să nu fi băgat de seamă, fie pentru că nu erau în stare, fie că nici nu le păsa să-i deosebească pe prizonieri unul de celălalt.

Apoi începură să se întretaie întrebări şi răspunsuri:

– Unde ne duc oare? dar aceasta stârni un murmur de amărăciune.

– Dar ce? S-a întors cineva să ne povestească?

– Păi, au fost mâncați cu toții.

Iar întrebarea:

– De cât timp suntem aici? îi făcu pe mulți să-şi dea cu părerea, până când ajunse la unul care putuse ține seama timpului, datorită unei mici crăpături în peretele unde era legat; şi le spuse că numărase optsprezece zile de când pornise piroga cea mare.

Uneori, datorită întreruperilor pentru hrană ori curățenie, trecea câte o zi întreagă în aşteptarea răspunsului la câte o singură întrebare. Începură să fie trecute din gură-n gură şi chemări nerăbdătoare după oameni care ar fi putut fi din acelaşi loc: „Este cineva aici din satul Barra Kunda?", întrebă careva într-o zi, şi nu după mult timp, sosi şoptit răspunsul plin de bucurie: „Da, sunt eu, Jabon Sallah". Odată, Kunta fu cât pe ce să se înăbuşe de emoție când wolofful de lângă el şopti în grabă: „E cineva

aici din satul Juffure?" „Da, Kunta Kinte", răspunse el dintr-o suflare. Şi rămase împietrit, parcă fiindu-i teamă să mai şi respire, o oră întreagă, până-i veni înapoi răspunsul: „Da, acesta era numele. L-am auzit prin tobele satului tău îndurerat." Iar Kunta nu-şi mai putu ţine plânsul, năpădit de imaginea neamului său întreg, adunat în jurul cocoşului alb ce-şi dăduse sufletul, zbătându-se pe spate, după care toboşarul satului pornise să răspândească trista veste, iar sătenii se strânseră-n grabă lângă Omoro, Binta, Lamin, Suwadu şi Madi, aşezându-se pe vine şi plângând, în timp ce tobele satului dădeau de ştire în depărtări că un fiu al satului, pe nume Kunta Kinte, era socotit pierdut pe veci.

Zile întregi şoptiră, căutară să găsească răspuns la întrebarea: „Cum pot fi toubobii din piroga asta atacaţi şi ucişi?" Voiau să ştie dacă nu cumva văzuse cineva sau aflase de ceva ce ar fi putut folosi ca armă? Dar nimeni nu văzuse. Băgase oare cineva de seamă acolo, sus pe punte, vreun semn de neglijenţă ori de slăbiciune de care să profite ca să-i atace pe neaşteptate? Bineînţeles că nu. Singurele veşti folositoare le aflau din cântecele femeilor de pe punte, în timp ce dansau în lanţuri: în piroga asta mare se aflau cam vreo treizeci de toubobi. Lor li se păruseră a fi mai mulţi, dar femeile avuseseră ocazii mai prielnice să-i numere. Tot ele mai povestiră că, la începutul călătoriei, fuseseră şi mai mulţi, dar cinci muriseră între timp. Pe aceştia îi vârâseră în nişte saci de pânză albă şi-i aruncaseră-n apă, în timp ce toubobul cel cărunt citea dintr-un fel de carte. Le mai cântară femeile cum, de multe ori, toubobii se iau la ceartă şi se bat zdravăn, de obicei din cauza lor, a femeilor de pe vas.

Datorită cântecelor, bărbaţii ce dansau, legaţi în lanţuri, aflau de la femei aproape tot ce se petrecea pe punte, ca apoi să discute veştile jos, în cală. După un timp, începură să se înţeleagă şi cu cei înlănţuiţi în rândul de jos. Într-o linişte deplină, o voce de lângă tambuchi strigă uşor:

– Voi câți sunteți acolo, jos?

Iar după un timp, cei din şirul lui Kunta îşi transmiteau răspunsul:

– Cam vreo şaizeci.

Părea că transmiterea oricăror veşti, indiferent de unde ar fi venit, le rămăsese ca un ultim lucru ce-i mai ținea în viață. Când nu aveau noutăți, începeau să povestească despre familiile, satele, ocupațiile, pământurile şi vânatul lor. Dar din ce în ce mai des se iscau neînțelegeri despre felul în care trebuiau uciși toubobii şi despre momentul când ar fi trebuit încercat. Unii susțineau că, indiferent ce-ar fi pățit după aceea, trebuiau să se năpustească asupra tuobobilor chiar data următoare când vor ieşi pe punte. Alții socoteau că era mai înțelept să stea la pândă şi să aştepte momentul prielnic. Şi aşa începură să se ia la harță. O astfel de ceartă fu o dată întreruptă de vocea unui vârstnic:

– Ascultați-mă pe mine! Deşi suntem din triburi diferite şi vorbim limbi diferite, să nu uităm că suntem de acelaşi neam. Trebuie să ne purtăm aici, în locul acesta, ca şi cum am fi dintr-acelaşi sat!

Şoapte de aprobare se răspândiră iute în toate părțile. Mai auziseră ei vocea aceea dându-le sfaturi şi-n alte momente de cumpănă. Era pătrunsă de experiență, autoritate şi înțelepciune. Curând, aflară din gură în gură că cel ce vorbise fusese alcala, căpetenie în satul lui. După un timp, el glăsui din nou, sfătuindu-i să-şi aleagă o căpetenie, pe care s-o vrea cu toții, şi să-şi facă un plan, pe care să-l cumpănească bine dacă voiau să-i înfrângă pe toubobii atât de bine rânduiți şi de înarmați. Şi din nou cu toții îl aprobară în şoaptă.

Apropierea de ceilalți oameni îi oferea lui Kunta atâta alinare, încât parcă nu-i mai păsa atât de tare de duhoare şi mizerie şi nici măcar de păduchi şi şobolani, Apoi auzi zvonindu-se un lucru ce-i îngrozi pe toți: cum că undeva, în şirul de jos, s-ar părea că se mai află un trădător. Una dintre femei povestise în cântecele ei că fusese adusă

împreună cu alți captivi la piroga cea mare de către un trădător negru. Ea mai povesti cum, în noaptea în care fusese dezlegată la ochi, văzuse cum toubobul îi dăduse negrului nişte licoare, pe care acesta o sorbi până când începu să meargă împleticit, iar apoi toubobul, prăpădindu-se de râs, i-a ars una de l-a lăsat în nesimțire şi l-a târât şi pe el în cală. Femeia cânta mai departe că, deşi n-ar fi putut spune cu siguranță cum arăta la chip, ştia că se află pe undeva, în şirul de jos, îngrozit să nu i se dea de urmă şi să fie ucis, după cum aflase că pățise şi celălalt trădător. Jos, în cală, oamenii începură să spună că trădătorul acesta, ca şi celălalt, ştia să vorbească în limba toubobului şi că, sperând să-şi cruțe păcătoasa lui viață, ar putea încerca să-l înştiințeze de planurile puse la cale de captivi.

Şi pe când Kunta izbea un şobolan mare cu cătuşa, îi veni în minte că, de fapt, aflase foarte puține lucruri despre trădătorii negri. Iar aceasta pentru că nici unul dintre ei n-ar fi îndrăznit să trăiască printre săteni, care la cea mai mică bănuială a îndeletnicirii lor, n-ar fi şovăit să-i omoare pe loc. Îşi mai aminti cum, în satul lui, când se adunau seara în jurul focului, Omoro şi alții mai în vârstă păreau că-şi pierd fără rost vremea cu tot felul de gânduri negre şi presupuneri sumbre, despre care cei tineri credeau că pe ei nu îi vor tulbura niciodată. Dar abia acum îşi dădu seama de ce bătrânii se îngrijeau atâta de apărarea satului; ştiau ei mai bine decât el cât de mulți trădători se strecuraseră printre oamenii de treabă din Gambia. Pe copiii *sasso-borro,* născuți din tați toubobi, îi puteai recunoaşte uşor, după pielea lor de culoare mai deschisă – dar nu chiar pe toți. Lui Kunta îi zbură apoi gândul la fata aceea din satul lui, răpită de toubob şi scăpată pe urmă, care venise înaintea Sfatului Bătrânilor să întrebe ce urma să facă cu pruncul ei sasso-borro şi se întrebă ce o fi hotărât oare Sfatul până la urmă.

Din cele auzite în cală, află acum că unii trădători se mulțumeau doar să le încarce toubobilor pirogile cu

mărfuri prețioase ca indigo, aur şi colți de elefant. Dar alții, mult mai numeroşi, îi ajutau să pârjolească satele şi să prindă oameni. Unii povesteau cum aceştia momeau copiii cu bucăți de trestie de zahăr, ca apoi să-i prindă şi să le tragă glugi pe cap. Alții spuneau că trădătorii negri îi bătuseră fără milă tot drumul, după ce-i prinseseră. Nevasta unuia, care era însărcinată, chiar murise pe drum. Pe copilul altuia, rănit de loviturile de bici, îl lăsaseră în drum să moară. Şi cu cât auzea Kunta mai multe grozăvii, cu atât devenea mai mânios, nu numai pentru soarta lui, dar şi pentru a celorlalți.

Zăcea acolo în întuneric, auzind din nou vocea tatălui său atrăgându-i cu asprime atenția, lui şi lui Lamin, să nu meargă niciodată prea departe singuri; ce n-ar fi dat acum să nu fi încălcat sfatul lui! Simți un nod în gât la gândul că nu va mai putea auzi niciodată glasul tatălui şi că, în tot ceea ce avea să fie de atunci încolo viața lui, va trebui să gândească şi să hotărască singur.

„Totul se face cu voia lui Allah!"

Vorbele acestea, pornite de la căpetenia din şirul său, merseră din gură în gură, iar când ajunseră la Kunta, şoptite de cel din stânga lui, îşi întoarse şi el capul să i le şoptească wolofului, de care era încătuşat. După câteva clipe, Kunta băgă de seamă că woloful nu le spusese mai departe şi, mirându-se de ce n-o făcuse, se gândi că poate nu le rostise prea clar, aşa că se apucă să i le şoptească din nou. Dar woloful scuipă tare, ca să-l audă toți din cală, şi spuse:

– Dacă Allah al vostru aşa vrea, mai bine mă-nfrățesc cu dracu!

Ici şi colo, din beznă, răsunară şi alte voci care-i dădură dreptate şi se iscară gâlceve.

Kunta fu tare zguduit. Groaznicul gând că şedea lângă un păgân îi ardea creierul, căci credința lui în Allah îi era la fel de scumpă ca viața însăşi. De-acum înainte nu mai putea fi vorba de prietenie între ei.

CAPITOLUL 38

La o nouă ieşire pe punte, aflară din cântecele femeilor că ele reuşiseră să fure şi să ascundă cuţite şi alte lucruri ce ar fi putut fi folosite drept arme. Jos, în cală, cu şi mai multă înverşunare ca până atunci, oamenii se împărţiră în două tabere. Căpetenia celor ce susţineau că trebuie să se năpustească fără întârziere asupra toubobilor era un wolof fioros, plin de tatuaje. Îl văzuseră cu toţii pe punte dansând ca un apucat în lanţuri, arătându-şi dinţii ascuţiţi către tuobobii care băteau bucuroşi din palme, crezând că râdea.

Cei ce credeau că-i mai înţelept să continue să stea la pândă şi să se pregătească-n răstimp erau conduşi de fulanul uriaş care fusese biciuit fiindcă-l sugrumase pe trădătorul negru.

Cei din tabăra wolofului susţineau chiar că trebuie să se năpustească asupra toubobilor, atunci când se aflau mai mulţi în cală, unde captivii puteau vedea mai bine decât oricine şi unde îi vor putea lua pe neaşteptate, dar ceilalţi găsiră că planul era nesăbuit, căci ceilalţi toubobi rămaşi pe punte ar fi putut să-i ucidă pe cei înlănţuiţi jos, ca pe nişte şobolani. Iar câteodată, când cearta între wolof şi fulan se înteţea mai tare, căpetenia îi domolea, poruncindu-le să nu mai facă atâta zarvă, că s-ar putea să fie auziţi de toubob.

Indiferent care dintre tabere ar fi dat semnalul luptei, Kunta era gata să-şi jertfească viaţa, căci acum moartea nu-l mai îngrozea. De vreme ce îşi dădea seama că nu-şi va mai vedea nicicând familia şi casa, se simţea ca şi cum ar fi fost mort. Singurul lucru de care se temea era să nu cumva să moară înainte de a ucide cu mâna lui măcar un toubob. Dar, alături de cei mai mulţi, Kunta se simţea atras de fulanul cel prevăzător, cu trupul brăzdat de loviturile de bici. Băgase de seamă că majoritatea celor din cală erau din tribul mandinka şi aceştia ştiau

prea bine că fulanii erau vestiţi pentru răbdarea cu care aşteaptă, o viaţă întreagă dacă era nevoie, să răzbune prin vărsare de sânge orice rău ce li se pricinuise cândva. Dacă cineva omora un fulan şi scăpa, fiii răposatului nu-şi găseau odihnă până când nu dădeau de făptaş ca să-l omoare.

– Trebuie să fim trup şi suflet în jurul căpeteniei pe care ne-o alegem, îi sfătui căpetenia alcala.

Şi-n ciuda murmurului de protest al celor ce erau de partea wolofului, era limpede că cei mai mulţi ţineau cu fulanul, care de îndată le şi dădu primul ordin:

– Toate faptele şi mişcările toubobilor trebuie urmărite cu ochi de vultur. Iar când soseşte clipa, trebuie să ne purtăm ca nişte războinici adevăraţi.

Îi mai îndemnă să urmeze sfatul femeii care le spusese să fie veseli când ţopăie în lanţuri, sus, pe punte. Asta îi va face pe toubobi să-şi slăbească atenţia şi va fi mai lesne să-i ia prin surprinderere. Le mai spuse, de asemeni, că fiecare să pună ochii pe orice le-ar putea servi drept armă, pe care s-o apuce iute şi s-o folosească la nevoie. Iar Kunta fu foarte bucuros că, de câte ori fusese pe punte, ochise un piron legat nu prea strâns de o bară şi avea de gând să-l înşface şi să-l arunce ca o suliţă în pântecele primului toubob ce i-ar fi ieşit în cale.

Ori de câte ori toubobul deschidea tambuchiul şi cobora printre captivi, strigând şi pocnind cu bicele, Kunta rămânea nemişcat, asemeni jivinelor pădurii. Îşi amintise ce le spusese kintangul la ritualurile de iniţiere, că vânătorul trebuie să-şi însuşească învăţătura dată de Allah animalelor: cum ştiu ele să se ascundă şi să-i pândească pe vânătorii care umblă să le omoare. Ore întregi stătea Kunta gândindu-se cât de mult le plăcea toubobilor să stârnească durere. Îşi amintea cu greaţă de câte ori îi văzuse râzând atunci când biciuiau oamenii, mai ales pe cei ale căror trupuri erau acoperite de răni adânci, ştergându-se apoi cu scârbă de sângele care sărea pe ei. Cu multă mânie îşi închipuia cum toubobii le siluiesc pe femei noaptea, prin ungherele întunecate ale

pirogii, şi parcă-i răsunau în minte ţipetele îngrozite ale femeilor. Oare toubobii n-aveau şi ei femeile lor?

Îşi zgâriase tot trupul, încercând să prindă păduchii cu degetele şi să-i zdrobească între unghii. Dar şi mai greu de răbdat decât păduchii sau şobolanii, era durerea ce-i ardea umerii, coatele şi şoldurile, pricinuite de scândurile aspre de care se frecase neîncetat săptămâni întregi, cât zăcuse acolo, pe spate; şi de câte ori piroga se înălţa ori se clătina mai tare, ţipa de durere la un loc cu ceilalţi.

Şi mai văzuse Kunta pe punte că unii oameni începuseră să se poarte de parcă ar fi fost *zombi,* adică aveau pe chip o privire ce arăta că nu le mai este teamă de nimic, pentru că nu le mai pasă dacă-s vii sau morţi. Iar când erau biciuiţi, de-abia dădeau semne că simt ceva. După ce erau spălaţi de murdărie, unii dintre ei aproape nu se puteau ţine pe picioare să ţopăie în rând cu ceilalţi, şi atunci, îngrijorat, toubobul cel cărunt le poruncea celorlalţi să-i lase să stea jos. Ei se aşezau cu frunţile sprijinite pe genunchi, iar rănile le musteau de sânge. Apoi, toubobul cel mare le dădea capul pe spate şi-i silea să înghită ceva cu care ei se înecau. Unii dintre ei cădeau vlăguiţi într-o rână şi nu-i mai puteau clinti de acolo, iar toubobii erau nevoiţi să-i care la loc, în cală. Mulţi dintre ei mureau, şi Kunta ştia că singuri îşi atrăseseră moartea.

Dar, dându-i ascultare fulanului, la fel ca şi alţii, Kunta încerca să pară vesel şi fericit când dansa în lanţuri, deşi avea sufletul chinuit. Îşi dăduseră şi ei seama că, atunci când tuobobii se simţeau mai liniştiţi, nu-i mai biciuiau atâta; ba mai mult, le îngăduiau să rămână pe puntea însorită ceva mai mult ca de obicei. După ce îndurau arsura apei de mare şi chinul frecatului cu peria, oamenii se întindeau pe jos, pândind orice mişcare a toubobilor: cum se înşiruiau pe lângă bare, cum îşi ţineau armele, strâns lângă ei, să nu le poată fi smulse. Nu-i scăpau niciodată din ochi când se întâmpla ca vreun toubob să-şi lase puţin puşca sprijinită de bare. Şi-n timp ce şedeau pe

punte, tot gândindu-se la clipa când îi vor ucide pe toubobi, pe Kunta îl neliniştea fierul acela mare ce străpungea cu ţeava lui gardul. Îşi dădea seama că trebuiau să pună mâna pe el cu orice preţ, căci, deşi nici măcar nu ştia la ce folosea, bănuia că era în stare să le facă mare prăpăd, căci altfel nu l-ar fi pus toubobii acolo.

Se mai gândea şi la cei câţiva toubobi care învârteau încoace şi-ncolo roata cea mare a pirogii uriaşe, în timp ce se uitau la un fier rotund şi cenuşiu. Şi, odată, pe când se aflau în cală, căpetenia alcala întrebă, de parcă i-ar fi ghicit gândurile:

– Dar dacă-i omorâm pe toubobii ăia, cine o să mai mâne piroga?

Iar căpetenia fulană îi răspunse că pe toubobii aceia trebuiau să-i cruţe.

– Cu suliţa în gât, urmă el, vor fi nevoiţi să ne ducă înapoi acasă, altminteri îşi vor vedea moartea cu ochii.

Kunta se cutremură la gândul că s-ar putea într-adevăr să-şi mai vadă încă o dată ţinutul natal, casa, familia. Dar chiar dacă s-ar întâmpla una ca asta, nu i-ar ajunge viaţa întreagă să uite măcar o părticică din răul pe care i-l făcuse toubobul.

Lui Kunta îi mai era teamă şi de altceva: ca nu cumva toubobii să-şi dea seama cât de diferit dansau oamenii pe punte, căci acum dansau cu adevărat, arătând prin mişcările lor ceea ce aveau în minte: arătau prin gesturi iuţi zdrobirea cătuşelor şi a lanţurilor, lovituri de măciucă, sugrumări, atacuri cu suliţe. Şi-n timp ce dansau, scoteau strigăte fioroase, ca şi cum ar fi pornit măcelul. Iar când dănţuitul se termina şi-şi veneau din nou în fire, vedeau, spre marea lor uşurare, că toubobii zâmbeau fericiţi, fără să bănuiască ceva.

Într-o zi, pe când se aflau pe punte, atât captivii înlănţuiţi cât şi toubobii rămaseră uimiţi văzând cum din apă se înalţă sute de peşti zburători, umplând văzduhul ca nişte păsări argintii. Lui Kunta îi pierise graiul privindu-i când, deodată, se auzi un strigăt. Şi-ntr-o clipită îl văzu pe

woloful cel fioros şi plin de tatuaje azvârlindu-se asupra unui toubob, smulgându-i ciomagul de fier. Răsucindu-l apoi ca pe o măciucă, îi crăpă capul toubobului, împrăştiindu-i creierul pe punte. Cum ceilalţi toubobi abia se dezmeticeau luaţi aşa pe neaşteptete, apucă să mai doboare încă unul. Răcnind furios, woloful fu atât de iute, că doar când se năpusti şi la al cincilea toubob numai atunci îl nimeri tăişul unui satâr care îi seceră capul de pe umeri.

Strigând înspăimântaţi, tot mai mulţi toubobi dădeau năvală la locul faptei, ţâşnind pe uşi ori dându-şi drumul în jos precum maimuţele de pe uriaşele pânze albe ce fâlfâiau deasupra. Femeile ţipau, iar bărbaţii înlănţuiţi se îngrămădiră cu toţii într-un cerc. Ciomegele de fier se porniră să scuipe flăcări şi fum; apoi butoiul cel mare şi negru detună cu un muget groaznic, slobozind un nor de fierbinţeală şi fum chiar pe deasupra capetelor lor, iar ei se azvârliră grămadă unul peste altul, urlând de groază.

Din dosul gardului se ivi şi toubobul cel cărunt şi tovarăşul lui brăzdat de cicatrici, amândoi răcnind cu furie. Cel înalt îl lovi pe primul toubob ce-i căzu în mână, de-l năpădi sângele pe gură, iar ceilalţi toubobi făceau un tărăboi nemaivăzut, ţipând, strigând, lovind în dreapta şi-n stânga cu bice, cuţite şi ciomege care scuipau foc, încercând să-i mâne pe captivi jos, prin tambuchiul deschis. Kunta o porni şi el, fără să mai simtă loviturile, aşteptând încă semnul fulanului să se năpustească şi ei. Dar până să se dezmeticească bine, se trezi din nou în cală, legat la loc în beznă, cu capacul tambuchiului ferecat peste ei.

De data asta nu mai erau însă singuri. În învălmăşeală fusese închis acolo, cu ei şi-un toubob. El se năpustea încolo şi-ncoace prin întuneric, izbindu-se de scânduri, răcnind îngrozit, târându-se în patru labe de câte ori cădea şi încercând din nou să iasă, când se ridica în picioare. Urletele lui semănau cu cele ale unei fiare neîmblânzite.

– Toubob fa! strigă cineva, iar alte voci urmară:

– Toubob fa! Toubob fa!

Strigătul deveni din ce în ce mai puternic, căci se alăturaseră tot mai multe voci. Dându-şi seama că despre el era vorba, toubobul începu să scoată nişte scâncete jalnice, rugătoare, iar Kunta rămase încremenit, fără să fie în stare să-şi mişte un deget. Simţea că-i crapă capul, iar trupul îi era scăldat de sudoare şi abia îşi mai trăgea răsuflarea. Deodată, capacul tambuchiului fu dat în lături cu zgomot şi vreo doisprezece toubobi coborâră bocănind pe scări, în cala întunecată. Până să-şi dea seama că era unul de-al lor, se porniră să-l croiască cu bicele pe toubobul rămas înăuntru.

Apoi, sub lovituri aprige de bici, oamenii fură din nou dezlegaţi şi îmbrânciţi, sus, pe punte, unde îi siliră să vadă cum patru toubobi biciuiau şi izbeau trupul fără cap al wolofului. Trupurile goale ale captivilor înlănţuiţi luceau de sudoare şi de sângele ce se prelingea din răni, dar nu scoteau nici un sunet. Toubobii erau acum înarmaţi până în dinţi, iar ochii le aruncau priviri ucigaşe. Apoi îi mânară în cală şi-i legară la loc.

Mult timp nici unul nu mai îndrăzni să scoată vreo şoaptă măcar. Când groaza i se mai domoli şi putu să-şi orânduiască gândurile, Kunta îşi dădu seama că nu era singurul care-i admira curajul wolofului ce murise aşa cum se cădea unui războinic. Îşi aminti cu câtă nerăbdare aşteptase şi el dintr-o clipă într-alta semnalul de atac al fulanului, dar acesta nu-l dăduse. Kunta era tare amărât, căci orice s-ar fi întâmplat, acum s-ar fi sfârşit. Tare ar fi vrut să mai poată sta de vorbă cu vecinul lui, ca altă dată, dar acesta era păgân.

Zumzetul de nemulţumire pentru nehotărârea de a acţiona a fulanului amuţi, când oamenii auziră ordinul său neaşteptat: atacul, le spuse el, îl vor da când cei din şirul lor se vor urca din nou pe punte, după ce-i vor spăla şi vor dansa, atunci când toubobii vor fi mai liniştiţi.

– Mulți dintre noi vor muri, urmă fulanul, aşa cum fratele nostru şi-a dat viața pentru noi, dar frații noştri din şirul de jos or să ne răzbune.

De data aceasta îşi exprimau cu toții încuviințarea. Pe întuneric, Kunta auzea cum cineva îşi râcâia lanțul cu o pilă furată. Ştia că, de săptămâni de zile, urmele pilirii fuseseră cu grijă acoperite cu murdărie, ca să nu le descopere toubobul. Apoi îşi mută gândul la cei ce învârteau roata cea mare a pirogii, fixându-şi chipurile lor în minte, căci numai ei trebuiau cruțați.

În noaptea fără sfârşit din cală, începu să se audă un zgomot nou şi ciudat, pe care nu-l mai auziseră până atunci. Părea că vine de deasupra capetelor lor, de pe punte. În cală se lăsă iute tăcerea şi, ciulindu-şi urechile, Kunta socoti că uriaşele pânze albe se zbat mai tare ca oricând din cauza tăriei vânturilor. Nu după mult timp, desluşiră alt zgomot, de parcă s-ar fi aruncat cu orez pe punte, iar după o vreme îşi dădură seama că răpăia ploaia. Apoi auzi, fără greş, pârâitul înăbuşit al trăsnetului şi bubuitul unui tunet puternic.

Pe punte se auzi tropăit greu de paşi, iar piroga uriaşă începu să salte şi să se zgâlțâie. Kunta spori cu strigătele lui zarva celorlalți, căci smuciturile dintr-o parte într-alta făcură ca umerii, coatele şi spinarea oamenilor, pline de răni sângerânde, să se izbească de scânduri. Arsura insuportabilă a durerilor ce-l scuturau din cap până-n picioare îi împăienjeni vederea, şi aproape că nici nu-şi mai dădu seama când apa năvăli în cală, stârnind un vacarm de țipete de groază.

Apa pătrundea în cală din ce în ce mai iute, până când Kunta auzi cum ceva greu, asemeni unei pânze mari şi aspre, era târât deasupra pe punte. Imediat şiroaiele de apă se subțiară, până mai rămaseră doar un fir, dar Kunta începu să asude şi să se sufoce. Toubobii astupaseră găurile de pe punte ca să nu mai intre apa, dar împiedicau astfel şi aerul să mai vină de afară, nemailăsând să iasă nici fierbințeala şi duhoarea dinăuntru.

Valuri uriaşe se spărgeau cu putere de vas, iar pereţii de scânduri scârţâiau din toate încheieturile. Când piroga uriaşă se-nclină ameţitor într-o parte, cutremurându-se sub greutatea valurilor ce-o acopereau, ţipetele înăbuşite ale celor din cală se înteţiră. Apoi, ca prin minune, se îndreptă la loc, scuturată de rafalele de ploaie ce răpăiau ca grindina. Zarva din cală începu să se mai domolească, pe măsură ce tot mai mulţi oameni îşi pierdeau cunoştinţa.

Când îşi reveni în simţiri, Kunta se trezi pe punte, uimit că se mai afla în viaţă. Flăcăruile gălbui ce se mişcau de colo-colo îl făcură să creadă la început că se găsea tot în cală. Dar când trase aer în piept, îşi dădu seama că era afară. Era întins pe spate, şi rănile îl dureau atât de tare, că nu-şi putu ţine plânsul, deşi se afla în faţa toubobilor. În lumina lunii, păreau cu toţii fantome ce se strecurau printre grinzile şi parii cei înalţi şi groşi, încercând să desfăşoare pânza cea mare şi albă. Apoi, răsucindu-şi capul ce-i plesnea de durere, spre locul de unde răsuna un zgomot şi mai mare, Kunta văzu şi mai mulţi toubobi care ieşeau împleticindu-se prin tambuchi, târând după ei pe punte captivii leşinaţi şi azvârlindu-i grămadă ca pe nişte buşteni.

Piroga uriaşă se mai clătina încă ameninţător şi, din când în când, valurile se spărgeau de dunetă. Toubobul cel mare abia se putea ţine pe picioare, încercând să umble repede de colo-colo, urmat de un alt toubob cu o flăcăruie. Îi răsuceau cu faţa pe fiecare dintre captivii leşinaţi şi apropiau flăcăruia de chipul lor; toubobul cărunt îi cerceta atent şi din când în când îşi punea degetele la încheietura celui încătuşat. Uneori înjura crunt şi dădea iute o poruncă, iar celălalt toubob îl ridica pe captiv şi-l azvârlea în apă.

Kunta ştia că oamenii aceia muriseră în cală. Şi se întrebă dacă Allah, despre care se spunea că se află peste tot în orice clipă, fusese oare acolo. Apoi îi veni în minte că a pune la îndoială până şi un astfel de lucru îl făcea la fel de nevrednic ca şi păgânul ce tremura şi

gemea lângă el. Aşa că începu să se roage pentru sufletele celor azvârliţi peste bord, care se odihneau acum alături de strămoşii lor. Tare-i mai invidia.

CAPITOLUL 39

La ivirea zorilor, furtuna se domolise şi cerul se însenină, dar vasul tot se mai legăna. Unii dintre cei ce zăceau întinşi pe spate sau pe-o parte aproape că nu mai dădeau nici un semn de viaţă, iar alţii se zvârcoleau în chinuri groaznice. Împreună cu ceilalţi oameni, Kunta reuşise să-şi găsească o poziţie în capul oaselor, uşurându-şi într-un fel durerile cumplite din spate. Fără vlagă, privea spinările celor din jur; sângele mustea din nou prin rănile mai vechi întărite şi năclăite de sânge şi la umeri şi coate începu să se ivească ceva ce părea a fi os. Îşi muta apoi într-altă parte privirile golite de viaţă şi văzu o femeie zăcând cu picioarele larg desfăcute; o unseseră cu un fel de alifie ciudată, cafeniu-gălbuie, şi el simţi o duhoare de neînchipuit, ce venea cu siguranţă de la ea.

Din când în când, câţiva dintre cei întinşi pe jos încercau să se ridice. Unii nu apucau, dar printre cei ce reuşiseră să se ridice în capul oaselor, Kunta observă că era şi căpetenia fulană. Sângera, iar chipul lui arăta că nu mai ştia ce se întâmpla în jurul lui. Pe mulţi dintre cei ce-i văzuse, Kunta nici nu-i recunoştea. Bănuia că trebuiau să fie din rândul de dedesupt, cei care, după spusele fulanului, urmau să le răzbune moartea celor de deasupra care-i vor ataca pe toubobi. Acum, Kunta nu mai avea vlagă nici măcar să se gândesacă la atac.

Pe chipurile celor din jur, chiar şi pe cel al omului încătuşat laolaltă cu el, se vedea întipărită moartea. Faţa wolofului era pământie şi, ori de câte ori îşi trăgea răsuflarea, i se auzea un hârâit în gâtlej. Până şi oasele umărului şi ale cotului, care se vedeau prin carnea vie,

erau şi ele pământii. Ca şi când şi-ar fi dat seama că-l priveşte, woloful deschise ochii şi se uită la Kunta, dar nu dădu semn să-l mai recunoască. O fi fost el păgân, dar... Cu greu, Kunta abia putu întinde un deget şi-i atinse braţul. El păru însă să nu-şi dea seama de gestul lui Kunta, şi nici de ceea ce însemna.

Deşi durerile nu-i slăbiseră nici o clipă, căldura soarelui începu să-i facă bine. Plecându-şi ochii, văzu că şedea într-o baltă de sânge ce i se scursese de pe spate, şi nu-şi putu înăbuşi un geamăt cutremurător. Bolnavi şi slăbiţi şi ei, toubobii abia se mai mişcau.

După un timp, îl ajunse un miros de oţet fiert şi de smoală, iar toubobul cel mare începu să umble printre ei, ungându-i cu alifia lui. Acolo unde se vedea osul, punea un bandaj de pânză îmbibat cu prafuri, dar, din cauza sângelui ce nu mai contenea, legătura se desprindea iute şi cădea. Unora le deschidea gura cu forţa, aşa cum îi făcu şi lui Kunta, şi le turna pe gât ceva dintr-o sticlă neagră.

La asfinţit, cei ce se mai ţineau cât de cât în picioare primiră de mâncare fiertură de porumb cu ulei de palmier roşu, pusă într-un vas din care-şi luau fiecare cu mâna. Apoi li se dădu câte o înghiţitură de apă scoasă de toubobi dintr-un butoi aflat la picioarele celui mai înalt dintre stâlpii de pe punte. Iar la ivirea stelelor, erau înapoi în lanţuri. Spaţiile goale din rândul lui Kunta, lăsate de cei ce muriseră, fură umplute cu cei mai bolnavi dintre cei din rândul de jos, iar gemetele lor de durere răsunau şi mai tare ca înainte.

Timp de trei zile, Kunta zăcu în rând cu ei, într-o învălmăşeală de dureri, vărsături şi febră, amestecându-şi strigătele cu ale celorlalţi. Începuse să-l scuture şi o tuse grea şi râcâitoare. O singură dată îşi veni în fire, când simţi lângă şold mişcându-se un şobolan; aproape fără să-şi dea seama, îl apucă cu mâna liberă de cap şi de labele dinainte. Nici nu-i venea să creadă. Toată furia înăbuşită de atâta timp în el i se revărsă acum în braţ şi în degete...

După vreo zi, două, toubobul cel mare începu să coboare şi el în cală şi de fiecare dată mai descoperea cel puţin câte un trup fără viaţă. Abia ţinându-se să nu vomite, urmaţi de alţii cu flăcărui ca să poată vedea, îi ungea pe cei rămaşi în viaţă cu alifie, presărând şi nişte prafuri, ori le turna cu sila în gură licoare din sticla cea neagră. Kunta abia se stăpânea să nu ţipe de durere ori de câte ori degetele lui îi atingeau spinarea să i-o ungă, ori îi vârau sticla în gură. Dar decât să fie atins de mâinile acelea fără culoare, mai bine l-ar fi biciuit zdravăn. Şi-n lumina slabă a flăcăruilor, chipurile toubobilor aveau o paloare ce le ştergea orice trăsătură, iar Kunta se gândea că imaginea aceasta îl va urmări întotdeauna, ca şi duhoarea în care zăcea.

Zbătându-se în murdărie, măcinat de fierbinţeală, Kunta nu mai ştia dacă se aflau în pântecele pirogii de două, ori de şase luni, sau chiar de un întreg anotimp ploios. Omul de lângă crăpătura prin care putuseră număra zilele murise.

O dată, pe când era aproape adormit, Kunta tresări speriat, străbătut de o groază nedesluşită, simţind că moartea îi dădea târcoale. După un timp, îşi dădu seama că nu mai aude răsuflarea şuierată a vecinului său, cu care acum se obişnuise. Cu greu îşi putu întinde mâna ca să atingă braţul wolofului, dar şi-o trase îngrozit înapoi, căci era rece şi ţeapăn. Kunta începu să tremure. Oricât ar fi fost omul de păgân, schimbaseră totuşi câte o vorbă, zăcuseră înlănţuiţi laolaltă. Acum rămăsese singur. Când veni vremea ca toubobii să coboare din nou cu fiertura de porumb, Kunta se tupilă din ce în ce mai tare, pe măsură ce vocile lor se apropiau. Simţi cum unul dintre ei scutura trupul wolofului, ca apoi să se pornească să înjure. Apoi auzi cum îi trântesc mâncarea în blidul pe care i-l împing între el şi woloful înţepenit şi pornesc mai departe de-a lungul şirului de scânduri. Şi oricât de flămând ar fi fost, nici nu-i trecu prin minte să se atingă de mâncare.

Ceva mai târziu veniră doi toubobi şi-l dezlegară pe wolof de Kunta. Înlemnit de frică, Kunta auzi cum îl târâră, buşindu-i trupul de podele, şi-l urcară pe scări. Îi veni să se tragă mai departe de locul rămas gol, dar când dădu să se clintească, carnea lui sfârtecată se frecă de scânduri, făcându-l să țipe în neştire. Rămase locului. În minte îi răsunară bocetele femeilor din satul wolofului.

– Toubob fa!

Răcnetul lui despică bezna puturoasă, iar mâna încătuşată zgâlțâi cu putere cătuşa wolofului, rămasă goală.

Data următoare când se urcă pe punte, se întâmplă să dea fată-n fată cu unul dintre toubobii ce-l bătuseră pe el şi pe wolof. O clipă se priviră drept în adâncul ochilor dar, deşi chipul şi ochii toubobului se schimonosiră de ură, de data aceasta nu-l mai croi cu biciul. Lui Kunta nici nu-i venea să creadă. Îşi roti privirea pe punte şi, pentru prima oară de la furtună, le văzu din nou pe femei. I se înmuie inima. Din douăzeci câte fuseseră, mai rămăseseră doar douăsprezece. Răsuflă însă uşurat când văzu că cei patru copii scăpaseră nevătămați.

De data asta, toubobii nici nu-i mai frecară, căci rănile de pe spinare erau prea mari, iar când veni rândul dansului, abia avură puterea să se mişte, şi numai în sunetul tobei, căci toubobul ce mânuia lucrul ăla şuierător nu se mai arătase. Femeile rămase le spuseră, cântând cu glas pierit, că destul de mulți toubobi mai fuseseră băgați în saci albi şi azvârliți în apă.

Cu chipul vlăguit de oboseală, toubobul cel cărunt începuse din nou să umble cu alifia şi sticla lui printre oamenii goi, când dintr-o dată țâşni spre parapet un om căruia îi atârnau de mână şi de picior cătuşele goale ale tovarăşului mort. Apucase să se salte în sus, dar un toubob din apropiere îl prinse, apucându-l de lanț chiar când îşi făcea vânt să sară. O clipă mai târziu, trupul i se bălăngănea pe lângă marginea vasului, iar puntea răsuna de strigătele sale sugrumate. Dintr-o dată, printre țipetele

omului, Kunta deslușii fără să se înșele și vorbe în graiul toubobului. Un murmur se răspândi printre cei înlănțuiți: acesta era de bună seamă celălalt trădător negru. Și pe când omul se izbea de piroga cea mare, răcnind din toate puterile: „Toubob fa“ și cerând îndurare, toubobul cel mare veni la parapet și privi în jos. După ce-l ascultă o clipă, smulse brusc lanțul din mâna celuilalt toubob și-i dădu drumul trădătorului să cadă-n apă. Apoi, fără să scoată vreo vorbă, se apucă din nou să-i ungă și să presare prafurile pe răni, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic.

Deși bicele pocneau tot mai rar, paznicii păreau acum ceva mai îngroziți de prizonierii lor. De fiecare dată când îi aduceau pe punte, îi împresurau cât mai de-aproape, cu ciomegele scuipătoare de foc și cuțitele la îndemână, de parcă s-ar fi așteptat ca cei încătușați să-i atace în orice clipă. Kunta, deși îi ura din tot sufletul, nu se mai gândea în nici un fel să-i ucidă. Se simțea atât de bolnav și de slăbit, încât nu-i mai păsa nici măcar dacă el însuși trăia ori nu. Când se afla sus pe punte, se trântea pur și simplu într-o rână și rămânea așa, cu ochii închiși. Simțea mâna toubobului ungându-l din nou cu alifia pe spate, iar apoi, un timp, sub căldura soarelui și briza răcoroasă a oceanului, durerea i se topea într-o toropeală domoală, asemeni preafericitei întâmpinări a morții, când va ajunge-n rând cu strămoșii.

Din când în când, Kunta mai auzea câte un murmur, jos în cală, și se întreba ce-or fi găsit de vorbit și ce aveau de gând. Dar tovarășul de lângă el murise, ca și mulți dintre cei ce tălmăceau spusele celorlalți. Și pe deasupra prea mare era truda să mai vorbești.

Pe zi ce trecea, Kunta se simțea tot mai rău și nu-l ajuta cu nimic să vadă că alții pățeau la fel. În jurul lor, duhoarea era tot mai mare.

Când văzură una ca asta, toubobii se arătară îngrijorați; apăru și toubobul cel mare. Ținându-și răsuflarea, făcu semn celorlalți să-i dezlege pe oamenii ce țipau și

să-i scoată afară din cală. Imediat coborâră alţi toubobi cu flăcărui, lopeţi, mături şi căldări. Vomitând şi înjurând, curăţară şi frecară zdravăn scândurile pe care şezuseră bolnavii. Apoi turnară peste tot oţet clocotot şi aşezară oamenii în alte locuri goale, ceva mai departe.

Asta nu ajută însă la nimic, căci blestemata de molimă, pe care Kunta auzise că toubobii o numeau „dizenterie", se tot răspândea. Curând începu şi el să se chircească de durerile ce-l secerau să dârdâie cuprins ba de fierbinţeală, ba de friguri, ca până la urmă să-şi simtă măruntaiele încleştându-se. Sfârtecat de durere, de parcă i s-ar fi scurs şi măruntaiele afară, Kunta se simţea gata să leşine. Printre ţipete, începu să spună şi vorbe pe care nici nu-i venea să-şi creadă urechilor că-i ieşiau din gură: „Omoro – Omar, cel de-al doilea calif, al treilea după Muhamad profetul! Kairaba – Kairaba, asta înseamnă pace!". Până la urmă, răguşi de-atâta strigăt şi abia se mai auzi printre suspinele celorlalţi. În două zile se îmbolnăviră toţi oamenii din cală.

Toubobilor le era greu să se ferească, ceea ce-i făcea să blesteme cu foc. Acum oamenii erau duşi zilnic pe punte, iar toubobii duceau jos găleţi de oţet în care clocoteau catran ca să curețe cala. Kunta şi ceilalţi abia mai puteau urca scara tambuchiului şi, odată ajunşi pe punte, se prăbuşeau pe jos şi nu după mult timp zăceau într-o baltă de sânge din rănile de pe spinare şi din măruntaie. Aerul curat parcă îi înviora tot trupul; la fel se întâmpla şi cu mirosul de oţet şi catran când se afla în cală, deşi acesta nu putea birui duhoarea.

În aiurările sale, Kunta o revăzu pe bunica Yaisa, întinsă-n pat, sprijinită-n cot, vorbindu-i pentru ultima oară; şi îşi aduse aminte de bătrâna Nyo Boto şi de poveştile cu crocodilul prins în capcană şi apoi slobozit de un băiat, pe care i le spunea pe când era numai un prunc din primul kafo. Plângând şi scoţând vorbe fără şir, ori de câte ori simţea că se apropie toubobul îşi încleşta pumnii şi lovea cu picioarele.

Curând nu mai putură merge de loc, şi toubobii fură nevoiţi să-i care ei pe punte ca să fie unşi cu alifia destul de nefolositoare a toubobului cărunt. Pe zi ce trecea mai murea câte unul şi era aruncat în apă; se prăpădiseră şi câteva femei, şi doi dintre cei patru copii, şi chiar unii toubobi. Mulţi dintre toubobii rămaşi în viaţă de-abia se mai târau de colo-colo, iar cel ce mânuia roata cea mare a pirogii stătea pe un hârdău, ca să nu i se împrăştie peste tot murdăria măruntaielor.

Zilele şi nopţile trecură-n grabă una după alta, până când, într-o zi, Kunta şi alţi câţiva care mai erau în stare să se caţăre pe scările tambuchiului şi să se târască pe punte fură uimiţi văzând că pe deasupra apei, cât cuprindeai cu ochii, plutea un covor auriu de iarbă de mare. Kunta bănuia că apa asta nu se putea întinde aşa, la nesfârşit, iar acum se părea că piroga cea uriaşă ajunsese la marginea pământului, dar lui nu-i mai păsa de nimic. Ceva din lăuntrul lui îi spunea că sfârşitul nu era departe; doar că nu-şi dădea seama în ce chip urma să moară.

Ca prin ceaţă, observă că pânzele cele mari atârnau vlăguite, nici o adiere de vânt nu le mai umfla ca mai înainte. Cocoţaţi sus, între stâlpi, toubobii tot trăgeau de încâlceala aia de frânghii, să mişte pânzele încoace şi-ncolo, doar, doar or putea să prindă vreo suflare de vânt. Alţi toubobi de pe punte le dădeau căldări de apă, pe care le azvârleau pe pânze. Şi totuşi piroga cea mare rămânea neclintită, legănându-se domol pe valuri.

Toubobii ajunseseră acum la marginea răbdării; toubobul cel cărunt răcnea tot mai des la tovarăşul lui brăzdat de cicatrici, care-i înjura şi-i bătea tot mai des pe cei mai mici decât el, iar aceştia, la rândul lor, se luau la harţă mult mai des decât până atunci. Pe cei înlănţuiţi, însă, nu-i mai bătea nimeni – doar aşa, din când în când – şi ajunseseră să stea pe punte cât era ziua de lungă; şi spre uimirea lui Kunta, li se dădea zilnic o cană plină cu apă.

Într-o dimineață, când fură scoşi afară, oamenii văzură sute de peşti zburători îngrămădiți pe punte. Femeile le povestiră în cântecele lor cum noaptea trecută toubobul aprinsese lumini ca să-i amăgească, iar ei zburaseră pe punte, încercând apoi în zadar să mai scape. Îi fierseseră cu porumb, şi gustul peştelui proaspăt îl învioră pe Kunta, care înghiți mâncarea cu oase cu tot.

Când toubobul cel mare îi presără praful gălbui pe spate, îi înfăşură şi umărul drept cu o legătură de pânză. Kunta îşi dădu seama că asta însemna că-i ieşise şi lui osul afară, aşa cum pățiseră atâția până atunci, mai ales cei mai slabi. Aşa legat, umărul îl durea şi mai tare şi nici n-ajunse bine înapoi în cală, că legătura i se înmuie de sânge şi căzu. Tot n-avea nici o importanță. Câteodată îşi retrăia în minte toate grozăviile prin care trecuse, gândindu-se cu mare silă la toubob; dar de cele mai multe ori zăcea în neştire în bezna aceea puturoasă, fără să-şi mai dea seama dacă mai trăia sau nu.

Îi auzea pe ceilalți strigând, implorându-l pe Allah să se îndure de ei, dar el nu mai ştia cine erau, şi dealtfel nici nu-i mai păsa de nimic. Cădea din când în când în câte un somn agitat, gemând şi învălmăşind în vise ogoarele din Juffure, crânguri verzi şi umbroase, peşti țâşnind pe fața lucioasă a bolongului, hălci grase de antilopă fripte pe jarul sclipitor, tigve aburinde de ceai îndulcit cu miere. Şi trezindu-se din nou la realitate, se pomenea azvârlind amenințări amare şi fără şir ori rugându-se, fără voia lui, să mai apuce să-i mai vadă încă o dată pe ai lui. Fiecare dintre ei – Omoro, Binta, Lamin, Suwadu, Madi – îi şedeau ca o piatră pe inimă. Îl ardea sufletul când se gândea cât de multă durere le adusese. Până la urmă reuşea să-şi mute gândurile în altă parte, dar ce folos? Îi veneau în minte tot felul de lucruri, cum ar fi fost toba ce-avea de gând să şi-o facă. Se şi vedea învățând să bată la tobă, în nopțile când păzea ogoarele de arahide, când nimeni n-ar fi putut auzi cum greşea. Dar asta îi amintea de ziua când se dusese să-şi taie lemnul pentru tobă, şi-atunci totul îl năpădea din nou.

Dintre oamenii rămaşi în viaţă, Kunta era printre cei foarte puţini care se mai putea da jos singur de pe scândurile pe care zăcea şi se târa sus pe punte. Dar apoi, picioarele-i slăbite începură să-i tremure şi să nu-l mai ţină, până când şi el trebui să fie târât în rând cu ceilalţi pe punte. Cu capul între genunchi, cu ochii lăcrimoşi şi lipiţi, şedea fără vlagă, gemând încet, până-i venea rândul la spălat. În locul periilor cu ţevi tari, toubobii foloseau acum bureţi săpuniţi, să nu le vatăme şi mai tare spinările mâncate de răni sângerânde. Şi totuşi, Kunta încă se ţinea ceva mai bine decât mulţi alţii, care nu făceau altceva decât să zacă într-o rână, părând că nici nu mai răsuflă.

Dintre toţi, singurii ceva mai sănătoşi erau copiii şi femeile care nu fuseseră înlănţuiţi jos în cală, în beznă şi duhoare, pradă păduchilor, ploşniţelor, şobolanilor şi molimei. Dintre femeile rămase în viaţă, cea mai vârstnică, Mbuto, o mandinka din satul Kerewan, cam de seama Bintei, îşi păstrase înfăţişarea trupeşă şi mândră pe care lipsa veşmintelor nu i-o putuse ştirbi. Nici chiar toubobii n-o putuseră împiedica să umble printre oamenii înlănţuiţi ce zăceau pe punte, spunându-le cuvinte de alinare şi frecându-le frunţile şi piepturile arse de fierbinţeală. Simţindu-i mângâierea mâinilor, Kunta o striga încet: „Mamă, măicuţa mea!“, iar altul, prea vlăguit ca să mai poată vorbi, abia îşi deschidea buzele, încercând să-i zâmbească.

Până la urmă, Kunta ajunse să nu mai poată să mănânce singur. Muşchii uscaţi nu-i mai puteau ridica mâna. Acum, de cele mai multe ori, li se dădea să mănânce pe punte şi, într-o zi, când Kunta abia mai atingea marginea blidului cu unghiile, toubobul cel brăzdat de cicatrice îl văzu şi-i strigă ceva altuia. Acesta îi vârî lui Kunta în gură o ţeavă goală şi începu să-i toarne mâncarea prin ea. Cât pe ce să verse totul, Kunta înghiţi cu greu şi-apoi abia mai putu să se-ntindă pe burtă.

Din ce în ce se făcea tot mai cald; până şi sus pe punte se sufocau şi asudau cu toţii de zăpuşeală. Totuşi, după încă vreo câteva zile, se simţi o adiere răcoroasă. Pânzele cele mari de pe stâlpi începură să se mişte din nou, fâlfâind cu putere în bătaia vântului. Şi din nou toubobii se căţărară ca maimuţele, iar piroga cea mare o porni spintecând apa şi lăsând dâre de spumă în urma ei.

A doua zi dimineaţă, mult mai devreme ca de obicei, o mulţime de toubobi coborâră în cală. Mişcându-se iute şi vorbind tare, mergeau grăbiţi printre rânduri, dezlegându-i pe captivi şi urcându-i cu grabă pe punte. Ieşind împleticindu-se prin tambuchi, în urma celor din faţa lui, Kunta clipi din ochi să se deprindă cu lumina zorilor şi apoi văzu toubobii, femeile şi copiii îngrămădiţi cu toţii la barele parapetului. Toubobii râdeau, strigau şi-şi agitau braţele. Kunta îşi aţinti privirile şi printre spinările rănite ale celorlalţi, se uită în zare.

Deşi învăluit în neguri, în depărtare, se vedea fără greş o bucată din binecuvântatul pământ al lui Allah. Deci, până la urmă, aveau şi toubobii ăştia o ţară a lor, tărâmul „toubabo doo" despre care îndepărtaţii strămoşi spuneau că se-ntindea din răsărit până la asfinţit. Kunta începu să tremure. Fruntea i se îmbrobonă de sudoare şi începu să-i lucească. Ajunseseră. Trăise s-o vadă şi pe asta. Lacrimi îi împăienjeniră imaginea ţărmului într-o ceaţă mohorâtă, unduitoare, căci Kunta ştia prea bine că, indiferent ce s-ar mai întâmpla acum, avea să fie şi mai rău.

CAPITOLUL 40

Reîntorşi în bezna din cală, prizonierii înlănţuiţi erau prea înspăimântaţi ca să mai scoată vreo vorbă. În tăcerea deplină, Kunta auzea trosnind pereţii vasului,

murmurul înăbuşit al mării şi tropăit de picioare deasupra capului, pe punte.

Dintr-o dată, un mandinka începu în gura mare să înalțe laude lui Allah şi curând i se alăturară şi ceilalți, încât se iscă un vacarm de rugăciuni, osanale, zăngănit de cătuşe izbite cu toată forța pe care bieții oameni şi-o mai puteau aduna. Zgomotul era atât de mare, încât nici nu auziră când se deschise capacul tambuchiului, dar lumina zilei îi izbi cu putere, amuțindu-i şi făcându-i să-şi întoarcă privirile într-acolo. Clipind din ochi, văzură ca prin ceață toubobii ce coborau cu flăcăruile lor şi pe dată începură să-i scoată pe punte, cu o grabă neobişnuită. Îşi puseră încă o dată în mişcare periile cu cozi lungi, neluând în seamă țipetele oamenilor, când le frecau spinările rănite, acoperite de cojile uscate de murdărie; apoi toubobul cel mare presără din nou pe răni prafurile lui galbene. Numai că, de data aceasta, acolo unde carnea era prea roasă, îi făcea semn tovarăşului său care, cu o perie mare şi lată, îi ungea cu o alifie neagră. Când lui Kunta îi atinse carnea vie de pe şezut, durerea fu atât de violentă, că se prăbuşi leşinat pe punte.

Şi cum zăcea aşa, întins, de parcă i-ar fi luat foc tot trupul, auzi cum oamenii se pornesc din nou să strige îngroziți şi, ridicându-şi cu greu capul, văzu câțiva toubobi pregătindu-i pe oameni – pentru ce altceva decât să-i mănânce? Câte doi toubobi îl îmbrânciră în genunchi pe primul captiv înlănțuit, apoi pe al doilea, iar un al treilea toubob le acoperea capul cu ceva ca o spumă albă şi apoi cu un fel de cuțit îngust, strălucitor, le jupuia părul, lăsându-le sângele să se prelingă pe chip.

Când îi veni rândul lui Kunta şi-l înşfăcară şi pe el, se porni să țipe şi să se zbată cu toată forța, până când un picior zdravăn în coaste îi tăie răsuflarea şi simți cum este acoperit cu spumă şi jupuit. Apoi oamenii fură unşi până le străluci tot trupul şi li se dădură nişte veşminte ciudate, ce-i acopereau de la brâu în jos, şi aveau două găuri prin care să-şi bage picioarele. Până la urmă, după ce

toubobul cel mare îi mai cercetă încă o dată, îi legară de barele parapetului, tocmai când soarele se-nălțase deasupra capului.

Kunta rămase încremenit. Îi trecu prin minte că, atunci când îi vor sfâşia carnea şi-i vor suge oasele, sufletul i se va înălța, în fine, la Allah. Tocmai se ruga în sinea lui, când strigătele toubobului celui cărunt şi ale ajutorului său mai înalt îl făcură să deschidă ochii şi îi văzu pe ceilalți tuobobi năpustindu-se în sus pe stâlpii cei mari. De data aceasta, pe când trăgeau de funii, opintirile lor se amestecau cu strigăte de emoție şi râsete. Şi într-o clipă, cele mai multe din marile pânze albe se dezumflară şi căzură pe jos.

Nările lui Kunta adulmecară în aer un miros nou, de fapt un amestec de miresme ciudate şi necunoscute. Apoi i se păru că distinge nişte sunete nemaiauzite. Dar, cum zăcea acolo pe punte, nu-şi putea da seama de unde veneau. Curând însă sunetele se înteţiră şi o dată cu ele şi gemetele înspăimântate ale captivilor. Şi cu cât zgomotele se auzeau mai limpede, cu atât creşteau şi rugile şi țipetele fără şir ale captivilor, până când, o briză uşoară aduse mirosul trupurilor unor alți toubobi, necunoscuți lor. Tocmai atunci piroga cea mare se izbi de ceva tare, clătinându-se cu putere, legănându-se încoace şi-ncolo, până când, pentru prima dată de la plecarea din Africa, cu patru luni şi jumătate în urmă, fu legată zdravăn la țărm cu frânghii, şi legănatul se domoli.

Captivii înlănțuiți înghețară de spaimă. Cu mâinile încleştate în jurul genunchilor, cu ochii strânşi, Kunta rămase ca paralizat. Înăbuşindu-se de valul greu de mirosuri, îşi ținu cât putu răsuflarea, dar când auzi ceva greu izbindu-se de punte, îşi întredeschise ploapele şi văzu doi toubobi înaintând pe o scândură mare, ținându-şi la nas câte o cârpă albă. Cu mişcări iuți se apropiară, dădură mâna cu toubobul cel mare, care zâmbea acum cu toată gura, părând vădit că dorea să le fie pe plac. Iar când ceilalți toubobi îi dezlegară pe

oameni, îndemnându-i cu strigăte să se ridice, Kunta în sinea lui începu să-i ceară îndurare şi iertare lui Allah. Cum oamenii nu voiau să dea drumul la cătuşe şi lanţuri, se porniră cu bicele asupra lor, mai întâi peste capete, apoi pe spinări. În acel moment, urlând de durere, lăsară lanţurile şi se căzniră să se ridice în picioare.

Pe ţărm, peste parapetul pirogei celei mari, Kunta văzu mişunând o mulţime de toubobi. Captivii fură orânduiţi într-un şir şi, cu lovituri de bici, îi mânară peste parapet, de unde coborâră pe scândura înclinată până jos la mulţimea care-i aştepta. Atingând pământul toubobului, lui Kunta i se înmuiară picioarele, dar alţi toubobi cu bicele ridicate îi îmboldiră să meargă mai departe pe lângă gloata zgomotoasă, a cărei duhoare îl izbea ca un pumn peste faţă. Când unul dintre captivi se azvârli la pământ înălţând rugi lui Allah, îl trase după sine şi pe cel din faţă şi din spatele lui, de care era legat. Bicele îi făcură însă să se ridice imediat, iar mulţimea de toubobi striga aţâţată.

Pe Kunta îl năpădi o dorinţă sălbatică s-o ia la fugă şi să scape, dar biciul îl făcu să ţină pasul cu cei din şirul lui. Abia târându-şi picioarele, trecură pe lângă toubobi cocoţaţi în nişte lăzi nemaivăzute, cu două sau patru roţi, trase de nişte animale mari ce semănau cu catârii; apoi văzură o îngrămădeală de toubobi ce mişunau de colo-colo printr-un fel de piaţă, printre grămezi pestriţe de fructe şi legume. Unii toubobi mai frumos înveşmântaţi îi priveau cu mare silă, în timp ce alţii, mai zdrenţăroşi, îi arătau cu degetul şi-i huiduiau veseli. Printre aceştia din urmă văzu şi o femeie, cu părul drept şi rar de culoarea paiului. Judecând după cum se înfierbântaseră toubobii de pe piroga cea mare după negrese, Kunta rămase uimit să vadă că aveau şi ei femeile lor; dar uitându-se mai bine, îşi dădu seama de ce preferau ei femeile negre.

Aruncându-şi privirile într-o parte, văzu o altă grămadă de toubobi ţipând agitaţi în jurul a doi cocoşi ce se luptau înfuriaţi. Nu trecură bine de zarva asta, că dădură de alţii

care săreau încoace şi-ncolo, ferindu-se de trei copii de toubobi ce goneau după un porc împuţit, care guiţa din toate puterile şi care părea că luceşte de grăsime. Lui Kunta nu-i venea să-şi creadă ochilor.

Kunta încremeni ca lovit de trăsnet când văzu doi negri, care fuseseră cu ei pe vas – un mandinka şi un serer, putea să bage mâna în foc că erau din triburile astea. Îşi suci capul şi-i privi mut de uimire cum mergeau supuşi în urma unui toubob. Deci, până la urmă, nu erau singuri pe tărâmul ăsta cumplit! Iar dacă oamenii aceia au fost lăsaţi în viaţă, poate că vor fi şi ei cruţaţi, să nu ajungă să fie fripţi pe jeratec. Lui Kunta îi venea să se repeadă la ei să-i strângă în braţe, dar le citi teama de pe chipurile stinse şi din ochii plecaţi în jos. Le adulmecă apoi mirosul: într-adevăr se întâmplase ceva cu ei. Mintea începu să i se înceţoşeze de mânie; cum puteau ei oare să meargă atât de smeriţi în urma unor toubobi care nici măcar nu-i luau în seamă şi nici nu aveau vreo armă la ei, în loc să fugă sau să încerce să-i ucidă?

Dar dintr-o dată se trezi în faţa unei case mari, pătrate, cu uşa larg deschisă, făcută din cărămizi lunguieţe de lut ars, cu drugi de fier înfipţi în nişte găuri mari de pe pereţi. Toubobii ce-o păzeau îi împoldiră cu bicele să intre pe uşă într-o încăpere mare. Tălpile goale ale lui Kunta simţiră pământul rece de pe jos. La lumina tulbure ce venea printre drugii deschizăturilor din pereţi, clipind din ochi să-şi limpezească privirile, Kunta văzu încă cinci negri înghesuiţi lângă un perete. Aceştia nici măcar nu-şi ridicară capetele când toubobii le puseră, lui Kunta şi celorlalţi captivi, cătuşe grele de fier, legate de perete cu lanţuri scurte.

Kunta se ghemui şi el pe jos, ca şi ceilalţi, cu bărbia sprijinită pe genunchii strânşi la piept, cu mintea tulburată de tot ceea ce văzuse, auzise şi mirosise de când coborâse de pe piroga cea mare. După un timp, intră un alt negru, care, fără să le arunce vreo privire, lăsă în dreptul fiecăruia câte un blid cu apă şi altul cu mâncare şi apoi

plecă în grabă. Lui Kunta nu-i era foame, dar îşi simţea gâtul atât de uscat, încât nu se putu stăpâni să nu soarbă câteva guri de apă; dar apa avea un gust rău. Printr-una din deschizăturile cu drugi văzu, fără să-i mai pese, cum amurgul se stinge încet şi cerul se întunecă.

Cu cât stăteau mai mult acolo, cu atât mai mare era groaza nedesluşită ce-l cuprindea pe Kunta. Parcă tot mai bine fusese în cala întunecată a vasului, unde ajunsese să se aştepte dinainte la tot ce urma să se întâmple. De câte ori, în cursul nopţii, intra vreun toubob, se pitula îngrozit; mirosul ăstora era ciudat şi puternic. Dar, aşa cum se învăţase cu strigătele, gemetele, rugile, blestemele şi cu zăngănitul de lanţuri, se deprinsese şi cu tot felul de duhori: sudoare, urină, trupuri murdare, excremente.

Dar, deodată toate zgomotele amuţiră când intră un toubob cu o flăcăruie gălbuie ca cele pe care le văzuse în piroga cea mare; în urma lui venea altul, ce croia nemilos cu biciul un negru ce striga cît putea ceva ce părea a fi graiul toubobilor. După ce-l legară şi pe acesta în lanţuri, cei doi toubobi plecară. Kunta şi tovarăşii lui nici măcar nu se clintiră, în timp ce noul venit gemea de durere, de ţi se rupea inima.

Simţind că se crăpa de ziuă, lui Kunta îi veni în minte vocea gravă şi ascuţită a kintangului, la fel de limpede ca-n vremea ritualurilor de iniţiere: „Cel înţelept să ia seama şi să înveţe de la animale". Kunta fu atât de surprins, că se aşeză în capul oaselor. Nu era oare, în fine, un semn de la Allah? Dar cum venea asta, să înveţe de la animale, aici, în locul acesta? Ce altceva era el acum, decât un animal în capcană? Începură să i se perinde prin minte toate animalele câte le văzuse în capcane. Numai că unele reuşesc să scape uneori înainte de a fi ucise. Va putea face şi el ca ele? Până la urmă găsi răspunsul. Animalele pe care le văzuse scăpând din capcane nu alergaseră înnebunite de colo-colo până să se istovească, ba dimpotrivă aşteptaseră liniştite,

cruțându-şi forțele, să vină vânătorii; şi-atunci, prinzând vreo slăbiciune de-a lor, se avântau într-un atac disperat, ori, şi mai bine, într-un avânt spre libertate.

Kunta se simți mult mai înviorat. Era primul lui gând bun, prima speranță de când uneltise pe vas împreună cu ceilalți să-i omoare pe toubobi. Singurul gând de care se agăța acum era să scape mai repede. Trebuia să le dea toubobilor impresia că este înfrânt, să nu se mai înfurie sau să se împotrivească; trebuia să se prefacă acum că pierduse orice nădejde.

Dar dacă ar fi izbutit să scape, unde s-ar fi dus? Şi unde s-ar fi putut ascunde în ținutul ăsta necunoscut? Împrejurimile satului său le cunoştea ca pe propria-i colibă, dar aici? Nu ştia nici măcar dacă toubobii aveau păduri, şi dacă le aveau, ar fi putut găsi în ele semnele de care se poate sluji orice vânător? Aşa că se hotărî să nu se mai gândească la toate astea, căci se vor rezolva după împrejurări, când se vor ivi.

Kunta ațipi, în sfârşit, după ce primele raze de lumină se strecurară printre drugii ferestrelor; dar nici n-apucă să închidă ochii, că fu trezit de negrul acela ciudat, care le aducea apă şi mâncare. Foamea îi sfâşia stomacul, dar mâncarea mirosea atât de rău, că nu se putea atinge de ea. Încercă să-şi înghită saliva din gură, dar gâtul îl durea prea tare.

Cu greu se strădui să se uite la cei cu care venise în piroga cea mare: închişi în sine, păreau cu toții că nici nu mai văd, nici nu mai aud. Îşi întoarse apoi privirile spre cei cinci pe care-i găsiseră în încăpere. Aceştia purtau nişte veşminte de toubobi zdrențuite. Doi dintre ei aveau pielea de culoare mai deschisă – sasso-borro – ceea ce însemna, după cum ştia de la cei mai vârstnici din satul lui, că se născuseră din împreunarea toubobilor cu femeile negre. Îl privi apoi şi pe cel adus în timpul nopții: stătea prăbuşit pe burtă, cu părul şi hainele de toubob de pe el

năclăite de sânge, iar un braț îi atârna răsucit într-un fel care-i dădu lui Kunta de înțeles că era rupt.

Mai trecu o vreme şi adormi din nou. Ceva mai târziu, însă, fu iar trezit de cel ce aducea mâncarea, un fel de terci fierbinte, care mirosea şi mai rău decât ceea ce primise mai înainte. Închise ochii să nu-l mai vadă, dar cum aproape toți ceilalți tovarăşi ai lui înşfăcaseră blidul şi începuseră să înfulece în grabă, îşi închipui că, la urma urmelor, s-ar putea să nu fie chiar atât de rău. Şi dacă urma să scape vreodată din locul ăsta, se gândi el, atunci avea nevoie de putere. Aşa că se strădui să mănânce măcar puțin. Apucând blidul, îl duse la gură şi începu să înghită încetul cu încetul până când termină tot terciul. Scârbit, azvârli blidul de pământ şi i se făcu greață, dar se ținu cât putu să nu verse, căci dacă avea de gând să rămână în viață trebuia să se hrănească.

De-atunci, de trei ori pe zi, Kunta se străduia să mănânce mâncarea aceea scârboasă. Negrul care le-o aducea mai venea încă o dată pe zi, cu o găleată, o lopată şi un făraş să facă curățenie. Într-o după-amiază, mai apărură doi toubobi care unseră rănile cele mai adânci ale captivilor cu alifia aceea neagră şi usturoasă, iar pe rănile mai mici presărară prafuri galbene. Lui Kunta îi fu ruşine de slăbiciunea lui, când se zvârcoli şi gemu de durere la fel cu ceilalți.

Prin ferestrele zăbrelite, Kunta numărase şase zile şi cinci nopți. În primele patru nopți, auzise răzbătând slab de undeva, de aproape, strigătele femeilor, pe care le recunoscu a fi cele din piroga lor. El şi tovarăşii lui erau condamnați să stea acolo, copleşiți de ruşinea de a nu se putea apăra nici pe ei, nici pe femeile de-un neam cu ei. Dar cea de-a cincea noapte fu şi mai groaznică, căci femeile nu se mai auziră de loc. Oare ce li se putuse întâmpla, mai cumplit decât până acum?

Pe urmă, aproape în fiecare zi începură să fie aduşi câte unul sau doi negri din aceia ciudaţi, cu veşminte de toubob, şi-i înlănţuiau şi pe ei în încăpere. Sprijiniţi de perete ori ghemuiţi pe jos, cu trupul însemnat de lovituri recente, păreau că n-au habar unde se află şi că nici nu le pasă ce-o să li se mai întâmple. Apoi, de obicei după vreo zi-două, apărea în încăpere câte un toubob mai mare, ţinându-şi câte o cârpă la nas, şi întotdeauna câte unul din captivii sosiţi de curând se pornea să răcnească îngrozit, în timp ce toubobul îl izbea cu piciorul şi striga la el, iar negrul cu pricina era luat de acolo.

De fiecare dată, după ce simţea că mâncarea i se aşezase în stomac, Kunta se străduia să nu se mai gândească la nimic, căznindu-se să adoarmă. Până şi cele mai scurte momente de somn erau binevenite, căci doar atunci se mai risipea groaza fără de sfârşit, izvorâtă nu se ştie din ce pricină, dar asta era vrerea lui Allah. Dar când nu-i venea somnul, cum se întâmpla adesea, încerca să-şi abată gândurile de la ai săi şi de la satul lui, căci ori de câte ori îi veneau în minte, îl îneca plânsul.

CAPITOLUL 41

În cea de-a şaptea dimineaţă, se iviră doi toubobi cu braţele pline de haine. Captivii îngroziţi fură descătuşaţi pe rând şi li se arătă cum să le îmbrace. De îndată ce le puseră pe ei, rănile ce păreau să se tămăduiască începură să-i mănânce.

Nu după mult timp, de afară străbătu zvon de glasuri, ce răsuna din ce în ce mai tare. Nu departe de fereastra zăbrelită se adunau o grămadă de toubobi, vorbind şi râzând. Înveşmântaţi în hainele de toubob, Kunta şi ceilalţi rămaseră cuprinşi de groază, aşteptându-se să se întâmple orice.

Când se reîntoarseră cei doi toubobi, dezlegară iute pe trei dintre cei cinci negri ce fuseseră de la început în încăpere şi-i scoaseră afară. Aceştia se purtau de parcă păţiseră aşa ceva de mai multe ori şi părea să nu le pese. Apoi, într-o clipă, zarva toubobilor de afară se mai domoli, până amuţi de tot, iar un toubob se porni să strige ceva. Căznindu-se în zadar să prindă ceea ce spunea, Kunta asculta fără să priceapă ţipetele lui ciudate:

– Uitaţi-vă ce soi bun! Are o mie de suflete-n el, băiatul ăsta!

Şi, din când în când, alţi toubobi se amestecau în vorbă strigând:

– Trei sute cinzeci!

– Patru sute!

– Cinci!

Dar primul toubob nu se lăsa convins:

– Cine dă şase? Ia priviţi-l! Munceşte ca un catâr!

Cu sufletul la gură şi faţa scăldată de sudoare, Kunta tremura de groază. Când primii doi toubobi intrară din nou împreună cu alţi doi, înlemni. Toubobii cei noi se aşezară-n pragul uşii, ţinând bâte scurte într-o mână şi-n cealaltă câte un fier mic. Ceilalţi doi o porniră pe lângă zidul unde se afla Kunta şi începură să le dezlege cătuşele de fier. Iar dacă vreunul din captivi dădea să strige ori să se zbată, era plesnit cu o curea scurtă şi lată de piele. Cu toate acestea, când simţi că pun mâna pe el, Kunta sări în picioare, mârâind de furie şi groază. Îi dădură însă una drept în moalele capului, de-i păru că-i crapă ţeasta, şi apoi nu mai simţi decât că este tras de lanţ. Când mintea i se mai limpezi, văzu că era în fruntea unui şir de oameni legaţi cu lanţuri, mânaţi afară, la lumina zilei.

– Ia uitaţi-i! Chiar acum au coborât din copaci!

Cel ce striga era cocoţat pe o platformă de lemn nu prea înaltă, iar în faţa lui se îngrămădeau sute de toubobi, ce căscau gura ori dădeau din mâini. Kunta fu izbit de mirosul lor greu. Printre toubobi văzu şi câţiva negri, dar

pe chipurile lor nu se putea citi nimic. Doi dintre aceştia ţineau de lanţ pe unii dintre captivii ce fuseseră tocmai scoşi din încăperea zăbrelită. Toubobul care striga o porni apoi cu paşi mari spre şirul lui Kunta, măsurându-i pe fiecare cu privirea din cap până-n picioare. Făcu din nou calea întoarsă, împungându-le pieptul sau pântecele cu vârful biciului, slobozind în tot acest timp ţipete neînţelese:

– Iuţi ca maimuţele! Pot fi deprinşi cu orice!

Apoi, ajungând din nou la capătul şirului, îl îmbrânci pe Kunta sus pe platformă. Tremurând din toate mădularele, Kunta nu se clinti, de parcă l-ar fi părăsit toate simţurile. Când şfichiul biciului îl croi peste rănile abia închise, înnebunit de durere, Kunta porni înainte împleticindu-se, iar toubobul îi agăţă capătul liber al lanţului într-un cârlig de fier.

– Marfă aleasă – tânăr şi zdravăn! strigă toubobul.

Kunta era prea înnebunit de frică ca să mai bage de seamă că mulţimea se apropia acum mai tare de el. Apoi, cu beţe scurte sau cu vârful bicelor, începură să-i desfacă buzele strânse ca să-i vadă dinţii încleştaţi, iar cu mâinile îi pipăiră cu de-amănuntul trupul întreg: subsuorile, spatele, pieptul şi pântecele. Apoi unii dintre cei ce-l cercetaseră pe Kunta veniră mai în faţă şi se porniră să strige:

– Trei sute de dolari... trei sute cincizeci!

Dar toubobul de pe platformă râdea batjocoritor.

– Cinci sute... şase!

Apoi începu să răcnească supărat:

– Ăsta-i un negru pe cinste! Am auzit eu bine? Şapte sute cincizeci?

– Şapte sute cincizeci! se auzi atunci o voce.

El repetă strigătul ăsta de mai multe ori, iar apoi se porni să răcnească în acelaşi fel, dar „opt" de data aceasta, până când cineva din mulţime îi răspunse. Nu

apucă însă să mai deschidă gura, că altcineva țipă: Opt sute cincizeci".

Nimeni nu mai zise nimic. Toubobul de pe platformă desfăcu lanțul lui Kunta și-l întinse unui om ce se ivise din mulțime. Kunta simți că atunci era momentul s-o ia la fugă, dar își dădu seama că n-avea nici un rost, căci nici nu-și mai putea mișca picioarele.

În urma toubobului ce-l ținea de lanț, Kunta văzu un negru, cu trăsăturile celor din tribul wolof. Privindu-l cu ochi rugători, Kunta bolborosi:

– Frate, și tu ai venit din țara mea...

Dar negrul se făcu că nici nu-l vede și-ncepu să smucească de lanț atât de tare, încât Kunta fu cât pe ce să cadă. O porniră prin mulțime. Unii toubobi mai tineri râdeau, îl luau în zeflemea și-l împungeau cu bețe când treceau pe lângă ei, dar până la urmă scăpară de ei și negrul se opri în dreptul unei lăzi mari înălțate pe patru roți, lângă care se afla unul dintre animalele alea uriașe, asemeni catârilor, pe care le văzuse când coborâse de pe vas.

Mormăind supărat, negrul îl apucă pe Kunta de mijloc și-l azvârli peste marginea lăzii, unde căzu grămadă, auzind cum i se leagă lanțul de ceva sub o ridicătură de la capătul lăzii, din spatele animalului. Kunta zăcea acum lângă doi saci mari, plini cu ceva ce mirosea a grăunțe. Își strângea cu putere ochii – de parcă ar fi vrut să nu mai vadă niciodată pe nimeni, mai cu seamă pe nemernicul de trădător negru.

După un timp ce-i păru nesfârșit, Kunta simți după miros că toubobul se întoarse; spuse ceva și apoi se urcă împreună cu negrul pe ridicătura din față, care scârțâi sub greutatea lor. Negrul scoase un sunet și lovi cu un fel de cureluşă din piele spinarea animalului, care o luă la goană, trăgând după el lada ce-l urma rostogolindu-se pe roți.

Kunta îşi ridică încet capul să vadă spinările celor doi. Toubobul stătea ţanţoş la un capăt al stinghiei, iar negrul se ghemuise la celălalt. Şedeau amândoi aşa, privind înainte, de parcă nu şi-ar fi dat seama că împărţeau acelaşi loc. Lanţul părea legat zdravăn undeva, în umbră, sub stinghie. Aşa că nu era încă momentul să sară.

Deşi mirosul grăunţelor din saci era destul de puternic, îl simţea totuşi şi pe cel al toubobului şi al vizitiului negru, şi mai apoi adulmecă şi alţi negri, pe undeva, prin apropiere. Fără să facă vreun zgomot, Kunta încercă să-şi ridice puţin trupul care-l durea peste tot, dar îi fu teamă să-şi ridice capul peste marginea lăzii, aşa că nu putu să-i vadă.

Pe când se aşeza la loc, toubobul întoarse capul şi privirile li se încrucişară. Kunta îngheţă de frică, dar toubobul nu dădu semn că-l băgase în seamă şi se-ntoarse la loc. Încurajat de nepăsarea toubobului, Kunta se ridică din nou – de data asta ceva mai mult – şi auzi din depărtare un cântec din ce în ce mai clar. Nu cu mult în faţa lor, văzu un toubob aşezat pe spinarea unui animal, la fel cu cel ce trăgea lada rostogolitoare. Toubobul acesta ţinea un bici răsucit în mână, iar de gâtul animalului atârna un lanţ legat de cătuşele a peste douăzeci de negri, dintre care unii mai deschişi la culoare, care mergeau înşiraţi înaintea lui.

Kunta clipi, forţându-şi ochii să vadă mai bine. În afară de două femei îmbrăcate din cap până-n picioare, bărbaţii erau cu toţii goi până la brâu, şi îngânau cântece nespus de triste. Îşi încordă auzul să prindă vreun cuvânt, dar nu pricepu o iotă. Când lada rostogolitoare trecu încet pe lângă ei, nici negrii şi nici toubobul nu se învredniciră să le arunce decât o privire fugară, deşi erau atât de aproape că se puteau atinge. Kunta văzu că spinările celor mai mulţi dintre ei erau brăzdate de urme mari de bici, unele proaspete. Îşi dădu seama că erau fulani, yoruba, mauritani, wolofi, mandinka.

În urma negrilor, se întindeau ogoare nesfârşite, împestriţate cu tot felul de plante. Lângă drum văzu un ogor însămânţat cu ceea ce recunoscu a fi porumb.

Curând după aceea, toubobul se aplecă, scoase dintr-o traistă de dedesubt nişte pâine şi un fel de carne, rupse câte o bucată din fiecare şi le aşeză pe stinghie între el şi negru care, dându-şi pălăria pe ceafă, începu să mănânce. După câtevanăpustească clipe, negrul se întoarse, se uită lung la Kunta care-i pândea încordat, şi-i întinse un colţuc de pâine. Kunta îi adulmecă mirosul şi îi lăsă gura apă, dar îşi întoarse capul într-o parte. Negrul dădu din umeri şi muşcă din pâine.

Cam pe la asfinţit, lada lor trecu pe lângă una la fel, venind din partea cealaltă; era mânată de un toubob şi avea în ea trei prunci negri din primul kafo. În urma ei se târau în lanţuri şapte negri, patru bărbaţi în zdrenţe şi trei femei înveşmântate în rochii ponosite. Kunta se miră de ce nu cântau şi ei ca ceilalţi, dar trecând în goană pe lângă ei le văzu chipurile disperate.

Pe măsură ce se însera, lilieci mici şi negri începură să ţipe şi să se năpustească de colo-colo, la fel ca în Africa. Kunta îl auzi pe toubob spunându-i ceva negrului şi după un timp lada o luă într-o parte pe un drumeag. Kunta se ridică în capul oaselor şi curând văzu în depărtare, printre copaci, o casă mare, albă; stomacul i se strânse de teamă: Oare ce-o să se mai întâmple acum? Se lăsă la loc în ladă, întinzându-se de parcă ar fi fost mort.

CAPITOLUL 42

Pe când lada rostogolitoare se apropia de casa cea albă, Kunta începu să simtă mirosul şi-apoi zgomotele unor negri, ceva mai mulţi de data aceasta. Ridicându-se în coate, abia putu distinge în lumina tulbure a amurgului trei oameni ce se apropiau de căruţă. Cel mai înalt dintre

ei ţinea în mână una dintre flăcăruile acelea cu care Kunta se deprinsese încă de pe vas, când toubobii coborau în cală; numai că aceasta era înconjurată cu ceva lucios, prin care se vedea, dar nu era fier. Aşa ceva nici că se mai pomenise; părea tare, şi totuşi privirea străbătea prin ea, ca prin nimic. N-apucă însă s-o cerceteze mai îndeaproape, căci cei trei negri se dădură iute în lături, când un alt toubob trecu pe lângă ei îndreptându-se spre lada ce se opri în dreptul lui. Cei doi toubobi se salutară, apoi unul dintre negri ridică flăcăruia, să-i lumineze calea celui ce cobora din căruţă. Cei doi toubobi îşi strânseră mâinile bucuroşi, iar apoi o porniră împreună spre casă.

În inima lui Kunta încolţi o speranţă. Oare negrii aceştia nu îi vor da drumul? Dar de îndată ce flăcăruia le lumină chipurile, gândul i se spulberă, căci râdeau de el. Ce fel de negri or fi şi ăştia care îşi dispreţuiesc propriul lor sânge şi trudesc pentru toubob ca nişte capre? De unde-or fi venit oare? Semănau cu africanii, dar cu siguranţă că nu erau din Africa.

Apoi cel ce mâna lada rostogolitoare îşi plesni limba-n gură cu zgomot şi şfichiui animalul cu biciul, iar lada o porni înainte. Ceilalţi negri care mai râdeau încă se luară după ea, până se opri din nou. Vizitiul se dădu jos, se duse-n spate şi, la lumina flăcăruii, trase puternic de lanţul lui Kunta, scoţând sunete ameninţătoare pe când îl dezlega; apoi îi făcu semn lui Kunta să se dea jos.

Kunta abia se ţinu să nu se repeadă la beregatele celor patru negri. N-ar fi avut însă nici o şansă; o să-şi încerce norocul mai târziu. Căznindu-se să se ridice în genunchi şi să se târască spre margine, îşi simţi trupul sfâşiat de durere. Cum nu făcuse ce i se arătase, doi dintre negri îl înşfăcară şi-l azvârliră jos, trântindu-l de pământ. Iar vizitiul îi prinse capătul liber al lanţului de un stâlp gros.

Pe când zăcea acolo, copleşit de durere, teamă şi ură, un negru îi puse în faţă două blide de fier. La lumina

flăcăruii, Kunta văzu că unul era aproape plin cu apă, iar în celălalt se afla nişte mâncare ce mirosea şi arăta foarte ciudat. Cu toate că îi lăsă gura apă, nici măcar nu se apropie de blide. Negrii de lângă el se porniră pe râs.

Ţinând flăcăruia în sus, vizitiul se îndreptă spre stâlpul cel gros şi izbi cu toată puterea lanţul legat de el, arătându-i lui Kunta că n-avea cum să-l rupă. Apoi îi arătă cu piciorul apa şi mâncarea, scoţând din nou sunete ameninţătoare, şi se îndepărtă împreună cu ceilalţi negri care mai râdeau încă.

Kunta rămase acolo pe jos, în întuneric, aşteptând să-i cuprindă somnul pe toţi ceilalţi. Se şi închipuia trăgând şi zgâlţâind disperat lanţul cu toată forţa, până când ar fi reuşit să-l rupă, ca să poată fugi... Tocmai atunci simţi mirosul unui câine ce se apropia de el şi-l auzi adulmecând. Avu la început senzaţia că nu-i putea face nici un rău. Dar când se apropie, îl auzi lipăind în blidul lui de mâncare. Deşi el tot nu s-ar fi atins de ea, Kunta sări în sus înfuriat, mârâind ca un leopard. Câinele o luă la fugă, lătrând. Într-o clipă se auzi o uşă scârţâind în apropiere şi cineva se apropie în goană cu o flăcăruie. Era vizitiul. Kunta îl privi clocotind de furie cum îi cerceta partea lanţului legată de stâlp şi cea legată de cătuşa de la picior. La lumina palidă a flăcăruii, Kunta desluşi mulţumirea de pe chipul vizitiului când văzu blidul gol. Mormăind răguşit, acesta se întoarse în colibă, lăsându-l în beznă pe Kunta, care grozav ar mai fi vrut să sugrume câinele.

După o vreme, Kunta bâjbâi după blidul cu apă şi sorbi un pic, dar asta nu-l învioră de loc; de fapt i se scursese toată vlaga din trup, de parcă ar fi fost o tigvă goală. Lăsându-se păgubaş să mai rupă lanţul – acum tot nu mai avea nici un rost – gândi că Allah îşi întorsese faţa de la el. Dar de ce oare? Ce faptă atât de groaznică săvârşise el în viaţa lui? Încerca să-şi aducă aminte tot ceea ce făcuse vreodată, bun sau rău, până în dimineaţa când pornise să-şi cioplească lemnul pentru tobă şi când auzi-

se, mult prea târziu, trosnetul ramurii. Şi-atunci îşi dădu seama că, ori de câte ori fusese pedepsit pentru ceva în viaţa lui, se întâmplase din pricina neatenţiei şi nepăsării.

Kunta asculta greierii şi fâlfâitul moale al păsărilor de noapte, lătratul îndepărtat al câinilor, chiţăitul speriat al unui şoarece, urmat de trosnetul oaselor sale între fălcile unui animal ce-l devora. Din când în când, îi venea s-o ia la fugă, dar îşi dădea seama că, chiar dacă ar fi fost în stare să-şi rupă lanţul, zăngănitul ar fi trezit de îndată pe careva din colibele din apropiere.

Stătu aşa – fără să adoarmă – până se crăpă de ziuă. Apoi, căznindu-se să se ridice în genunchi, atât cât îl ajutară mădularele vătămate, începu să îşi facă rugăciunea *suba.* Totuşi, când dădu să-şi plece fruntea la pământ, îşi pierdu echilibrul şi căzu grămadă într-o parte, slăbiciune care-l înfurie şi mai tare.

Când începu să se lumineze, Kunta întinse din nou mâna după blidul cu apă şi bău ce mai era în el. Nici nu apucase să înghită bine, când nişte paşi ce se apropiau îl vestiră de apariţia celor patru negri. Îl ridicară pe Kunta la iuţeală şi-l azvârliră din nou în lada rostogolitoare, pe care o duseră până-n faţa casei, unde toubobul îi aştepta să se urce şi el. Şi până să se dumirească, se trezi din nou pe drumul cel mare îndreptându-se în aceeaşi direcţie ca în ziua trecută.

Kunta rămase un timp nemişcat, privindu-şi lanţul ce zăngănea pe fundul lăzii şi locul de sub banchetă, unde era legat. Apoi îşi îndreptă privirile pline de ură spre spinarea toubobului şi a negrului din faţă. Tare ar mai fi vrut să le facă de petrecanie! Dar îşi aminti că, dacă dorea să rămână în viaţă, aşa cum rămăsese şi până acum, trebuia să-şi stăvilească pornirile, să înveţe să aştepte, să nu-şi risipească forţele până va prinde momentul potrivit.

Când soarele se ridicase cam de-o suliţă pe cer, Kunta auzi un sunet pe care-l recunoscu a fi bătaia fierarului pe nicovală; din goana lăzii rostogolitoare îl învălui mirosul

unui fum cenuşiu, ridicat din nişte tufişuri uscate cărora li se dăduse foc. Kunta se întrebă dacă şi toubobul îşi îngrăşa oare tot aşa pământul pentru recolta următoare, cum făceau şi la Juffure. Apoi, ceva mai departe lângă drum, văzu o colibă mică, pătrată. Părea făcută din buşteni, iar un toubob trudea din greu în urma unui bou, într-un fel de luminiş întins. Toubobul apăsa cu toată forța pe mânerele încovoiate ale unui lucru tras de bou, cu care scurma pământul. Când se apropiară mai bine, Kunta mai văzu încă doi toubobi, slabi şi palizi, întinşi într-o rână sub un copac, iar în jurul lor râmau trei porci la fel de slăbănogi, şi printre ei alergau câțiva pui. În pragul colibei se ivi o femeie cu părul roşu. Din spatele ei dădură năvală trei copii de toubob ce strigau făcând semne cu mâna spre lada răstogolitoare. Dând cu ochii de Kunta se porniră pe râs, arătându-l cu degetul. El îi privi atât de mirat, de parcă-ar fi fost pui de hienă. Se ținură o vreme în fugă după căruță, apoi se-ntoarseră. Iar lui Kunta îi trecu prin minte că de fapt văzuse cu ochii lui o familie adevărată de toubobi.

Ceva mai ferite din drum, Kunta văzu două case albe de toubob la fel cu cea la care se opriseră cu o noapte în urmă. Erau înalte cam cât două case la un loc şi fiecare avea în față un rând de trei sau patru stâlpi, cam de grosimea unui pom; în preajma lor se-nşiruiau colibe mici şi întunecate, în care Kunta bănui că locuiau negrii; de jur împrejur se-ntindeau câmpuri nesfârşite, împestrițate ici şi colo cu smocuri albe de bumbac, de curând cules.

Pe undeva, între cele două case, lada rostogolitoare ajunse din urmă doi oaméni tare ciudați ce mergeau pe marginea drumului. La început Kunta crezu că erau şi ei tot negri, dar când se apropie mai tare de ei, văzu că pielea lor era brun-roşcată şi că aveau părul lung, legat pe spate, ca o frânghie. Mergeau cu paşi iuți şi uşori, încălțați cu pantofi şi înveşmântați cu haine ce păreau a fi făcute din piele, iar pe umăr aveau arcuri cu săgeți. Nu

păreau a fi toubobi, dar nici africani; până şi mirosul lor era altul. Ce fel de oameni or fi fost?

Soarele începu să coboare spre asfinţit, şi atunci Kunta îşi întoarse faţa spre răsărit; când termină de spus în gând rugăciunea către Allah, începuse să amurgească. După ce două zile la rând refuzase orice mâncare ce i se dăduse, se simţea atât de slăbit că nu mai putea face altceva decât să zacă pe fundul lăzii, fără să-i mai pese de ce se întâmpla în jur.

Când ceva mai târziu se opriră, Kunta îşi adună totuşi forţele să se ridice şi să privească. Dându-se jos, vizitiul atârnă într-o parte a lăzii una din flăcăruile acelea, ca apoi să se suie la loc şi s-o pornească din nou la drum. Mai trecu o vreme, şi toubobul spuse câteva vorbe iar negrul îi răspunse; îi auzea vorbind pentru prima dată în ziua aceea de când porniseră. Lada se opri din nou, vizitiul coborî şi-i aruncă lui Kunta un fel de pătură, dar el nici n-o luă în seamă. Suindu-se la loc, atât vizitiul cât şi toubobul îşi puseră şi ei câte o pătură pe spate şi o porniră din nou.

Deşi în curând începu să dârdâie de frig, Kunta nu întinse mâna să-şi tragă pătura pe el, numai aşa, ca să le facă lor în necaz.

„De acoperit, văd că mă acoperă", gândi el, „dar tot în lanţuri mă ţin; şi propriii mei fraţi nu numai că stau nepăsători văzând una ca asta, dar şi îndeplinesc poruncile blestemate ale toubobului".

Singurul lucru pe care-l avea în minte era să scape cu orice preţ din locul ăsta îngrozitor – ori cel puţin să moară încercând. Nu mai îndrăznea nici măcar să viseze că îşi va revedea vreodată satul, dar dacă s-ar fi întâmplat una ca asta, atunci întreaga Gambie ar fi aflat cum arată cu adevărat pământul toubobului.

Kunta îngheţase aproape de frig, când lada rostogolitoare o coti brusc pe un drumeag cu hârtoape. Se strădui din nou să-şi ridice trupul ce-l durea ca o rană, şi-şi încordă privirile să desluşească ceva în întuneric – nu

departe se profila albeața fantomatică a unei alte case dintr-acelea mari. Ca şi-n noaptea trecută, în timp ce trăgeau în fața casei, simți că-l năpădeşte teama de ceea ce urma să i se mai întâmple, dar acum nu mai adulmecă mirosul nici unui toubob ori negru, care să-i fi întâmpinat aici, aşa cum se aşteptase.

Când căruța se opri de tot, toubobul aşezat pe locul dinainte sări jos, gemu, se îndoi de mijloc şi se lăsă de câteva ori pe vine să se dezmorțească, apoi îi spuse ceva vizitiului făcând semn spre Kunta, şi o porni spre casa cea mare.

Nu mai apărură alți negri, şi lada rostogolitoare o porni scârțâind spre colibele din apropiere, iar Kunta se ghemui într-un colț, prefăcându-se că nu ia nimic în seamă. Dar fiecare muşchi era încordat şi-şi uitase orice durere. Nările îi adulmecară mirosul unor negri de prin jur; dar nici unul nu veni afară. Atunci începu să-i mijească o speranță. Oprind căruța lângă colibe, negrul coborî greoi şi se îndreptă trăgându-şi picioarele spre coliba cea mai apropiată. Când deschise uşa, Kunta, gata să țâşnească, îl pândea cu privirea aşteptându-l să intre înăuntru, dar negrul se răsuci şi o luă înapoi spre căruță. Băgându-şi mâna sub banchetă, dezlegă lanțul lui Kunta, îl apucă de capătul liber, şi se duse spre partea cealaltă a căruței. Totuşi ceva îl făcea pe Kunta să se tragă îndărăt. Negrul smuci lanțul şi-i aruncă câteva vorbe aspre ca un lătrat. Şi pe când negrul îl privea cu atenție, Kunta se căznea să se ridice în patru labe, străduindu-se să pară mai vlăguit decât era de fapt; începu să se târască înapoi, cât putu mai încet şi mai neîndemânatic. Aşa cum şi sperase, negrul îşi pierdu răbdarea, se aplecă peste marginea lăzii şi, cu mâinile lui zdravene, îl ridică pe Kunta în capul oaselor, azvârlindu-l la pământ şi proptindu-l cu genunchiul să nu se izbească prea tare.

Şi-n clipa aceea, Kunta se năpusti în sus – încleştându-şi mâinile în jurul gâtului gros al vizitiului, ca nişte fălci de hienă ce zdrobesc oasele. Dându-se îndărăt şi

țipând sugrumat, negrul scăpă flăcăruia din mână, apoi se năpusti înainte, izbind, sfâșiind și apucând cu mâinile lui uriașe fața și brațele lui Kunta. Dar acesta, adunându-și puterile, strângea și mai tare gâtul și în același timp își răsucea trupul, încercând disperat să se ferească de loviturile ca de măciucă ale pumnilor, picioarelor și genunchilor vizitiului. Nu slăbi strânsoarea decât atunci când, într-un târziu, negrul se împletici, căzu horcăind și rămase moale.

Sărind în picioare, temându-se mai mult ca orice de lătratul vreunui câine, Kunta se depărtă ca o umbră de vizitiul doborât la pământ și de flăcăruia căzută lângă el. O luă la goană cu trupul îndoit, răvășind cu picioarele tulpinele înghețate de bumbac. Mușchii dezvățați atâta timp de mișcare, îi plesneau de durere, dar aerul rece ce-i izbea pielea îi făcea bine și abia se putu stăpâni să nu chiuie de plăcere că era din nou liber.

CAPITOLUL 43

Rugii țepoși și rămurișul încâlcit al tufișurilor de la poalele pădurii parcă se întindeau într-adins să-i zdrelească picioarele. Dar el se avânta înainte, dându-le în lături cu mâinile, împiedicându-se și căzând, ridicându-se din nou, cufundându-se tot mai mult în adâncul pădurii; de la o vreme copacii începură să se rărească și dintr-o dată dădu din nou de tufișuri mărunte. Înaintea lui se întindea un câmp de bumbac, iar la capătul lui se înălța o casă mare și albă, cu colibe mici și întunecate pe lângă ea. Înnebunit de groază, Kunta se năpusti înapoi în pădure, dându-și seama că nu făcuse altceva decât să străbată un petec îngust de pădure ce despărțea două ogoare ale toubobilor. Ghemuit în spatele unui copac, își auzea inima bătând cu putere și simți că-l ustură palmele, brațele și picioarele; în lumina lunii, văzu că sângerau.

Dar ceea ce-l îngrijora şi mai tare era că luna coborâse destul de mult pe cer şi-n curând urma să se crape de ziuă. Şi-şi dădu seama că, indiferent ce ar fi vrut să facă, avea prea puţin timp la îndemână.

Încercând din nou s-o pornească, simţi cum îl lasă picioarele. Ar fi trebuit să se pituleze în partea cea mai deasă a pădurii şi să rămână acolo ascuns. Aşa că se târî îndărăt, căzând şi încurcându-şi picioarele şi mâinile prin tufărişuri, până când dădu de un pâlc mai des de copaci. Deşi simţea că îi plesnesc plămânii, Kunta se gândi că ar fi bine să se suie într-unul din ei, dar judecând după moliciunea şi grosimea covorului de frunze de sub tălpile sale, îşi dădu seama că o mulţime de frunze căzuseră şi ar fi putut fi uşor văzut, aşa că tot pe pământ trebuia să-şi găsească ascunziş.

O porni din nou târâş, până când dădu în fine de un adăpost în nişte hăţişuri dese, tocmai când începea să se lumineze de ziuă. Nu se auzea nimic în afară de şuieratul respiraţiei lui, şi asta-i aminti de lungile nopţi când şedea singur de pază pe ogoarele de arahide, cu câinele său wuolo. Şi chiar atunci, din depărtare răzbătu lătratul gros al unui câine. Poate că i s-a năzărit doar, gândi el, trezindu-se din moţăială şi încordându-şi auzul. Dar îl auzi din nou, numai că de data asta erau doi. Nu-i mai rămăsese prea mult timp.

Îngenunchind cu faţa spre răsărit, se rugă lui Allah să-l izbăvească, dar când sfârşi se auzi iarăşi lătratul cel gros, acum ceva mai aproape. Kunta gândi că ar fi mai bine să rămână ascuns, dar când după câteva clipe auzi lătratul încă o dată, şi mai aproape, îi păru că ştiau prea bine unde se află el, şi picioarele nu-l mai răbdară să stea pe loc nici măcar o clipă. Se afundă şi mai tare în desiş, tot pe brânci, căutând vreun loc mai ferit. Fiecare pas prin mărăcinii ce-i sfâşiau mâinile şi genunchii era un chin, dar cu fiecare lătrat al câinilor înainta şi mai iute. Şi totuşi, lătratul se înteţea, se apropia, şi Kunta auzi limpede acum şi strigătele oamenilor ce veneau în urma câinilor.

Câinii se opriră adulmecând chiar la marginea tufişurilor. Tremurând îngrozit, Kunta le simţi mirosul. O clipă mai târziu, se năpustiră prin mărăcinişuri drept la el. Kunta reuşi să se salte în genunchi tocmai când se iveau câinii, făcând ramurile să trosnească, şi se repeziră la el schelălăind, cu labele târâş, clănţănindu-şi fălcile; îl doborâră, şi apoi se dădură îndărăt, ca să se poată năpusti din nou la el. Mârâind şi el, Kunta se luptă din răsputeri să-i ţină cât mai departe de el, încercând să se târască de-a-ndaratelea în patru labe. Apoi auzi strigătele oamenilor dinspre marginea tufişurilor şi pe urmă o detunătură, ceva mai aproape de data aceasta. Cum câinii se mai domoliseră un pic, Kunta putu să-i audă pe oameni cum îşi croiau drum prin desiş cu cuţitele şi înjurau de mama focului.

Primul care apăru în spatele câinilor fu negrul pe care-l doborâse el. Într-o mână ţinea un cuţit uriaş, iar în cealaltă o bâtă scurtă şi o frânghie, iar pe chip i se citeau pornirile ucigaşe. Kunta zăcea întins pe spate, sângerând, cu fălcile încleştate de teamă să nu ţipe, aşteptându-se să fie căsăpit în bucăţele. Apoi îl văzu ivindu-se în urma negrului pe toubobul care-l adusese acolo, cu faţa roşie şi asudată. Kunta aşteptă să ţâşnească flacăra şi să audă detunătura, aşa cum văzuse încă din piroga cea mare că puteau ieşi din băţul ce scuipa foc, ţintit drept spre el de un alt toubob pe care nu-l mai văzuse până atunci. Negrul se repezi la el furios cu bâta ridicată, dar toubobul cel mare îl opri cu un răcnet.

Apoi toubobul îi spuse ceva negrului, care se îndreptă acum spre Kunta, desfăşurându-şi funia. O lovitură puternică în moalele capului îl lăsă pe Kunta într-o stare jalnică de nesimţire. Abia îşi mai dădu seama că era legat atât de strâns, încât frânghia îi intră în carnea sângerândă şi că era ridicat dintre mărăcini şi îmbrâncit să meargă înainte. De câte ori îşi pierdea echilibrul şi cădea, biciul îi şfichiuia spinarea. Când ajunseră, în cele din urmă, la

marginea pădurii, Kunta văzu trei dintre animalele acelea ce semănau cu catârii, legate lângă nişte copaci.

Pe când se apropiau de animale, încercă din nou s-o ia la fugă, dar o lovitură cumplită de frânghie îl trânti jos, şi se mai alese şi cu un picior în coaste. Atunci al doilea toubob, cel cu frânghia, trecu înaintea lui Kunta, târându-l spre copacul de care erau priponite animalele. Aruncă capătul liber al frânghiei peste o creangă mai joasă, iar negrul trase de frânghie până când picioarele lui Kunta abia mai atingeau pământul.

Biciul şfichiuitor al toubobului mai mare începu să-i croiască spinarea. Kunta se chirci de durere, dar nu scoase nici un sunet, deşi fiecare lovitură părea că-l despică în două. Până la urmă tot ţipă, dar biciul nu se opri.

Când în sfârşit biciul se opri, Kunta aproape că nu mai ştia de el. Abia mai simţi cum îl lăsară în jos, trântindu-l grămadă la pământ, cum îl ridicară din nou şi-l puseră pe spinarea unuia dintre animale, apoi îşi dădu seama că porneşte.

Nu mai ştiu cât timp trecuse, când se trezi legat, întins pe spate într-un fel de colibă. Băgă de seamă că, la fiecare încheietură, avea o cătuşă cu lanţ, iar cele patru lanţuri erau legate de patru stâlpi din colţurile colibei.

Până şi cea mai mică mişcare îi trimitea în trup dureri de nesuportat, aşa că o vreme rămase neclintit, cu faţa scăldată de sudoare, răsuflând scurt şi iute.

Fără să-şi mişte capul, văzu că lumina zilei intra printr-o spărtură mică, pătrată, chiar deasupra lui. Cu coada ochiului mai zări o scobitură în perete, iar în ea un buştean aproape ars şi cenuşă. În cealaltă parte a colibei, văzu un fel de pânză lată, întinsă, prin ale cărei găuri se iţeau pănuşe de porumb; bănui că ar fi putut fi folosită drept pat.

Lumina amurgului intra prin spărtura de deasupra lui şi foarte aproape auzi şuieratul ciudat al unui fel de corn. Şi după o bună bucată de vreme, auzi vocile unora pe care,

după miros îi ghici că erau negri şi treceau pe lângă coliba unde se afla el. Simţi apoi iz de mâncare; chinurile foamei începură să se contopească cu durerea din cap şi cu junghiurile ce-i străfulgerau spinarea, braţele şi picioarele zdrelite de mărăcini şi se ocăra în sinea lui că nu aşteptase un moment mai prielnic să fugă, aşa cum ar fi făcut un animal prins în capcană. Ar fi fost mai bine să ia mai întâi aminte şi să afle cât mai multe despre locurile astea ciudate şi despre oamenii netrebnici de aici.

Şedea cu ochii închişi când uşa se deschise scârţâind şi adulmecă mirosul negrului pe care-l sugrumase şi care îi ajutase pe toubobi să-l prindă. Rămase nemişcat, făcându-se că doarme, dar o lovitură de picior în coaste îl făcu să deschidă iute ochii. Trântindu-i o înjurătură, negrul îi puse ceva dinainte, aruncă pe el o învelitoare şi ieşi afară, trântind uşa în urma lui.

Mirosul mâncării îi săgetă stomacul mai tare decât durerea de spate. Până la urmă deschise ochii. Într-un blid rotund se afla un fel de terci cu o bucată de carne deasupra, iar într-o tigvă mică şi rotundă era apă. Cum braţele le avea răstignite, nu le putea ajunge, dar amândouă îi veneau destul de aproape să le apuce cu gura. Tocmai când era să ia o îmbucătură, Kunta simţi mirosul puturos al cărnii de porc şi i se întoarse stomacul pe dos.

Toată noaptea zăcu acolo moţăind şi minunându-se ce fel de oameni erau şi negrii ăştia care arătau la fel ca africanii, dar mâncau carne de porc. Asta însemna că erau cu toţii eretici, trădători ai lui Allah. Şi-n sinea lui îi ceru dinainte iertare lui Allah dacă va pune vreodată gura pe carnea de porc fără să-şi dea seama, sau chiar dacă va mânca dintr-un blid în care să fi fost mai înainte carne de porc.

Curând după ce lumina zorilor se mai strecură încă o dată prin deschizătura pătrată din zid, Kunta auzi cornul cel ciudat sunând din nou, apoi simţi miros de mâncare şi desluşi vocile negrilor ce se vânzoleau de colo-colo. Apoi

omul pe care Kunta îl ura atâta apăru din nou cu altă mâncare şi apă. Văzând însă că prizonierul vomitase peste mâncarea neîncepută, se aplecă suduind de zor şi i-o azvârli drept în faţă. După aceea, îi puse dinainte apă şi cealaltă mâncare şi plecă.

Kunta îşi puse în minte să ia câteva înghiţituri mai târziu, căci acum îi era prea greaţă ca să se mai gândească măcar la mâncare. Nu după mult timp, uşa se deschise din nou şi de data asta adulmecă duhoarea toubobului. Kunta îşi închise ochii strâns, dar când toubobul mârâi ceva supărat, îi deschise iute, de teamă să nu mai primească vreun picior. Se trezi privindu-l drept în faţă pe groaznicul toubob care-l adusese acolo. Era stacojiu de mânie şi scotea nişte vorbe ce sunau a înjurături, şi-i dădu să înţeleagă prin gesturi ameninţătoare că, dacă nu înghiţea mâncarea, va căpăta şi mai multă bătaie. Apoi plecă şi el.

Kunta reuşi să-şi clintească mâna stângă, cât să poată râcâi cu degetele pământul tare unde călcase toubobul. Adunând ţărâna, Kunta îşi strânse pleoapele cu putere şi imploră duhurile rele să afurisească în veac pântecele toubobului şi ale întregului său neam.

CAPITOLUL 44

Kunta numărase patru zile şi trei nopţi de când se afla în colibă. În fiecare seară ascultase cântece răzbătând din colibele învecinate şi se simţise mai aproape de Africa decât atunci când era în satul lui. Ce soi de oameni or mai fi şi ăştia, se minuna el, care-şi pierd timpul cântând tocmai aici, în ţara toubobului. Se întreba cam câţi negri dintre aceştia ciudaţi or fi care păreau că nu ştiu şi nici nu le pasă cine sunt ori de unde vin.

De fiecare dată când răsărea, pe Kunta îl năpădea o dragoste nespusă faţă de soare. Îşi amintea ceea ce le

spusese acolo, jos, în cala pirogii celei mari, bătrânul ce fusese alcala: „Soarele ce răsare-n fiece zi ne va ține treaz în minte gândul că se înalță din Africa noastră, care e miezul pământului".

Deşi era strâns legat cu cele patru lanțuri, încercase până găsise un mod de a se clinti puțin câte puțin, înainte ori înapoi, pe spate şi pe şezut, ca să cerceteze mai de aproape belciugele de fier, mici, dar groase, ca nişte brățări, care fixau lanțurile de cei patru stâlpi din colțurile colibei. Stâlpii erau cam cât fluierul piciorului de groşi şi îşi dădu prea bine seama că n-avea nici o speranță să-i poată rupe vreodată ori să-i smulgă din pământul tare şi bătătorit. Cu multă luare aminte, Kunta cerceta cu ochii şi cu mâinile nişte găuri mici din belciugele groase de fier; băgase de seamă că toubobii vârau nişte bețigaşe înguste de fier în astfel de găuri şi-n timp ce le răsuceau, se auzea un pocnet. Când zgâlțâi unul din belciuge, lanțul zăngăni destul de tare ca să fie auzit de afară, aşa că se lăsă păgubaş. Încercă apoi să-l apuce-n gură şi să-l muşte cu toată forța, dar până la urmă îi plesni un dinte şi-l apucă durerea.

Căutând nişte pământ mai bun decât cel de pe jos, ca să facă din el un fetiş pentru spirite, Kunta zgârie cu unghiile o bucată din lutul tare şi roşu cu care erau lipiți buştenii colibei. Observând că lutul era amestecat cu peri scurți şi negri, se uită mai cu luare aminte la unul şi, când îşi dădu seama că era păr de porc împuțit, îl azvârli cât colo dimpreună cu lutul şi-şi şterse bine mâna cu care-l ținuse.

Într-a cincea zi, dis-de-dimineață, imediat după ce cornul sună deşteptarea, negrul intră în colibă şi Kunta se încordă tot când văzu că, pe lângă obişnuita lui bâtă scurtă şi lată, mai avea şi două cătuşe groase de fier. Aplecându-se, îi prinse mai întâi de glezne cătuşele legate între ele cu un lanț zdravăn, după aceea îi desfăcu pe rând cele patru lanțuri care-l țintuiseră răstignit. Simțindu-se în fine liber să se mişte, Kunta nu se putu stăpâni să nu sară în sus, dar negrul

îl doborî la loc cu un pumn. Iar când încercă cu greu să se ridice din nou, un bocanc îl izbi zdravăn în coaste. Căznindu-se iarăşi să se ridice, disperat şi furios, fu din nou doborât la pământ, şi mai tare de data aceasta. Nici nu-şi dăduse seama cât de mult îl vlăguiseră zilele cât zăcuse aşa, pe spate, iar negrul îl privea acum dându-i să înțeleagă că-l va lovi şi-l va trânti la pământ până o să-i intre în cap cine-i mai tare.

După aceea, negrul îi făcu brutal semn să se ridice. Dar cum nu putu să-şi salte trupul nici măcar în patru labe, negrul îl ridică în picioare înjurând şi-l îmbrânci înainte.

În prag îl orbi lumina puternică a soarelui, dar după un timp începu să zărească un şir de negri ce treceau în grabă prin apropiere, urmați îndeaproape de un toubob călare pe un „a'măsar", cum auzise că se cheamă animalul acela ciudat. Adulmecându-i mirosul, Kunta îşi aminti că acesta îl ținuse de frânghie după ce-l încolțiseră câinii. Erau vreo zece, doisprezece negri – femeile purtau basmale roşii sau albe, cei mai mulți bărbați şi copii purtau pălării vechi de pai; nimeni nu purta nici o amuletă saphie la gât sau pe braț. Câțiva bărbați duceau ceva ce semăna cu nişte cuțite lungi şi late, iar şirul întreg părea că se îndreaptă spre câmpuri. Se gândi că aceştia erau desigur cei pe care-i auzise cântând noaptea. Nu simți pentru ei nimic altceva decât dispreț. Kunta numără colibele din care ieşiseră: cu a lui, erau zece, toate foarte scunde şi nici pe departe atât de trainice ca cele de lut, acoperite cu stuf înmiresmat, din satul său. Se înşirau în rânduri de câte cinci, aşezate în aşa fel încât să se vadă din casa cea mare şi albă tot ce se întâmpla printre negri.

Dintr-o dată, negrul îl împunse pe Kunta cu degetul în piept, şi-apoi exclamă:

– Tu, tu, Toby!

Lui Kunta i se putea citi pe chip că nu pricepuse, aşa că negrul îl tot împunse cu degetul, spunându-i acelaşi

lucru de mai multe ori. Încetul cu încetul, Kunta începu a se dumiri că negrul încerca să-l facă să înțeleagă ce spunea el în limba aceea ciudată.

Cum Kunta continua să-l privească nedumerit, negrul se împunse atunci pe sine cu degetul:

– Eu, Samson! exclamă el. Samson!

Apoi îndreptă degetul din nou spre Kunta:

– Tu, Toby! To-by! Conaşu' spune numele tău Toby!

Când în sfârşit Kunta începu să se lămurească, cu greu putu să-şi înăbuşe furia ce-l năpădea, fără să trădeze pe chip vreun semn că ar fi priceput ceva. Tare îi mai venea să strige: „Pe mine mă cheamă Kunta Kinte, primul născut al lui Omoro, care este feciorul preasfântului Kairaba Kunta Kinte!"

Văzând atâta prostie şi pierzându-şi răbdarea, negrul înjură, dădu din umeri şi-l duse într-o altă colibă, unde-i arătă prin gesturi să se spele într-un hârdău mare, de tinichea, plin cu apă. Îi mai aruncă în apă o zdreanță şi o bucată de ceva întunecat la culoare, pe care Kunta o ghici după miros că trebuie să fie ceva asemănător cu săpunul pe care îl făceau femeile din Juffure din grăsime topită amestecată cu leşia ce ieşea când strecurau apa prin cenuşă de lemn ars. În timp ce Kunta se spăla, negrul îl urmări plin de dispreț. Când fu gata, negrul îi azvârli nişte veşminte care să-i acopere pieptul şi picioarele şi apoi o pălărie de pai gălbuie şi zdrențuită, cum purtau şi ceilalți negri. Ce s-ar fi făcut oare păcătoşii ăştia în dogoarea soarelui african? se minună Kunta.

Apoi negrul îl duse într-altă colibă, unde o bătrână arțăgoasă îi trânti dinainte un blid cu mâncare. Kunta înfulecă terciul cel gros dimpreună cu pâinea ca un fel de pogace *munko* şi dădu peste cap tigva cu o fiertură fierbinte, închisă la culoare, cu gust de carne de vită. Pe urmă se-ndreptară spre o colibă mai mică, dărăpănată, împrăştiind o duhoare ce-ți dădea de departe veste despre rostul ei. Într-un colț se afla o grămadă de coceni, dar Kunta nu ştia la ce foloseau. Bănui însă că negrul

voia să-l învețe să se poarte ca toubobii, lucru pe care Kunta dorea să-l învețe cât mai bine cu putință, ca să-și ușureze calea de scăpare.

Trecând pe lângă alte câteva colibe, văzură un bătrân așezat într-un scaun neobișnuit, care se clătina încet înainte și înapoi în timp ce bătrânul împletea pănuși de porumb făcând ceva ce Kunta bănuia că ar putea fi o mătură. Fără să-și ridice capul, bătrânul îi aruncă o privire lipsită de răutate, dar Kunta nu-l luă în seamă.

Apucând unul dintre cuțitele acelea lungi și late pe care Kunta le văzuse și la ceilalți negri, Samson îi arătă cu capul câmpurile din depărtare, mormăind și făcându-i semn să-l urmeze. Kunta o porni șchiopătând din cauza cătușelor care-i rodeau încheieturile și pe câmpul din fața lui văzu femei și copii aplecându-se, culegând și făcând grămezi din strujenii de porumb pe care bărbații ce mergeau înaintea lor îi retezaseră cu lovituri iuți de cuțit.

Spinările multor bărbați erau dezgolite și luceau de sudoare. Căută din priviri semnele lăsate de fierul înroșit, asemeni celor ce le avea și el pe spate, dar văzu numai cicatricile lăsate de bice. Călare pe „a'măsarul" lui, toubobul schimbă la iuțeală câteva vorbe cu negrul, apoi îl țintui pe Kunta cu o privire amenințătoare, în timp ce negrul îi făcea semne să fie atent.

Doborând cam vreo zece, doisprezece strunjeni, negrul se întoarse aplecându-se și dându-i de înțeles lui Kunta să-i culeagă de pe jos și să-i adune, așa cum făceau și ceilalți. Toubobul își struni calul să se apropie de Kunta și-i arătă biciul, iar privirea batjocoritoare de pe chip arăta limpede ce ar face dacă cumva Kunta n-ar asculta. Mâniat pe propria-i neputință, Kunta se aplecă și culese doi coceni. Înaintea lui auzea cuțitul negrului secerând. Se mai aplecă o dată și mai luă doi coceni, apoi încă doi. Simțea ațintite asupră-i privirile celorlalți negri din rândurile învecinate și zărea picioarele calului pe care călărea toubobul. Când, în fine, calul se urni din loc, auzi cum negrii răsuflă ușurați.

Fără să-şi ridice capul, Kunta văzu că toubobul îşi făcea drum întruna până la câte unul care nu muncea îndeajuns de iute ca să-i fie pe plac şi, strigând furios, îl pocnea cu biciul pe spinare.

În zare, Kunta văzu un drum pe care desluşi un călăreţ singuratic, iar de două ori trecu câte o căruţă. Rotindu-şi privirile, dădu cu ochii de marginea pădurii în care încercase să fugă, şi putu să-şi dea seama cât de îngustă era: de-aceea fusese prins atât de uşor. Fu nevoit să-şi desprindă privirile de pădure, căci dorinţa de a o lua din nou la fugă era de neînvins. Dar fiecare pas pe care-l făcea îi amintea că n-o să fie nicicând în stare să facă nici măcar cinci paşi peste câmpuri, cu cătuşele alea de fier la picioare. Şi-n timp ce trudea mai departe, în după-amiaza aceea îşi puse în minte ca, înainte de a pune la cale evadarea următoare, să-şi facă rost de vreun soi de armă cu care să se poată apăra de câini şi de oameni. Şi îşi reaminti că nici un supus de-al lui Allah nu s-ar da bătut dacă ar fi atacat. Fie el câine ori om, taur înjunghiat ori leu înfometat, nici unul dintre urmaşii lui Omoro Kinte n-ar îndrăzni nici măcar în gând să se lase învins.

După asfinţitul soarelui, în depărtare răsună încă o dată cornul. Uitându-se la ceilalţi negri cum se grăbeau să se înşire unul câte unul, tare ar mai fi vrut să nu îi mai socotească oameni ai triburilor lor, căci nu erau decât nişte nemernici necredincioşi, care nu meritau să stea alături de cei care veniseră cu el în piroga cea mare.

„Tare proşti trebuie să mai fie şi toubobii ăştia să-i pună pe cei din neamul fulanilor – chiar aşa prăpădiţi cum au ajuns – să culeagă coceni în loc să vadă de vite, căci oricine ştie că fulanii sunt crescători de vite înnăscuţi şi stau de vorbă cu animalele. Gândul ăsta îi pieri însă când toubobul cocoţat pe „a'măsarul" lui îl croi cu biciul să se aşeze-n coada şirului. Kunta făcu întocmai, iar femeia scundă şi îndesată dinaintea lui păşi iute puţin mai încolo, încercând să se depărteze cât mai mult de el. Lui Kunta îi venea s-o scuipe.

Când porniră, cătuşele îi intrau şi mai tare în gleznele ce începuseră să sângereze. În depărtare auzi lătrat de câini. Îl trecură fiori amintindu-şi de cei care-l hăituiseră şi-l sfâşiaseră. Apoi îi străfulgeră prin minte propriul său câine wuolo, care murise luptându-se cu cei ce-l prinseseră acolo, în Africa.

Întors în coliba lui, Kunta îngenunche şi îşi plecă fruntea în pământul bătătorit de pe jos, înspre locul de unde ştia că va răsări soarele a doua zi. Se rugă mai mult, ca să fie iertat şi pentru cele două rugăciuni pe care nu putuse să şi le facă acolo, pe câmp, căci ar fi fost desigur împiedicat de biciul toubobului.

După ce-şi sfârşi rugăciunea, Kunta sări drept în picioare şi un timp vorbi pe şoptite în limba tainică „sira kango", rugându-i pe strămoşi să-l ajute să poată îndura toate acestea. Apoi, strângând între degete două pene de cocoş pe care reuşise în dimineaţa aceea să le ridice de pe jos fără să fie văzut în timp ce Samson îl mâna de la spate, se întrebă când o să poată face rost şi de vreo coajă de ou proaspăt, pe care s-o zdrobească spre a-şi face un fetiş atotputernic pentru duhuri, cărora le va cere să binecuvânteze ţărâna călcată de tălpile sale ultima oară în satul lui. Căci dacă ţărâna era binecuvântată, într-o bună zi urmele lui or să apară din nou în Juffure şi, cum acolo sunt cunoscute urmele tuturor, sătenii se vor bucura, văzând în asta un semn că el trăia şi că într-o bună zi se va reîntoarce sănătos în sat. Şi pentru a mia oară retrăi din nou coşmarul prinderii sale. Crenguţa ce trosnise atrăgându-i atenţia – de i-ar fi dat de veste doar cu o clipă mai devreme, ar fi putut sări să-şi apuce suliţa. Lacrimi de furie îi împăienjeniră ochii. I se părea că trecuseră luni nesfârşite de când nu mai ştia altceva decât de hăituieli, bătăi, prinderi şi înlănţuiri.

Dar nu! N-o să se lase cuprins de disperare! La urma urmelor, acum era bărbat în toată firea; doar avea şaptesprezece anotimpuri ploioase şi era prea mare ca să se mai vaite ori să se înduioşeze plângându-şi de milă.

Ştergându-şi lacrimile, se târî până la salteaua lui de pănuşi uscate, subţire şi plină cu noduri, şi încercă să adoarmă – dar nu-şi putea abate gândul de la numele „To-by" pe care i-l dăduseră şi simţea că-l năpădeşte din nou furia. Lovi disperat cu picioarele, dar nu făcu altceva decât să-şi implânte şi mai tare cătuşele în glezne, de-i veni să ţipe de durere.

Va mai apuca oare să ajungă un bărbat de seama lui Omoro? Se întreba dacă taică-său se mai gândea la el şi dacă maică-sa îşi împărţise între Lamin, Suwadu şi Madi dragostea ce-i fusese răpită odată cu el. Se gândea la Juffure şi-şi dădu seama abia acum cât de mult îşi iubea satul. Şi-aşa cum i se întâmplase adesea şi pe piroga cea mare, rămase treaz aproape toată noaptea; prin minte i se perindau imagini din sat, până când în cele din urmă se sili să-şi ţină ochii închişi şi-ntr-un târziu adormi.

CAPITOLUL 45

Pe zi ce trecea, rănile de la glezne i se adânceau, împiedicându-l la mers. Dar îşi spunea mereu că toate şansele de a-şi redobândi libertatea atârnau de voinţa lui de a se strădui să facă ceea ce i se cerea, totul ascuns sub o aparentă întunecime a minţii, pe când văzul, auzul şi mirosul nu trebuiau să scape nimic din ceea ce i-ar fi putut folosi, vreo slăbiciune de-a toubobului de care să profite, până ce ar reuşi să-i stingă orice bănuială, încât să-i scoată cătuşele. Şi numai după aceea să fugă.

În fiecare dimineaţă, după ce suna cornul, Kunta ieşea şchiopătând în pragul colibei ca să-i vadă pe ceilalţi cum se arătau somnoroşi din colibele lor şi se împroşcau cu apă din căldările scoase din fântâna din apropiere. Ducând dorul pivelor care răsunau când femeile din satul lui pisau cuşcuşul pentru prânzul de dimineaţă al familiei,

intra în coliba bătrânei bucătărese şi înfuleca tot ceea ce primea, în afară de carnea spurcată de porc.

Şi-n timp ce mânca, ochii îi scormoneau peste tot, căutând orice ar fi putut fi folosit drept armă, pe care s-o ia fără să fie văzut. Dar în afară de obişnuitele obiecte de bucătărie, ce atârnau deasupra plitei, nu se aflau decât blidele rotunde de tinichea, în care ea le dădea mâncarea şi din care mâncau cu mâna. Pe ea însă o văzuse mâncând cu ajutorul unui fel de băţ subţire de metal cu trei sau patru dinţi, cu care apuca bucăţile – şi se întreba ce-o mai fi şi aceea. Cu toate că era un băţ mic, ar putea totuşi să-i fie de folos, dacă s-ar întâmpla cumva să pună mâna pe el.

Într-o dimineaţă, pe când îşi mânca terciul uitându-se la bucătăreasă cum tăia carnea cu un cuţit pe care-l mai văzuse până atunci şi gândindu-se ce-ar fi putut face cu el dacă s-ar afla în mâinile lui, auzi de afară un ţipăt pătrunzător, ca al cuiva ce-şi dă sufletul. Era la fel cu ceea ce se petrecea în mintea lui, şi aproape că sări de pe scaun. Ieşi şchiopătând afară, unde ceilalţi se şi înşiraseră s-o pornească la lucru, unii mai mestecând încă ultimele îmbucături ca să nu fie biciuiţi dacă întârziau, iar lângă ei se zbătea pe jos un porc înjunghiat; doi negri îl ridicară apoi, băgându-l într-un cazan cu apă fiartă, de unde-l scoaseră şi-l răzuiră de păr. O porni spre câmp alături de ceilalţi, scârbit la gândul că era nevoit să-şi ducă viaţa printre necredincioşi care mâncau o vietate atât de spurcată.

În fiecare dimineaţă, cocenii de porumb se umpleau de chiciură şi câmpurile erau cuprinse de neguri. Kunta nu contenea să se minuneze de puterile nebănuite ale lui Allah, căci până şi într-un ţinut atât de îndepărtat ca această ţară a toubobului de peste apa cea mare, soarele şi luna lui Allah răsăreau şi străbăteau la fel cerul, chiar dacă soarele nu era la fel de dogorâtor şi nici luna la fel de frumoasă ca la Juffure. Singuri oamenii de pe aceste tărâmuri blestemate păreau a nu fi fost creaturi de-ale lui

Allah. Toubobii erau lipsiți de omenie, iar pe negrii de acolo... nu mai avea nici un rost să mai încerce să-i înțeleagă.

Când soarele se înălța deasupra capului, cornul suna din nou, iar oamenii se înşirau aşteptând sosirea unei şarete de lemn trase de un animal care aducea a cal, dar semăna mai mult cu un măgar mai mare, căruia Kunta auzise că i se spunea „catâr". În urma şaretei venea bătrâna bucătăreasă, care începea să le împartă tuturor pe rând pâinişoare turtite şi câte un polonic dintr-un fel de tocană de legume. Oamenii înfulecau mâncarea, care în picioare, care stând jos, şi beau după aceea apă dintr-un butoi aflat şi el în şaretă. În fiecare zi, Kunta mirosea îndelung şi cu atenție tocana înainte de a o pune în gură, ca nu cumva să guste vreo bucățică spurcată de carne de porc, dar de obicei erau numai legume fără nici un fel de carne. Îi plăcea însă mai mult să mănânce pâinea, căci văzuse nişte negrese făcând făină din grâul pisat într-o piuă cu un mai de piatră, aproape la fel ca-n Africa, numai că maiul Bintei era de lemn.

Într-unele zile, li se dădeau mâncăruri pe care Kunta le cunoştea de-acasă, cum ar fi fost arahidele, sau *kanjo,* căreia aici i se spunea *„okra";* ori *so-so,* numită aici „mazăre ochioasă". Şi mai văzu că negrilor de aici le plăcea tare mult un fruct căruia îi spuneau „pepene". Dar îşi mai dădu seama că Allah nu le dăruise acestor oameni nici fructele de mango, nici miezul palmierului, nici fructele arborelui de pâine, nici multe alte bunătăți care creşteau oriunde îți aruncai privirile în tufişurile din Africa.

Din când în când, toubobul care-l adusese pe Kunta în locul acela şi căruia i se spunea „conaşu" venea călare la câmp să-i vadă cum muncesc. Purta pe cap o pălărie albicioasă de pai şi când vorbea cu toubobul cel mai mare peste câmp, vechilul, învârtea o biciuşcă împletită, mlădioasă şi lungă; şi Kunta băgă de seamă că vechilul

rânjea şi făcea la fel de multe plecăciuni ca şi negrii, ori de câte ori se afla el în preajmă.

Pe zi ce trecea, se întâmplau şi alte lucruri la fel de neobişnuite, iar Kunta, întors seara în coliba lui, în aşteptarea somnului, le tot sucea şi răsucea în mintea lui. Negrii ăştia păreau că n-au altă grijă decât să-i facă pe plac toubobului. Îi era silă de felul în care dădeau zor să se apuce de treabă ori de câte ori îl vedeau. Kunta nu-şi putea închipui ce pătiseră de li se spulberaseră minţile într-atât, încât ajunseseră să se poarte ca nişte capre sau maimuţe. Asta poate pentru că nu se născuseră în Africa, ci în locul acesta, iar singurul cămin pe care-l cunoşteau erau colibele de buşteni ale toubobilor, acoperite cu chirpici amestecat cu păr de porc. Negrii ăştia nu ştiau ce însemna să trudeşti asudând în dogoarea soarelui pentru ei înşişi şi pentru neamul lor.

Dar indiferent cât va trăi printre ei, Kunta îşi jură să nu se prostească niciodată ca ei şi-n fiecare noapte îşi frământa din nou mintea, cumpănind cum ar putea scăpa din acest tărâm blestemat. Şi de fiecare dată nu-şi putea ierta cum de dăduse greş când încercase să fugă. Retrăind în gând goana printre tufişuri şi mărăcinişuri şi câinii cu boturile pline de bale, era convins că de data aceasta îi trebuia un plan mai bine chibzuit. În primul rând, trebuia să-şi facă o amuletă saphie care să-i poarte noroc şi să-i asigure reuşita. Apoi trebuia să-şi găsească ori să-şi facă vreun soi de armă. Se gândi că până şi cu un băţ mai ascuţit ar fi putut să le spintece burţile câinilor, şi astfel ar fi avut răgaz s-o ia la goană înainte ca negrul şi toubobul să-şi poată croi drum prin tufişuri până-n locul unde se lupta el cu câinii. Şi-n cele din urmă, ar fi trebuit să cunoască mai bine împrejurimile, ca atunci când ar fugi din nou să ştie unde să caute ascunzişuri tainice.

Deşi aproape jumătate din noapte îşi frământa mintea cu astfel de gânduri, Kunta se deştepta întotdeauna înainte de întâiul cântat al cocoşului, care le trezea de

obicei şi pe celelalte orătănii. Băgase el de seamă că păsările abia de ciripeau ori îngânau vreun tril, ce nici pe departe nu semăna cu ţipetele asurzitoare ale stolurilor nesfârşite de papagali verzi care dădeau semnalul deşteptării la Juffure. Aici nici urmă de papagali ori de maimuţe, care acasă se zbenguiau în zori, sporovăind mânioase în copaci, rupând crengi şi azvârlindu-le în capul oamenilor ce treceau pe dedesubt. Nici capre nu văzuse pe-aici, ceea ce i se păruse la fel de nemaipomenit ca şi faptul că oamenii aceştia ţineau în ţarcuri porci, sau „godaci" cum le ziceau ei, şi pe deasupra le mai dădeau şi de mâncare unor astfel de spurcăciuni.

Lui Kunta i se părea că până şi guiţatul porcului suna la fel cu limba toubobului. Ce n-ar fi dat el să mai poată auzi măcar vreo vorbă în mandinka, ori în vreo altă limbă africană. Tare mult îi mai lipseau tovarăşii lui de lanţuri din piroga cea mare, chiar şi cei ce nu erau musulmani; şi se întreba ce se alesese de ei. Oare fuseseră şi ei duşi la ferme ca şi el? Şi acolo unde s-or afla, oare tânjeau şi ei să mai audă vreodată vorbele dulci în graiul lor şi se simţeau şi ei la fel de însingurați ca el, pentru că nu pricepeau nici o iotă din limba toubobului?

Kunta îşi dădea seama că, dacă voia să înţeleagă câte ceva despre toubob şi obiceiurile sale de care să se ajute ca să scape, va trebui să deprindă şi el graiul ăsta ciudat. Fără să dea cuiva de bănuit, învăţase deja câteva cuvinte: „godac", „pepene", „mazăre ochioasă", „vechil",„conaşu'", şi mai ales „da, domnu', conaşule", aproape singurele vorbe pe care le auzise spuse de negri stăpânilor lor. Îi mai auzise, de asemeni, numind-o „coniţa" pe femeia care trăia cu „conaşu'" în casa cea mare şi albă. O şi văzuse chiar, o dată, de departe, pe când se învârtea de colo-colo, rupând nişte flori din tufele de pe lângă casa cea mare şi albă – era o arătare osoasă, cu pielea de culoarea broaştei râioase.

Totuşi, cele mai multe cuvinte din limba toubobilor pe care le auzea îl nedumereau încă. Dar îndărătul mutrei sale tâmpe, se trudea din greu să le găsească vreun înțeles şi, încetul cu încetul, începu să asocieze diferite sunete cu anumite obiecte sau fapte. Dintre toate, însă, o vorbă îl uimea cel mai mult, deşi o auzea pronunțată de mai multe ori pe zi, atât de toubobi, cât şi de negri. Ce-o fi oare un „negrotei", se minuna el?

CAPITOLUL 46

După ce sfârşiseră de tăiat şi adunat cocenii de porumb, în fiecare dimineață, după ce suna cornul, vechilul începea să le împartă diferite treburi de făcut. Într-o zi lui Kunta i se spuse să taie de pe vrejurile lor groase şi să încarce într-o „căruță", cum aflase că se numea lada rostogolitoare, o grămadă de legume mari şi grele de culoarea fructelor de mango, date prea tare în copt şi semănând cu tigvele uriaşe pe care femeile din Juffure le uscau şi le tăiau pe din două ca să-şi facă oale de bucătărie din ele; negrii de aici le ziceau „bostani".

Mergând cu căruța cu bostani să-i descarce într-o clădire mare numită „hambar", Kunta văzu că unii negri tăiau cu ferăstrăul un copac mare şi-apoi îl despicau cu topoare şi pene în lemne de foc, pe care copiii le stivuiau în grămezi înalte de-un stat de om. Într-alt loc, doi bărbați atârnau pe nişte pari subțiri frunze late pe care Kunta le recunoscu a fi spurcatul tutun al păgânilor căci le mai mirosise o dată într-una din călătoriile pe care le făcuse cu tatăl lui.

Şi-n drum spre hambar şi înapoi văzu că, aşa cum se făcea şi în satul lui, o mulțime de lucruri erau puse la uscat pentru a fi folosite mai târziu. Iar pe nişte pânze se-ntindeau la uscat tot felul de legume din grădină. Se punea la uscat, nu-şi dădea seama pentru ce, până şi

muşchiul de pe copaci, pe care-l culeseseră copiii şi-l opăriseră.

Trecând pe lângă o cocină de porci, îl cuprinse greaţa văzând şi auzind cum se tăiau porcii. Băgă de seamă că părul lor era şi el uscat şi pus la păstrare, poate pentru tencuiala colibelor, dar ceea ce-l scârbi cel mai tare erau băşicile pe care le umflau, le legau la capete şi le puneau pe un gard să se usuce, ca să le folosească la te miri ce treburi necurate.

După ce termină de cules şi de depozitat bostanii, Kunta fu trimis împreună cu alţi câţiva într-un soi de crâng unde li se spuse să zgâlţâie zdravăn crengile, ca fructele tari ce creşteau pe ele să cadă pe jos, de unde erau adunate în coşuri de pruncii din primul kafo. Kunta culese şi el o „nucă", şi-o ascunse în sân ca s-o încerce la gust mai târziu, când rămânea singur; nu avea gust rău deloc.

Sfârşind şi cu aceasta, oamenii fură puşi să repare tot felul de lucruri stricate. Iar femeile păreau a fi foarte ocupate cu dereticatul casei celei mari şi albe şi al propriilor lor colibe. Pe altele le văzu spălând rufe, pe care le fierbeau mai întâi în cazane mari şi negre, ca apoi să le frece pe o bucată de fier vălurită, cu apă şi săpun; şi se minuna de ce nu ştia nici una să spele rufele ca lumea, adică să le izbească de piatră.

Kunta băgă de seamă că acum biciul vechilului părea să şfichiuie spinările mult mai rar ca înainte. Şi-n aer simţea ceva asemănător cu acea vreme a anului când la Juffure recolta fusese pusă la adăpost în hambare. Seara, chiar înainte de a suna cornul vestind sfârşitul zilei de muncă, unii negri începeau să ţopăie, să sară şi să cânte. Vechilul se învârtea cu calul său prin preajmă, scuturându-şi biciul, dar Kunta îşi dădea seama că n-avea de gând să izbească pe nimeni. Şi-n curând se alăturau şi alţi bărbaţi, şi mai apoi femeile, îngânând vorbe ce pentru Kunta nu aveau nici un înţeles. Îi era atât de silă de ei, încât se bucura când, într-un târziu, cornul îi vestea că-i vremea să meargă la colibele lor.

Seara, Kunta şedea într-o rână în pragul colibei, cu călcâiele lipite de lutul de pe jos, ca să-şi mai ferească gleznele rănite să atingă cătuşele. Şi tare-i mai plăcea să simtă orice boare de vânt, gândindu-se la covorul moale de frunze purpurii ce-l va găsi sub copaci în dimineaţa următoare. În astfel de clipe, gândul îi zbura la serile din timpul secerişului la Juffure, la ţânţarii şi la celelalte gâze ce chinuiau oamenii noaptea în jurul focurilor fumegânde, în timp ce ei se porneau în lungi discuţii, întretăiate când şi când de urletele îndepărtate ale leoparzilor şi de lătratul hienelor.

Atunci îşi dădu seama că un singur lucru nu auzea aici şi nici nu mai auzise de când plecase din Africa – sunetul tobelor. Poate că toubobul nu le îngăduie negrilor ăstora să aibă tobe – sigur că acesta era motivul. Dar oare de ce? Ştia oare toubobul şi se temea că sunetul tobei poate înfierbânta sângele unui sat întreg, până când toţi, de la ultimul prunc până la bătrânii fără dinţi, se puneau să danseze frenetic? Sau că ritmul tobelor poate stârni forţe nebănuite în braţele luptătorilor? Sau că bătăile lor puteau stârni mânia războinicilor împotriva duşmanului? Ori poate că toubobului îi era pur şi simplu frică să îngăduie o formă de comunicare pe care n-o putea înţelege şi care putea acoperi distanţe întregi, între o fermă şi alta?

Dar păgânii ăştia de negri de aici n-ar fi fost în stare să înţeleagă graiul tobelor, nici cât toubobul. Totuşi Kunta fu nevoit să recunoască, deşi o făcea împotriva voinţei sale, că aceşti negri necredincioşi ar mai putea fi încă mântuiţi. Neştiutori cum erau, făceau totuşi unele lucruri la fel ca-n Africa, dar el vedea prea bine că nici nu-şi dădeau seama de asta. Căci întreaga lui viaţă auzise aceleaşi exclamaţii, însoţite de aceleaşi gesturi ale mâinii şi expresii ale feţei. Până şi felul în care-şi mişcau trupurile era acelaşi. La fel era şi râsul lor, când se aflau singuri; râdeau cu tot trupul, la fel ca sătenii din Juffure.

Kunta îşi amintea de Africa ori de câte ori vedea femeile de aici cu părul strâns împletit în cosiţe legate

cu ațe, deşi africancele îşi împodobeau cosițele cu mărgele colorate. Pe cap purtau şi ele basmale, dar nu ştiau să şi le lege cum trebuie. Kunta văzu că unii bărbați îşi purtau şi ei părul împletit în cozi scurte, la fel ca unii africani.

De meleagurile natale îi amintea şi felul în care copiii erau deprinşi să se poarte respectuos cu vârstnicii. Acelaşi lucru îl simțea văzând mamele ce-şi purtau în spate pruncii cu picioruşe dolofane. Observă şi amănunte neînsemnate, de pildă că negrii mai vârstnici şedeau seara frecându-şi gingiile cu bețişoare frumos cojite, care în Juffure ar fi fost rădăcină de lămâi. Şi, deşi îi venea greu să priceapă cum le venea s-o facă aici, pe tărâmul toubobilor, Kunta trebuia să recunoască marea dragoste a acestor negri pentru dans şi cântec, care era fără îndoială africană.

Dar ceea ce-l îmbună oarecum față de oamenii aceştia ciudați era faptul că, în ultima vreme, disprețul lor vădit față de el se manifesta doar când se aflau în preajma vechilului ori a conaşului. Când însă erau doar ei singuri şi Kunta se ivea de undeva, cei mai mulți dintre ei dădeau iute din cap, privindu-i cu îngrijorare rănile din ce în ce mai adânci de la glezna stângă. Şi, deşi nu-i lua niciodată în seamă, şchiopătând mai departe, se trezea mai târziu dorind să le fi răspuns la înclinarea capului.

Într-o noapte, când Kunta se trezi după un pui de somn, cum îi era obiceiul, rămase cu privirile ațintite în întuneric, simțind că într-un fel Allah îl sortise tocmai pe el, pentru vreo pricină anume, să se nimerească în locul ăsta, în mijlocul turmei rătăcite a unei mari familii de negri ce-şi avea rădăcinile în rândul străvechilor săi străbuni africani; dar, spre deosebire de el, negrii de pe meleagurile acestea nu aveau habar cine erau şi de unde se trăgeau.

Simțind, ca prin minune, prezența cuviosului său bunic, Kunta întinse brațul în întuneric. Nu dibui nimic, dar se porni să-i vorbească cu glas tare cuviosului *alquaran*

Kairaba Kunta Kinte, rugându-l fierbinte să-i destăinuie menirea lui pe acest tărâm, dacă într-adevăr avea vreuna. Auzindu-şi propria voce, tresări. Până atunci, de când se afla în ţara toubobului, în afară de răcnetele ce-i fuseseră smulse cu biciul, nu se adresase numănui, decât lui Allah.

A doua zi de dimineaţă, înşirându-se alături de ceilalţi s-o pornească la lucru, Kunta se trezi spunând, aproape fără să vrea, „'neaţa", aşa cum îi auzise pe ceilalţi că-şi dădeau bineţe. Şi deşi ştia acum destul de multe cuvinte în limba toubobului, nu numai cât să înţeleagă din ceea ce se spunea, dar cât să se facă şi el înţeles, ceva îl determină totuşi să-şi păstreze pentru sine această învăţătură.

Abia atunci îi dădu prin minte că negrii aceştia îşi ascundeau adevăratele lor sentimente faţă de toubob, aşa cum nici el nu-şi dădea în vileag purtarea lui schimbată faţă de ei. De multe ori băgase de seamă că feţele zâmbitoare ale negrilor se mohorau în clipa în care toubobul le întorcea spatele. Îi văzuse stricându-şi cu bună ştiinţă uneltele ca mai pe urmă să pară foarte uimiţi de întâmplare atunci când vechilul îi certa de mama focului pentru stângăcia lor. Şi mai observase că, deşi îşi dădeau ghes la treabă ori de câte ori se afla toubobul în preajmă, pierdeau de două ori mai mult timp tărăgănând orice făceau.

Descoperise de asemenea că, aşa cum cei din tribul mandinka aveau limba lor tainică, şi negrii aceştia aveau un mod propriu de a comunica, ştiut doar de ei. Uneori, pe când munceau la câmp, Kunta prindea câte o mişcare iute, abia vizibilă a capului. Alteori, unul dintre ei scotea vreo exclamaţie scurtă şi neînţeleasă, iar după un timp o repeta altcineva şi apoi altcineva, fără ca vechilul ce se învârtea călare de colo până colo s-o poată auzi. Iar uneori chiar sub nasul lui, începeau să cânte ceva din care Kunta, deşi nu înţelegea cuvintele, îşi dădea seama că îşi transmiteau un anume mesaj, aşa cum făcuseră şi femeile de pe piroga cea mare.

Când întunericul cobora peste colibe şi-n ferestrele casei celei mari şi albe nu mai străluceau luminile, auzul ascuţit al lui Kunta desluşea mişcările iuţi ale unui negru sau doi, care se strecurau tiptil afară din „curtea sclavilor", ca după câteva ore să se furişeze înapoi. Se minuna unde s-or fi ducând şi pentru ce, şi mai ales de ce erau atât de smintiţi să se mai întoarcă. Şi-a doua zi de dimineaţă, la câmp, încerca să ghicească cine dintre ei fusese acela. Oricare ar fi fost, se gândea că de-acum ar putea să se deprindă să aibă încredere în ei.

În fiecare seară, după cină, negrii se adunau în jurul unui foc mic făcut de bătrâna bucătăreasă, la două colibe de Kunta, iar această privelişte îi stârnea triste amintiri din Juffure, doar că aici femeile şedeau la un loc cu bărbaţii şi câte unii, fie bărbaţi fie femei, pufăiau tutun spurcat din pipe ce licăreau ciudat, când şi când, în întunericul serii. Aşezat în pragul colibei sale, Kunta trăgea atent cu urechea şi le auzea sporovăiala, răzbătând peste ţârâitul greierilor şi cântecul îndepărtat al bufniţelor din pădure. Şi deşi nu le pricepea cuvintele, simţea toată amărăciunea din glasurile lor.

Chiar şi pe întuneric, Kunta putea să vadă în faţa ochilor chipul fiecărui vorbitor în parte, căci în mintea lui se întipăriseră vocile celor doisprezece negri, legându-le de trăsăturile specifice ale tribului din care păreau că aparţin. Ştia care dintre ei se purtau mai degajat şi care abia dacă zâmbeau vreodată, unii dintre ei nici măcar în prezenţa toubobului.

După cum îşi dădu el seama, întrunirile acestea din fiecare seară aveau o rânduială a lor: prima care începea să vorbească era de obicei negresa care gătea în casa cea mare. Ea povestea ce spusese „conaşu" şi „coniţa", imitându-le gesturile şi glasul. Apoi îl auzea pe negrul cel uriaş, acela ce-l prinsese pe el, maimuţărindu-l pe vechil, şi rămânea foarte uimit când îi auzea pe ceilalţi străduindu-se să-şi înăbuşe râsul, de teamă să nu fie auziţi din casa cea mare şi albă.

Dar râsul se domolea iute şi se auzeau alte vorbe. Kunta desluşea vocile slabe şi pline de amar ale unora, şi pe cele pline de mânie ale altora, deşi înțelegea prea puțin din ceea ce vorbeau. Avea impresia că-şi aminteau fapte care li se întâmplaseră mai demult. Femeile, mai ales, izbucneau adesea în plâns, când povesteau. Până la urmă, discuțiile încetau, iar câte o femeie începea să cânte, şi ceilalți i se alăturau. Kunta nu pricepea vorbele cântecului – „Nimeni nu poate şti chinurile ce le-am trăit" – dar simțea tristețea melodiei.

La urmă se auzea o voce, pe care Kunta o ştia că este a celui mai bătrân dintre ei, ce sta în scaunul cu balansoar împletind pănuşe de porumb şi sunând cornul. Toți îşi plecau frunțile, iar el se pornea să îngâne încet ceva ce Kunta bănuia că era un fel de rugăciune, deşi nu era desigur înălțată lui Allah. Dar Kunta îşi aminti ceea ce spusese *alcala* din cala pirogei celei mari: „Allah ştie orice limbă". Şi tot timpul cât dura rugăciunea, Kunta auzea mereu aceleaşi cuvinte neînțelese, spuse iute atât de către bătrân cât şi de ceilalți, care-l tot întrerupeau cu câte un „Oh, Doamne!" Poate că tocmai acest „Oh, Doamne" era Allahul lor.

După câteva zile, noaptea începură să bată vânturi atât de reci, cum Kunta nu mai simțise vreodată, iar într-o dimineață, când se trezi, frunzele căzuseră de pe ramuri. Dârdâind de frig, se înşirui alături de ceilalți s-o pornească spre câmp, dar rămase uimit când vechilul îi conduse înspre hambar. Acolo se aflau „conaşu" şi „conița", împreună cu alți patru toubobi frumos îmbrăcați, care priveau, exclamând încântați, cum negrii, împărțiți în două grupuri, erau puşi să se ia la întrecere la tăiatul şi desfăcutul pănuşilor uscate de pe ştiuleții de porumb îngrămădiți acolo.

Apoi, despărțiți, toubobii şi negrii mâncară şi băură pe săturate, iar bătrânul negru care spunea seara rugăciuni luă un fel de instrument muzical cu corzi – care-i aminti lui Kunta de *kora* din țara lui – şi începu o cântare foarte ciudată, frecând peste corzi un soi de nuia încoace

şi-ncolo. Ceilalţi negri se sculară şi se porniră să danseze frenetic, iar toubobii care-i priveau – până şi vechilul – băteau veseli din palme şi strigau de pe margini. Cu feţele înroşite de atâta aţâţare, toubobii se ridicară dintr-o dată cu toţii şi, în timp ce negrii se dădeau în lături, îşi croiră drum bătând din palme spre mijlocul încăperii şi se porniră să danseze tare stângaci, în timp ce bătrânul cânta de parcă îşi pierduse minţile, iar ceilalţi negri ţopăiau, băteau din palme şi chiuiau, de parcă ar fi văzut cel mai nemaipomenit spectacol din câte sunt. Aceasta îi aduse aminte lui Kunta de o poveste pe care i-o spusese bătrâna Nyo Boto, pe când el mai era în primul kafo. Regele unui sat adunase toţi muzicanţii şi le poruncise să cânte ce ştiau ei mai bine, pentru ca el să danseze dinaintea tuturor poporenilor săi, până şi a sclavilor. Iar oamenii fuseseră toţi încântaţi şi plecară înălţând cântări şi laude către cer, şi în veac nu se mai ivi alt rege asemeni lui.

În noaptea aceea, reîntors în coliba lui, gândindu-se la ceea ce văzuse, lui Kunta îi trecu prin minte că negrii şi toubobii aveau nevoie unii de alţii, într-un fel foarte ciudat, dar puternic şi adânc. I se părea că nu numai atunci când dansau în hambar, dar şi în alte împrejurări, toubobii erau grozav de fericiţi când se aflau în apropierea negrilor, chiar dacă îi biciuiau.

CAPITOLUL 47

Atât de rău i se infectase glezna stângă că puroiul i se revărsa peste cătuşă ca o mâzgă uleioasă, iar mersul şchiopătat îl determină în cele din urmă pe vechil să-i spună lui Samson să-i scoată cătuşele.

Descătuşarea îl tulburase într-atât pe Kunta, că nu mai simţea aproape nimic. Şi-n noaptea aceea, fugi a doua

oară. Străbătu un ogor în cu totul altă direcție decât data trecută, îndreptându-se spre o pădure de care își dăduse seama că era mai deasă. Ajunsese tocmai în dreptul unei râpe și încerca să se cațere târându-se pe burtă, când auzi ceva mișcând în depărtare. Auzea pași grei apropiindu-se și, în cele din urmă, vocea răgușită a lui Samson răsună blestemând și strigându-l pe nume. Strângând în mână un băț pe care-l cioplise ca o țepușă, Kunta se simți cuprins de o neobișnuită liniște, aproape ca o amorțeală, pe măsură ce urmărea calm trupul mătăhălos al lui Samson mișcându-se iute de colo până colo, prin tufișurile din vârful râpei. Ceva în sinea lui îl făcea să creadă că dacă Samson îl urmărea să nu fugă, era ca să-și păzească propria lui piele. Cu cât se apropia mai tare, Kunta se încorda, nemișcat ca o stâncă, până când, în sfârșit, veni momentul. Azvârlind țepușa cu toată forța, el icni ușor de durere, iar Samson, auzindu-l, sări iute în lături și țepușa îi trecu pe lângă urechi.

Kunta încercă să o ia la fugă, dar gleznele îi erau atât de slăbite, că abia se mai putea ține pe picioare, iar când dădu să se întoarcă să-l lovească pe Samson, acesta se și năpustise asupra lui, lovindu-l cu toată forța și doborându-l la pământ. Ridicându-l apoi de jos, Samson nu contenea să-l izbească cu pumnii numai în piept și-n pântece, pe când Kunta se zvârcolea, încercând să se ferească, mușcându-l și zgâriindu-l. Apoi, o singură lovitură puternică îl doborî la pământ.

Gâfâind, Samson îi legă mâinile cu o funie și începu să-l tragă după el înapoi spre plantație, lovindu-l sălbatic cu piciorul ori de câte ori se poticnea și înjurându-l la fiecare pas.

Amețit de durere și sfârșeală, scârbit de sine însuși, Kunta se gândea cu înverșunare la bătaia pe care o va primi. Dar cînd, chiar înainte de ivirea zorilor, ajunseră la coliba lui, Samson se mulțumi să-i mai dea un picior zdravăn și-l lăsă acolo grămadă.

Kunta era atât de istovit, încât începu să tremure. Scrâșnind din dinți, încercă să sfâșie funia ce-i lega mâi-

nile până când simţi că i se aprind dinţii de durere. În cele din urmă reuşi s-o rupă, dar tocmai atunci se auzi cornul sunând deşteptarea. Pe Kunta îl năpădiră lacrimile. Nu reuşise nici de data aceasta.

În zilele ce-au urmat, atât el cât şi Samson se purtară de parcă ar fi împărtăşit o ură tainică. Kunta îşi dădea seama că era supravegheat şi mai ştia că Samson pândea orice ocazie să-l pedepsească într-un mod ce l-ar fi mulţumit pe toubob. Kunta băgase de seamă că vechilul îi lăsa în pace pe cei ce munceau mai mult ori rânjeau mai des. De zâmbit nu putea zâmbi, dar văzu cu mulţumire şi mânie totodată că, cu cât asuda mai mult, cu atât mai rar cădea biciul asupra lui.

Într-o seară, după terminarea lucrului, Kunta trecea pe lângă hambar, când dădu cu ochii de o pană zdravănă de fier, rătăcită printre nişte butuci de foc, pe care-i tăiaseră nişte oameni puşi de vechil. Nevăzând pe nimeni în jur, o ascunse sub cămaşă şi o porni grăbit spre coliba lui. Cu ajutorul ei săpă o groapă în lutul tare de pe jos, o ascunse acolo şi-apoi bătători pământul la loc, izbindu-l cu o piatră până când orice urmă dispăru.

În noaptea aceea nu puse geană peste geană, de grijă ca nu cumva descoperindu-se lipsa penei, să se cerceteze toate colibele. Iar a doua zi dimineaţa, când nu s-a iscat nici o zarvă, a răsuflat uşurat, deşi tot nu ştia cum s-ar putea folosi de ea ca să scape, când se va ivi din nou prilejul.

Tare ar mai fi vrut să pună mâna pe unul din cuţitele acelea lungi, pe care „vechilul" le dădea în fiecare dimineaţă doar câtorva bărbaţi, iar seara, le cerea înapoi şi le număra cu mare atenţie. Cu un astfel de cuţit ar fi putut tăia lăstărişul din pădure ce-l împiedica să înainteze mai iute şi ar mai fi putut, dacă ar fi fost obligat, să ucidă un câine sau chiar un om.

O lună mai târziu, într-o zi cu cer de culoarea ardeziei, Kunta se îndrepta spre un ogor, să dea o mână de ajutor unui om care dregea gardul, când, spre marea lui uimire,

începu să cadă din cer ceva ce semăna a sare, la început mai încet, apoi din ce în ce mai iute şi mai mult. Şi-n timp ce sarea aceasta se aşternea într-un strat alb, solzos, îi auzi pe negrii din apropiere exclamând: „Zăpadă!“ şi-şi dădu seama că aşa s-o fi chemând ceea ce vedea. Luând puţin în mână, o simţi rece, iar când o linse de pe deget cu limba, i se păru şi mai rece.

Când ajunse în capătul celălalt al ogorului, „zăpada“ contenise şi chiar începuse să se topească. Ascunzându-şi uimirea, Kunta luă o înfăţişare indiferentă şi-l salută cu o înclinare a capului pe negrul ce-l aştepta lângă gardul stricat. Se apucară de lucru. Kunta îl ajuta să întindă un fel de împletitură de fier. După un timp ajunseră într-un loc năpădit de ierburi foarte înalte şi, în timp ce negrul celălalt se apucă să le taie cu cuţitul cel lung ce-l avea la el, Kunta măsura din priviri distanţa între locul unde se aflau şi cea mai apropiată pădure. Ştia că Samson nu se afla prin apropiere şi că în ziua aceea „vechilul“ şedea de pază pe alt ogor. Kunta îşi vedea de treabă preocupat, să nu-i dea celuilalt de bănuit ce se petrecea în mintea lui. Răsuflarea însă i se înteţea pe măsură ce strângea sârma, privindu-l pe negrul aplecat peste lucrul său. Cuţitul rămăsese la câţiva paşi în spatele lor, acolo unde se oprise cu tăiatul ierburilor.

Înălţând în gând o rugă lui Allah, Kunta îşi împreună palmele, le ridică şi izbi ceafa negrului cu toată forţa de care era în stare trupul lui vlăguit. Omul se prăbuşi fără vreo vorbă, de parcă ar fi fost doborât de secure. Într-o clipă, Kunta îi legă mâinile şi picioarele cu sârmă. Punând mâna pe cuţit, îşi alungă gândul să-l înjunghie, căci acesta nu era odiosul Samson, apoi, încovoiat de mijloc, o rupse la fugă spre pădure. Se simţea atât de uşor de parcă ar fi alergat în vis.

Se dezmetici însă după numai câteva clipe, când omul căruia îi cruţase viaţa începu să răcnească cât îl ţineau puterile. Ar fi trebuit să-l omor, gândea Kunta plin de mânie, străduindu-se să alerge mai iute. Ajuns în dreptul

pădurii, ştia că mai întâi trebuia să câştige distanţă şi apoi să se ascundă. Dacă ar reuşi să ajungă repede cât mai departe, ar avea vreme să-şi caute un ascunziş unde să se odihnească, înainte de a porni mai departe sub oblăduirea nopţii.

Kunta era pregătit să trăiască în pădure, asemeni animalelor. Aflase o mulţime de lucruri despre tărâmul acesta al toubobului, la care se adăuga tot ceea ce învăţase în Africa. Ar putea întinde capcane pentru iepuri sau alte rozătoare, pe care le-ar frige apoi pe un foc fără fum. Şi tot fugind aşa, rămânea totuşi în locuri unde tufişurile îl puteau ascunde, nefiind însă atât de dese încât să-l împiedice să înainteze.

La căderea nopţii, Kunta îşi dădu seama că alergase o bucată bună de drum. Totuşi nu se opri, merse înainte peste făgaşuri, râpe şi peste vadul secătuit al unui pârâu. Îşi îngădui o clipă de popas numai când se întunecase de-a binelea; se ascunse într-un loc cu tufişuri destul de dese, dar printre care putea fugi cu uşurinţă, dacă ar fi fost nevoit. Şi cum şedea acolo, pe întuneric, îşi încorda auzul să desluşească lătratul câinilor. Dar de jur împrejurul lui domnea tăcerea. Era oare cu putinţă să fi izbândit de data asta?

Şi chiar în clipa aceea, simţi o atingere rece pe faţă şi întinse mâna. Cădea din nou „zăpada". Curând stratul cel alb îl acoperi şi îl înconjură. Se aşternea fără zgomot, până hăt, departe, tot mai multă şi mai multă, până când lui Kunta îi trecu prin cap c-o să-l îngroape de-a binelea; şi-aşa îngheţase. În cele din urmă, nu se mai putu stăpâni, sări în sus şi-o luă la fugă să-şi găsească un ascunziş mai bun; se împiedică şi căzu; nu se rănise, dar când îşi aruncă ochii îndărăt, văzu îngrozit că lăsase pe zăpadă urme adânci după care până şi un orb l-ar fi putut urmări. Îşi dădu seama că nu le putea şterge cu nici un chip şi că nici nu mai era mult până în zori. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să se îndepărteze cât mai mult. Încercă să alerge ceva mai iute dar, cum alergase mai

toată noaptea, abia îşi mai putea trage răsuflarea. Cuțitul cel lung începea să-i atârne prea greu în mână; hățişurile le tăia el, dar zăpada n-o putea topi. Începea să se lumineze de ziuă, când, în fața lui, din depărtări, răsbătu un sunet slab de corn. O luă atunci cu paşi mari într-altă parte. Totuşi începea să-l stăpânească o teamă ce-i sleia forțele; bănuia că în întinderea aceea albă, covârşitoare nu-şi mai putea găsi nici un loc sigur de odihnă.

Auzind lătratul îndepărtat al câinilor, îl năpădi o furie cum nu mai simțise până atunci. O luă la goană ca un leopard hăituit, dar lătratul se auzea din ce în ce mai tare, până când, uitându-se îndărăt, îi văzu apropiindu-se. Nici oamenii nu puteau fi prea departe. O împuşcătură îl îmboldi să alerge şi mai iute; totuşi câinii îl ajungeau din urmă. Când nu mai aveau decât câțiva paşi până la el, Kunta se răsuci şi se aşeză pe vine, mârâind şi el la ei. Şi-n timp ce se năpusteau arătându-şi colții, se năpusti şi el, despicând pântecele primului câine cu o singură mişcare a cuțitului; cu o altă mişcare înfipse tăişul între ochii următorului.

Țâşni din nou în picioare şi o luă la fugă. Curând, totuşi, auzi oameni călări, aşa că se afundă printre hățişurile cele mai încâlcite, unde caii nu puteau pătrunde. Auzi o împuşcătură, apoi încă una şi o durere îi străfulgeră piciorul. Prăvălindu-se grămadă la pământ, se străduia să se ridice din nou în picioare, când toubobul scoase un strigăt şi slobozi o nouă împuşcătură, iar el auzi cum se înfig gloanțele în copacul de deasupra lui. „Lasă-i să mă ucidă“, gândi Kunta. „Cel puțin aşa am să mor bărbăteşte“. Un glonț îl nimeri din nou în acelaşi picior şi-l doborî cu forța unui pumn uriaş. Se zvârcolea gemând pe jos când îl zări pe vechil şi pe un alt toubob îndreptându-se spre el, cu puştile ridicate. Era gata să sară, ca să-i silească astfel să-l împuşte, să se sfârşească odată, dar durerea din picior nu-i îngădui să se mişte.

În vreme ce toubobul celălalt ținea puşca la tâmpla lui Kunta, vechilul îi smulse hainele până-l lăsă gol în

zăpadă, cu sângele şiroindu-i din rană şi înroşind neaua imaculată. Înjurând de mama focului, vechilul îi trase un pumn de-l lăsă fără simţire, apoi amândoi îl legară de un copac, cu mâinile împreunate, prinse de partea cealaltă a trunchiului.

Biciul începu să brăzdeze umerii şi spinarea lui Kunta, în timp ce vechilul icnea, iar sclavul se cutremura sub fiecare lovitură dată cu sete. După un timp, Kunta nu se mai putu stăpâni şi urlă de durere, dar biciul nu se opri până când trupul lui nu se lăsă moale pe trunchiul copacului. Crestături lungi, sângerânde, care îi dezveleau pe alocuri muşchii, îi acopereau umerii şi spatele. Nu-şi mai dădea bine seama, dar următorul lucru pe care îl simţi a fost prăbuşirea. Totul s-a înnegurat apoi.

Îşi reveni doar în coliba lui, iar durerea îl secera din nou chinuitoare. Cea mai mică mişcare îl făcea să strige, de parcă ar fi văzut moartea cu ochii. Îl legaseră din nou în lanţuri. Ceea ce întrecea totul era că, după miros, îşi dădea seama că îl înfăşuraseră din cap până-n picioare într-o pânză mare îmbibată cu untură de porc. Când apăru bătrâna bucătăreasă cu mâncarea, dădu s-o scuipe, dar n-avu forţă nici măcar pentru atâta lucru; în ochii ei i se păru că vede milă.

Două zile mai târziu, fu sculat dis-de-dimineaţă de o zarvă ca de sărbătoare. Auzea negrii cum strigau în faţa casei celei mari: „Daruri de Crăciun, conaşule!", şi se întrebă oare ce or fi având ei de sărbătorit. Nu-şi mai dorea decât să moară, să se poată alătura strămoşilor, să pună capăt pentru totdeauna nesfârşitului calvar.

Kunta clocotea de mânie amintindu-şi cum, în loc să-l pedepsească bărbăteşte, toubobul îl despuiase ca să-l bată. Când se va întrema, se va răzbuna – şi va fugi din nou. Dacă nu, mai bine să moară.

CAPITOLUL 48

Când în cele din urmă, Kunta putu să iasă din nou afară, cu cătuşe la amândouă gleznele, cei mai mulți sclavi negri se fereau de el, privind înfricoşați în jur dacă se întâmplau să fie în preajma lui şi îndepărtându-se repede, de parcă ar fi fost cine ştie ce fiară sălbatică. Doar bucătăreasa şi bătrânul ce sufla în corn îl priveau în față.

Samson nu se zărea pe nicăieri. Kunta nu avea habar unde dispăruse, dar oricum îi părea bine. Apoi, după câteva zile, îl văzu în fine pe omul pe care-l ura atât, însemnat şi el de urme încă nevindecate de bici; pentru asta Kunta se bucură şi mai mult. Dar, la cel mai neînsemnat motiv, vechilul toubob îl croia din nou cu biciul.

Şi, pe zi ce trecea, Kunta îşi dădea prea bine seama că era urmărit în timp ce-şi vedea de treabă, mişcându-se mai iute, asemeni celorlalți, când se apropia un toubob ca apoi s-o lase mai domol, când acesta se îndepărta. Kunta îndeplinea toate poruncile, fără să scoată vreo vorbă. Iar la sfârşitul zilei, îngropându-şi tristețea adânc în suflet, se îndrepta spre colibă să se culce.

Ajuns acolo, Kunta începea adesea să vorbească de unul singur, închipuindu-şi că stă de vorbă cu cineva de acasă. De obicei li se adresa în sinea lui, dar câteodată vorbea şi cu glas tare:

– Fa, începea el, negrii ăştia nu-s de un fel cu noi. Oasele, sângele, carnea, mâinile şi picioarele lor sunt ale altora. Ei trăiesc şi respiră doar în folosul toubobului. Şi nici nu stăpânesc nimic, nici măcar propriii lor copii. Sunt făcuți, hrăniți şi crescuți pentru alții.

– Mamă, urmă el, femeile de-aici poartă şi ele basmale pe cap, dar nu ştiu să şi le lege ca lumea; şi aproape că nu-s bucate gătite de ele în care să nu pună carne ori untură de porc împuțit. Şi multe dintre ele s-au culcat cu

toubobi, căci pruncii lor sunt blestemați să fie în veci „sasso-borro", cu pielea albicioasă.

Apoi li se adresa fraților lui, Lamin, Suwadu şi Madi, spunându-le că nici cel mai înțelept dintre vârstnicii satului n-ar putea să-i facă vreodată să înțeleagă că cea mai sălbatică dintre fiarele pădurii nu este nici pe jumătate atât de primejdioasă ca toubobul.

Şi astfel se scurseră câteva luni, iar sloiurile de gheață se tot micşorau până se prefăcură în apă. De la o vreme iarba cea verde începu să se ivească din pământul roşiatic, pomii îşi scoaseră la iveală mugurii, iar păsările se porniră din nou să cânte. Veni vremea aratului şi a însămânțării brazdelor nesfârşite. În cele din urmă soarele ajunse să încingă pământul atât de tare, încât Kunta trebuia să facă paşi iuți; iar când era nevoit să se oprească, îşi mişca picioarele să nu i se băşice tălpile.

Pândind o nouă ocazie, Kunta îşi vedea de treabă, sperând ca stăpânii lui să-şi abată gândul de la el şi să nu-l mai țină din scurt. Totuşi avea senzația că până şi ceilalți negri nu-l slăbeau din ochi, chiar când vechilul ori vreun alt toubob nu se aflau prin preajmă. Trebuia să găsească un mod de a scăpa de prigoană. Poate că ar trebui să profite de faptul că toubobul nu-i considera pe negri oameni, ci simple unelte. Iar dacă purtarea toubobului față de aceste unelte negre depindea de felul în care acționau ele, Kunta se hotărî să se facă cât mai nebăgat în seamă cu putință.

Deşi se simțea vrednic de dispreț, Kunta se străduia să facă ceea ce făceau şi ceilalți negri ori de câte ori se apropia vreun toubob. Oricât de tare ar fi încercat, nu-şi putea însă călca pe suflet să zâmbească şi să facă temenele; se căznea totuşi să pară prietenos şi dornic să dea o mână de ajutor, prefăcându-se mereu tare cufundat în treburi. De asemeni, ajunsese să ştie destul de multe cuvinte în limba toubobului, ascultând mereu cu atenție la tot ce se vorbea în jurul lui, fie pe câmp, fie seara, în jurul colibelor; şi deşi nu se hotărâse încă să

vorbească şi el, dădea semn tuturor că înțelegea ce i se spunea.

Bumbacul creştea mai iute în țara toubobului; florile lui se preschimbau în ghiulele verzi şi tari, care plesneau dând la iveală bulgări pufoşi, până când întinderile ogoarelor se îngălbeneau cât cuprindeai cu ochii. Pe lângă ele, câmpurile de bumbac din Juffure păreau neînsemnate. Când veni vremea culesului, cornul începu să sune deşteptarea mult mai devreme, după cum i se părea lui Kunta, iar vechilul îşi plesnea amenințător biciul, înainte ca sclavii, cum li se spunea negrilor, să fi apucat să se dea jos din pat.

Curând Kunta descoperi, uitându-se la ceilalți oameni de la câmp, că dacă umbla mai adus de spate, sacul cel lung de pânză groasă se târa pe jos şi nu-i mai atârna atât de greu pe umăr, în timp ce se umplea de bulgării fără număr. Kunta îşi umplea sacul cam de două ori pe zi şi tot aşa făceau aproape toți, deşi mai erau câte unii, pizmuiți, dar şi urâți de ceilalți pentru că îşi plecau mai iute spinările să le facă toubobilor pe plac, şi care culegeau bumbacul aşa de iute că nici nu li se mai vedeau mâinile, iar pe înserate, când suna cornul, îşi umpluseră sacii cel puțin de trei ori.

După ce se încărca fiecare căruță, bumbacul era dus la un hambar în curtea fermei, dar Kunta băgase de seamă că tutunul de pe plantațiile mai întinse din vecinătate era încărcat în căruțe şi dus undeva mai departe în josul drumului. O căruță se întorcea goală numai după patru zile, tocmai cât trebuia să se umple încă una, care s-o pornească la drum. Kunta mai băgă de seamă că şi alte căruțe încărcate cu tutun, venind fără îndoială de la alte plantații, treceau pe drumul cel mare, trase câteodată chiar de câte patru catâri. Kunta nu ştia încotro mergeau căruțele, dar înțelese că străbăteau cale lungă, judecând după oboseala de pe fața lui Samson şi a celorlalți vizitii când se întorceau de la drum.

Poate că mergeau îndeajuns de departe ca să-l poarte şi pe el spre libertate. Kunta fu atât de emoţionat de gândul acesta nemaipomenit, încât cele câteva zile ce urmară i se părură nesfârşite. Renunţă de îndată să se ascundă în vreuna din căruţele de pe plantaţia lui, căci nu ar fi fost cu putinţă să se strecoare nevăzut de nimeni între baloturile de tutun. Trebuia să sară într-una din căruţele de pe alte plantaţii, ce treceau mereu pe drum. Aşa că, târziu în noaptea aceea, prefăcându-se că se duce înspre latrină, Kunta se asigură mai întâi că nu se afla nimeni prin preajmă, ca apoi să se furişeze într-un loc de unde putea vedea drumul scăldat de lumina lunii. Căruţele cu tutun mergeau, după cum bine vedea, şi în toiul nopţii. El urmărea flăcăruile pâlpâitoare agăţate de fiecare căruţă, până când piereau în depărtare.

De-atunci începu să ticluiască tot felul de planuri. În timp ce culegea la câmp, mâinile parcă-i zburau şi reuşi chiar să-şi calce pe inimă şi să rânjească, dacă se ivea prin apropiere vechilul. Nu făcea altceva decât să-şi închipuie cum va sări într-o noapte în spatele vreunei căruţe pline vârf şi se va ascunde printre frunzele de tutun, fără să-l audă vizitiii de pe capră din pricina zgomotului hodorogit al căruţei, şi fără să-l vadă nu numai din cauza întunericului ci şi dintr-a uriaşului morman de frunze ce-i despărţea de partea din spate a căruţei. Se scutura de scârbă numai la gândul că va trebui să atingă şi să miroasă buruiana aceea blestemată şi păgână, de care reuşise să se ţină departe, dar dacă acesta era singurul mod de a scăpa, era sigur că Allah îl va ierta.

CAPITOLUL 49

Într-o seară, aflându-se în spatele latrinei, cum numeau sclavii locul unde mergeau să se uşureze, Kunta omorî cu o piatră un iepure dintr-aceia care mişunau prin

pădurile din apropiere. Îl tăie apoi cu băgare de seamă în bucăţi subţiri şi-l uscă, aşa cum învăţase la ritualurile de iniţiere, pregătindu-şi merindele de care avea nevoie la drum. Apoi se apucă să ascută cu o piatră netedă lama ruginită şi îndoită de cuţit pe care o găsise şi, îndreptând-o, o fixă cu sârmă într-un mâner de lemn la care-l cioplise singur. Dar mult mai important decât mâncarea şi cuţitul era amuleta „saphie“ pe care şi-o făcuse dintr-o pană de cocoş să atragă duhurile bune, un fir de păr de cal să-i dea putere şi un iadeş de pasăre să-i poarte noroc, toate cusute la un loc cu un ac făcut dintr-un spin într-un petec de ţesătură de iută. Îşi dădu seama cât de prostească ar fi fost dorinţa ca amuleta să-i fie bunecuvântată de un om sfânt, dar era bună şi aşa, decât deloc.

Nu închisese ochii toată noaptea, şi totuşi a doua zi la câmp nu era obosit şi nu avea altceva de făcut decât să nu-şi trădeze nerăbdarea, deşi simţea că nu-şi găseşte locul de emoţie. La noapte va face pasul cel mare. După cină, reîntors în coliba lui, cu mâinile tremurânde îşi puse în buzunare cuţitul şi bucăţile de carne uscată de iepure, apoi îşi legă strâns amuleta de braţul drept. Nu mai putea îndura să audă mişcările şi zgomotele obişnuite ale celorlalţi negri, căci fiecare clipă ar fi putut aduce ceva neaşteptat care să-i zădărnicească planurile. Curând însă rugăciunile şi cântecele pline de jale ale lucrătorilor istoviţi încetară.

Înşfăcându-şi cuţitul făcut de el, Kunta se strecură în bezna nopţii. Simţind că nu-i nimeni în preajmă, o luă la goană aplecat şi fugi cât îl ţineau picioarele, intrând după o vreme într-un desiş chiar lângă o cotitură a drumului mare. Se ghemui acolo, gâfâind. Dar dacă-n noaptea asta n-o să mai treacă nici o căruţă? Gândul acesta îl străfulgeră ca un tăiş de sabie, după care îl cuprinse o îndoială mai mare şi mai chinuitoare: Dacă ajutorul vizitiului stătea cumva de pază în spatele căruţei? Orice-ar fi fost, trebuia să-şi încerce norocul.

Auzi căruța venind cu mult înainte de a-i zări lumina pâlpâitoare. Cu dinții încleștați, cu mușchii tremurând de încordare, Kunta simți că-i vine rău. Căruța abia se târa. În cele din urmă ajunse în dreptul lui și-l depăși încet. Pe capră se profilau vag două umbre. Kunta țâșni din tufișuri, gata să chiuie de fericire. Pășind ușor în spatele căruței care se clătina scârțâid din încheieturi, Kunta așteptă să dea de vreun hop în drum; atunci se apucă zdravăn cu mâinile de marginea căruței și se săltă, azvârlindu-se în grămada de frunze de tutun. Reușise!

Înfrigurat, începu să se îngroape între frunze. Acestea erau însă legate strâns în snopi, iar el nu se așteptase la așa ceva; în cele din urmă reuși să se acopere. Chiar după ce-și croi cu palmele un fel de gaură printre frunze, să-i vină aer curat, duhoarea spurcatei buruieni îl sufoca totuși. Începu să se foiască împingând frunzele, ca să se poată cuibări cât mai bine sub greutatea ce-l apăsa. În cele din urmă își găsi o poziție comodă, iar legănarea căruței, moliciunea frunzelor care-l încălziră, îl făcură să ațipească.

O hurducătură mai puternică îl făcu să tresară, temându-se să nu fie descoperit. Oare încotro se îndrepta căruța aceasta și cât mai avea de mers până va ajunge acolo? Iar atunci o să poată să se dea jos pe furiș, nevăzut de nimeni? Sau o să se pomenească din nou urmărit și prins? Cum de nu i-a dat prin cap mai înainte una ca asta? Îi reveni în gând imaginea câinilor, a lui Samson și a toubobilor cu puști și se cutremură de groază. Socotind după câte pățise data trecută, își dădea seama că acum, dacă l-ar prinde, n-ar mai scăpa cu viață.

Pe măsură ce se gândea mai mult la toate acestea, simțea că ar fi fost mai bine să sară din căruță chiar atunci. Așa că, cu mâinile amândouă, dădu la o parte frunzele numai cât să-și scoată capul afară. La lumina lunii văzu ogoare nesfârșite și țarini. Nu era nimerit să sară tocmai acum. Luna lumina prea tare și l-ar fi ajutat nu numai pe el, dar și pe urmăritorii lui. Și cu cât ar fi

mers mai departe în căruță, cu atât mai greu le-ar fi fost câinilor să-l descopere după miros. Acoperi gaura prin care privise afară şi încercă să se liniştească.

Ceva mai târziu, când scoase din nou capul afară, văzu că începea să se crape de ziuă, aşa că-şi luă inima în dinți. Acum era momentul potrivit să se dea jos din căruță, altminteri lumina zilei nu i-ar fi fost de nici un folos. După ce ieşi cu tot trupul afară, aşteptă o nouă hurducătură. I se păru că a trecut o veşnicie până când, în cele din urmă, căruța se zgâlțâi din nou, iar el dintr-un salt căzu în drum şi într-o clipă se făcu nevăzut printre tufişuri.

Văzând în depărtare două ferme de-ale toubobilor, cu casele cele mari şi cu colibele mici şi întunecoase atât de cunoscute, Kunta făcu un mare ocol, să nu nimerească pe lângă ele. Răzbătea până la el, prin văzduhul liniştit, cornul ce suna deşteptarea, în timp ce cerul se lumina tot mai mult la răsărit, iar el străbătea croindu-şi drum cu cuțitul prin hățişuri tot mai încâlcite către ceea ce vedea a fi o pădure mai întinsă. Acolo, în inima codrului, era răcoare, iar roua care picura pe el îi făcea bine. Îşi răsucea cuțitul de parcă ar fi fost un fulg şi icnea de plăcere la fiecare mişcare. Cam după prânz, dădu peste un izvor cu apă limpede, ce susura peste pietrele acoperite de muşchi; se opri să bea apă din pumni. Aruncându-şi privirile în jur, socoti că era un loc destul de sigur ca să se odihnească o clipă, aşa că se aşeză pe mal, vârându-şi mâna în buzunar. Scoțând o bucată de carne uscată de iepure, o înmuie în apă, băgând-o apoi în gură şi începu s-o mestece. Simțea sub el pământul moale, mustind de apă, iar singurele sunete pe care le auzea erau doar orăcăitul broaştelor, țârâitul gâzelor şi ciripitul păsărilor. Le asculta în timp ce mânca, privind cum razele soarelui împestrițau frunzişul verde de pe ramuri; şi-i părea bine în sinea lui că nu mai era nevoit să alerge neîncetat, aşa cum făcuse altădată, când oboseala îi slăbise forțele, astfel încât putuse fi prins mult mai uşor.

Se porni din nou la fugă şi alergă toată după-amiaza, oprindu-se numai cât să-şi facă rugăciunea de la apusul soarelui, ca după aceea s-o ia din nou la goană până când întunericul şi oboseala îl siliră să facă popas peste noapte. Stând culcat pe un pat de muşchi şi frunze, se hotărî să-şi dureze mai târziu un adăpost cu un acoperiş de ierburi înălţat pe furci, aşa cum învăţase la ritualurile de iniţiere. Somnul îl cuprinse de îndată, dar, cum ţânţarii îl treziră de nenumărate ori peste noapte, auzea din depărtare mârâitul fiarelor ce-şi sfâşiau prada.

Kunta se trezi odată cu primele raze ale soarelui, îşi ascuţi la repezeală cuţitul şi o porni din nou. După o vreme dădu de o potecă, croită de tălpi de oameni şi, deşi se vedea că nu mai fusese folosită de multă vreme, se afundă înapoi în pădure, cât îl ţinură picioarele de iute.

Pe măsură ce înainta spre inima pădurii, începu din nou să-şi croiască drum cu cuţitul. De câteva ori îi ieşiseră nişte şerpi în cale, dar încă de când se afla pe plantaţia toubobului văzuse că nu atacau omul decât dacă erau speriaţi sau încolţiţi, aşa că-i lăsă să se târască liniştiţi mai departe. Din când în când i se părea că aude vreun câine lătrând şi se cutremura de groază, căci de mirosul câinilor se temea mai mult decât de al omului.

Se opri din nou să se mai odihnească, mai mîncă nişte carne de iepure şi nişte mure, răcorindu-se cu apa strânsă în frunzele de la rădăcina copacilor. În noaptea aceea poposi lângă un alt izvor şi, de îndată ce puse capul jos, îl cuprinse un somn atât de adânc încât nu mai auzi nici animalele şi nici păsările de noapte şi nici nu mai simţi bâzâitul şi înţepăturile insectelor atrase de trupul lui asudat.

Kunta începu să chibzuiască încotro s-o ia numai a doua zi dimineaţă. Până atunci nu-şi îngăduise să se gândească la aceasta. Cum tot nu ştia încotro se îndrepta, pentru că nu avea habar unde anume se afla, se hotărî să alerge tot înspre răsărit, ferindu-se de orice făptură omenească, alb sau negru. Pe hărţile Africii văzute în

copilărie, apa cea mare se afla la apus, aşa că îşi dădea seama că ar putea ajunge la ea, dacă ar merge înspre răsărit. Totuşi îl cuprindea teama când se gândea la câte i s-ar putea întâmpla, chiar dacă n-ar fi prins; cum ar fi cu putință să treacă apa cea mare, chiar dacă ar avea o barcă; cum ar ajunge întreg pe țărmul celălalt, chiar dacă ar fi ştiut drumul. Aşa că în intervalul dintre rugăciuni, îşi atingea mereu amuleta „saphie" chiar şi-n timp ce alerga.

În noaptea aceea, ascuns într-un tufiş, se pomeni gândindu-se la eroul cel mai mare al neamului mandinka, la războinicul Sundiata, un sclav beteag, cu care stăpânul lui se purtase atât de josnic, încât acesta fugise ascunzându-se în mlaştini, unde adunase şi organizase o mulțime de alți sclavi fugiți, alcătuind o puternică armată cu care întemeiase Imperiul Mandinka. Poate că, începu Kunta să se gândească pe când se pregătea să o pornească din nou în cea de a patra zi, aici în țara toubobului ar putea da peste alți sclavi africani fugiți şi ei, la fel de dornici să mai pună încă o dată piciorul în țara lor de baştină. Şi poate că s-ar strânge destui să poată construi sau chiar fura o pirogă dintr-acelea mari. Şi atunci...

Un sunet cumplit îi risipi visarea. Se opri. Nu era cu putință! Totuşi nu se înşela: era lătrat de câini. Disperat, se avântă din nou să-şi croiască drum prin hățişuri, împiedicându-se, căzând şi căznindu-se să se ridice din nou. Aşa că nu după mult timp obosi atât de tare, că atunci când mai căzu încă o dată rămase acolo, neclintit, cu mâinile încleştate pe plăselele cuțitului, cu urechea la pândă. Nu mai auzi nimic după aceea, decât ciripitul păsărilor şi zbârnâitul insectelor.

Oare auzise câinii cu adevărat? Gândul acesta îl tulbura peste măsură. Nu mai ştia nici el cine îi era duşman mai mare: toubobul sau propria lui închipuire. Cum nu-i dădea mâna să se amăgească singur că de fapt nu-i auzise, o luă din nou la fugă; nu se afla în siguranță

decât atunci când se mişca. Curând însă, vlăguit de atâta alergare şi de teamă, fu nevoit să se oprească din nou ca să se odihnească. O să închidă ochii doar o clipă şi apoi o s-o pornească din nou.

Se trezi lac de sudoare, ţâşnind drept în sus. Era întuneric beznă; dormise toată ziua. Scuturându-şi capul, încercă să îşi amintească ce anume îl deşteptase, când auzi din nou lătratul câinilor, mult mai aproape de data aceasta. Ţâşni ca din puşcă, dar după câteva clipe îi străfulgeră prin minte gândul că îşi uitase cuţitul cel lung. Se năpusti înapoi spre locul unde dormise, dar lăstărişul se învălmăşea şi, deşi îşi dădea seama înnebunit că cuţitul se afla pe acolo, pe undeva, la o aruncătură de băţ, nu reuşi să pună mâna pe el, oricât bâjbâi şi râcâi.

Cu cât lătratul se auzea mai tare, cu atât stomacul i se chircea de groază. Ştia prea bine că, dacă nu găsea cuţitul, îl vor prinde din nou sau va păţi chiar mai rău. Pipăind cu mâinile peste tot, dădu în cele din urmă de o piatră cam de mărimea pumnului lui. O apucă cu un strigăt cumplit şi se afundă din nou în desiş.

Fugi ca un apucat noaptea întreagă, tot mai departe, în inima pădurii, poticnindu-se, căzând, încurcându-şi picioarele în lăstărişuri, oprindu-se doar rareori să-şi mai tragă sufletul. Câinii se ţineau însă după el, apropiindu-se tot mai mult, până când, după ivirea zorilor, putu să-i vadă în urma lui. Se repeta din nou acelaşi coşmar. De alergat nu putea alerga mai departe. Aşa că, ajuns într-o poiană, se răsuci şi se chirci la pământ, cu spatele sprijinit de un copac, gata să-i întâmpine, strângând o creangă groasă în mâna dreaptă, cu stânga încleştată pe piatră.

Când câinii se năpustiră asupră-i, cu un urlet groaznic se porni să-i ciomăgească cu bâta cu atâta furie, că ei se dădură înapoi, ghemuindu-se spre a nu-i putea ajunge, lătrând, cu bale la gură, până când apărură doi toubobi călare.

Kunta nu-i văzuse pe aceştia niciodată. Cel mai tânăr scoase puşca, dar cel mai vârstnic îi făcu semn s-o pună

la loc, descălecă şi se îndreptă spre Kunta. Liniştit, se apucă să desfacă un bici lung şi negru.

Kunta rămase cu ochii larg deschişi; trupul îi tremura, iar prin minte i se perindau chipurile tuturor toubobilor pe care-i văzuse, începând cu cei din crâng care-l prinseseră, apoi cei de pe piroga cea mare, din locul unde fuseseră închişi, din locul unde fuseseră vânduţi, cei de la blestemata de fermă, ori pe cei din pădure care-l prinseseră de trei ori, bătându-l, biciuindu-l şi trăgând cu puşca în el. Şi-n timp ce mâna toubobului azvârlea biciul spre spate, mâna lui Kunta ţâşni înainte cu atâta forţă încât îşi pierdu echilibrul când degetele dădură drumul pietrei.

Îl auzi pe toubob strigând, apoi un glonţ îi şuieră pe lângă ureche şi câinii se repeziră la el. Şi cum se zvârcolea şi se rostogolea pe jos, încercând să ţină câinii cât mai departe, zări chipul toubobului şiroind de sânge. Când cei doi îşi chemară înapoi câinii şi se apropiară de el, ţintuindu-l cu armele, Kunta se porni să mârâie ca o fiară. Citea pe feţele lor că moartea îi era aproape, dar nu-i păsa. Unul se aplecă şi-l apucă, în vreme ce tovarăşul lui îl lovea cu măciuca; totuşi se luptară din răsputeri să-l ţină, căci el se zvârcolea, lovea, gemea şi striga în limba arabă şi în mandinka, aşa că trebuiră să-l lovească din nou cu bâte. Târându-l brutal până la un copac, îi sfâşiară hainele şi-l legară strâns de trunchi, peste mijloc. Kunta ştia că va fi omorât în bătaie.

Atunci însă toubobul cu faţa însângerată se opri brusc şi-n ochi îi jucă o lumină vicleană, aproape ca un zâmbet. Cu vocea răguşită îi spuse iute ceva celui mai tânăr, care rânji şi el dând din cap, apoi se duse îndărăt la cal, de unde desprinse o secure cu mâner scurt, legată de oblânc. Tăie un ciot putregăit de copac şi-l aşeză lângă Kunta.

Venind în faţa negrului, toubobul lovit de piatră începu să-i spună ceva prin semne. Arătă pe rând spre organele genitale şi spre cuţitul de vânătoare de la cingătoare, iar apoi spre piciorul lui Kunta, scuturându-şi securea din mână. Când Kunta pricepu ce voia, se porni să strige şi

să lovească cu picioarele. Un fior îi străbătu şira spinării, şi-l izbi cu puterea fulgerului gândul că un bărbat, ca să-şi poată merita numele, trebuia să aibă urmaşi. Disperat, îşi acoperi bărbăţia cu amândouă mâinile, iar toubobii se porniră să rânjească răutăcios.

Unul dintre ei împinse lemnul sub piciorul drept al lui Kunta, iar celălalt îi legă piciorul atât de tare, încât oricât se străduia Kunta, nu putu să şi-l elibereze.Toubobul cu faţa însângerată apucă securea. Kunta începu să strige şi să se zbată în timp ce securea fulgeră în aer şi cóborî atât de iute, tăind laba piciorului, încât se înfipse adânc în lemn. Durerea îi răscoli creierul, explodând apoi în întreg trupul. Partea de sus a trupului se aruncă spasmotic înainte, iar mâinile îi ţâşniră în jos, de parcă ar fi vrut să-şi prindă laba piciorului, care căzuse jos. Apoi totul i se învălmăşi înaintea ochilor.

CAPITOLUI 50

În tot restul zilei, Kunta zăcu în nesimţire, cu ochii închişi, cu faţa suptă, cu saliva scurgându-i-se prin colţurile gurii uscate. Când, treptat, începu să-şi dea seama că mai este încă în viaţă, i se părea că trupul îi este sfârtecat de durerea care-i palpita în creier, scurgându-se apoi în toate mădularele, adunându-se ca o flacără în piciorul drept. Negăsind forţa să ridice pleoapele, încercă să-şi aducă aminte ce se întâmplase. Îi apăru dinaintea ochilor chipul încruntat şi congestionat al toubobului şi securea căzând cu iuţeala fulgerului. Durerea începea apoi să-i pulseze în tâmple atât de tare, încât din nou se scufundă în bezna necunoaşterii.

Data următoare când îşi reveni se pomeni uitându-se la o pânză de păianjen. După o vreme, reuşi să se mişte un pic, numai cât să-şi dea seama că pieptul şi încheieturile de la mâini şi picioare îi erau legate, dar piciorul

drept şi ceafa îi erau sprijinite de ceva moale, iar el era îmbrăcat într-un fel de cămaşă lungă. Şi peste tot plutea miros de catran, care-i sporea şi mai mult chinul. Până atunci crezuse că îndurase toate suferinţele posibile, dar aceasta le întrecea pe toate.

În timp ce murmura o rugăciune către Allah, uşa se deschise, iar el se opri pe dată. Un toubob înalt, pe care nu-l mai văzuse niciodată până atunci, intră ducând în mână un săculeţ negru. Avea chipul încruntat şi mânios deşi nu părea supărat pe Kunta. Îndepărtând muştele bâzâitoare, toubobul se aplecă asupra lui. Kunta nu-i vedea decât spatele, iar toubobul îi făcu ceva la picior ce-i stârni o durere atât de cumplită, că începu să ţipe ca o femeie, zbătându-se să se ridice, forţând funia legată peste piept. În cele din urmă, toubobul se întoarse spre el, îi puse mâna pe frunte, apoi îi apucă uşor încheietura mâinii şi-o ţinu aşa un timp. Pe urmă se ridică şi, urmărind chipul slăbit al lui Kunta cum se strâmba de durere, strigă cu glas tare: „Bell !"

De îndată apăru o negresă, măruntă şi robustă, cu o înfăţişare aspră, care nu era însă respingătoare, aducând un vas cu apă. Lui Kunta i se păru că o recunoaşte; parcă o mai văzuse, ca prin vis, veghind la capătâiul lui, aplecându-se să-i dea çâte o gură de apă. Toubobul îi spuse blând ceva, în timp ce scotea din săculeţul negru un praf pe care-l amestecă într-o ceaşcă de apă. După aceea toubobul îi vorbi din nou, iar negresa îngenunche, ridicând capul lui Kunta cu o mână, iar cu cealaltă aplecându-i ceaşca la gură. Prea bolnav şi slăbit să se împotrivească, Kunta se supuse.

Aruncându-şi privirea în jos, Kunta zări capătul uriaşei legături de la piciorul lui drept. Se cutremură tot, vrând să sară în sus, dar îşi simţi muşchii la fel de neputincioşi ca şi băutura sălcie pe care o lăsa să-i alunece pe gât. Negresa îi aşeză uşurel capul la loc, toubobul îi mai spuse ceva, ea îi răspunse din nou şi amândoi ieşiră afară.

Nici nu plecară bine, că-l şi cuprinse un somn adânc. Târziu în noaptea aceea, când deschise din nou ochii, nu-şi mai amintea unde se afla. Piciorul drept parcă-i luase foc; încercă să-l ridice, dar mişcarea îl făcu să strige de durere. Prin minte i se împleteau vag gânduri şi imagini, care-i dispăreau la fel de iute cum se iviseră, fără să le poată ghici înţelesul. Parcă o zărea pe Binta: îi spuse că este rănit, dar să nu se sperie, că se va întoarce acasă de îndată ce va putea. Apoi văzu un stol de păsări zburând în înaltul cerului, iar una căzu străpunsă de o săgeată. Simţi că se scufundă şi, ţipând înnebunit, încerca să se apuce de ceva şi nu avea de ce.

Data următoare când se trezi, Kunta îşi aminti că se întâmplase ceva groaznic cu piciorul lui, sau poate era doar un coşmar? Nu mai ştia altceva decât că-i era cumplit de rău. Nu-şi mai simţea toată partea dreaptă, gâtul i se uscase, iar buzele arse de febră începuseră să-i crape; era lac de sudoare şi îl învăluia un miros urât. Era oare cu putinţă ca un om să taie într-adevăr piciorul altuia? Apoi îşi aminti de uitătura groaznică a toubobului care-l pusese să aleagă, şi-l cuprinse din nou furia. Se chinui să-şi mişte degetele de la picioare, dar durerea îi întunecă vederea. Tare-ar mai fi vrut să se întoarcă toubobul şi să-i mai amestece în apă praful acela care-l mai alina un pic; iar gândul acesta îl făcu să se urască pe sine şi mai tare.

Când uşa se deschise din nou, zăcea gemând şi chircindu-se de durere. Era tot negresa, cu faţa luminată de o flacără gălbuie. Zâmbind, începu să scoată nişte sunete, să-şi strâmbe faţa şi să facă tot felul de mişcări, iar Kunta pricepu că se străduia să-i explice ceva. Arătând spre uşa colibei, ea închipui prin semne un om înalt care intră pe uşă, îi dă ceva să bea unui alt om bolnav, care începe imediat să zâmbească, de parcă s-ar fi simţit mult mai bine. Kunta se încăpăţână să nu-i dea de înţeles că pricepuse că toubobul cel înalt se îndeletnicea cu tămăduitul oamenilor.

Dând din umeri, negresa se lăsă pe vine şi-i puse pe frunte o cârpă udă, răcoroasă. Ura lui Kunta nu se domoli însă. Ea îi făcu semn apoi că avea de gând să-i ridice capul, ca să poată bea supa pe care i-o adusese. În timp ce-o înghiţea, Kunta se înveninǎ văzându-i privirea satisfăcută. După aceea, femeia făcu o gaură mică în lutul de pe jos, în care băgă un beţişor lung de ceară şi aprinse o flăcăruie în vârful lui. Cu alte mişcări şi expresii ale feţei îl întrebă dacă mai dorea ceva. El însă îi aruncă nişte priviri mânioase, iar ea plecă.

Kunta rămase cu ochii pierduţi la flăcăruie, încercând să-şi adune gândurile, până când aceasta se topi şi se stinse.

Când mai veni să-l vadă, Bell se uită îngrijorată la ochii lui injectaţi şi galbeni, care începuseră să se afunde şi mai mult în orbitele-i adâncite de febră. Kunta zăcea tremurând, gemând, mai slab decât săptămâna trecută când fusese adus. Negresa ieşi din nou, dar după un ceas se întoarse cu nişte pânze groase, cu două pături împăturite şi două vase aburinde. Cu mişcări iuţi şi furişe, pentru nu se ştie ce motiv, ea îi acoperi pieptul dezgolit cu o prişniţă groasă şi fierbinte, făcută dintr-o fiertură de frunze amestecată cu ceva acrişor. Prişniţa îl ardea atât de tare, că începu să geamă şi încercă să se scuture, dar Bell îl ţinu cu toată puterea. Băgă rând pe rând alte cârpe în celălalt vas aburind, le stoarse şi le puse peste prişniţă, apoi îl acoperi pe Kunta cu cele două pături.

Şi femeia rămase acolo, uitându-se cum îi şiroia sudoarea pe trup. Cu un colţ al şorţului îi ştergea uşor ceea ce-i pica în ochii închişi, până când el rămase fără nici un strop de vlagă. Nu-i scoase prişniţa decât atunci când, atingând cârpele, văzu că rămăseseră călduţe numai. După care îl înveli bine şi plecă.

Deşteptându-se din nou, Kunta se simţi prea slăbit să facă vreo mişcare, sufocat de căldura păturilor grele. Totuşi îşi dădea seama că fierbinţeala îi trecuse, fără să simtă însă nici o mulţumire.

Rămase aşa, gândindu-se unde învăţase femeia aceea să facă aşa ceva. Semăna foarte mult cu leacurile pe care i le dădea Binta în copilărie, ierburi ieşite din pământul lui Allah a căror putere tămăduitoare o cunoşteau de la strămoşi. Îi reveni de asemeni în minte că femeia părea să umble pe furiş, ceea ce-i dădu să înţeleagă că acela nu era un leac de-al toubobilor. Era sigur acum că toubobul nici nu aflase şi-şi dădea seama că nici nu ar trebui să ştie vreodată. Iar Kunta se pomeni încercând să-şi amintească cum arăta chipul femeii. Care era numele cu care o strigase toubobul? Parcă Bell.

După un timp, în ciuda voinţei, Kunta trebui să recunoască în sinea lui că femeia semăna cu oamenii din tribul său. Încercă să şi-o închipuie în Juffure, pregătind cuşcuşul pentru prânzul de dimineaţă, vâslind cu piroga pe apele bolongului, cumpănindu-şi snopii de orez pe creştet. După o clipă însă Kunta îşi ocărî propria prostie – auzi, să alăture imaginea satului său oricărui negru dintr-aceştia spurcaţi şi păgâni, din ţara toubobului.

Durerile lui Kunta începură să slăbească şi să se rărească; acum îl durea mai tare doar când, chinuindu-se disperat să se răsucească, încerca să tragă de sforile ce-l legau. Muştele însă nu-i dădeau pace nici o clipă mişunând pe piciorul bandajat; aşa că, din când în când, îl scutura câte puţin să le mai alunge.

Toubobul cel înalt venea în fiecare zi, stârnindu-i dureri groaznice în timp ce-i schimba legătura de la picior. Bell venea şi ea de trei ori pe zi, aducându-i apă şi mâncare, zâmbindu-i şi mângâindu-l pe frunte. Kunta se străduia să nu se lase amăgit de negri aceştia, care nu erau cu nimic mai buni decât toubobul. Poate că negresa şi toubobul acesta nu voiau într-adevăr să-i facă nici un rău, deşi era prea devreme să creadă una ca asta, totuşi Samson, care era negru, îl bătuse de văzuse moartea cu ochii, iar alţi toubobi îl biciuiseră, trăseseră cu puşca în el şi-i tăiaseră piciorul. Cu cât se înzdrăvenea mai tare, cu atât îl năpustea o furie oarbă văzându-se nevoit să zacă

acolo, neputincios, fără să poată să se mişte măcar, când, la cei şaptesprezece ani ai lui, fusese în stare să alerge, să sară şi să se caţere unde voise. Îi era peste putinţă să înţeleagă ori să îndure.

După ce toubobul cel înalt îi dezlegă încheieturile mâinilor ce-i fuseseră ţinute de nişte ţăruşi pe lângă trup, Kunta îşi irosi câteva ceasuri încercând să şi le ridice, dar degeaba – erau prea grele. Apoi se strădui să se ridice pe coate şi, din momentul în care izbuti, îşi trecea ore întregi astfel proţăpit, uitându-se la legătura de la piciorul ciunt. I se părea că e umflat ca un „bostan", deşi nu mai era atât de însângerat ca atunci, la început, când i le scotea toubobul. Când însă încercă să îndoaie genunchiul piciorului beteag, văzu că durerea e încă de nesuportat.

Când Bell veni din nou, îşi vărsă toată furia şi umilinţa pe ea, aruncându-i ocări în limba mandinka şi trântind de pământ vasul din care băuse. Abia mai târziu îşi dădu seama că, pentru prima dată de când venise în ţara toubobului, vorbise cuiva cu voce tare. Se mânie şi mai tare apoi când înţelese că, în ciuda purtării lui, ea îl privise cu aceeaşi blândeţe şi căldură.

Cam la vreo trei săptămâni, toubobul îi făcu semn să se ridice în timp ce el începea să-i desfacă legătura. Când toubobul scoase ultima faşă, Kunta îşi încleştă fălcile de durere şi i se întunecă mintea văzându-şi călcâiul umflat şi jumătate din talpă acoperită de o crustă groasă. Kunta slobozi un strigăt. Toubobul îi presără ceva pe rană şi, legându-l cu mai puţine feşe, îşi luă săculeţul negru şi plecă grăbit.

În următoarele două zile, Bell repetă ceea ce-i făcuse toubobul, vorbindu-i cu blândeţe, în timp ce el se ferea şi se zvârcolea. Toubobul apăru numai a treia zi şi lui Kunta îi sări inima din loc, văzându-l că aduce două beţe drepte şi groase cu capetele despicate. Kunta mai văzuse şi la Juffure oameni betegi umblând cu aşa ceva. Băgându-şi capetele despicate ale beţelor sub braţ, toubobul îi arătă

cum să meargă cu ele fără să pună piciorul drept pe pământ.

Kunta nu se clinti până când cei doi nu plecară. Apoi se căzni să se ridice, sprijinindu-se de peretele colibei până când se obişnui cu durerile ce-i săgetau piciorul. Şi-n timp ce-şi potrivea capetele beţelor la subţiori, îl trecură toate năduşelile. Clătinându-se ameţit, fără să se depărteze de zid, reuşi cu greu să facă vreo câteva sărituri înainte, ameninţat la fiecare mişcare să se prăvălească jos din cauza ciotului înfăşurat în legături.

A doua zi dimineaţa, când Bell îi aduse de mâncare, Kunta îi surprinse chipul vădit încântat când văzu urmele beţelor pe jos. Kunta se încruntă la ea, mânios pe sine, că uitase să le şteargă. Nu se atinse de mâncare până ce nu plecă femeia, dar apoi o înfulecă iute, ştiind că de-acum înainte avea nevoie de cât mai multă forţă.

CAPITOLUL 51

Prima dată când reuşi să iasă cu cârjele în pragul colibei, uitându-se în jurul lui afară, începu să-şi dea seama că gospodăria aceasta a toubobului era, în multe privinţe, altfel decât cealaltă. Colibele scunde ale negrilor erau frumos văruite şi păreau mult mai bine înzestrate, aşa cum era şi a lui. În colibă se afla o măsuţă neacoperită, o poliţă pe perete cu o farfurie de metal, un vas de băut şi o „lingură", şi alte lucruri dintr-astea de-ale toubobilor la mâncat, ale căror nume reuşise şi el să le înveţe: o „furculiţă" şi un „cuţit". Ce proşti erau să-i lase la îndemână aşa ceva! Până şi salteaua de pe jos era mult mai bine umplută cu pănuşe de porumb. Câteva colibe din apropiere aveau chiar şi câte un petec de pământ cultivat în jur, iar cea mai apropiată de casa cea mare a toubobului avea dinainte un strat rotund de flori viu colorate. De-acolo, din pragul uşii, Kunta îi putea vedea

pe toţi umblând în toate părţile, dar de câte ori se ivea câte cineva, el se târa iute înăuntru şi rămânea acolo o vreme, după care se încumeta din nou să iasă în prag.

Numai după câteva săptămâni începu să se mişte puţin mai departe. De îndată ce se înzdrăvenise îndeajuns ca să se poată mişca de colo-colo, Bell încetase să-i mai aducă de mâncare şi chiar să-l mai viziteze. Tocmai se întreba ce se întâmplase cu ea, când într-o zi, pe când şedea în pragul colibei, o zări ieşind pe uşa din spate a casei celei mari. Dar ea fie că nu-l văzuse, fie că se prefăcuse că nu-l vede, dar trecu pe lângă el fără să se oprească. Deci, era şi ea din acelaşi aluat cu ceilalţi – îşi dăduse el de mult seama. Ceva mai rar îl vedea şi pe toubobul cel înalt, pe când se suia, de obicei, într-o cabrioletă cu coviltir, cu doi cai mânaţi de un negru ce stătea pe capră, şi-o pornea în grabă.

După alte câteva zile, Kunta începu să rămână afară din colibă chiar când lucrătorii de la câmp se întorceau, târându-şi obosiţi picioarele. Amintindu-şi de cealaltă gospodărie unde fusese mai înainte, se minuna de ce negrii aceştia nu erau păziţi de nici un toubob călare, care să-i plesnească cu biciul. Ei treceau pe lângă Kunta, părând că nu-l bagă în seamă, şi se făceau nevăzuţi în colibele lor. După câteva clipe însă, cei mai mulţi ieşeau din nou afară şi se apucau de lucru. Bărbaţii trebăluiau câte ceva pe lângă hambar, femeile mulgeau vacile şi dădeau de mâncare la păsări. Iar copiii se opinteau cărând găleţi pline de apă şi lemne de foc, câte puteau duce. Îşi dădea seama că, deşi negrii aceştia trăiau mai bine decât ceilalţi pe care-i văzuse la primul toubob, nu păreau însă mai conştienţi decât aceia că erau un trib rătăcit, că se storsese din ei, până la ultima picătură, tot respectul şi iubirea de sine, într-atât încât li se părea că viaţa ce o duceau era aşa cum trebuia. Nu le păsa de altceva decât să nu fie bătuţi, să aibă ce mânca şi un loc de dormit. Şi nopţi de-a rândul, Kunta nu-şi găsea somnul, gândindu-se plin de furie la nenorocirea neamului

său. Ei însă nici nu păreau să-şi dea seama cât de nenorociţi erau. Iar el simţea cum i se scurge vlaga pe zi ce trecea, căci atâta timp cât dorinţa de viaţă îi mai pâlpâia încă în suflet, era de datoria lui să mai încerce încă o dată să scape, oricare ar fi urmarea. La ce ar mai fi fost el bun, viu sau mort? În cele douăsprezece luni de când fusese răpit din Juffure, îmbătrânise mult mai mult decât îl arăta vârsta.

Deşi începuse să umble destul de bine cu cârjele, nimeni nu găsise să-i dea de făcut vreo treabă cât de cât folositoare, ceea ce îi înrăutăţea şi mai tare situaţia. Reuşea să lase impresia că era mulţumit să se ocupe de sine însuşi şi că nu simţea nici nevoia şi nici dorinţa de a se întovărăşi cu alţii. Totuşi îşi dădea seama că nici ceilalţi negri nu aveau încredere în el, după cum şi el îi privea bănuitor. Cum stătea de unul singur noaptea, privind ore în şir în întuneric, se simţea atât de singur şi de deznădăjduit, încât avea impresia că se prăbuşeşte. De parcă prin mădulare i s-ar fi strecurat o moleşeală. Copleşit de uimire şi ruşine, descoperi că simţea nevoia de dragoste.

Într-o zi pe când se afla din întâmplare în curte, văzu venind cabrioleta toubobului, iar lângă vizitiul negru, pe capră, se mai afla un alt om, cu pielea mai cafenie, un sasso-borro. După ce toubobul se dădu jos şi intră în casa cea mare, cabrioleta veni înspre colibe şi se opri din nou. Kunta îl văzu pe vizitiu apucându-l de subţiori pe cel cu pielea cafenie, să-l ajute să coboare, căci avea o mână băgată în ceva ce arăta ca un lut alb întărit. Kunta nu bănuia ce putea fi, dar i se părea că mâna trebuia să fie în vreun fel beteagă. Întinzându-şi mâna cea sănătoasă spre cabrioletă, omul scoase o cutie negricioasă, cu o formă cam ciudată, şi apoi se luă după vizitiu, prin faţa şirului de colibe, până la cea din urmă, care, după cum ştia Kunta, era liberă.

Împins de curiozitate, a doua zi dimineaţa Kunta îşi puse în minte să o pornească, schiopătând, spre coliba

cu pricina. Nu se aşteptase să-l vadă pe omul cel cafeniu aşezat în prag. Se uitară unul la altul. Chipul şi ochii omului nu lăsau nimic de înțeles. Apoi cu o voce ştearsă îl întrebă:

– Ce vrei?

Dar Kunta nu pricepu ce-i spusese.

– Aha, eşti negrotei d-ăia din Africa!

Dintre toate vorbele, Kunta nu o recunoscu decât pe aceea pe care o auzea cel mai des – negrotei. Aşa că rămase mai departe acolo.

– Hai, şterge-o d-aci!

După asprimea vocii, Kunta înțelese că-l alungă. Răsucindu-se să plece, aproape că se împiedică şi, supărat şi stânjenit, o porni în cârje spre coliba lui.

De-atunci, ori de câte ori îşi aducea aminte de omul cafeniu, se înfuria atât de tare, încât şi-ar fi dorit să ştie destule cuvinte în limba toubobului ca să-i poată plăti şi el cu aceeaşi monedă:

– Eu cel puțin sunt negru, nu corcitură ca tine!

Iar din ziua aceea, când se afla în curte, Kunta nici nu-şi arunca ochii spre coliba omului aceluia. Totuşi murea de curiozitate să afle de ce, după cină, cei mai mulți negri se grăbeau să se adune la coliba omului cafeniu. Şi, trăgând cu urechea, Kunta îl auzea vorbind aproape neîntrerupt. Uneori ceilalți izbucneau în hohote de râs, iar din când în când îi auzea cum îl năpădeau cu întrebările. Tare ar mai fi vrut Kunta să ştie cine era omul acela şi cu ce se îndeletnicea.

Cam cu vreo două săptămâni mai târziu, într-o după-amiază, omul cel cafeniu se întâmplă să iasă din latrină chiar în momentul în care se apropia Kunta. Învelitoarea cea mare şi albă de pe braț îi dispăruse, şi în timp ce Kunta trecu mânios şi iute pe lângă el, acesta rămase în loc, împletind cu amândouă mâinile două pănuşe de porumb. În mintea lui Kunta se buluceau toate blestemele pe care ar fi vrut să i le arunce. Când ieşi, îl găsi tot acolo, liniştit, purtând pe chip o expresie seacă, de parcă nu s-ar

fi întâmplat nimic între ei. Şi-n timp ce răsucea şi împletea pănuşele, îi făcu semn lui Kunta cu capul să-l urmeze.

Totul fusese atât de neaşteptat, de dezarmant, încât Kunta se pomeni că-l urmează fără vorbă pe omul cu pielea cafenie, în coliba acestuia. Acolo Kunta se aşeză supus pe taburetul ce-i fusese arătat, uitându-se la omul acela care se aşeza pe altul, fără să se oprească din împletit. Kunta se întreba dacă omul acesta ştia că împletea aproape la fel ca mulţi africani.

După un răgaz de tăcere, în care amândoi păreau să se gândească, omul cu pielea cafenie începu să vorbească:

– Am auzit că eşti apucat rău de tot. Mare noroc ai avut că nu te-au omorât. N-ar fi fost de mirare, şi nici legea n-ar fi încălcat-o. Tot aşa am păţit şi eu cu albul care mi-a rupt mâna pentru că nu mai puteam cânta, de ostenit ce eram. Legea zice că ăl de te prinde, dacă fugi, poate să te omoare şi nu-l pedepseşte nimeni. Şi legea asta e citită în gura mare din şase în şase luni în bisericile albilor. Ştii ce? Să nu-mi vorbeşti mie de legile albilor! Cum se-apucă să înalţe o aşezare nouă, fac mai întâi un tribunal ca să mai scoată nişte legi, iar apoi mai toarnă şi-o biserică să arate că-s creştini. Păi ce alt rost are casa aia din Virginia, decât să tot scoată legi împotriva negrilor? După legile astea n-ai voie să porţi nici puşcă, nici băţ, nimic ce ar putea aduce a măciucă. Tot după lege primeşti douăzeci de bice dacă umbli fără permis de trecere, zece bice dacă-i priveşti pe albi drept în ochi, treizeci de bice dacă ridici mâna asupra vreunui creştin alb. Mai e o lege care zice că nici un negru n-are voie să predice, dacă nu se află şi un alb cu el; alta care nu îngăduie înmormântările negrilor, dacă li se năzare albilor că-i vreun fel de întrunire. După altă lege îţi taie o ureche dacă vreun alb jură că ai spus o minciună, iar dacă ai spus două, ţi le taie pe amândouă. Iar dacă omori un alb, legea te trimite la spânzurătoare; dacă omori însă un negru, te biciuieşte numai. Tot după lege, dacă un indian

prinde un negru fugit, e răsplătit cu atâta tutun cât poate duce. Mai e o lege care opreşte negrii să scrie ori să citească, alta care opreşte pe oricine să dea vreo carte vreunui negru. Şi-au mai scos o lege de nu-i lasă pe negri să bată tobele şi nici să umble cu lucruri de-ale lor din Africa.

Kunta îşi dădea seama că omul cu pielea cafenie ştia că el nu pricepe o iotă, dar că îi plăcea să vorbească şi simţea că dacă-l ascultă, ar putea încetul cu încetul să-l facă să deprindă câte ceva. Privindu-i faţa pe când vorbea şi ascultându-i mlădierile vocii, lui Kunta i se părea aproape că ar putea înţelege. Şi-i venea să râdă şi să plângă totodată că în sfârşit îi vorbea cineva şi lui ca unei fiinţe omeneşti.

– Cât despre piciorul ăla al tău... ascultă-aci la mine, nu taie ei numai mâini şi picioare; unora le căsăpesc, mai rău, chiar boaşele şi mădularul. Am văzut o mulţime de negri betegiţi aşa, care tot mai mergeau la lucru. Şi-am mai văzut negri bătuţi până când li se lua carnea de pe oase. Pe negresele borţoase le băteau cu faţa în jos, cu burţile băgate în nişte gropi. Pe alţii îi jupuiau de vii şi-i ungeau cu terebentină şi-i frecau apoi cu paie. Pă ăi de-i prindeau vorbind de răscoale îi puneau să danseze pe jăratic până îi lăsau picioarele. Şi nu-i pedeapsă mai groaznică să n-o încerce pe pielea negrilor, iar dacă bieţii de ei îşi dau sufletul dintr-asta, nimeni nu-i trage la răspundere, dacă pedeapsa e poruncită de stăpânul negrului ori împlinită chiar de el. Asta-i legea! Şi dacă ţi se pare că-i rea, atunci s-auzi ce zice lumea că li se întâmplă negrilor ăiora de-i vinde de pe vapoarele de sclavi peste apa cea mare, pe plantaţiile de zahăr din Indiile de Vest.

Kunta şedea acolo, ascultând şi străduindu-se să înţeleagă câte ceva, când veni un băiat cam din primul kafo, aducându-i cina omului cu pielea cafenie. Dând cu ochii de Kunta, o luă la goană îndărăt şi se întoarse iute cu un blid plin şi pentru el. Amândoi mâncară fără o

vorbă, iar când Kunta se ridică brusc să plece, căci ştia că în curând vor veni şi ceilalţi, omul îi făcu semn să rămână.

Câteva clipe mai târziu, începură să se adune şi ceilalţi negri şi nimeni nu-şi putu ascunde mirarea văzându-l pe Kunta acolo, şi mai cu seamă Bell, care apăruse printre ultimii. Asemeni tuturor, ea dădu doar din cap, dar cu o urmă de zâmbet parcă, după cum i se păru lui Kunta. Şi în lumina tulbure a amurgului, omul cu pielea cafenie începu să vorbească, aşa cum făcuse şi cu el mai înainte. Kunta bănuia că le spunea vreun fel de poveşti şi-şi putea da seama când se termina o poveste, căci se porneau cu toţii să râdă ori să-i pună întrebări. Din când în când, Kunta mai recunoştea câte un cuvânt cu care i se obişnuiseră urechile.

Reîntors în coliba lui, în sufletul lui Kunta se învălmăşeau emoţiile cele mai contradictorii, stârnite de întâlnirea cu ceilalţi negri. Rămânând de veghe până noaptea târziu, îşi aminti ce-i spusese odată Omoro când el nu-l lăsase pe Lamin să muşte dintr-un fruct tare frumos de mango: – „Dacă-ţi încleştezi pumnul, nimeni nu-ţi poate pune nimic în mână, dar nici tu nu poţi lua nimic cu mâna aceea."

Dar mai ştia totodată că tatăl lui ar fi pe deplin de acord cu el – că, indiferent ce s-ar întâmpla, nu trebuie niciodată să devină la fel cu negrii aceştia. Şi totuşi, în fiecare seară, simţea o ciudată chemare să meargă alături de ei, în coliba omului cu pielea cafenie. Rezistă însă ispitei, dar aproape în fiecare după-amiază Kunta o pornea şchiopătând să-l vadă pe omul cu pielea cafenie când era singur.

– Îmi muncesc degetele să se înzdrăvenească, aşa ca să mai pot cânta iar din scripcă, îi spuse el într-o zi, împletind de zor la pănuşe. Păi eu, mare noroc am avut că m-a cumpărat stăpânul ăsta şi m-a mai lăsat să cânt şi la alţii. Am bătut toată Virginia cu scripca mea şi-am câştigat bani frumoşi şi pentru el, da' şi pentru mine. Şi nu cred să

fi rămas ceva ce să nu fi văzut ori să nu fi făcut eu, da' tu tot nu pricepi ce zic eu aci. Albii zic că voi, africanii, nu ştiţi altceva decât să trăiţi în colibele alea ale voastre de ierburi, să alergaţi de colo până colo, omorându-vă şi mâncându-vă unii pe alţii.

Se opri din vorbit, de parcă ar fi aşteptat vreun răspuns sau vreo reacţie, dar Kunta rămase cu ochii pironiţi la el, ascultându-l nepăsător, atingându-şi din când în când amuleta „saphie".

– Pricepi tu ce zic eu? Trebuie s-azvârli şi chestia aia, îi spuse omul cu pielea cafenie, arătându-i amuleta. S-a zis cu ea. De-aci n-ai unde să mai pleci, aşa că trebuie să te mulţumeşti cu ce ai şi să începi să-ţi găseşti şi tu un rost. Toby, auzi?

Chipul lui Kunta se crispă de mânie.

– Kunta Kinte! izbucni el, mirat de propria-i ieşire.

Omul cu pielea cafenie rămase şi el la fel de uimit.

– Ia te uită! Începi să capeţi glas! Ştii ce, băiete, ascultă ici la mine, trebuie să uiţi graiul ăla african. Nimic nu-i înnebuneşte mai mult pe albi şi d-aia bagă groaza-n negri. Pe tine te cheamă Toby. Iar mie-mi zice Scripcaru'.

Arătându-se cu degetul pe sine, urmă:

– Hai, zi şi tu – scripcaru'!

Kunta îl privea de parcă nu l-ar fi văzut, deşi înţelesese exact ce voise să-i spună.

– Scripcaru'. Eu mi-s scripcar. Pricepi? Scripcar, continuă el, plimbându-şi mâna dreaptă, ca un fierăstrău, peste stânga.

De data aceasta Kunta nu se mai prefăcu: nu mai pricepea nimic.

Nemaiştiind ce să facă, omul cu pielea cafenie se ridică şi luă dintr-un colţ cutia aceea ciudată cu care-l văzuse Kunta venind. O deschise şi scoase de acolo un obiect şi mai ciudat, dintr-un lemn închis la culoare, cu un gât negru şi subţire pe care erau întinse patru coarde şi

mai subțiri. Părea că este acelaşi instrument muzical cu care cântase bătrânul de la ferma cealaltă.

– Scripcă! îi spuse omul.

Şi, pentru că tot erau singuri, Kunta îşi luă inima în dinți să spună după el. Încântat de reuşită, omul cu pielea cafenie puse scripca la loc şi închise cutia. Apoi, aruncându-şi o privire în jur, îi arătă cu degetul.

– Căldare!

Kunta repetă, fixându-şi în minte şi obiectul.

– Acum, apă!

Ascultător, Kunta spuse după el.

După ce îl învăță vreo douăzeci şi ceva de cuvinte noi, omul cu pielea cafenie începu din nou să-i arate cu degetul scripca, apa, scaunul, căldarea şi celelalte lucruri, îndemnându-l pe Kunta cu priviri întrebătoare să-i spună cum se numeau toate acelea.

– Nici nu eşti aşa de nătăfleț cum pari! mormăi el, cam pe la vremea cinei.

Lecțiile urmară şi în alte zile şi tot aşa, săptămâni de-a rândul. Kunta descoperi, spre uimirea lui, că începea nu numai să înțeleagă, dar şi să se facă înțeles într-un mod foarte simplu. Şi primul lucru pe care vroia să i-l lămurească omului cu pielea cafenie era pricina pentru care se încăpățâna să nu renunțe la numele şi la obiceiurile sale, căci prefera să moară liber, fugind de acolo, decât să trăiască o viață întreagă ca sclav. La puțin timp după aceea, într-o după-amiază, ajungând la coliba scripcarului, Kunta mai găsi încă un oaspete înăuntru. Era bătrânul pe care-l văzuse din când în când săpând în grădina de flori de lângă casa cea mare. Văzând că omul de culoare cafenie îi face semn cu capul, se aşeză.

– Scripcaru' ăsta mi-a spus c-ai fugit de patru ori, începu bătrânul. Vezi ce-ai pățit? Cred c-acum te-ai învățat minte, aşa cum m-am învățat şi eu. N-ai fost tu nici primul, nici ultimul. Pe când eram eu tânăr, am fugit de-atâtea ori că mi-au sfârtecat pielea de tot, până mi-a

intrat în cap că n-am unde fugi. Poți să fugi şi-n alt stat, că te dau la ziar şi, mai devreme ori mai târziu, tot te prind. Şi sunt în stare să scoată şapte piei de pe tine, şi mai te şi trimit îndărăt de unde-ai venit. Cred că n-a fost negru să nu se gândească să fugă. Până şi ăi mai slugarnici. Dar n-am auzit vreodată să fi scăpat vreunul. Cred c-a venit vremea să te potoleşti şi să iei lucrurile aşa cum sunt, în loc să-ți iroseşti tinerețea, aşa cum am făcut eu, tot urzind ceva ce nu se poate săvârşi. Eu am îmbătrânit şi m-am prăpădit de tot. Cred că nici nu erai tu pe lumea asta, când am început să mă port şi eu ca un neisprăvit de negrotei, leneş, şi bleg, care se scarpină de două ori în cap, cum zic albii că facem noi, ăştia. Stăpânul mă mai ține pe lângă casă, pentru că ştie că mare lucru n-ar mai căpăta pe mine la o licitație, şi că tot scoate mai mult din cât mă căznesc eu cu grădinăritul. Da', după câte-mi spuse Bell, conaşu' o să te pună şi pe tine să lucrezi la grădină, de mâine.

Ştiind că băiatul nu înțelesese mare lucru din ce îi spusese grădinarul, scripcarul îşi mai pierdu încă o jumătate de ceas să-l lămurească. Vorbele grădinarului îi stârniseră lui Kunta sentimente contradictorii. Înțelese că bătrânul voia să-l învețe de bine; dealtfel, începuse să-şi dea seama că într-adevăr nu era cu putință să scape. Dar, chiar dacă n-ar mai fi fugit niciodată, n-ar fi putut renunța la mândria numelui şi a neamului său, doar pentru a-şi trăi viața fără să mai primească vreo bătaie. Iar gândul că-şi va trece anii ca grădinar şchiop îl umplea de furie şi de umilință. Pentru un timp, da, poate n-ar fi fost rău, până când va mai prinde puteri. Şi poate că i-ar face bine să-şi mai ia gândul de la propria lui persoană şi să mai lucreze încă o dată pământul, deşi nu era al lui.

A doua zi, bătrânul grădinar îi arătă lui Kunta ce avea de făcut. Dacă îl vedea plivind buruienile ce păreau că împânzesc zilnic răzoarele de legume, ori adunând viermii de pe roşii ori gândacii de pe cartofi şi zdrobindu-i cu piciorul, Kunta făcea la fel. Se împăcau bine, dar nu-şi vorbeau prea mult, deşi lucrau mereu cot la cot. De

obicei, când Kunta avea nevoie să i se arate cum să facă vreo treabă nouă, grădinarul mârâia doar şi-i arăta prin semne, iar Kunta făcea ceea ce trebuia, fără să răspundă. Pe el nu-l supăra tăcerea; de fapt, urechile lui simţeau chiar nevoia câtorva ore de odihnă, între discuţiile lui cu scripcarul, căruia nu-i mai tăcea gura cât stăteau împreună.

În seara aceea, după cină, Kunta se afla în pragul colibei când se apropie de el Gildon, omul care făcea hamuri pentru cai şi catâri şi încălţări pentru negri, şi-i întinse o pereche de pantofi, spunându-i că-i meşterise special pentru el, la porunca stăpânului. Luându-i şi dând din cap în chip de mulţumire, Kunta îi suci şi-i răsuci pe toate părţile, înainte de a-şi lua inima în dinţi să-i încerce. I se părea tare ciudat să aibă aşa ceva în picioare, dar i se potriveau de minune, deşi mai mult de jumătate din pantoful drept era umplut cu câlţi de bumbac. Cizmarul se aplecă să-i lege şireturile, apoi îi făcu semn lui Kunta să se ridice şi să umble, ca să vadă cum îi vin. Pantoful stâng era bun, dar când o porni cu multă băgare de seamă, abia călcând, fără cârje, prin faţa colibei, simţi o încordare şi furnicături în piciorul drept. Văzându-l stânjenit, cizmarul îi spuse că ciotul piciorului era de vină, nu pantofii, dar că se va obişnui.

Începu deci să umble tot mai mult, simţindu-se mai bine decât i se putea citi pe chip.

În aceeaşi săptămână, când cabrioleta stăpânului se întoarse de la drum, Luther, vizitiul cel negru, o luă în grabă spre coliba lui Kunta, făcându-i semn cu mâna să vină cu el la coliba Scripcarului; acolo Kunta îl văzu povestind ceva şi zâmbind cu toată gura. Apoi, făcând semne spre casa cea mare şi alegând cuvintele pe înţelesul lui Kunta, Scripcarul îl lămuri că domnul William Waller, toubobu ce locuia în casa cea mare, era de-acum înainte stăpânul lui Kunta.

– Luther spune că te-a luat stăpânul cu acte în regulă de la frate-su, care te-a stăpânit mai nainte, aşa că de-acum eşti al lui.

Ca de obicei, chipul lui Kunta nu-i trădă sentimentele. În sinea lui era însă copleşit de ruşine şi mânie că cineva ar putea să-i fie lui stăpân; în acelaşi timp, răsuflă uşurat căci se temea ca nu cumva, într-o bună zi, să fie dus înapoi la cealaltă plantaţie, cum auzise el că se numeau gospodăriile toubobilor. Scripcarul aşteptă să plece Luther şi numai după aceea grăi din nou, aproape doar ca pentru sine:

– Negrii d-acilea zic că conaşu' Waller e un stăpân milostiv, şi ce-i drept eu am văzut şi mai răi. Da' nici unul dintre ei nu-i bun. Trăiesc cu toţii de pe urma noastră. Şi cea mai de preţ avere ce-o au suntem noi, negrii.

CAPITOLUL 52

De-acum înainte, aproape în fiecare zi după ce-şi termina treburile, Kunta se întorcea la coliba lui şi, terminându-şi rugăciunea de seară, netezea lutul dintr-un colţ al colibei şi-apoi, cu un băţ, începea să scrijelească litere arabe, rămânând astfel cu privirea pierdută la ele, cam până la vremea cinei. Apoi ştergea iute ce scrisese, căci venise vremea să meargă împreună cu ceilalţi să-l asculte pe scripcar. Rugăciunile şi învăţătura lui nu-l împiedicau să se alăture lor. În felul acesta i se părea că poate rămâne el însuşi, fără să fie nevoit să rămână însă singur. Oricum, chiar dacă ar fi fost în Africa, le-ar fi plăcut să se ducă tot la unul ca scripcarul, numai că acela ar fi fost muzicant ambulant, sau griot, care umblă din sat în sat şi, între poveştile nemaipomenite despre tot felul de întâmplări, cântă din gură, acompaniindu-se la *kora* sau *balafon.* Şi tot după obiceiul din Africa, începuse să ţină socoteala timpului, punând într-un borcan câte o pietricică

la fiecare lună nouă. Mai întâi băgă douăsprezece pietre rotunde şi colorate, pentru cele douăsprezece luni cât credea el că stătuse pe plantaţia celuilalt stăpân; apoi mai adăugă încă şase pentru lunile cât stătuse la noul lui stăpân; după aceea numără cu băgare de seamă alte două sute şapte pietricele, pentru cei şaptesprezece ani ce-i împlinise când fusese luat din Juffure, şi le puse şi pe acestea în borcan. Numărându-le apoi pe toate, Kunta făcu socoteala că avea acum nouăsprezece ani.

Deci, oricât de bătrân s-ar fi simţit, era încă destul de tânăr. Îi era dat oare să-şi petreacă tot restul vieţii aici, la fel ca bătrânul grădinar, privind cum, odată cu anii, se risipeşte mândria şi speranţa, până când nu i-ar mai rămâne nimic să-l mai ţină în viaţă, iar timpul i se va sfârşi? Gândul acesta îl înspăimânta, dar îl şi ambiţiona să n-o sfârşească asemeni bătrânului, s-ajungă să-şi târască cu greu picioarele prin grădină, nesigur cu care picior să păşească mai întâi. Bietul om îşi sleia toată vlaga până la prânz, iar după-amiezile nu mai era în stare de nimic, şi atunci Kunta trebuia să ia aproape totul în seama lui.

În fiecare dimineaţă, pe când Kunta stătea aplecat peste răzoare, Bell, despre care aflase că era bucătăreasă în casa cea mare, venea să-şi umple coşul cu legumele pe care voia să le gătească pentru stăpân. Dar tot timpul cât stătea acolo, nici nu-şi arunca ochii spre Kunta, nici măcar când trecea pe lângă el. Era uimit şi supărat în acelaşi timp, amintindu-şi cum îl îngrijise zi de zi, atunci când se zbătuse între viaţă şi moarte, ca acum să dea doar din cap, când se întâlneau serile la scripcar. Simţea că o urăşte, căci singura pricină pentru care se purtase atunci aşa, era doar din porunca stăpânului. Tare ar mai fi vrut Kunta să ştie ce-ar fi spus scripcarul despre aceasta, dar îşi dădea seama că cu puţinele cuvinte ştiute n-ar fi putut să-l facă să înţeleagă ce trebuia, pe lângă faptul destul de stânjenitor să discute despre aşa ceva.

La puţină vreme după aceea, într-o dimineaţă, bătrânul nu mai veni la lucru, iar Kunta bănui că era bolnav. În loc să meargă imediat la coliba bătrânului să vadă ce se întâmplase, Kunta se apucă de îndată de udat şi plivit, căci ştia că Bell trebuia să sosească dintr-o clipă într-alta şi că nu s-ar fi cuvenit să nu găsească pe nimeni în grădină.

Ceva mai târziu apăru şi Bell şi, fără să-i arunce o privire, începu să-şi umple coşul cu legume, în timp ce Kunta rămase cu sapa în mână, privind-o. Apoi ea dădu să plece, dar şovăi o clipă în loc, privi în jur, lăsă coşul jos şi, aruncându-i o privire aspră lui Kunta, plecă. Era clar că se aştepta ca el să-i care coşul până la uşa din dos a casei celei mari, aşa cum făcea de obicei bătrânul. Kunta simţi că plesneşte de mânie, aducându-şi aminte de zecile de femei din Juffure ce treceau cu atâtea greutăţi pe creştetul capului, pe lângă copacul *bantaba,* unde se odihneau de obicei bărbaţii satului. Izbindu-şi sapa de pământ, era cât pe ce să se întoarcă şi să plece, dar îşi aduse aminte că ea se bucura de încrederea stăpânului. Aşa că se apleacă scrâşnind din dinţi, apucă coşul şi o porni tăcut în urma ei. În pragul uşii, ea se întoarse şi-i luă coşul din mână, fără să-l privească nici de data aceasta. Kunta se întoarse în grădină clocotind de mânie.

Din ziua aceea Kunta rămase să vadă singur de grădină. Bătrânul venea doar din când în când, numai atunci când avea destulă forţă să umble. Îşi găsea câte ceva de lucru, cât se simţea în stare, după care pleca şchiopătând spre coliba lui. Era ceva ce-i amintea lui Kunta de bătrânii din Juffure, care, ruşinaţi de slăbiciunea lor, se străduiau, abia târşâindu-şi picioarele, să facă şi ei câte ceva, până când erau siliţi să rămână culcaţi şi-n cele din urmă doar rareori se mai arătau pe afară.

Singurul lucru cu care Kunta nu se împăca nicidecum, era faptul că trebuia să-i care în fiecare zi coşul lui Bell. Mergea bombănind în urma ei până la uşă, îi împingea apoi coşul în mâini cu destulă brutalitate, ca apoi să se

răsucească pe călcâie şi să plece înapoi la lucru, cât putea de iute. Totuşi, oricât de mult o ura, de multe ori îi lăsa gura apă, când străbăteau până la el miresmele îmbietoare ale bucatelor ce le gătea ea.

Tocmai băga încă o pietricică în borcanul-calendar când, fără să vadă vreo schimbare în purtarea ei, într-o dimineaţă Bell îi făcu semn cu mâna să vină înăuntru. Şovăind o clipă, intră după ea şi puse coşul pe masă. Încercând să nu pară prea mirat de lucrurile ciudate pe care le vedea peste tot în încăperea aceea numită „bucătărie", se întoarse să plece, dar ea îi atinse braţul şi-i întinse un fel de plăcintă, care arăta ca o bucată de carne rece pusă între două foi. Cum el o privea uimit, ea îi spuse:

– Ce, n-ai mai văzut un sandviş niciodată? N-avea grijă, că nu te muşcă. Trebuie să muşti tu din el. Şi-acum', hai, cară-te d-aici!

Cu timpul Bell începu să-i dea din ce în ce mai des de mâncare, de obicei o farfurie de metal cu ceva ce se numea turtă de mălai, un fel de pâine cum nu mai mâncase până atunci, şi tocană de mlădiţe verzi de muştar cu un sos minunat. Sădise chiar el cu mâna lui micuţele seminţe de muştar în pământul îngrăşat cu bălegar, iar curând lujerii firavi crescură mari şi bogaţi. La fel de mult îi plăcea cum gătea ea mazărea cea subţire de câmp, ce creştea pe vrejuri încolăcite pe cocenii de porumb dulce. Nu-i dăduse niciodată carne de porc, iar el se minuna de unde ştia că el nu mănâncă aşa ceva. Dar, orice i-ar fi dat, Kunta ştergea întotdeauna cu mare grijă farfuria cu o cârpă înainte de a i-o da înapoi. De cele mai multe ori o găsea lângă plită, o ladă mare de fier cu foc în ea, dar uneori se afla îngenuncheată pe jos, frecând podelele cu cenuşă de stejar şi cu o perie tare. Deşi uneori ar fi putut să-i spună ceva, nu reuşea niciodată să-şi exprime mulţumirea decât printr-un mormăit, iar ea îi răspundea la fel.

Într-o seară, după cină, Kunta se ridicase să-şi mai dezmorţească picioarele şi începuse să umble în jurul colibei scripcarului, bătându-se uşurel pe pântece, când omul cu pielea cafenie, căruia nu-i tăcuse gura tot timpul cât mâncaseră, se opri o clipă şi exclamă:

– Ia te uită! Ai început să te cam îngraşi!

Şi-avea dreptate. Kunta nu se simţise şi nici nu arătase aşa de bine de când plecase din Juffure.

După ce împletise luni de-a rândul pănuşe ca să-şi întărească degetele, scripcarul se simţea şi el mult mai bine, cum nu se mai simţise de când îşi rupsese mâna; acum serile începuse să cânte din nou. Ţinând obiectul acela ciudat în căuşul unei palme şi sub bărbie, scripcarul îi răzuia corzile cu un fel de beţigaş, ce părea făcut din fire lungi şi subţiri de păr, iar după fiecare cântec, ascultătorii obişnuiţi din fiecare seară izbucneau în strigăte şi aplauze.

– Asta nu-i nimic! spunea el scârbit. Nu mi s-au dezmorţit încă degetele.

Mai târziu, rămaşi singuri, Kunta îl întrebă poticnindu-se la fiecare vorbă:

– Ce... e... aia... dezmorţit?

Scripcarul îşi strânse degetele şi-apoi le desfăcu, mişcându-le încoace şi-ncolo.

– Uite, dibace, dezmorţite! Pricepi?

Kunta dădu din cap că a înţeles.

– Mare noroc ai tu, urmă apoi scripcarul. Te-nvârţi de colo până colo prin grădină. Nimeni n-are o slujbă atât de uşoară, decât pe plantaţiile mult mai mari ca asta.

Kunta crezu că a înţeles, şi nu-i plăcu.

– Muncesc greu, îi răspunse el. Mai greu ca asta, zise el arătând spre vioară.

– Ai şi tu dreptate, africanule! îi spuse râzând Scripcarul.

CAPITOLUL 53

Lunile parcă se scurgeau mai iute acum, şi-n scurt timp se termină şi anotimpul cel călduros, căruia îi spuneau vară, iar vremea culesului aduse cu sine mult mai multe treburi pentru Kunta şi pentru ceilalţi. În timp ce toţi negrii, chiar şi Bell, munceau la câmp, Kunta trebuia, pe lângă munca în grădină, să vadă de păsări, de vite şi de porci. Când ajunseră în toiul culesului de bumbac, îl puseră şi pe el să mâne căruţa printre brazde. În afară de faptul că trebuia să hrănească porcii aceia împuţiţi care îi făceau greaţă, Kunta nu se supăra să muncească mai mult, căci aşa se simţea mai puţin beteag. Arareori se întorcea la colibă înainte de căderea serii şi era atât de istovit, că uneori uita până şi să mănânce. Scoţându-şi numai pălăria tocită de pai şi pantofii, ca să i se mai potolească durerea din piciorul drept, se azvârlea pe salteaua de pănuşe, trăgându-şi peste el învelitoarea de pânză de sac umplută cu bumbac şi-n câteva clipe adormea, cu hainele încă umede de sudoare.

Tăiaseră şi porcii şi atârnaseră hălcile de carne deasupra unui foc mocnit de lemne de *hickory,* iar aerul plin de fum începuse să adie mai răcoros. Toţi cei de pe plantaţie începeau să se pregătească pentru „dansul culesului", un eveniment atât de însemnat, că urma să vină până şi stăpânul. Atât de mult se frământau cu toţii, încât Kunta, aflând că sărbătoarea aceasta nu avea nimic de-a face cu Allahul negrilor de-acolo, se hotărî să meargă şi el, să privească.

Până când îşi luă el inima în dinţi s-o pornească într-acolo, petrecerea era în toi. Scripcarul, căruia i se dezmorţiseră în fine degetele, îşi tot răzuia corzile scripcei, iar un alt bărbat bătea ritmul cu două oase de vită.

– Dansul prăjiturii! strigă cineva.

Era un dans al negrilor, în care perechea cea mai bună primea ca premiu o prăjitură. Se formară iute perechile şi se înşiruiră dinaintea Scripcarului. Fiecare femeie îşi puse piciorul pe genunchiul partenerului, care îi legă şireturile, apoi Scripcarul spuse:

– Schimbaţi partenerii!

Iar când dansatorii îi dădură ascultare, se porni să cânte nebuneşte şi Kunta îşi dădu seama că prin paşii şi mişcările trupurilor ei voiau să arate plantarea recoltelor, tăierea lemnului, culesul bumbacului, legănarea coaselor, culesul porumbului, azvârlitul fânului cu furca în căruţă. Toate acestea semănau atât de mult cu dansurile de la sărbătorile recoltei din Juffure, încât Kunta se pomeni că bate şi el ritmul cu piciorul cel zdravăn. Când îşi dădu seama ce făcea, se uită stânjenit în jur să vadă dacă nu cumva îl zărise cineva.

Nu-l luase nimeni în seamă, căci de fapt în momentul acela începuseră cu toţii să privească o fată subţirică dintr-al patrulea kafo, care se mlădia şi se răsucea uşoară ca o pană, legănându-şi capul, aruncând priviri ademenitoare, unduindu-şi graţios braţele. Curând ceilalţi dansatori se retraseră obosiţi pe margini, să-şi tragă răsuflarea şi să privească. Până şi partenerul ei abia se mai putea mişca.

Când, răsuflând cu greu, renunţă şi el, mulţimea slobozi un strigăt, iar când, în cele din urmă, o porni şi ea ameţită către margini, strigătele şi uralele o copleşiră, înteţindu-se când domnul Waller îi dărui fetei o jumătate de dolar. Zâmbind mulţumit către scripcar, care-i răspunse printr-o plecăciune, stăpânul plecă, însoţit de strigătele de bucurie ale sclavilor. Ei însă abia începuseră „dansul prăjiturii", aşa că celelalte perechi, odihnite între timp, se avântară din nou la joc, părând gata să danseze toată noaptea.

Kunta stătea în pat gândindu-se la ceea ce auzise şi văzuse, când auzi deodată o bătaie în uşă.

– Cine-i acolo? întrebă el uimit peste măsură, căci de când se afla acolo doar de două ori venise cineva la el.

– Hai, fă bine şi deschide odată uşa, negroteiule!

Recunoscând vocea scripcarului, Kunta deschise uşa, dar îl izbi pe dată duhoarea de băutură. Deşi se simţea dezgustat, Kunta nu-i spuse nimic, simţind că omul ardea de nerăbdare să vorbească şi ar fi fost urât din partea lui să-l dea afară numai pentru că se îmbătase.

– L-ai văzut pe conaşu'!? spuse scripcarul. D'abia acu' vede dânsu ce frumos cânt eu! Ş-acu să nu-mi zici mie pe nume dacă n-o să mă pună să cânt pentru albi, ba o să mă mai trimită şi-n alte părţi!

Nemaiîncăpându-şi în piele de fericire, scripcarul se aşeză cu scripca în poală pe taburetul cu trei picioare al lui Kunta şi se porni să trăncănească mai departe.

– Ascultă aici la mine, eu am cântat cu ăi mai buni! De Sy Gilliat din Richmond ai auzit vreodată? întrebă el şovăind. De unde s-auzi tu de el? Ehei, ăsta-i cel mai mare scripcar negrotei din lume, şi eu cu el am cântat. Ascultă aici la mine, el nu cântă decât la balurile ăle mari şi la danţurile albilor, aşa cum era Balul Curselor de Cai ce se ţinea în fiece an, şi la alte d-aste... Să-l fi văzut cu scripca aia a lui aurită toată, cu frac şi perucă... şi ce purtări alese mai avea, Doamne, Dumnezeule! Şi-n spatele nostru cânta la flaut şi clarinet un negrotei, de-i zicea London Brigs. Şi să-i fi văzut pe albii ăia ce mai dănţuiau de-şi rupeau încălţările, nici nu mai ţineau socoteala după ce dansau – menuet, reel[1], congo, hornpipe[2], gigă, ori ţopăiau pur şi simplu de colo până colo.

Scripcarul o ţinu aşa încă o oră până când se trezi de-a binelea. Îi povesti lui Kunta de vestiţii sclavi cântăreţi

---

[1] Dans popular scoţian cu mişcări vioaie.

[2] Dans marinăresc.

care lucrau la fabricile de tutun din Richmond şi de alţi muzicanţi sclavi faimoşi care cântau la „clavecin", „pianoforte" şi „vioară" – ce or fi fost acelea? – şi care învăţaseră să cânte ascultând cântăreţii toubobi veniţi dintr-un loc numit „Europa", aduşi pe plantaţii să-i înveţe pe copiii stăpânilor.

Dimineaţa următoare se dovedi răcoroasă, iar oamenii se apucară de alte treburi. Kunta văzu femeile amestecând untură topită cu leşie şi apă, punându-le la fiert şi mestecând, ca apoi să răcească amestecul acesta cafeniu ce părea a fi săpun, în tăvi de lemn, mai lăsându-l patru nopţi şi trei zile, după care îl tăiară în bucăţi lunguieţe şi tari. Cu mare scârbă se uită la bărbaţii care puneau la fermentat mere, piersici şi prune, scoţând o băutură ce mirosea urât, căreia îi ziceau „rachiu" şi o puneau în sticle şi butoaie. Alţii amestecau lut roşu şi vâscos cu apă şi păr de porc uscat, cu care lipeau crăpăturile din pereţii colibelor. Femeile umpleau saltelele cu pănuşe de porumb, aşa cum era şi a lui Kunta, iar pentru stăpân făcură o saltea nouă umplută cu puf de gâscă.

Sclavul care cioplea în lemn făcea copăi noi în care se înmuiau rufele în apă cu săpun, înainte de a fi fierte şi îngrămădite pe o scândură de lemn, unde erau bătute cu un băţ. Cel ce lucra hamuri, căpestre şi încălţări argăsea de zor piei de vită. Iar femeile vopseau în culori diferite pânza de bumbac ce-o cumpărase stăpânul pentru îmbrăcăminte. Şi la fel ca în Juffure, pe toate viţele, tufele şi gardurile se întindeau la uscat bucăţi pestriţe de pânză, roşii, galbene şi albastre.

Pe zi ce trecea, aerul se răcea tot mai mult, cerul se întuneca, până când totul se acoperi din nou cu zăpada şi gheaţa, pe care Kunta le socotea şi acum pe cât de neplăcute, pe atât de neînţeles. Şi nu după mult timp, ceilalţi negri începură să vorbească cu bucurie şi nerăbdare de „Crăciun", de care Kunta mai auzise. Pare-se că aceasta însemna cântec, dans, ospăţ şi daruri, ceea ce era destul

de îmbietor, dar în acelaşi timp totul era legat de Allahul lor, aşa că oricât de mult i-ar fi plăcut lui Kunta întrunirile de la scripcar, se hotărî că ar fi mai bine să se țină deoparte până când se terminau toate acele sărbători păgâne. Nu mai trecu nici măcar să-l mai vadă pe scripcar, care-l privi foarte mirat când îl văzu prima dată după aceasta, dar nu-i spuse nici o vorbă.

Veni apoi o nouă primăvară; în timp ce se apleca să sădească straturile, Kunta îşi aminti cât de verzi şi de bogate erau la vremea aceasta a anului câmpurile din jurul satului său din Africa, iar el, când era doar un puştan dintr-al doilea kafo, țopăia fericit în urma caprelor înfometate, în anotimpul acesta atât de verde. Aici în țara asta, pruncii negrilor dădeau o mână de ajutor să gonească şi să prindă animalele acelea behăitoare care săltau tot timpul şi li se spunea „oi", ca după aceea să se ia la harță care să se aşeze pe capul animalelor ce se zbăteau disperate să scape, în timp ce un om le tăia cu foarfecele lâna groasă şi murdară.

La începutul lunii aceleia din miezul verii pe care o numeau „iulie", lucrătorii de la câmp se întorceau seara la colibele lor, istoviți de graba cu care voiau să termine plivitul buruienilor dintre firele de bumbac, înalte până la brâu, şi dintre cele de porumb, care atârnau grele de rod. Munceau într-adevăr din greu, dar cel puțin aveau suficiente rezerve de hrană în cămările ce fuseseră burduşite în toamna trecută. La vremea aceasta, acasă la el în Juffure, burțile oamenilor se zbârceau de foame, aşteptând să fiarbă vreun amestec de rădăcini, râme, ierburi şi tot ce se mai găsea, căci recoltele şi fructele atât de bogate şi verzi nu erau încă destul de coapte.

Kunta îşi dădea seama că, dacă ar fi încercat să fugă din nou, deşi învățase să se descurce destul de bine şi chiar să-şi găsească un rost, nu ar fi fost niciodată în stare să ajungă prea departe, căci ar da de el în cele din urmă vreun prinzător de sclavi. Deşi îi era ruşine s-o recunoască, ajunsese să prefere viața aceasta de pe plan-

tație decât să fie prins și cu siguranță omorât pentru că a încercat să fugă din nou. În adâncul sufletului era convins că nu-și va mai vedea niciodată țara natală și simțea cum i se stinge în inimă o scânteie scumpă și de neînlocuit. O singură speranță îi mai rămânea: chiar dacă nu-și va mai vedea vreodată familia, poate că într-o zi va fi în stare să-și întemeieze și el o familie a lui.

CAPITOLUL 54

Se mai scurse încă un an, așa de iute încât lui Kunta nici nu-i venea să creadă, iar pietricelele din borcan îi dădură veste că ajunsese în cel de al douăzecilea anotimp ploios. Se făcuse din nou frig și se apropia „Crăciunul". Deși sentimentele sale față de Allahul celorlalți negri rămăseseră neschimbate, văzându-i cât de bine petreceau Kunta se gândi că Allahul său nu va avea nimic împotrivă dacă s-ar uita și el măcar la pregătirile de sărbătoare.

Doi bărbați, care căpătaseră de la stăpân permise de trecere pentru o săptămână, își făceau bagajele să plece să-și vadă nevestele de pe alte plantații; unul își vedea pentru prima dată pruncul nou născut. În toate colibele, în afara acestora și a lui Kunta, se făceau tot felul de pregătiri, se împodobeau hainele de sărbătoare cu dantele și mărgele, și se scoteau din cămări nuci și mere.

Iar sus, în casa cea mare, oalele și crătițele lui Bell umpleau aerul cu miresme de yami, friptură de iepure și porc și de multe alte animale, curcan, racoon, opossum și altele la fel, de care Kunta nici nu auzise și nici nu văzuse înainte de a veni în țara asta. Deși, la început nu-l prea trăgea inima, miresmele din bucătărie erau atât de îmbietoare, încât îl convinseră să guste câte puțin din fiecare, în afară de porc, bineînțeles. Nu se arătă interesat nici să pună măcar pe limbă băutura pe care domnul Waller le-o promisese negrilor: două butoaie de cidru tare, unul de

vin şi un butoiaş de whiskey pe care-l adusese din altă parte cu cabrioleta.

Kunta ştia că o parte din băutura aceasta fusese începută pe furiş dinainte, iar scripcarul dăduse şi el o mână de ajutor. Iar pe lângă purtările grosolane ale beţivilor, copiii alergau şi ei de colo până colo cu băşici de porc uscate şi umflate, legate de beţe pe care le ţineau cât mai aproape de foc până când plesneau, stârnind strigătele şi hazul tuturor. Lui Kunta nu-i venea să creadă că nişte oameni se puteau prosti în aşa hal.

Când sosi ziua marii sărbători, se puseră cu toţii serios pe mâncat şi băut. Din pragul colibei lui, Kunta se uita cum soseau oaspeţii stăpânului şi cum, după aceea, se adunară sclavii în faţa casei celei mari şi începură să cânte, conduşi de Bell, iar stăpânul deschise fereastra zâmbind. Apoi ieşi împreună cu oaspeţii afară şi le ascultară vrăjiţi cântecele. După aceea stăpânul o trimise pe Bell să-i spună scripcarului să vină să le cânte, ceea ce el făcu numaidecât.

Kunta înţelesese că negri aceştia erau nevoiţi să facă ceea ce li se poruncea, dar nu putea pricepe de ce părea că le place atât de mult. Iar dacă albii îşi îndrăgeau într-atât sclavii încât le făceau şi daruri, de ce nu voiau atunci să-i facă fericiţi cu adevărat dându-le libertatea? Dar în acelaşi timp se întreba dacă unii dintre negrii aceştia, ţinuţi aşa pe lângă casă ca nişte căţei în zgardă, ar fi în stare să-şi ducă viaţa pe propriile lor picioare, fără să aibă nimeni grijă de ei, aşa cum putea face el?

Dar era el oare cu mult mai vrednic decât ei? Se mai putea deosebi acum de ei? Ajunsese treptat să nu mai poată nega că începea să se dedea la felul lor de viaţă. Iar ceea ce-l îngrijora cel mai tare era prietenia cu scripcarul. Kunta se simţea profund jignit de faptul că acesta bea, dar dacă scripcarul era păgân, n-avea oare dreptul să se poarte ca un păgân? Kunta ajunsese să nu mai poată îndura ca scripcarul să-l tot strige „negroteiule", de când aflase că acesta era numele pe care albii îl dădeau

negrilor. Dar cine altul decât scripcarul îl învățase să vorbească? Cine-l făcuse, prin prietenia lui, să nu se mai simtă străin printre ceilalți negri? Kunta își puse în minte că ar trebui să-l cunoască mai bine pe scripcar.

Când va sosi momentul nimerit, îl va întreba cât mai pe ocolite cu putință despre o mulțime de lucruri ce-l frământau. Dar mai puse încă două pietricele în borcanul-calendar până când, într-o liniştită după-amiază de duminică când nimeni nu mai mergea la lucru, Kunta se îndreptă spre cunoscuta colibă din capătul şirului şi-l găsi pe scripcar neobişnuit de tăcut.

După ce se salutară, o vreme nici unul din ei nu scoase nici o vorbă. Apoi, doar aşa, ca să spună ceva, Kunta îi povesti că-l auzise pe Luther, vizitiul stăpânului, spunând că peste tot unde fusese cu „conaşu", albii nu vorbeau de altceva decât de „taxe" şi-l întrebă pe scripcar ce însemna una ca asta.

– Taxele sunt nişte bani pe care albii trebuie să-i mai dea pe lângă ce plătesc pe cumpărături, îi răspunse scripcarul. Regele ăla de peste ape pune taxele astea, ca să-şi sporească bogăția.

Explicația scripcarului fu neobişnuit de scurtă, iar Kunta îşi închipui că trebuia să fie într-o dispoziție proastă. Descurajat, rămase tăcut mai departe, dar în cele din urmă îşi luă inima în dinți să dea drumul la ceea ce-i stătea pe suflet:

– Dumneata unde-ai fost, pân' a nu veni aici?

Scripcarul îl privi încordat o clipă. Apoi îi vorbi cu un glas tăios:

– Ştiu eu că toți negroteii ăştia d-aci îşi bat capul să afle despre mine! Dar n-am să le spun lor nimic! Cu tine-i altceva! Da' ştii de ce? îl străfulgeră el cu privirea. Pentru că tu nu ştii nimic. Te-au târât pân-aici şi-apoi ți-au tăiat piciorul, iar tu crezi că nu poate fi nimic mai rău decât ce-ai pățit tu, urmă el mânios. Da' dac-ai să sufli

cuiva vreo vorbă din ce-am să-ți spun eu, o să fie vai de pielea ta!

– N-am să spun! promise Kunta.

Scripcarul se aplecă spre el şi-i vorbi în şoaptă, să nu-l audă nimeni:

– Stăpânul de l-am avut în Carolina de Nord s-a înecat. Treaba lui cum s-a întâmplat. Oricum, în noaptea aia eu am şters-o, şi cum n-avea nici nevastă, nici copiii... nu m-a căutat nimeni. M-am ascuns la nişte indieni, până când am socotit că pot pleca într-altă parte, pân-aici în Virginia, unde să-mi pot vedea de scripca mea.

– Da' Virginia asta ce-i? întrebă Kunta.

– Măi, omule, tu chiar nimic nu ştii? Virginia e colonia în care ne ducem noi viața, dacă asta se poate chema viață!

– Şi colonie ce-i?

– Nu te credeam aşa de tăntălău! Țara asta e făcută din treisprezece colonii. La sud d-aci sunt cele două Caroline, la nord, Maryland, Pennsylvania, New York şi-ncă alte câteva. Acolo-n nord n-am fost niciodată, nici eu şi nici alți negri. Da' am auzit că o mulțime de albi d-acolo nu văd cu ochi buni sclavia şi-i eliberează pe negri. Cât despre mine, eu sunt ca şi liber. Trebuie totuşi să mă țin pe lângă câte un stăpân, asta aşa, de ochii poterei.

Kunta nu înțelese, nici de data aceasta, dar cum nu voia să mai fie ocărât încă o dată, se prefăcu că pricepe.

– Ai văzut vreodată indieni? îl întrebă scripcarul. Ăştia au trăit aici înainte de-a veni albii. Cică un alb ar fi descoperit locurile astea, unul de-i zice Columb. Da' dacă el i-a găsit pe indieni aici, atunci nu le-a descoperit el, nu-i aşa? Ce-şi închipuie albii ăştia, se înfierbântă scripcarul, că înaintea lor n-a fost pe nicăieri nimenea? Îi numesc sălbatici pe toți.

Scripcarul se opri o clipă să-şi guste propria vorbă de duh, apoi urmă:

– Ai văzut vreodată colibele țuguiate ale indienilor?

Kunta clătină din cap. Scripcarul apropie trei degete şi puse o cârpă de-asupra.

– Închipuieşte-ţi că degetele mele sunt pari, iar cârpa e piele. Şi ei trăiesc într-aşa ceva. Tu care vii din Africa, zise el mai departe zâmbind, crezi că ştii totul despre vânătoare şi d-alde d-astea, da' nu-s vânători şi călători mai buni ca indienii. Dacă a călcat unul pe vreundeva, i s-a întipărit în cap ca pe hartă pe unde-a mers. Femeile lor însă îşi duc pruncii în spate, aşa cum am auzit că fac şi femeile voastre din Africa.

Kunta nu-şi putu ascunde mirarea că scripcarul ştia una ca asta. Scripcarul zâmbi din nou şi-şi continuă explicaţia:

– Unii indieni să nu-i vadă în ochi pe negri, alţii dimpotrivă. Din cauza negrilor şi a pământului se ceartă şi cu albii. Ăia vor să le ia tot pământul şi-i urăsc pe indienii care-i ascund pe negri.

Scripcarul îi scrută chipul cu privirile:

– Voi, africanii, la fel ca şi indienii, aţi făcut aceeaşi greşeală: i-aţi lăsat pe albi să intre în bârlogul vostru. Le-aţi dat de mâncare şi i-aţi găzduit, iar ei ce-au făcut? Ori v-au dat afară, ori v-au legat în lanţuri!

Se opri o clipă, ca apoi să se aprindă din nou:

– Uite ce mă scoate pe mine din sărite la voi, negroteii ăştia din Africa... pân-acu' am văzut vreo cinci, şase purtându-se tot aşa ca tine... Şi nici nu ştiu cum de mi-ai căzut tu cu tronc, aşa de la început! Voi veniţi aici şi vă închipuiţi că noi trebuie să fim tot ca voi. Da' noi de unde să ştim despre Africa? N-am fost acolo şi nici n-o să ne ducem vreodată!

Aruncându-i lui Kunta priviri mânioase, scripcarul tăcu din nou. Temându-se să nu-l zgândăre şi mai mult, Kunta plecă fără să mai spună altceva, dar tulburat de ceea ce-i mărturisise scripcarul. Dar, ajuns în coliba lui, cu cât se gândea mai mult, cu atât mai bine se simţea. Scripcarul îşi dezvăluia, în fine, adevăratul lui chip, iar aceasta

însemna că avea încredere în Kunta. Şi, pentru prima oară în cei trei ani de când fusese târât cu sila din patria lui, Kunta simţea că începe cu adevărat să se împrietenească cu un om.

CAPITOLUL 55

În următoarele câteva zile, în timp ce trebăluia prin grădină, Kunta se tot gândea cât de mult timp îi trebuise să-şi dea seama că-l cunoscuse prea puţin pe scripcar şi că mai avea încă destule de aflat despre el. Şi cu siguranţă, cugeta el, că şi bătrânul grădinar, pe care mergea din când în când să-l mai vadă, se ascundea sub aceeaşi mască. Nici pe Bell n-o cunoştea mai bine, deşi schimbau zilnic câte o vorbă, sau mai bine zis, el o asculta vorbind, în timp ce mânca ceea ce-i dădea ea, dar întotdeauna nu-i povestea decât lucruri neînsemnate şi fără legătură cu persoana ei. Îi veni în minte că atât Bell cât şi grădinarul începuseră câteodată să spună câte ceva sau se referiseră la ceva, dar nu-şi terminaseră vorba niciodată. Amândoi se purtau de obicei cu mare băgare de seamă, dar mai ales cu el. Aşa că se hotărî să-i cunoască mai bine pe amândoi. Când se duse data următoare la grădinar, începu pe ocolite, aşa cum făceau de obicei oamenii din tribul mandinka, să-l întrebe despre ceva ce auzise de la scripcar. Aşa că-i spuse că aflase de „poteră", dar nu ştia ce anume era şi cu ce se îndeletnicea.

– Ăştia-s albi dintr-ăi mai calici, care n-au avut în viaţa lor vreun negru, începu să se aprindă bătrânul. O veche lege din Virginia le dă dreptul să păzească drumurile şi alte locuri pe unde ar umbla negrii şi să biciuiască şi să bată pe oricare l-ar prinde fără permis scris de stăpân. Şi ăi de se bagă să facă una ca asta nu-s alţii decât sărăn-

tocii ăia albi, cărora le place să prindă şi să bată negrii altora, uite-aşa, pentru că ei n-au negrii lor. Pricepi tu ce s-ascunde însă în toată povestea asta; toţi albii se îngrozesc de moarte că orice negru scăpat ar putea plănui vreo răscoală. De fapt, nimic nu le place mai mult sărăntocilor ălora albi decât să învinuiască vreun negru că-i suspect, să se năpustească la el, să-l dezbrace gol puşcă dinaintea nevestei şi-a pruncilor lui şi să-l biciuiască la sânge.

Văzând cât de atent îl urmăreşte Kunta, încântat de propria lui dibăcie într-ale cuvântării, grădinarul vorbi mai departe:

– Stăpânul nostru nu îngăduie însă una ca asta. D-aia nici nu avem vechil. Cică nu vrea să-i bată nimeni pe negrii lui. Ei să-şi vadă singuri de treabă, aşa cum ştiu, fără să-i încalce vreuna din reguli. Şi a jurat că ăl de-i nesocoteşte regulile nu mai vede lumina soarelui pe plantaţia lui.

Kunta se întreba în sinea lui ce vor fi fost acelea „reguli", dar bătrânul grădinar îi dădea înainte:

– Păi, conaşu' se poartă aşa pentru că familia lui a fost bogată chiar înainte d-a veni aici, din Anglia, de peste ape. Wallerii ăştia au fost întotdeauna boieri, nu ca ăia de-şi dau aere că-s cineva. Ăi mai mulţi din domnii ăştia nu-s altceva decât nişte neisprăviţi care au făcut avere punând mâna pe vreun petec de pământ şi pe vreun negru, doi, acolo, pe care-i muncesc până crapă. Ăle mai multe plantaţii n-au prea mulţi sclavi. De obicei unul, până la cinci ori şase negri. Noi ăştia, douăzeci d-aici, suntem pe o plantaţie destul de mare. Şi-am mai auzit că doi din trei albi nici nu au negri de loc. Iar plantaţiile alea mari cu-adevărat, cu câte cincizeci ori chiar o sută de sclavi, se află mai ales acolo unde e pământul gras; mai sunt unele pe lângă malurile fluviilor din Louisiana, Miss'ippi şi Alabama, şi pe coasta Georgiei şi a Carolinei de Sud unde creşte orezul.

– Dumneata câţi ani ai? îl întrerupse brusc Kunta.

Grădinarul se uită la el.

– Sunt mai bătrân decât îţi închipui tu, sau oricine altcineva.

Rămase o clipă pe gânduri.

– Când eram copil, am auzit strigătele de luptă ale indienilor.

După încă o clipă de tăcere, îl privi pe sub sprâncene şi începu să-i cânte lui Kunta care rămase împietrit:

– *Ah yah, lair umbam, boowah. Kee lay zee day nic olay, man lun dee nic o lay ah wah nee...* Aşa îmi cânta maică-mea uneori. Zicea c-o învăţase maică-sa, care venea şi ea din Africa, la fel ca tine. Ştii cumva de unde or fi vorbele astea?

– Parc-ar fi în limba sereră, spuse Kunta, dar nu ştiu sigur ce înseamnă. N-am auzit limba asta decât pe vaporul care m-a adus aici.

– Să nu sufli vreo vorbă de cântecul ăsta, îi şopti grădinarul aruncând priviri furişe în jur. Poate ne-aude vreun negru şi ne pârăşte la conaşu'. Albilor nu le place ca negrii să vorbească în limbile lor africane.

Kunta era cât pe ce să-i spună bătrânului că nu încăpea nici o îndoială că era şi el tot gambian, din tribul jolofilor, judecând după nasul cârn şi buzele groase şi după pielea mult mai neagră decât a celorlalte triburi gambiene. Dar când auzi ce îi spuse grădinarul, se hotărî că-i mai bine să nu-i pomenească de aşa ceva. Aşa că schimbă vorba, întrebându-l de unde era şi cum ajunsese pe plantaţia aceasta. Grădinarul nu-i răspunse pe dată. În cele din urmă însă se porni să-i povestească:

– Un negru care-a îndurat câte am îndurat eu învaţă multe, începu el, privindu-l atent pe Kunta, de parcă ar fi cântărit dacă e bine sau nu să spună mai departe. Odată, am fost şi eu un bărbat voinic. Puteam îndoi o rangă de fier pe-un singur genunchi şi ridicam un sac de făină, care ar fi rupt spinarea unui catâr. C-o singură mână dac-apucam un bărbat zdravăn de brăcinar, ţi-l ridicam de la pământ. Da' mi-a stors vlaga din mine de-atâta muncă şi

bătaie, stăpânul care m-a dat ăstuia d-acum, drept plată pe-o poliță.

Se opri o clipă.

– Acum sunt tare slăbit, nu mai vreau altceva decât să-mi odihnesc oasele câte zile mi-au mai rămas de trăit. Da' nu ştiu ce m-a apucat de-ți spun tocmai ție toate astea, urmă el scrutând chipul lui Kunta. De fapt nici nu-s aşa bolnav cât par. Da' dacă mă crede bolnav rău, conaşu' n-o să mă vândă. Văd că te-ai deprins cu grădina. Aş putea să vin să te mai ajut, dacă ai nevoie... nu prea mult însă.

Kunta îi mulțumi bătrânului pentru ajutor şi-l asigură că va putea să se descurce şi singur. Îi părea rău că bătrânul trecuse prin atâtea încercări, dar nu putea să-i pese prea mult de cineva care renunța la tot şi se lăsa în voia soartei.

Chiar a doua zi îşi puse în minte s-o tragă şi pe Bell de limbă. Ştiind că oricând era bucuroasă să vorbească despre domnul Waller, începu prin a o întreba de ce nu era însurat.

– S-a însurat el, cum să nu, cu don'şoara Priscilla, chiar în anul când am venit eu aci. Era frumoasă ca o păsărică, şi cam tot atâta de firavă. D'aia a şi murit la prima naştere. A născut o fetiță, da' a murit şi ea, săraca. O nenorocire ce n-a mai pomenit nimeni p-aici. Şi d-atunci conaşu' n-a mai fost om. Numai muncă şi muncă şi iar muncă, de parc-ar vrea să-şi puie singur capăt zilelor. Nu poate răbda să ştie că-i cineva bolnav ori rănit şi să nu-l ajute. Conaşu' îngrijeşte cu aceeaşi tragere de inimă şi-un pisoi bolnav şi orice negru de care aude că-i beteag, cum a fost cu scripcaru' ăla de tot vorbeşti tu cu el, ori chiar cu tine când te-a adus aici. S-a înfuriat aşa de tare când a văzut ce ți-au făcut la picior, că te-a cumpărat de la propriul lui frate. Sigur că nu ți-o făcuse frate-su, ci sărăntocii ăia pe care-i pusese el să te prindă, care au zis c-ai încercat să-i omori.

Ascultând-o, Kunta începea să-şi dea seama că, aşa cum începuse să aprecieze sufletele şi cugetele unora dintre negri, nu-i trecuse niciodată prin cap că şi albii ar putea avea suferinţe omeneşti, deşi nu le putea ierta în nici un fel purtările. Aşa că se pomeni că-i părea rău că nu cunoştea limba albilor îndeajuns cât să-i spună lui Bell ce gânduri îi treceau prin cap şi să-i mai spună şi povestea bunicii Nyo Boto despre băiatul care a încercat să-l ajute pe crocodilul prins în capcană şi care întotdeauna se termina cu învăţătura că „pe lumea asta binele e răsplătit cu rău".

Gândindu-se la locurile natale, Kunta îşi aminti că de mult avea el ceva să-i spună lui Bell, iar acum părea un moment tocmai nimerit. Lăsând deoparte culoarea ei mai deschisă, începu să-i spună plin de mândrie că ea semăna foarte mult cu frumoasele femei mandinka.

Nu trebui să aştepte mult răspunsul la ceea ce credea el că este un lucru de mare fală.

– Ce prostii tot îndrugi acolo! se mânie ea. N-am priceput niciodată ce-or avea albii ăia de umplu pământul cu vapoare întregi de negrotei d-ăştia din Africa!

CAPITOLUL 56

Timp de o lună întreagă, Bell nu-i mai vorbi lui Kunta, ba chiar îşi cără singură coşul cu legume. Apoi într-o luni, dis-de-dimineaţă, dând busna în grădină cu ochii măriţi de emoţie, îi spuse cu sufletul la gură:

– Tocmai a plecat şeriful. I-a spus conaşului că s-au pornit nişte lupte prin nord, într-un loc de-i zice Boston. Şi asta numai din cauză că albii s-au înfuriat pe regele ăla de peste ape, care le pune nişte taxe aşa de mari. Conaşu' i-a poruncit lui Luther să înhame caii, să se ducă la oraş. E tare îngrijorat.

La vremea cinei, se adunară cu toții în fața colibei scripcarului, aşteptând să audă părerile lui şi ale grădinarului, căci grădinarul era cel mai vârstnic, iar scripcarul cel mai umblat şi mai pățit dintre toți.

Când s-a întâmplat asta? întrebă cineva.

– Ei bine, tot ce auzim noi din nord trebuie să se fi întâmplat cu câtva timp mai înainte, răspunse grădinarul.

– După câte am auzit eu, de-acolo din Boston cel mai iute cal face ăl mai puțin zece zile până să ajungă aici în Virginia.

Cabrioleta stăpânului se întoarse pe înserate. Luther veni în grabă în curtea sclavilor cu alte noutăți, pe care le prinsese şi el de ici, de colo.

– Cică într-o noapte, unii dintr-ăia din Boston s-au înfuriat aşa de tare din pricina taxelor alea, că s-au năpustit asupra oştenilor regelui. Ăia s-au apucat să tragă cu puştile şi primul pe care l-au omorât a fost un negru, Crispus Attucks. Iar luptei ăsteia i-a rămas numele „Masacrul din Boston."

În următoarele câteva zile nu se mai vorbi de altceva, iar Kunta nu-şi prea dădea seama despre ce putea fi vorba încât să-i tulbure într-atât pe albi şi chiar pe negri, să le pese de ceva care se întâmpla undeva, foarte departe. Luther venea mereu cu veşti despre ce se întâmpla în Noua Anglie, adunate de la servitori, grăjdari şi alți vizitii cu care vorbea în timp ce stăpânul vizita vreun bolnav ori stătea de vorbă cu alți domni în casele cele mari.

– Albii nu pot avea nici un fel de secrete, îi spuse scripcarul lui Kunta. Nu se pot mişca nicăieri, nu pot face nimic fără să-i vadă şi să-i audă negrii. Când vorbesc la masă, negresa care-i serveşte nu-i atât de proastă cât lasă să se vadă şi ține minte fiece vorbă rostită. Chiar atunci când albii sunt atât de îngroziți încât spun cuvintele pe litere, o grămadă de servitori negri sunt în stare să

repete literă de literă altuia care cunoaşte literele şi poate astfel să înțeleagă ce anume s-a vorbit.

Toată vara şi toamna acelui an nu conteniră să sosească veşti din nord. Apoi, pe măsură ce trecea vremea, Luther începea să le povestească că, oricât de mult i-ar fi neliniştit taxele pe albi, nu erau singura lor grijă:

Cică în unele ținuturi sunt de două ori mai mulți negri decât albi, iar albilor le e teamă ca nu cumva regele ăla de peste ape să înceapă să-i elibereze pe negri, ca să lupte împotriva lor.

Luther fu nevoit să se oprească până se potoli zarva tuturor.

– Şi-am mai auzit că unii albi sunt atât de îngroziți, că au început să se încuie noaptea şi că nici nu mai vorbesc cu servitorii negri.

Săptămâni întregi după aceea, Kunta se perpelea nopțile gândindu-se la „libertate". După câte îşi dădea el seama, însemna să nu mai ai nici un stăpân, să faci ce vrei şi să te duci unde îți pofteşte inima. Dar în cele din urmă se hotărî că era de-a dreptul caraghios să-ți închipui măcar că albii s-au străduit să-i aducă pe negri atâta drum, peste ape, să muncească aici ca sclavi, ca apoi să le dea drumul. Aşa ceva nu se va întâmpla niciodată.

Nu cu mult înainte de Crăciun, veniră nişte rude de-ale domnului Waller, şi-n timp ce vizitiul lor negru se îndestula în bucătăria lui Bell, o delecta cu ultimele noutăți:

– Am auzit de un negru din Georgia, unul George Leile, căruia albii baptişti i-au îngăduit să țină predici tuturor negrilor în susul şi în josul râului Savannah. Şi umblă vorba că el ar avea să facă o biserică baptist-africană. E prima dată când aud de-o biserică de-a negrilor...

– Eu am auzit de una chiar aici, în Virginia, la Petersburg. Da', ia spune-mi, de treburile albilor din Nord n-ai auzit nimic?

– Cum să nu, cică o grămadă de albi, oameni de vază, au ținut o mare întrunire acolo, în Philadelphia, şi i-au zis Primul Congres Continental.

Bell îi spuse că aflase şi ea de asta. De fapt, cu mare osteneală citise vestea asta în „Gazeta Virginiei" a conaşului Waller, după care îi povestise şi bătrânului grădinar şi scripcarului. Ei erau singurii care ştiau că ea ştie să citească puţin. Discutând despre aceasta, grădinarul şi scripcarul căzuseră la învoială să nu-i spună lui Kunta nimic despre aceasta. E adevărat că el ştia să-şi ţină gura şi că ajunsese să înţeleagă şi să vorbească neaşteptat de bine pentru unul venit din Africa, dar simţeau că nu-şi putea da seama ce urmări ar avea dacă domnul Waller ar bănui măcar că ea ştie să citească. Ar vinde-o pe loc.

La începutul anului 1775 nu exista veste venită prin indiferent ce cale care să nu se refere la un fapt din Philadelphia. Din ceea ce auzea şi putea înţelege, Kunta îşi dădea seama că albii cam începeau să se ia la ceartă cu regele din ţara aceea de peste apă, numită Anglia. Şi se povestea despre un domn, Patrick Henry, care ar fi strigat: „Daţi-mi libertatea sau, dacă nu, moartea". Lui Kunta nu-i displăceau astfel de vorbe, deşi nu pricepea cum de-a putut să le spună tocmai un alb, căci albii i se păreau destul de liberi.

După o lună aflară că doi albi, pe nume William Dawes şi Paul Revere, dăduseră fuga călări să aducă la cunoştinţa cuiva anume că sute de soldaţi de-ai regelui se îndreptau spre un loc numit „Concord" ca să prăpădească puştile şi gloanţele aflate acolo. Şi nu după mult timp primiră vestea că într-o bătălie crâncenă, la Lexington, nişte soldaţi de-ai miliţiei populare pierduseră doar vreo câţiva oameni, în vreme ce ei uciseseră peste două sute de soldaţi de-ai regelui. Nu trecură nici două zile şi mai aflară că încă o mie de soldaţi fuseseră omorâţi în sângeroasa luptă de la Bunker Hill.

– Albii ăia din capitala ţinutului fac glume zicând că de-aia poartă soldaţii regelui uniforme roşii, ca să nu li se vadă sângele din răni, le spuse Luther. Şi-am auzit că o mulţime de negri şi-au dat sângele luptând alături de albi.

Desfătându-se cu noua lui misiune față de cei din curtea sclavilor, Luther ajunse acasă, într-o zi de iunie, şi-i găsi pe toți cei din curtea sclavilor aşteptându-i nerăbdători veştile.

– Au găsit unul, domnul George Washington, să conducă armata. Mi-a spus un negru că ăla are o plantație cu o grămadă de sclavi.

Şi le mai povesti, de asemenea, că unii sclavi din noua Anglie fuseseră eliberați ca să dea o mână de ajutor în luptă.

– Ştiam eu c-aşa o să se întâmple, sări scripcarul; or să-i târască pe negri la război şi or să-i omoare, tot aşa cum au pățit în războiul ăla între francezi şi indieni. Şi nici n-o să se termine bine, c-or să pună din nou biciul pe ei.

– Poate că n-o să fie aşa, spuse Luther. Am auzit că nişte albi de-şi zic „quakeri" au înființat o Societate Antisclavagistă, acolo, la Philadelphia. Şi cred că mai sunt şi alți albi care nu vor ca negrii să fie sclavi.

– Nici eu nu vreau, se băgă în vorbă scripcarul.

Veştile pe care le aducea adesea Bell sunau de parcă i le-ar fi spus chiar stăpânul în persoană, dar în cele din urmă ea le mărturisi că trăgea cu urechea la uşa sufrageriei ori de câte ori stăpânul avea oaspeți, căci de la o vreme el îi poruncise tăios să servească bucatele şi să plece imediat, închizând uşa după ea. Şi chiar îl auzise cum o încuiase el însuşi după aceea.

– Şi când te gândeşti că nici maică-sa nu-l cunoaşte mai bine ca mine! bombăni ea mâniată.

– Şi ce-a spus după ce a încuiat uşa? întrebă nerăbdător scripcarul.

– Păi, astă-seară zicea că nu i se pare că s-ar putea găsi vreun chip de a-i învinge pe englezii ăia. El crede că or să trimeată vapoare întregi cu soldați. Cică numai în Virginia sunt mai bine de două sute de mii de sclavi şi nu le-ar pica bine dacă englezii ăia i-ar ațâța împotriva al-

bilor. Conaşu' zice că el îi este credincios regelui, ca oricare altul, dar taxele alea-s prea mari...

– Generalul Washington nu mai primeşte negri în armată, spuse Luther. Da' nişte negri liberi din Nord au sărit că fac şi ei parte din ţara asta şi că vor să lupte...

– Las' că n-or să piardă ocazia! După ce-or muri destui albi, le vine şi lor rândul, se băgă din nou în vorbă scripcarul. Negrii ăia liberi trebuie să fie ţicniţi de-a binelea!

Două săptămâni mai târziu aflară o veste şi mai mare. Guvernatorul regal al Virginiei, lordul Dunmore, proclamase libertatea sclavilor care-şi vor părăsi plantaţiile ca să se înroleze în flota engleză de bărci de pescuit şi fregate.

– Tare obosit trebuie să mai fie conaşu', le povesti Bell. Ăsta de rămase la masă astăzi i-a tot împuiat capul despre legarea în lanţuri şi închiderea sclavilor bănuiţi c-ar vrea să se înroleze. Şi mai zicea că vor să-l răpească şi să-l spânzure pe lordul ăla, Dunmore.

Kunta primise sarcina de a hrăni şi adăpa caii domnilor agitaţi şi roşii de mânie ce veneau să-l viziteze pe domnul Waller, care era tot mai mohorât. Kunta le povesti că mulţi cai erau lac de sudoare de atâta drum la galop şi că unii domni îşi mânau singuri trăsurile. Printre aceştia venise şi John Waller, fratele stăpânului, cel care-l cumpărase pe Kunta cu opt ani în urmă, când coborâse de pe vapor. Deşi se scursese destulă vreme, Kunta îl recunoscuse din prima clipă, dar omul îi zvârli frâiele fără să dea vreun semn că-l cunoaşte.

– Ce te miri? întrebă scripcarul. Unul de teapa lui n-ar catadicsi să dea bună ziua unui sclav. Şi mai ales dacă-şi aduce aminte cine eşti.

În următoarele câteva săptămâni, ascultând pe la uşi, Bell află de îngrijorarea şi de mânia stăpânului şi a oaspeţilor lui, că se spunea că mii de sclavi din Georgia, Carolina de Sud şi Virginia îndrăzneau cu mult curaj să

fugă de pe plantații şi să se alăture lordului Dunmore. Iar alții spuneau că auziseră că cei mai mulți dintre sclavii fugari se îndreptau pur şi simplu către Nord. Aşa că toți albii căzuseră de acord că aveau nevoie de câți mai mulți copoi.

Apoi, într-o bună zi, domnul Waller o chemă pe Bell în salon şi-i citi cu voce tare, de două ori, un pasaj însemnat în „Gazeta Virginiei". Apoi, dându-i ziarul, îi porunci să-l arate şi sclavilor. Ea făcu întocmai, iar ei, în loc să se înspăimânte, se înfuriară şi mai tare. „Voi, negrilor, să nu care cumva să cădeți în ispita de a vă distruge singuri... indiferent dacă noi vom avea sau nu de suferit, dacă fugiți de la noi, o veți păți cu siguranță."

Înainte de a înapoia ziarul, singură în coliba ei, Bell îşi silabisi pentru ea şi alte ştiri, printre care informații despre răscoale ale sclavilor, care se întâmplaseră sau care se prevesteau. Stăpânul se mânie cumplit că nu-i dăduse ziarul înapoi înainte de cină, iar ea îi ceru iertare cu ochii în lacrimi. Curând însă o trimise din nou cu alt mesaj, de data aceasta despre primăria din Virginia, care decretase moartea fără privilegiul unui serviciu religios pentru orice negru sau sclav care plănuiesc în taină să se revolte.

– Cum vine asta? întrebă un lucrător la câmp.

– Păi, răscoală-te numai, şi albii n-or să-ți cheme nici un popă, după ce te-or omorî! îi răspunse scripcarul.

Luther auzise că nişte albi, care se numeau „tori" şi alții cărora le zicea „scoțieni", se dădeau de partea englezilor.

– Şi mi-a mai spus negrul unui şerif că lordul ăla, Dunmore, jefuieşte plantațiile de pe malul fluviului, arde casele ăle mari şi le făgăduieşte negrilor că-i 'liberează dacă vin cu el.

Le mai spuse şi că în Yorktown şi-n alte oraşe, dacă vreun negru e prins pe-afară noaptea, e biciuit şi băgat la închisoare.

În anul acela Crăciunul trecu ca o părere. Se spunea că lordul Dunmore mânase în mare grabă o gloată întreagă şi-o adăpostise în vasul lui amiral. Iar după o săptămână, nici nu le veni să creadă când aflară că Dunmore, găsindu-se cu flota lui lângă Norfolk, poruncise să se evacueze oraşul într-o oră. Apoi începură să tragă cu puştile, stârnind un foc cumplit, iar Norfolk-ul fu prefăcut pe dată în cenuşă. Nu mai rămăsese aproape nimic din el, le povesti Bell; era foarte puţină apă şi hrană, şi mai izbucnise şi molima, secerând atâtea vieţi încât apele din Hampton Roads erau presărate cu cadavre umflate aduse la mal de valuri.

– Cică le arde în nisip şi noroi, completă Luther. Şi-o mulţime de negri stau să moară de foame şi-s îngroziţi de vapoarele alea englezeşti.

Cugetând el la toate aceste întâmplări cumplite, Kunta simţi că, într-un anume fel nedesluşit, toate aceste suferinţe trebuiau să aibă vreun rost, vreun înţeles, pe care numai Allah l-ar fi putut ticlui. Şi orice ar mai fi fost să li se întâmple după aceea albilor sau negrilor, era numai din voia Lui.

La începutul anului 1776, Kunta şi ceilalţi aflară că un general, Cornwallis, venise din Anglia cu vapoare întregi, pline de marinari şi soldaţi, şi încercase să treacă un râu mare, York, dar că o furtună groaznică i-a risipit. Mai auzise apoi că s-a întrunit un alt Congres Continental, unde un grup de domni din Virginia ceruseră desprinderea completă de englezi. Mai trecură încă două luni cu veşti neînsemnate, când, într-o zi, Luther se întoarse din capitala ţinutului cu ştirea că după o nouă întrunire, care avusese loc în 4 iulie, toţi albii se frământă. Ceva cu o Declaraţie de Independenţă. Cică unul, John Hancock, şi-ar fi semnat numele cu litere de-o şchioapă pe ea, ca să nu-şi strice regele ochii când o citi-o.

Data următoare, Luther le povesti că auzise că-n Baltimore, oamenii plimbaseră pe străzi o păpuşă de cârpe, mare cât un stat de om, şi-o azvârliseră apoi pe un rug

strigând – „Jos tiranul!" Iar în Richmond se trăseseră salve, în timp ce albii umblau cu torțe și închinau la pahare. Grădinarul le spuse însă negrilor abătuți din curtea sclavilor.

– Negrii n-au nici de ce să strige, nici de ce să se bucure. Ori în Anglia, ori aici, tot albi sunt peste tot.

Ceva mai târziu, în vara aceea, Bell dădu buzna în curtea sclavilor spunându-le ce auzise povestind pe un oaspete: că de curând primăria a adoptat un act în care zice că or să ia negri în armată ca toboșari, flautiști și cercetași.

– Ce-s ăia cercetași? întrebă un lucrător la câmp.

– Ăi de merg în prima linie și cad primii! răspunse scripcarul..

Curând după aceea, Luther se întoarse acasă povestindu-le despre o mare bătălie chiar din Virginia, în care sclavii au luptat de amândouă părțile. Prin ploaia de gloanțe a soldaților în uniforme roșii și a „torilor", împreună cu un grup de ocnași și negri, un corp mai mic de coloniști albi cu negrii lor se retrăseseră peste un pod, iar în urma lor un soldat sclav, pe nume Billy Flora, a despicat lemnele podului și le-a azvârlit, așa încât forțele engleze au fost nevoite să se oprească și să se retragă, lupta fiind astfel câștigată de forțele coloniștilor.

– Să rupă el un pod! Zdravăn trebuie să mai fi fost! se minună grădinarul.

În anul 1778, francezii intrară și ei în război de partea coloniilor; iar Bell le povestea ce auzea și ea că statele, unul după altul, legiferau promisiunea de eliberare a sclavilor, când se va termina războiul.

– Doar două state au mai rămas care nu-i lasă pe negri să lupte, Carolina de Sud și Georgia.

– Ăsta-i singurul lucru bun pe care-am auzit să-l fi făcut vreodată un alb, spuse scripcarul.

Oricât de mult ura el sclavia, lui Kunta i se părea că nu era bine ca albii să le dea arme negrilor. Aceasta, în primul rând, pentru că albii vor avea întotdeauna mult mai

multe arme decât negrii, aşa că orice încercare de răzmeriță ar fi pe dată înăbuşită. Şi-şi mai aduse aminte că, în țara lui, toubobul dăduse arme unor şefi de trib şi regi netrebnici, încât negrii ajunseseră să se lupte cu negrii, satele să se învrăjbească, iar pe cei înfrânți, neam din neamul lor, să-i vândă în lanțuri.

Luther le povestea însă mereu despre negri care luptau şi cădeau alături de stăpânii lor. Tot el le mai spuse şi despre nişte companii numai de negri, de-acolo din Nord, şi chiar de un batalion întreg de negri, ce se numeau „Flăcăii Americii".

– Până şi colonelul lor e negru. Îl cheamă Middleton.

Apoi, privindu-l cu şiretenie pe scripcar, îl întrebă:

– Şi cu ce crezi că se ocupă dumnealui?

– Cum adică? întrebă nedumerit scripcarul.

– E şi el scripcar, tot ca tine! Şi pentru că veni vorba, ce-ar fi să ne cânți nițel?

Apoi Luther începu să fredoneze un cântec pe care-l auzise el la oraş. Cum melodia era destul de simplă, începură şi ceilalți să cânte cu el, în timp ce unii băteau ritmul cu nişte bețe.

„Yankeul Doodle veni în oraş, călare pe-un poney..." Şi când începu să-l cânte şi scripcarul, copiii sclavilor săriră să danseze şi să bată din palme.

În mai 1781, aflară vestea surprinzătoare că ostaşii călări cu uniforme roşii devastaseră plantația Monticello a domnului Thomas Jefferson. Distruseseră recolta, dăduseră foc hambarelor, puseseră vitele pe fugă şi luaseră cu ei toți caii şi sclavii.

– Albii spun că Virginia trebuie păzită, le spuse Luther.

Şi mai târziu, tot el le dădu de ştire despre bucuria albilor că armata generalului Washington se îndrepta într-acolo.

– Şi-n ea-s o grămadă de negri!

În octombrie veni vestea că forțele reunite ale lui Washington şi La Fayette au acoperit Yorktown-ul cu gloanțe şi obuze, atacândul pe Cornwallis, generalul

englez. Şi-n curând mai aflară şi de alte lupte, izbucnite în Virginia, New York, Carolina de Nord, Maryland şi alte state. Apoi, la sfârşitul aceleiaşi luni, se porniră cu toţii să strige aflând de capitularea lui Cornwallis:

– S-a terminat războiul! Am câştigat Independenţa!

Luther nu mai apuca nici să mai aţipească măcar între drumuri, iar stăpânul începu din nou să zâmbească, pentru prima dată după foarte mulţi ani.

– Peste tot pe unde-am umblat, negrii se bucură la fel de mult ca şi albii, le spuse Luther.

Tot el le mai povesti că sclavii de pretutindeni se bucurau cel mai mult de eroul lor, „Bătrânul" Billy Flora, care fusese lăsat de curând la vatră şi-o pornise cu muscheta lui nedespărţită înapoi spre Norfolk.

– Veniţi cu toţii încoace! strigă Bell într-o zi. Conaşu' tocmai mi-a spus că au declarat Philadelphia aia drept primă capitală a Statelor Unite.

Iar mai târziu Luther le explică:

– Conaşu' Jefferson a dat un fel de Act de Dezrobire, care zice că stăpânii au dreptul să-şi elibereze negrii. Dar am aflat că quakerii şi toţi aia de-s împotriva sclaviei şi negrii liberi din Nord strigă cât îi ţine gura, nemulţumiţi că actul nu spune că stăpânii sunt obligaţi să ne elibereze, ci doar c-o pot face dacă vor.

La începutul lui noiembrie 1783, când generalul Washington demobiliză armata, punând oficial capăt la ceea ce tot mai mulţi oameni numeau „Războiul de şapte ani", Bell le spuse tuturor celor din curtea sclavilor:

– Conaşu' a spus că de-acum o să fie pace!

– N-o să fie nici un fel de pace, remarcă acru scripcarul. Că lor nu le place nimic mai mult decât să ucidă. Ascultaţi aici la mine: pentru noi, negrii, o să fie şi mai rău, încheie el, săgetându-i pe toţi cu privirile.

Ceva mai târziu, Kunta şedea liniştit de vorbă cu bătrânul grădinar.

– Ai văzut şi tu o groază de lucruri de când ai venit aici. Cam câţi ani or fi de-atunci?

Kunta nu ştia, iar gândul ăsta îl tulbură peste măsură.

Rămas singur, în noaptea aceea Kunta îşi petrecu câteva ceasuri împărţind cu grijă în grămăjoare câte douăsprezece pietricele multicolore, pe care le pusese în borcan, la fiecare lună nouă. Rămase atât de uimit când, în cele din urmă, socoti pietrele, că bătrânul grădinar nu mai află răspunsul la întrebare. În jurul lui, pe lutul din colibă, se aflau şaptesprezece grămăjoare. Avea treizeci şi patru de ani! Pentru numele lui Allah, ce se alesese de viaţa lui? Trăia în ţara oamenilor albi de tot atât timp cât trăise şi în Juffure. Mai se putea oare încă socoti african, ori devenise şi el un „negrotei", cum îşi spuneau ceilalţi negri? Mai era oare bărbat măcar? Era acum de aceeaşi vârstă cu tatăl lui când plecase el din sat; şi totuşi nu avea încă nici copii, nici nevastă, nici neamuri, nici sat, nici patrie, nici popor, nici măcar un trecut al lui care să-i pară adevărat, şi nici nu întrevedea vreun viitor. Gambia i se părea acum un vis îndepărtat. Ori poate mai dormea? Şi dacă ar fi dormit într-adevăr, avea oare să se mai trezească vreodată?

CAPITOLUL 57

Lui Kunta nu i-a fost dat prea mult timp să se gândească la ce va urma, căci după câteva zile se întâmplă ceva care-i răscoli pe toţi cei de pe plantaţie. Bell le povesti cu sufletul la gură după plecarea şerifului, care avusese în taină o convorbire cu stăpânul, că o fată în casă, ce fugise şi fusese prinsă, ar fi mărturisit, după ce o biciuiseră zdravăn, că drumul pe care urma să fugă îi fusese desenat chiar de Luther, vizitiul stăpânului.

Năpustindu-se ca o furtună în curtea sclavilor, nelăsându-i răgaz lui Luther să fugă, domnul Waller îl puse faţă în faţă cu şeriful şi-i ceru mânios să-i spună dacă era adevărat. Îngrozit, Luther recunoscu. Roşu la

faţă de mânie, stăpânul îşi ridică braţul să-l lovească, dar când Luther începu să cerşească îndurare, îşi lăsă braţul în jos şi rămase aşa privindu-l, în timp ce în ochi îi scânteiau lacrimi de furie.

În cele din urmă vorbi calm:

– Domnule şerif, arestează-l şi du-l la închisoare. Urmează să fie vândut la prima licitaţie.

Se întoarse şi-o porni înapoi spre casă, fără să mai rostească vreo altă vorbă şi fără să ia în seamă suspinele jalnice ale lui Luther.

Nici nu apucară sclavii să se întrebe cine va fi pus în locul lui să mâne cabrioleta stăpânului, când Bell veni într-o seară şi-i spuse lui Kunta că stăpânul vrea să-l vadă de îndată. Aceasta nu miră pe nimeni şi-l urmăriră cu toţii cum intră şchiopătând în casa cea mare, în urma lui Bell. Deşi cam bănuia el de ce îl chemase, Kunta nu se simţea totuşi în largul lui căci, în cei şaisprezece ani de când era pe plantaţia aceasta, nu vorbise niciodată cu stăpânul şi nici nu mersese în casa cea mare mai departe de bucătăria lui Bell.

Şi-n timp ce Bell îl conducea din bucătărie prin hol, rămase cu ochii holbaţi la podeaua lustruită şi la pereţii înalţi, tapetaţi. Ea ciocăni într-o uşă uriaşă, sculptată. Dinăuntru stăpânul spuse: „Intră". Bell păşi înăuntru, întorcându-se apoi cu un chip lipsit de orice expresie, făcându-i semn şi lui Kunta să vină. Nu văzuse niciodată o încăpere aşa de spaţioasă; era cam cât tot hambarul de mare. Podeaua lustruită de stejar era acoperită cu covoare, iar pe pereţi atârnau tablouri şi tapiserii. Mobilele erau toate de un fel, închise la culoare şi lustruite, iar pe nişte rafturi scobite în perete se întindeau şiruri nesfârşite de cărţi. Domnul Waller citea la o masă, la lumina unei lămpi de gaz cu un glob verzui de sticlă.

– Toby, am nevoie de un vizitiu nou. Tu te-ai făcut bărbat în toată firea aici, pe plantaţia mea, şi cred că îmi eşti credincios, îi spuse el străfulgerându-l cu ochii lui mari, albaştri şi fermi. Bell mi-a spus că nu pui băutură în

gură. Asta îmi place şi am băgat de seamă că te porţi frumos.

Stăpânul se opri. Bell îi aruncă lui Kunta o privire.

– Da' domnu' conaşu', spuse el iute.

– Ai văzut ce-a păţit Luther? întrebă stăpânul.

– Da, domnu'.

Încruntându-se, stăpânul vorbi aspru şi rece:

– Te-aş vinde într-o clipită, până şi pe Bell aş vinde-o, dacă v-aţi arăta amândoi fără bun simţ.

Şi-n timp ce ei rămaseră acolo tăcuţi, stăpânul deschise cartea din nou.

– Ei bine, de mâine te-apuci de treabă. Merg la Newport; pân-o să înveţi, o să-ţi arăt eu drumul. Să-i dai nişte haine ca lumea. Şi să-i spui scripcarului să se ocupe el de-acum înainte de grădină, în locul lui Toby.

– Da domnu' conaşu', răspunse Bell, retrăgându-se împreună cu Kunta.

A doua zi dis-de-dimineaţă, Bell îi aduse hainele, iar scripcarul şi bătrânul grădinar îl ajutară să-şi îmbrace pantalonii de pânză de dril apretaţi şi călcaţi şi cămaşa de cânepă. Nu arătau prea rău, dar când îi mai puseră şi şnurul acela negru la gât, se simţi de-a dreptul caraghios.

– Nu-i departe pân' la Newport, chiar lângă Tribunalul Spotsylvania, îi spuse bătrânul grădinar. Acolo e una din casele alea mari ale bătrânului Waller.

Curând, văzându-şi de noile sale îndatoriri, lui Kunta îi pieri şi cea mai mică urmă de emoţie ce i-ar fi stârnit-o gândul de a-şi putea părăsi grădina, pentru a-şi mai lărgi orizontul, aşa cum făcuseră şi unchii lui Janneh şi Saloun.

Chemat de urgenţă de pacienţii săi, la orice oră din zi şi noapte, domnul Waller îl punea în grabă pe Kunta să înhame caii şi s-o pornească în goană, străbătând mile întregi pe drumuri înguste şi întortocheate, care nu erau cu nimic mai netede decât miriştile din jur. Zgâlţâindu-se şi aplecându-se într-o parte şi-ntr-alta peste făgaşele săpate în drum şi peste o mulţime de hârtoape, pocnindu-şi biciul până scotea sufletul cailor, făcându-l pe domnul

Waller să se ţină de marginile cabrioletei, Kunta se dovedea destul de îndemânatic la mânuitul frâielor, încât ajungeau întotdeauna teferi la destinaţie.

Într-o dimineaţă apăru în galopul calului John, fratele stăpânului, care-i povesti înnebunit că pe nevastă-sa o apucaseră durerile facerii cu două luni mai înainte decât se aşteptase. Calul domnului John era prea istovit ca să se întoarcă imediat, aşa încât Kunta îi duse pe amândoi până la plantaţia domnului John tocmai la momentul potrivit: se auzi strigătul ascuţit al pruncului nou născut. Era o fetiţă de cinci pfunzi, îi povesti la întoarcere conaşul, şi aveau s-o boteze Anne.

În vara şi în toamna aceluiaşi an, izbucni o molimă care cuprinse aproape întreg ţinutul, încât domnul Waller şi Kunta cu greu putură face faţă, molipsindu-se şi ei curând. Înghiţind doze zdravene de chinină ca să se poată ţine pe picioare, putură salva multe vieţi, mai multe decât cele ce se prăpădiră. De-acum, viaţa lui Kunta deveni o înlănţuire de popasuri în bucătăriile caselor celor mari, de moţăieli pe vreo saltea în colibe ori în vreo căpiţă de fân, sau de ore nesfârşite de aşteptat dinaintea cocioabelor sau a caselor înstărite, auzind aceleaşi strigăte de durere, până când apărea stăpânul şi se întorceau acasă, ori cel mai adesea porneau mai departe, la alt pacient.

Domnul Waller nu gonea însă numai după treburile meseriei. Câteodată se scurgeau săptămâni întregi fără nici o chemare grabnică, în afară de vizite la un şir nesfârşit de rude şi prieteni, ale căror plantaţii se aflau în vecinătate. În astfel de împrejurări, mai ales primăvara şi vara, când pajiştile erau smălţuite de flori şi împânzite de fragi şi tufe de mure, iar gardurile acoperite de frunzişul bogat a tot felul de plante, cabrioleta se legăna domol, trasă de o pereche nespus de frumoasă de cai murgi, iar domnul Waller îşi mai scotea din când în când capul de sub coviltirul ce-l apăra de soare. Peste tot ţâşneau în zbor prepeliţe, ţopăiau cardinalii

cu penele de un roşu aprins şi se auzeau trilurile ciocârliilor şi ale rândunicilor de noapte. Priveliştea pe care o îndrăgea Kunta cel mai mult era aceea a câte unui stejar sau cedru singuratic în mijlocul vreunui câmp, căci îi amintea de boababii din Africa, despre care bătrânii spuneau că, în locul unde se înălţau ei, fusese cândva un sat. Şi-n astfel de clipe gândul îi zbura înapoi, la Juffure.

Stăpânul mergea cel mai adesea să-şi vadă părinţii, la Enfield, o plantaţie la hotarul dintre ţinutul Regele William şi ţinutul Regele şi Regina. Când se apropiau de casă, cabrioleta o lua pe o alee străjuită de două şiruri de copaci bătrâni, cum aveau toate casele cele mari ale Wallerilor, şi se oprea sub nucul uriaş de pe pajiştea cea mare din faţa casei. Casa, mult mai mare şi mai arătoasă decât a stăpânului, se înălţa pe o pantă domoală, la picioarele căreia curgea domol un pârâiaş.

În primele câteva luni de când era vizitiu, bucătăresele de pe diferitele plantaţii unde mergea, dar mai ales trupeşa şi dispreţuitoarea negresă cu pielea ca tăciunele de la Enfield, îl priviseră cercetătoare, apărându-şi domeniul la fel de înverşunate ca şi Bell la domnul Waller. Totuşi, văzându-i neclintita demnitate şi tăcere, nici una nu se încumeta să-l provoace direct în nici un fel; iar el îşi golea, fără o vorbă, farfuria cu orice fel de mâncare i s-ar fi dat, în afară de carne de porc. Până la urmă, începură să se deprindă cu felul lui morocănos de a fi şi, după a şasea sau a şaptea vizită, până şi bucătăreasa de la Enfield socoti că era destul de vrednic să stea de vorbă cu ea şi catadicsi să-i adreseze câteva cuvinte.

– Ştii ce casă-i asta unde eşti? îl întrebă ea aşa, dintr-o dată, în vreme ce el mânca, dar fără să aştepte răspuns urmă: Asta-i prima casă a Wallerilor din Statele Unite. De mai bine d'o sută cincizeci de ani, n-au trăit aci decât Walleri. Vatra căminului nostru e făcută din cărămizi aduse cu corăbiile tocmai din Anglia, îi mai spuse ea, mândră.

Din când în când, domnul Waller mai făcea câte o vizită şi la Newport, primul loc unde fusese Kunta când începuse să mâne caii; şi nu-i venea să creadă că de atunci trecuse un an întreg. Acolo locuiau bătrânul unchi şi mătuşa stăpânului, într-o casă care semăna foarte mult cu cea de la Enfield. În vreme ce albii mâncau în sufragerie, bucătăreasa îi dădea lui Kunta de mâncare în bucătărie, umblând ţanţoşă, de colo până colo, cu o legătură mare de chei prinsă cu o cureluşă de şorţ. Kunta observase că la toate casele, negresa mai mare peste toţi servitorii purta astfel de chei. În afară de cheile de la cămară, afumătoare, pivniţă şi de la alte locuri unde ţineau proviziile, Kunta află că mai erau şi cheile de la toate camerele şi dulapurile din casa cea mare. Toate bucătăresele pe care le cunoştea umblau zăngănindu-şi cheile ca semn al importanţei şi încrederii de care se bucurau; dar dintre ele, aceasta de aici le zornăia cel mai tare.

La una din ultimele vizite, considerând şi ea, la fel ca bucătăreasa de la Enfield, că la urma urmei era un om la locul lui, făcându-i semn cu degetul la buze, îl conduse în vârful picioarelor pe Kunta până la o încăpere din casa cea mare. Deschizând cu mare ceremonie uşa cu una din cheile atârnate de şorţ, îl băgă înăuntru şi-i arătă ceva pe un perete, explicându-i că era blazonul Wallerilor, armura, sigiliul, pistoalele şi o sabie, toate de argint, împreună cu cartea de rugăciuni a primului colonel Waller.

Încântată de mirarea vădită a lui Kunta, ea exclamă:

– Bătrânul colonel a construit casa de la Enfield, dar e îngropat aici, la noi.

Ieşind afară, îi arătă mormântul şi inscripţia gravată pe el. După un timp, în care Kunta rămase cu ochii pierduţi la el, bucătăreasa îl întrebă cu prefăcută indiferenţă:

– Vrei să ştii ce scrie acolo?

Kunta dădu din cap, iar ea se porni să-i „citească“ de fapt să-i recite inscripţia de mult învăţată pe de rost: „Sfinţită în memoria colonelului John Waller gentleman, al

treilea fiu al lui John Waller şi al lui Mary Key, veniţi în Virginia în 1635 din Newport Paganel, Buckinghamshire."

– N-ai fost sus şi n-ai de unde să ştii că avem paturi cu baldachinele prinse pe câte patru stâlpi, atât de înalte încât le trebuie scări ca să suie în ele, iar dedesubt încap pătuţuri de copii pe roţi. Şi să-ţi mai spun ceva: toate paturile alea, cărămizile căminului, grinzile casei, balamalele uşilor şi tot ce mai avem au fost făcute doar de mâna sclavilor negri.

În curtea din spatele casei, ea îi arătă lui Kunta prima ţesătorie pe care-o văzuse în viaţa lui. În apropiere se afla curtea sclavilor, cam la fel de mare cât a lor, îndărătul ei se întindea un heleşteu, iar mai departe cimitirul sclavilor.

– Ştiu că p-ăsta nu voiai să-l vezi, spuse ea citindu-i gândurile.

Kunta se întreba în sinea lui dacă ea îşi dădea seama cât de ciudat şi de trist era s-o auzi vorbind, aşa cum făceau mulţi sclavi, despre „noi" şi „al nostru", de parcă ar fi stăpânit întreaga plantaţie pe care trăia.

CAPITOLUL 58

– Cum se face că de câteva luni stăpânul se duce atât de des pe la neisprăvitul ăla de frate-său? îl întrebă Bell într-o seară, când Kunta intră în bucătărie abia târându-şi picioarele, reîntors de pe plantaţia domnului John. Ştiam că nu se prea au la inimă.

– Cred că conaşu' se prăpădeşte după fetiţa aia mică a lor, răspunse Kunta plictisit.

– E o scumpete de copil, spuse Bell; şi apoi adăugă: Cred că dom'şoara Anne îi aduce aminte de copila lui, care s-a prăpădit.

Kunta dădu din umeri. Deşi nu-l prea înghiţea pe Roosby, vizitiul cel cu mutra acră al domnului John, Kunta răsuflase uşurat săptămâna trecută când stăpânul îşi invitase, la rândul lui, fratele.

Bell îşi aduse aminte că în ziua aceea, când dădeau să plece, stăpânul părea la fel de fericit ca şi nepoţica lui.

După câteva zile, venind spre casă de la o plantaţie aproape de Newport, stăpânul îl mustră pe Kunta că trecuse fără să bage de seamă un drum pe care trebuiau s-o cotească. Foarte tulburat de ceea ce văzuse acolo, Kunta mâna caii fără să mai vadă nimic dinaintea ochilor. Şi chiar în timp ce bâiguia o scuză, întorcând cabrioleta, nu-şi putea lua gândul de la negresa aceea cu pielea foarte închisă, ce semăna a wolofă şi pe care o văzuse în curte şezând pe un buştean, alăptând la un sân un prunc negru, iar la celălalt sân un prunc alb. Această privelişte îl revoltase şi îl uimise în acelaşi timp, dar, cînd mai târziu, îi povestise grădinarului, acesta îi spuse:

– Aproape că nu-i domn alb în toată Virginia care să nu fi supt de la o doică neagră ori care să nu fi fost cel puţin crescut de vreuna.

La fel de respingătoare i se păruseră lui Kunta „jocurile“ înjositoare pe care le văzuse adesea pe plantaţiile unde umblase, între copii albi şi negri de aceeaşi vârstă. Se părea că nimic mai mult nu le plăcea copiilor albi decât să se joace de-a stăpânii ce se prefac că îi bat pe negri. Alteori se jucau de-a şcoala, iar copiii albi îi învăţau pe negri să scrie şi să citească, dându-le întruna scatoalce şi răcnind la ei că sunt „neghiobi“. Kunta obişnuia să le spună lui Bell, scripcarului şi grădinarului că i-ar fi cu neputinţă să-i înţeleagă pe toubobi, chiar dacă ar trăi cu ei o sută de anotimpuri ploioase.

Scripcarul îi povesti că o mulţime de copii negri învăţaseră să cânte la vioară, la clavecin şi la alte instrumente ascultând şi băgând de seamă cum îi învăţau pe copiii albi profesorii de muzică aduşi tocmai de peste mări; iar grădinarul spuse că pe a doua plantaţie unde trăise el, fiul stăpânului crescuse împreună cu un negru de care se legase într-atât, încât tânărul alb îl luă pe negru cu el la colegiul William and Mary.

– Asta nu-i prea venea la îndemână conaşului ăl bătrân, da' conița i-a spus: „Ăsta poate fi servitorul lui, dacă vrea." Iar mai pe urmă, când negrul ăsta s-a întors, ne-a povestit că o mulțime de conaşi tineri îşi luau negrii cu ei şi-i făceau valeți, şi-i puneau să doarmă în aceeaşi cameră cu ei. Şi de multe ori îi luau cu ei chiar la şcoală şi se luau la întrecere al cui negru învăța mai bine. Iar negrul ăsta de pe plantația noastră nu numai că citea şi scria, dar ştia să şi socotească şi mai spunea pe de rost o mulțime de poezii şi alte d-astea de la colegiu. Da' tocmai atunci m-au vândut, aşa că nu mai ştiu ce s-a ales de el.

– Mare noroc o avea de nu l-au curățat, spuse scripcarul, că pe un negru d-ăsta imediat îl iau albii la ochi de se întâmplă vreo revoltă ori vreo răzmeriță pe undeva. Nu face să ştii prea multe, tot aşa i-am spus şi africanului ăstuia al nostru, când a început să umble cu cabrioleta stăpânului. Gura închisă şi urechile destupate, doar aşa poți învăța cel mai bine...

Curând după aceea Kunta află cât de bun era sfatul acesta, când domnul Waller îl luă pe un prieten de-al său o bucată de drum în cabrioletă.

Vorbind de parcă Kunta nici nu s-ar fi aflat acolo şi spunând lucruri pe care el le-ar fi socotit nemaipomenite chiar dacă ei n-ar fi ştiut că în fața lor se află un negru, amândoi discutau despre încetineala cu care desfac negrii semințele de bumbac, la o vreme când cererile de pânză de bumbac se înmulțeau. Mai spuneau că prețurile cerute de negustorii de sclavi şi de agenții vapoarelor de sclavi crescuseră atât de mult, încât numai plantatorii cei mai avuți îşi puteau permite să mai cumpere.

– Dar chiar dacă-ți permiți, cu cât ai mai mulți, cu atât cresc şi problemele, spuse stăpânul. Nu poți şti unde mocneşte vreo răzmeriță.

– N-ar fi trebuit să le dăm arme şi să-i lăsăm să lupte împotriva albilor. Acum, uite rezultatul.

Şi începu să povestească cum, pe o plantaţie aproape de Fredericksburg, nişte sclavi foşti soldaţi fuseseră prinşi înainte de a porni o răscoală.

– Aveau muschete, tăişuri de coase, furci, îşi făcuseră chiar şi nişte suliţe, şi plănuiseră ca noaptea să-i omoare pe toţi şi să dea foc, iar ziua să umble pe furiş. Unul din capii revoltei spunea că erau pregătiţi să şi moară, dar nu înainte de a le face albilor ceea ce învăţaseră la război.

– Ar fi putut prăpădi o mulţime de vieţi nevinovate, îl auzi Kunta răspunzând pe stăpân, cu glas grav. De ani de zile am spus că cel mai mare pericol care ne paşte este că o să ajungem să ne depăşească sclavii ca număr.

– Ai dreptate! exclamă prietenul lui. Nu poţi şti care dintre cei ce-ţi fac temenele şi zâmbesc plănuiesc să-ţi taie beregata. Până şi cei din casă. Pur şi simplu nu mai poţi avea încredere în nici unul. Asta le e firea.

Rămas cu spatele înţepenit ca o scândură, Kunta îl auzi pe stăpânul lui spunând:

– Ca doctor, nu o dată am văzut albi murind... ei bine, n-am să-ţi spun mai mult de-atât: că la unii am început să am oarecare bănuieli.

Abia mai simţindu-şi frâiele în mâini, Kunta nu putea înţelege cum de nu-şi dădeau seama că el e acolo şi-i aude. Şi în minte îi veneau toate lucrurile pe care le auzise şi el în aproape cei doi ani de când mâna cabrioleta stăpânului. Aflase de o mulţime de bucătărese şi fete în casă care zâmbeau şi făceau temenele servind la masă mâncăruri în care puseseră propriile lor murdării, sticlă pisată, arsenic ori alte otrăvuri. I se mai povestise de prunci albi care muriseră într-un mod ciudat, fără să se dea de urma acului care fusese înfipt de servitoare în capetele lor moi, acolo unde părul era mai des. Iar o bucătărească îi arătase o colibă unde locuise mai de mult o bătrână doică neagră ce fusese bătută cumplit şi vândută, pentru că-l vătămase pe copilul stăpânului ce-o lovise.

Lui Kunta i se părea că femeile negre erau şi mai curajoase decât bărbaţii. Dar poate că aceasta era numai o impresie, pentru că femeile puneau totul la suflet mai iute; şi se răzbunau de obicei pe albii care le năpăstuiseră. Bărbaţii se arătau mult mai închişi la fire şi mai puţin răzbunători. Scripcarul îi povestise de un vechil alb care fusese spânzurat de un copac de tatăl unei negrese, pentru că-l prinsese violând-o pe fată.

Pe plantaţia Waller nu izbucniseră niciodată răscoale, nici măcar nu avuseseră loc incidente, dar Kunta auzise despre unii negri, chiar din ţinutul Spotsylvania, care ascunseseră muschete şi alte arme, jurând să-şi omoare stăpânul sau stăpâna, ori chiar pe amândoi, şi după aceea să dea foc plantaţiilor. Iar, printre oamenii cu care trăia, se aflau unii ce se adunau în taină să discute ceea ce se întâmpla cu sclavii din alte părţi şi ce-ar putea face ca să-i ajute; dar până acum nu întreprinseseră nimic – vorbeau doar.

Pe Kunta nu-l poftiseră niciodată să vină cu ei, poate pentru că, socotea el, nu le-ar fi putut fi de folos din pricina piciorului la nici un fel de faptă. Dar oricare ar fi fost motivele pentru care o făceau, lui îi părea bine. Deşi le dorea noroc în ceea ce se vor hotărî să facă, Kunta nu credea că o răscoală ar putea reuşi în vreun fel, sub o astfel de soartă copleşitoare. S-ar putea ca, aşa cum spusese domnul Waller, negrii să-i întreacă în curând la număr pe albi, dar niciodată nu vor putea fi mai puternici.

Cel mai de temut duşman, după părerea lui Kunta, erau însă negrii slugoi, dintr-aceia care făceau exact ceea ce li se cerea, sau care se uitau într-altă parte atunci când albii le tăvăleau femeile prin fân. Erau chiar pe plantaţia lor unii, pe care stăpânul putea să-i lase singuri un an întreg şi să-i găsească după aceea tot acolo, văzându-şi de treabă.

Poate că începuse şi el să devină tot ca ei, se gândea Kunta. Ori poate că se mai maturizase. Sau începuse pur şi simplu să îmbătrânească.

CAPITOLUL 59

Kunta ațipise sub un stejar din curtea unei plantații, unde venise cu stăpânul care îngrijea o familie întreagă cuprinsă de molimă. Când cornul sună chemându-i pe lucrătorii de la câmp pentru cină, Kunta tresări. Trecând pe lângă el să se spele pentru cină, Kunta băgă de seamă că erau vreo douăzeci, treizeci de sclavi. Se mai uită încă o dată la ei. Poate că nu se trezise bine, căci i se părea că patru – un bărbat, o femeie şi doi copii cam de vreo zece-doisprezece ani, erau albi.

– Ăştia-s albi d-ăia cu contract, îl lămuri câteva clipe mai târziu prietena lui, bucătăreasa, când el se arătă nedumerit. Au venit aici cam de vreo două luni. Sunt o familie, de undeva, de peste mări. Conaşu' le-a plătit drumul încoace cu vaporul şi ei trebuie să-i dea acum banii îndărăt, muncind şapte ani ca sclavi. Apoi sunt liberi ca toți albii.

– Şi stau tot în curtea sclavilor?

– Da, au o colibă oleacă mai încolo de a noastră, şi-i la fel de dărăpănată ca şi ălelalte. Şi de mâncat mănâncă aceeaşi fiertură ca noi. Şi nici la câmp nu se poartă nimeni altfel cu ei.

– Ce fel de oameni sunt?

– Îşi văd de ale lor, nu se amestecă cu noi, da-s cumsecade. Nu seamănă cu noi, dar îşi fac treaba şi nu dau nimănui bătaie de cap.

Kunta socotea că sclavii aceştia albi trăiau mult mai bine decât cei mai mulți albi liberi pe care-i văzuse împreună cu conaşul. Înghesuiți câte zece, doisprezece, oameni şi copii, claie peste grămadă în bordeie cu o singură încăpere, aşezate pe câte o întindere mică de lut roşu sau de teren mlăştinos, abia îşi duceau zilele, încât negrii le scoseseră şi un cântec batjocoritor: „Doamne, decât alb sărac, lasă-mă mai bine să fiu negru." Deşi el nu văzuse niciodată cu ochii lui, auzise că unii albi dintr-aceştia erau atât de

săraci încât mâncau chiar din gunoaie. Şi duhneau de la depărtare, de parcă ar fi dormit împreună cu câinii lor plini de purici, ceea ce unii şi făceau. Străduindu-se să respire pe gură, în vreme ce-l aştepta în faţa cocioabei în cabrioletă pe stăpânul ce-l îngrijea de pelagră sau de scorbut pe vreunul din ei, Kunta văzuse femeile şi copiii arând şi desţelenind pământul, în vreme ce bărbaţii stăteau tolăniţi sub un copac cu o carafă de rachiu şi cu câinii lor, scărpinându-se cu toţii. Nu era de mirare de ce îi dispreţuiau domnii cei avuţi şi chiar şi sclavii, numindu-i „pleavă, puturoşi, sărăntoci care nu fac două parale."

Kunta vedea cete întregi de astfel de neisprăviţi tăndălind în jurul tribunalului ori al cârciumii, chiar dacă abia se ridicase soarele pe cer, îmbrăcaţi în vechituri slinoase, asudate şi zdrenţuite, duhănind buruiana aceea puturoasă de tutun, dând pe gât câte o duşcă din sticlele de rachiu pe care le purtau în buzunare, râzând şi strigând răguşit unul la altul, şezând îngenuncheaţi în drum să joace cărţi sau zaruri pe bani, până când, în cele din urmă, se luau la bătaie. Lui Kunta i se părea că până şi animalele sălbatice din ţara lui aveau mai multă demnitate decât arătările astea.

Bell îi mai povestise despre unii sărăntoci albi care fuseseră biciuiţi pentru că-şi bătuseră nevestele, ori fuseseră condamnaţi la un an de închisoare pentru viol. De multe ori albii se înjunghiau ori se împuşcau, şi atunci erau puşi să muncească şase luni ca sclavi. Dar oricât le-ar fi plăcut să săvârşească tot felul de cruzimi între ei, Kunta ştia pe propria lui piele că şi mai mult le plăcea să-i năpăstuiască pe negri. Astfel de sărăntoci albi, femei şi bărbaţi, îi huiduiseră şi-şi bătuseră joc de ei, împungându-i cu beţe pe sclavii înlănţuiţi coborând de pe piroga cea mare. Tot un sărăntoc dintr-acesta alb, un vechil, îl biciuise fără milă pe plantaţia domnului John. Şi tot nişte prinzători de sclavi netrebnici îşi găsiseră mare bucurie tăindu-i lui piciorul. Dar mai auzise de alţi sclavi fugari, prinşi de „poteră", cărora nu li se lăsase putinţa să

aleagă, aşa cum putuse el, şi ajunseseră înapoi pe plantație sfâşiați şi rupți în bătaie, de nu-i mai putea recunoaşte nimeni, dar şi castrați. Niciodată nu putuse pricepe de ce albii săraci îi urau atât de tare pe negri. Poate din cauza albilor bogați, după cum îi spusese scripcarul, care aveau tot ce le lipsea lor – avuție, putere, pământ şi sclavi îmbrăcați, hrăniți şi adăpostiți, în timp ce ei abia îşi târau zilele. Nu simțea însă nici un strop de milă pentru ei, ci numai o scârbă fără margini care creştea pe măsură ce se scurseseră anii de când unul din ei, cu o singură lovitură de topor, secerase ceva din el, mult mai prețios decât însăşi viața – speranța de libertate.

Spre sfârşitul verii anului 1786, Kunta venea din capitala ținutului cu o veste care-i stârnise sentimente contradictorii. La fiecare colț de stradă văzuse albii adunându-se, fluturând ziarul şi discutând aprins despre ceea ce scria acolo, că tot mai mulți quakeri nu numai că îi încurajează pe sclavi să scape, dar începuseră să-i ajute, ascunzându-i şi conducându-i în Nord. Sărăntocii albi strigau la un loc cu domnii bogați să-i ungă cu smoală şi să-i tăvălească în fulgi, sau chiar să-i spânzure pe toți quakerii bănuiți de astfel de acte revoltătoare. Kunta nu putea crede că un quaker sau altcineva ar putea ajuta să scape mai mulți decât vreo câțiva sclavi, care mai devreme sau mai târziu tot vor fi prinşi.

Târziu, în seara aceea, după ce Kunta le povestise ceea ce văzuse şi auzise, scripcarul le spuse şi el că, în timp ce cânta la un bal în ținut, îi văzuse pe toți rămânând dintr-o dată cu gurile căscate; şi atunci a tras şi el cu urechea şi a auzit un avocat spunând în mare taină unor plantatori că un quaker bogat, numit John Pleasant, eliberase în testamentul său peste o sută de sclavi ai lui. Bell, care ajunsese mai târziu, povesti şi ea că-l auzise pe domnul Waller vorbind aprins cu nişte oaspeți ce-i avusese la cină despre faptul că într-un stat din Nord, Massachusetts, fusese de curând abolită sclavia şi se

zvonea că şi alte state de pe acolo aveau de gând să facă acelaşi lucru.

– Cum adică, s-o 'bolească? întrebă Kunta.

– Adică o veni vremea când o să fim şi noi, negroteii, liberi, îi explică bătrânul grădinar.

CAPITOLUL 60

De la o vreme Kunta băgă de seamă că petrecea tot mai puţin timp stând de vorbă cu scripcarul, care fusese odinioară singurul motiv ce-l atrăgea la astfel de întruniri; acum vorbea mai mult cu Bell sau cu bătrânul grădinar. Nu s-ar fi putut spune că prietenia lor se răcise, dar scripcarul nu se putea împăca cu gândul că acum Kunta începuse să-i ia locul de aducător de veşti şi de zvonuri de afară. Nu s-ar fi putut spune că scripcarul devenise un om tăcut, dar faimoasele lui cuvântări se scurtau şi tot mai rar le cânta din scripcă. După ce într-o seară păruse foarte abătut, Kunta o întrebă pe Bell dacă nu cumva făcuse el ori spusese ceva care să-l jignească.

– Nu te mai închipui atâta, îi spuse ea. De luni de zile, bate zi şi noapte tot ţinutul ca să cânte pentru albi. E prea obosit ca să-i mai turuie gura ca mai înainte, ceea ce pe mine nu mă supără de loc. Şi de câte ori cântă la balurile alea ale albilor, pe la care umblă capătă niscaiva dolari... Şi chiar dacă conaşu' îşi opreşte partea lui, tot îi mai rămân şi lui câţiva cenţi, aşa că d-aia nu se mai oboseşte să cânte şi pentru noi, negrii – doar poate dacă-om face vreo chetă, şi-atunci să-l vezi cum se porneşte şi pentru o letcaie.

Bell ar fi căzut în oala cu supă dacă l-ar fi văzut zâmbind. O singură dată îl văzuse totuşi zâmbind, când auzise de un sclav de pe o plantaţie învecinată, care fugise ajungând teafăr în Nord.

– Am auzit că scripcarul vrea să strângă tot ce câştigă ca să-şi răscumpere libertatea, spuse ea mai departe.

– Când o ajunge să aibă cât îi trebuie, răspunse Kunta serios, o să fie atât de bătrân că n-o să se mai poată clinti din coliba lui.

Bell se porni să râdă atât de tare, încât fu într-adevăr cât pe ce să cadă în oala cu supă.

Dar, după ce îl auzi cu cât foc cânta într-o seară, Kunta se gândi că dacă scripcarul nu va reuşi să-şi dobândească libertatea, aceasta nu se va întîmpla pentru că nu s-ar fi străduit. El tocmai îl lăsase pe stăpân şi se aşezase la vorbă cu ceilalţi vizitii afară, sub un copac pe pajiştea casei, când se porni orchestra condusă de scripcar, care se vedea cât de colo că era în formă în seara aceea. Cântară un dans virginian atât de săltăreţ, că albii dansau de le scăpărau picioarele.

Din locul unde stătea el, Kunta vedea siluetele perechilor tinere cum ieşeau din holul cel mare pe terasă şi intrau înapoi pe altă uşă. Când se termină dansul, se aşezară cu toţii la o masă mare, scăldată de lumina policandrelor şi încărcată cu atâtea bucate cât nu vedeau toţi sclavii de pe o plantaţie într-un an întreg. Iar după ce se îndestulară cu toţii, ba fiica cea durdulie a gazdei mai merse la bucătărie încă de vreo trei ori să mai ceară, bucătăreasa le trimise vizitiilor o tavă plină cu ceea ce rămăsese de la masă şi o carafă de limonadă. Crezând că stăpânul ar vrea poate să se pregătească de plecare, Kunta înfulecă în grabă un copan de pui şi un fel de ceva cu o cremă dulce şi lipicioasă, pe care ceilalţi vizitii îl numeau „icler". Dar domnii, în costumele lor albe, mai rămaseră încă multe ceasuri stând de vorbă, dând din mâinile în care ţineau trabucuri lungi, sorbind din când în când din paharele ce scânteiau la lumina candelabrelor, în timp ce nevestele lor, în rochii minunate, îşi făceau vânt cu batistele şi se fandoseau îndărătul evantaielor.

Prima dată când îl dusese pe stăpân la unii din „simandicoşii" ăştia, cum îi numea Bell, Kunta se simţise

copleşit de sentimente contradictorii – uimire, indignare, invidie, dispreț, fascinație şi scârbă, dar mai ales îl năpădea o tristețe şi o singurătate adâncă, după care îi trebuia aproape o săptămână ca să-şi revină. Nu-i venea să creadă că putea exista atâta bogăție şi că oamenii trăiau cu adevărat aşa. Numai după mult timp şi după ce-l purtă pe stăpân pe la mai multe petreceri dintr-acestea, îşi dădu seama că lucrurile nu stăteau de fapt aşa, că totul nu era altceva decât un vis ciudat şi frumos pe care albii şi-l țeseau singuri, o minciună pe care şi-o spuneau unii altora, că din mârşăvie poate ieşi bunătate şi că era cu putință să te porți civilizat unul cu altul chiar dacă nu-i consideri oameni pe aceia din sângele, sudoarea şi chiar laptele matern al cărora puteau duce viața de aleşi ai soartei pe care o trăiau ei.

Kunta vrusese să-i împărtăşească aceste gânduri lui Bell sau bătrânului grădinar, dar nu ar fi putut găsi cuvintele potrivite ca să se facă înțeles în graiul toubobului. Şi oricum, amândoi trăiseră aici toată viața şi nu te puteai aştepta să gândească la fel cu el, care vedea totul din afară, ca unul care se născuse liber. Aşa că, la fel ca şi în alte dăți când se gândise la astfel de lucruri, le păstrase pentru sine, dar se pomenea întotdeauna dorindu-şi, chiar după atâta amar de vreme, să nu se fi simțit atât de singur.

După vreo trei luni, domnul Waller – împreună cu „toți cei ce se socoteau oameni de seamă în statul Virginia", după spusele scripcarului – fu invitat la balul pe care părinții lui îl dădeau în fiecare an la Enfield de Ziua Gratitudinii. Cum stăpânul trebuise, ca de obicei, să se oprească pe drum să mai vadă de vreun pacient, ajunseră ceva mai târziu, iar Kunta îşi dădu seama că petrecerea era în toi, în timp ce ei intrau pe aleea străjuită de copaci, luminată de la un capăt la altul. După ce trase în fața intrării, rămase lângă cabrioletă. Deodată auzi ceva. Pe undeva, foarte aproape, cineva bătea cu degetele şi cu palmele un instrument dintr-o tigvă, asemănător

cu o tobă *qua-qua,* într-un ritm atât de pătrunzător şi de puternic, încât nu putea fi altceva decât african.

Rămase nemişcat până când văzu uşa închizându-se în urma stăpânului. Apoi azvârli frâiele în mâna grăjdarului ce-l aştepta şi o porni cât îl lăsă piciorul să meargă de iute până în curtea din spatele casei. Sunetul care se întețea tot mai mult părea că vine din mijlocul unei gloate de negri care dansau, bătând din palme, la lumina unor felinare pe care Wallerii le îngăduiseră sclavilor să le aprindă pentru a sărbători şi ei Ziua Gratitudinii. Neluându-le în seamă supărarea că dădea buzna printre ei, Kunta ajunse în mijloc şi acolo îl văzu – un om cu pielea foarte neagră, slab şi cărunt, stând ghemuit şi sunându-şi instrumentul qua-qua între un cântăreț la mandolină şi alții doi care țineau hangul bătând din ciolane de vită. Şi-n timp ce muzicanții îşi ridicară privirile, atraşi de mişcarea bruscă, ochii lui Kunta îi întâlni pe ai toboşarului şi într-o clipă țâşniră unul în brațele celuilalt, lăsându-i pe ceilalți negri cu gurile căscate, sau râzând pe înfundate.

– Ah-salakium-salaam!

– Malakium-salaam!

Aceste saluturi li se iviseră atât de firesc pe buze, de parcă nici unul nu părăsise vreodată Africa. Kunta îl împinse uşor pe bărbatul mai vârstnic în față, să-l vadă mai bine:

– Nu te-am mai văzut până acum aici, se miră el.

– Abia m-au cumpărat de pe o altă plantație, îi răspunse celălalt.

– Stăpânul meu e băiatul lu' stăpânu-tău, îi spuse Kunta, eu sunt vizitiul lui.

Cei din jur începuseră să murmure, nerăbdători să înceapă din nou muzica, vădit stânjeniți de faptul că cei doi îşi dădeau atât de fățiş în vileag apartenența africană.

– Mai vin eu pe aici, îi spuse Kunta.

– Salakium-salaam! îi răspunse toboşarul, reluându-şi locul între ceilalți muzicanți.

Kunta rămase o clipă, în vreme ce muzica se porni din nou, apoi întorcându-se brusc, o luă înapoi prin mulțime, cu capul plecat, stânjenit şi abătut, îndreptându-se spre cabrioletă să-şi aştepte stăpânul.

În săptămânile ce urmară Kunta îşi tot frământa mintea cu întrebări. Din ce trib era toboşarul? Se vedea că nu era mandinka şi nici din celelalte triburi gambiene de care să fi ştiut ori să fi văzut Kunta în țara lui sau pe piroga cea mare. După părul lui cărunt, se vedea că era mult mai în vârstă, iar Kunta se întreba dacă nu ar fi cumva cam de o seamă cu Omoro. Şi cum se făcuse că simțise fiecare că şi celălalt era credincios întru Allah? Faptul că toboşarul se descurca la fel de uşor în limba toubobului cât şi în cea a Islamului dovedea că se afla de mult în țara albilor, cu siguranță de mai multe anotimpuri ploioase decât Kunta. Toboşarul îi spusese că fusese cumpărat de curând de tatăl domnului Waller, dar pe unde oare mai umblase în tărâmul acesta al toubobului, în toate anotimpurile ploioase care trecuseră?

Kunta îşi amintea şi de alți africani pe care se întâmplase să-i vadă în cele trei anotimpuri ploioase de când mâna cabrioleta stăpânului, dar din nefericire pe cei mai mulți îi întâlnise atunci când se afla cu stăpânul şi nu putuse nici măcar să le facă un semn cu capul, darmite să stea de vorbă cu ei. Printre aceştia, unul sau doi fuseseră fără îndoială din tribul mandinka. Pe cei mai mulți africani îi văzuse însă pe când trecea sâmbătă dimineața pe lângă locurile unde se vindeau sclavii la licitație. Dar după ceea ce pățise într-o dimineață, cam cu şase luni în urmă, îşi pusese în minte să nu mai treacă niciodată pe lângă astfel de locuri, dacă i-ar fi fost cu putință s-o facă fără ca stăpânul să bage de seamă. În ziua aceea, trecând pe lângă o licitație, văzu o tânără din tribul *yola* care țipa de ți se rupea inima. Întorcând fața să afle ce se întâmpla, Kunta dădu de ochii femeii care-l fixau, de gura ei larg deschisă ce-l implora să o ajute. Năpădit de ruşine şi amărăciune, Kunta plesnise cu biciul peste crupele cailor, care o porniseră în goană,

zgâlţâindu-l pe stăpân şi băgând groaza în Kunta de ceea ce o să urmeze, dar stăpânul nu spusese nimic.

Altădată Kunta se întâlnise cu un african într-o după-amiază când îşi aştepta stăpânul în capitala ţinutului, dar nici unul dintre ei nu cunoştea graiul tribului celuilalt, iar africanul nu învăţase încă limba toubobului. Lui Kunta i se păru de necrezut ca, abia după douăzeci de anotimpuri ploioase petrecute în ţara albilor, să se poată întâlni cu un alt african şi să nu aibă cum să se înţeleagă cu el.

Dar în următoarele două luni din primăvara anului 1788, lui Kunta i se păru că stăpânul îşi vizitează toţi pacienţii, toate rudele şi prietenii cale de cinci ţinuturi, în afară de propriii lui părinţi de la Enfield. Odată i-a dat chiar prin cap să-l roage să-i dea un permis de trecere, căci nu-i ceruse aşa ceva niciodată până atunci, dar aceasta ar fi însemnat ca stăpânul să-l întrebe unde voia să se ducă şi din ce pricină. Ar fi putut spune că mergea s-o vadă pe Liza, bucătăreasa de la Enfield, numai că stăpânul ar putea astfel intra la bănuieli că ar fi ceva între ei şi ar putea să pomenească şi părinţilor lui, care la rândul lor să-i spună Lizei, şi atunci nu o s-o mai poată scoate la capăt cu ea, căci, după cum văzuse, Liza pusese ochii pe el, sentiment pe care Kunta nu îl împărtăşea câtuşi de puţin, aşa că se lăsă păgubaş.

Nerăbdător să ajungă cât mai iute la Enfield, începuse să fie mai arţăgos cu Bell, cu atât mai mult cu cât nu i se putea destăinui, sau cel puţin aşa credea el, cunoscându-i prea bine îndârjirea împotriva a tot ceea ce era african.

Într-o duminică, imediat după prânz, stăpânul trimise după el să înhame caii. Pleca la Enfield. Kunta dădu buzna afară, lăsând-o pe Bell cu gura căscată de uimire.

Când intră în bucătăria de la Enfield, Liza trebăluia printre oalele ei. O întrebă ce face, adăugând grăbit că nu-i era foame.

– De când nu te-am mai văzut! exclamă ea cu o voce caldă, dar chipul i se întunecă pe dată. Am auzit că te-ai

întâlnit cu africanul ăla de-l avem noi. A aflat şi stăpânul, s-au găsit nişte negrotei să-i spună, dar el n-a zis nimic, aşa că n-ai de ce să-ţi faci griji.

Îl apucă pe Kunta de mână şi i-o strânse.

– Mai stai niţel.

Kunta simţea că plesneşte de nerăbdare, dar Liza se apucase să-i pregătească cu îndemânare două sandvişuri cu carne de vacă, pe care i le împachetă. I le dădu strângându-l din nou de mână. Apoi îl conduse până la uşa bucătăriei şi se opri şovăind:

– Ştii ceva? Nu ţi-am spus pentru că nu m-ai întrebat niciodată. Maică-mea era şi ea din Africa. Şi cred că d-aia mi-ai căzut cu tronc.

Văzându-l cât de nerăbdător era să plece, Liza se răsuci brusc şi-i arătă cu degetul:

– Ăla şade în coliba d-acolo, aia cu coşul dărâmat. Azi stăpânul le-a dat drumul la toţi negroteii şi-au plecat care încotro şi n-or să vină îndărăt până nu se întunecă. Bagă însă de seamă să fii la cabrioletă înainte de-a ieşi stăpânul să te caute!

Kunta străbătu, schiopătând în grabă, curtea sclavilor şi bătu la uşa colibei dărăpănate, cu o singură încăpere.

– Cine-i? întrebă vocea pe care şi-o amintea atât de bine.

– Ah-salakium-salaam! răspunse Kunta.

Uşa se deschise larg.

CAPITOLUL 61

Fiind africani amândoi, nici unul nu-şi dădu în vileag nerăbdarea cu care aşteptase această clipă. Bărbatul mai vârstnic îi oferi lui Kunta singurul lui scaun, dar văzând că oaspetele lui preferă să se aşeze pe jos, aşa cum ar fi făcut în satul lui de acasă, toboşarul mormăi mulţumit, aprinse lumânarea de pe masă şi se aşeză şi el pe jos.

– Eu vin din Ghana, din neamul Akan. Albii m-au botezat Pompey, dar pe mine mă cheamă Boteng Bediako. Sunt aici de multă vreme. Am trecut prin cinci plantații şi sper că asta o să fie ultima. Cu tine ce-i?

Încercând să-i imite felul concis de a vorbi, Kunta îi spuse de Gambia, Juffure, neamul mandinka şi de familia lui; îi mai spuse cum fusese prins şi cum încercase să fugă, îi pomeni de picior, de grădinărit şi de faptul că acum mâna cabrioleta stăpânului.

Ghanezul îl asculta cu atenție şi, când Kunta termină, rămase tăcut un timp, după care vorbi din nou:

– Am îndurat multe cu toții. Un om înțelept cată să învețe din asta.

Se opri apoi, privindu-l cercetător pe Kunta.

– Câți ani ai?

Kunta îi răspunse că avea treizeci şi şapte de anotimpuri ploioase.

– Nu pari; eu am şaizeci şi şase.

– Nici dumneata nu pari deloc, îi spuse Kunta.

– Ehei, eu sunt aici dinainte de a te naşte tu. Ce n-aş da să fi ştiut eu atunci câte ceva din ce-am învățat până acum. Tu însă eşti încă tânăr, aşa că am să ți le spun ție. Acolo, în țara ta, bunicile spun poveşti pruncilor?

Kunta îi răspunse că aşa se întîmpla.

– Atunci, am să-ți spun şi eu una, despre cum am crescut eu în locul de unde vin. Îmi aduc aminte că şeful tribului nostru Akan stătea de obicei pe un tron făcut din colți de elefant, iar lângă el se afla mereu un om care-i apăra capul cu o umbrelă. Tot acolo mai era şi omul prin gura căruia grăia căpetenia. Căci ori de câte ori spunea el ceva sau îi vorbeau alții, nu o făceau decât prin mijlocirea acestuia. Iar la picioarele lui stătea un băiat, care reprezenta sufletul căpeteniei şi care ducea mesajele către popor. Băiatul acesta alerga întotdeauna ținând în mână o sabie cu un tăiş gros, ca să-l recunoască toată lumea. Iar eu eram tocmai acest băiat, care purtam mesajele către oameni. Aşa s-a şi întâmplat de m-au prins.

Kunta dădu să spună ceva, dar ghanezul ridică o mână.

– Stai, că n-am terminat povestea. Ai să vezi de ce. În vârful umbrelei căpeteniei noastre era cioplită o mână care ținea un ou. Asta închipuia grija cu care un conducător trebuia să-şi folosească puterea. Iar cel prin gura căruia vorbea căpetenia ținea întotdeauna un toiag în mână. Iar pe toiag era cioplită o broască țestoasă, care arăta că secretul vieții este răbdarea. Pe carapacea broaştei se afla o albină, care arăta că atât de tare este carapacea, că nimic nu o poate străpunge.

La lumina pâlpâindă a lumânării, ghanezul se opri din nou.

– Asta vreau să te învăț şi pe tine, ceea ce doar aici, în țara albilor, am aflat. Ca să poți trăi aici, îți trebuie cel mai mult răbdare şi o carapace puternică.

Kunta era sigur că în Africa omul acesta ar fi ajuns kintang sau *alcala*, dacă nu cumva chiar căpetenie de trib. Neştiind însă cum să-şi exprime gândul, rămase acolo fără să rostească nici o vorbă.

– Iar tu pari să fii înzestrat cu amândouă, spuse în cele din urmă ghanezul, zâmbind. În țara mea, voi, cei din neamul mandinka, sunteți cunoscuți drept călători şi negustori vestiți.

După care nu mai adăugă nimic, arătând că era rândul lui Kunta să spună ceva.

– Aşa este, îşi regăsi Kunta în cele din urmă graiul. Unchii mei sunt mari călători. După cum i-am auzit povestind, cred că au umblat peste tot. Am mers şi eu, o dată, cu tatăl meu până la o aşezare pe care o întemeiaseră ei mult mai departe de Juffure. Şi eu începusem să mă gândesc să mă duc până la Mecca, la Timbuktu şi până în Mali, la fel ca ei, dar n-am apucat, că m-au prins.

– Ştiu şi eu câte ceva despre Africa, începu iarăşi ghanezul. Căpetenia noastră m-a dat la învățătură pe lângă oameni înțelepți. Şi n-am uitat ce spuneau ei. Ba mai mult, m-am străduit să amestec cu ceea ce am auzit

şi am văzut de când sunt aici şi aşa mi-am dat seama că ăi mai mulţi dintre noi, oamenii care am fost aduşi în ţara asta, suntem din Africa de vest, începând din partea de sus, cu Gambia ta, până jos de-a lungul coastei, în Guineea. Ai auzit vreodată de locul pe care albii îl numesc „Coasta de Aur“? Îi spun aşa din pricina aurului de acolo. Asta e cam prin dreptul Voltei; de pe coasta aceea albii prind negri din triburile *fanti* şi *ashanti*. Şi pare-se că ashantii ăştia se răscoală cel mai des când sunt aduşi aici. Cu toate astea, albii sunt în stare să dea oricât pe ei, pentru că-s isteţi şi vânjoşi. Mai e apoi „Coasta Sclavilor“; de acolo prind ei oameni din neamul *yoruba* şi *dahoman*, iar de la gurile Nigerului, pe cei din neamul *ibo*.

Kunta spuse şi el că auzise de cei din tribul *ibo*, că ar fi nişte oameni blânzi.

– Am auzit că, în Louisiana, treizeci de *ibo* s-au luat de mâini şi, cântând, s-au înecat cu toţii într-un râu.

Lui Kunta începea să-i fie teamă ca nu cumva stăpânul să fie gata de plecare, iar el să-l facă să aştepte. O clipă tăcură amândoi. Şi-n vreme ce Kunta se frământa să găsească ceva de spus înainte de plecare, ghanezul grăi din nou:

– Fii sigur că p-aici nu se găseşte nimeni care să stea de vorbă aşa ca noi. De atâtea ori mi-am vărsat tot amarul pe toba qua-qua. Acum socotesc că stăteam de vorbă cu tine, fără să ştiu că erai chiar aici.

Adânc mişcat, Kunta îl privi pe ghanez drept în ochi şi se sculară amândoi în picioare. La lumina lumânării, Kunta zări pe masă cele două sandvişuri date de Liza, de care uitase de tot. I le arătă zâmbind.

– De mâncat, putem mânca oricând, răspunse ghanezul. Acum ştiu că trebuie să pleci. Dac-aş fi fost acasă, în ţara mea, cât aş fi stat de vorbă ţi-aş fi cioplit ceva dintr-un rug de mărăcine ca să-ţi dăruiesc.

Kunta îi răspunse că, în Gambia, i-ar fi încrustat ceva pe o sămânţă uscată de mango.

– De câte ori nu mi-am dorit să am o sămânţă de mango, s-o îngrop, ca să-mi crească şi să-mi rodească, să-mi aducă aminte de acasă.

Ghanezul îl privi solemn, după care zâmbi şi-i spuse:

– Eşti tânăr. Sămânţă ai destulă, îţi lipseşte doar o femeie să-i rodeşti pântecele...

Kunta se simţi atât de stânjenit, că nu ştiu ce să-i răspundă. Ghanezul îi întinse braţul stâng şi-şi strânseră mâinile ca africanii, în semn că se vor întâlni curând din nou.

– Ah-salakium-salaam.

– Malaika-salaam.

Kunta se făcu iute nevăzut în lumina tulbure a amurgului. În drum spre casă, nu mai simţi frâiele în mână şi nu auzi tropăitul copitelor. Parcă ar fi stat de vorbă cu propriul lui tată. Nici o zi din viaţa lui nu i se păruse mai însemnată ca aceasta.

CAPITOLUL 62

– L-am văzut ieri pe Toby, trecea p-aici şi-am strigat după el: „Hei, negroteiule, nu vii-ncoace să-ţi tragi un pic sufletul?“ Să fi văzut ce priviri mi-a aruncat şi nici măcar nu s-a învrednicit să-mi răspundă. Ce-o fi cu el? îl întrebă scripcarul pe grădinar.

Cum nici el nu ştia, o întrebară pe Bell.

– N-am de unde să ştiu. Dac-ar fi bolnav sau de-ar avea ceva, ar trebui s-o spună singur. Parcă n-ar fi în toate minţile.

Întâlnirea cu ghanezul îl zguduise până în adâncul sufletului şi-şi dăduse seama cât de mult se irosise. Cu fiecare zi şi cu fiecare an ce trecea, începuse să se împotrivească tot mai puţin şi să accepte tot mai mult, până când ajunsese în cele din urmă, fără să-şi dea seama, să uite cine era. Se împrietenise şi se obişnuise

cu scripcarul, cu grădinarul, cu Bell şi cu ceilalţi negri, dar ştia prea bine că nu va putea să ajungă niciodată ca ei, aşa cum nici ei nu s-ar fi putut purta ca el. Dar acum, după ce stătuse de vorbă cu ghanezul, scripcarul, grădinarul şi Bell i se păreau nişte pisălogi. Şi-i părea bine că-şi văd lungul nasului şi-l lasă în pace. Iar noaptea, cum stătea întins pe saltea, se simţea sfâşiat de vina şi ruşinea de a-şi fi îngăduit singur să decadă într-atâta. Se mai putea încă socoti african pe vremea când tresărea din somn, aici în coliba lui, sărind în sus, năucit că nu se găsea la Juffure, dar aşa ceva nu i se mai întîmplase de mulţi ani. Se mai putea încă socoti african pe vremea când amintirile despre Gambia şi tribul său erau singurul lucru ce-l mai ţinea în viaţă, dar acum treceau luni de-a rândul fără să se mai gândească la Juffure. Şi cât timp trecuse oare de când nu se mai închinase lui Allah aşa cum se cuvenea?

Îşi dădu seama că o mare vină o purta faptul că învăţase limba toubobului. În vorbirea lui obişnuită, rareori îi mai veneau pe limbă cuvinte din mandinka, doar câteva îi mai rămăseseră încă în minte; fu nevoit să recunoască cu amărăciune că ajunsese chiar să şi gândească în limba toubobului. Şi în nenumăratele lui fapte, vorbe sau gânduri, purtările şi obiceiurile sale mandinka îi fură treptat înlocuite cu cele ale negrilor printre care trăia.

Kunta începu să-şi răscolească mintea: ceva trebuie să-i mai fi rămas din ceea ce fusese el odată. Da, îşi păstrase demnitatea! Indiferent prin ce trecuse, se purtase demn, aşa cum odinioară în satul lui nu-şi scosese niciodată amuleta „saphie" care-l apăra de duhurile rele. Şi în sinea lui îşi jură că acum, mai mult ca niciodată, trebuia să-şi facă un scut din demnitatea lui, care să-l despartă de toţi aceia care se socoteau „negrotei". Lor nu le păsa de propria lor persoană şi nici nu ştiau nimic despre strămoşii lor, aşa cum învăţase el încă din copilărie. Kunta îşi repeta în gând numele tuturor celor din clanul Kinte, începând cu aceia îndepărtaţi din Mali, tre-

când rând pe rând prin toate generațiile din Mauritania, şi apoi cele din Gambia, până ajunsese la el şi la frații lui. Se gândi atunci că fiecare bărbat de vârsta lui din Africa îşi cunoaşte la fel de bine strămoşii ca şi el.

Şi aşa îşi aduse aminte de prietenii lui din copilărie. Împietri când îşi dădu seama că nu-şi mai amintea cum îi chema. Îi veniră în minte chipurile lor şi o mulțime de amintiri din vremea când dădeau buzna pe porțile satului ca un stol de mierle să-i întâmpine gălăgioşi pe călătorii ce treceau pe lângă sat, sau când azvârleau cu bețe în maimuțele certărețe de prin copaci, care le pândeau şi le aruncau şi ele înapoi. Îşi mai aminti cum se luau la întrecere să vadă cine poate mânca cel mai iute şase fructe de mango. Dar oricât se strădui, Kunta nu-şi putea aminti nici măcar un singur nume. Şi parcă-i vedea pe toți prietenii din kafo-ul lui la un loc, privindu-l mustrători.

În cele din urmă îi veniră în minte numele, unul câte unul: sigur că da! Sitafa Silla – fusese doar cel mai bun prieten al lui! Şi Kalilu Conteh, cel care străbătuse pădurea ca să prindă pasărea la porunca kintangului. Sefo Kela, cel care ceruse îngăduință sfatului bătrânilor să conviețuiască cu văduva.

Apoi începu să-şi amintească de chipurile unora dintre cei mai vârstnici, împreună cu numele lor, pe care nici nu bănuise că le mai ştia. Pe kintang îl chema Silla Ba Bibba. Pe alimam, Kuyali Demba. Pe *wadanela,* Karamo Tamba. Kunta îşi aduse aminte de ziua când terminase învățătura din cel de-al treilea kafo, când citise atât de bine versetele din Coran, încât Omoro şi Binta îi dăruiseră o capră mare arafangului care se numea Brima Cesay. Gândindu-se la ei toți, se simți năpădit de bucurie, dar curând îşi dădu seama că toți aceşti bătrâni trebuie să fi murit de mult, iar tovarăşii lui de joacă, pe care-i lăsase nişte puştani, sunt bărbați în toată firea în sat, iar el nu va putea să-i mai vadă niciodată. Şi pentru prima dată, după o mulțime de ani, adormi plângând.

Câteva zile mai târziu, aflându-se în capitala ținutului, un vizitiu negru îi povesti că nişte negri liberi din Nord, care-şi spuneau „Uniunea Negrilor", puseseră la cale o reîntoarcere în Africa a tuturor negrilor, sclavi sau liberi. Kunta se tulbură numai la gândul că ar fi cu putință una ca asta, deşi socotea că n-o să se poată înfăptui niciodată, căci domnii albi nu numai că se luau la întrecere care să cumpere mai mulți sclavi, dar chiar şi prețurile crescuseră mai mult ca oricând. Deşi ştia că scripcarul ar fi vrut mai degrabă să rămână sclav în Virginia, decât să plece ca om liber în Africa, tare ar mai fi vrut Kunta să stea de vorbă cu el despre asta, căci scripcarul părea întotdeauna să ştie totul despre orice se întâmpla în legătură cu libertatea.

De aproape două lui, Kunta nu făcuse altceva decât să arunce priviri chiorâşe scripcarului, grădinarului şi lui Bell. Acum simțea cum i se înfiripă în suflet sentimentul că este părăsit, dar aceasta nu pentru că ar fi avut prea mare nevoie de ei, sau pentru că i-ar fi îndrăgit prea tare. Şi la vremea când răsări din nou luna plină, mai puse cu amărăciune încă o pietricică în borcanul lui, cuprins de o negrăită singurătate, de parcă n-ar mai fi avut nici o legătură cu lumea.

Când îl văzu pe scripcar trecând pe lângă el, îl salută înclinând şovăielnic capul, dar scripcarul îşi văzu mai departe de drum, de parcă Kunta nici n-ar fi fost acolo. Aceasta îl mânie şi-l făcu să se simtă şi mai stânjenit. Chiar în aceeaşi zi se întâlni şi cu grădinarul şi, când dădu cu ochii de el, bătrânul se întoarse şi o porni într-altă parte. În noaptea aceea, amărât şi jignit totodată, simțindu-se tot mai vinovat, Kunta petrecu ceasuri de-a rândul măsurându-şi coliba cu paşi mari. A doua zi de dimineață, îşi luă inima în dinți şi-o porni prin curtea sclavilor, oprindu-se drept în fața colibei atât de îndrăgite altădată. Bătu la uşă.

– Ce vrei, întrebă scripcarul cu răceală, deschizându-i uşa.

– Păi, m-am gândit să mai dau şi eu p-aci! răspunse Kunta ruşinat.

– Uite, ce-i negroteiule, spuse scripcarul scuipând pe jos, ascultă aici la mine ce-ţi spun. Am tot vorbit de tine cu Bell şi cu bătrânul. Şi-am zis cu toţii că dacă e ceva ce nu putem suferi, apăi acela e un negrotei cu toane! Ca tine. N-ai fost nici bolnav, nici alte d-aste.

Kunta rămase cu ochii pironiţi la încălţări. După un timp, privirile mânioase ale scripcarului se mai îmblânziră şi se dădu în lături.

– Acum, dacă tot ai venit, hai înăuntru. Da' să-ţi intre bine în cap; o dată doar să ne mai întorci spatele, că n-o să mai scoatem nici o vorbă cu tine, chiar dac-o să trăieşti cât Matusalem.

Stăpânindu-şi cu greu furia şi umilinţa, Kunta păşi înăuntru şi se aşeză; iar după o tăcere ce părea că nu se va mai sfârşi nicicând, văzând că scripcarul nu avea de gând să spargă gheaţa, se strădui el să spună ceva. Îi pomeni despre reîntoarcerea în Africa. Foarte indiferent, scripcarul îi spuse că el aflase de mult despre aceasta, dar că toată treaba n-avea nici un fel de sorţi de izbândă.

Văzând cât de jignit se simte Kunta, scripcarul se mai îmbună.

– Stai să-ţi spun eu ceva, şi pun rămăşag că nici n-ai auzit de aşa ceva. Acolo în Nord, la New York, se află ceva ce se cheamă Societatea de Dezrobire şi Emancipare, care a deschis o şcoală pentru negrii liberi, unde să înveţe să scrie, să citească şi să deprindă şi vreo meserie.

Atât de fericit şi de uşurat se simţi Kunta că prietenul lui îi vorbeşte din nou, că aproape nici nu auzea ce îi spune. După câteva clipe, scripcarul se opri şi rămase aşa, privindu-l întrebător.

– Te plictisesc, poate, spuse el în cele din urmă.

– Cum? întrebă Kunta, care rămăsese copleşit de gânduri.

– Te-am întrebat ceva acum cinci minute!

– Iartă-mă, mă gândeam la altceva.

– Atunci, dacă nu ştii cum să asculţi când vorbeşte cineva, am să-ţi arăt eu...

Se lăsă pe spate şi-şi încrucişă braţele.

– Nu-mi spui mai departe ce începuseşi să zici? îl întrebă Kunta.

– Am uitat ce spuneam. Tu n-ai uitat la ce te gândeai?

– Fleacuri! Îmi tot umblă şi mie prin cap cîte un gând...

– Păi, dă-i drumul, până nu te pocneşte durerea de cap... că altminteri m-apucă pe mine!

– Nu pot să-ţi spun.

– Aha! făcu scripcarul, prefăcându-se atins. Dacă aşa socotiţi dumneavoastră.

– Nu te gândi la aşa ceva. Nu pot... e ceva prea... lăuntric.

– Nu mai spune! sări scripcarul şi i se luminară ochii. E vorba de-o femeie, nu-i aşa?

– Nu, nici pomeneală! îi răspunse Kunta înroşindu-se de ruşine.

Mai rămase o vreme, fără să spună nimic, apoi se sculă.

– Ei, să nu întârzii la lucru, las' că ne mai vedem noi. Oricum, îţi mulţumesc că ai stat de vorbă cu mine.

– Te cred şi eu! Când ai să binevoieşti să-ţi mai găseşti timp de vorbă, dă-mi de ştire!

– Cum de-a putut ghici? se întreba Kunta în drum spre grajd. Şi de ce oare ţinea morţiş ca el să i se destăinuiască? Kunta abia îndrăznise să se gândească măcar la aşa ceva, darmite să mai şi vorbească cu altcineva. Şi asta numai din pricina ghanezului care-l sfătuise să-şi întemeieze o familie.

CAPITOLUL 63

Chiar înainte de a se întâlni cu ghanezul, pe Kunta îl cuprindea tristeţea ori de câte ori se gândea că, dacă ar fi

rămas în Juffure, ar fi avut o nevastă care să-i fi născut trei sau patru copii până acum. Astfel de gânduri i se iveau cam o dată pe lună, când Kunta avea nişte vise din care se trezea întotdeauna stânjenit şi ruşinat de ceea ce se întâmpla cu el. După aceea rămânea mult timp treaz, gândindu-se nu atât la o nevastă, cât la faptul că în toate curţile sclavilor pe care le ştia el se găsea întotdeauna vreun bărbat sau vreo femeie care să se placă şi să înceapă să trăiască împreună fără altă complicaţie într-una din colibele lor, care era mai bună.

Două erau pricinile care-l făceau pe Kunta să nici nu se gândească la însurătoare. Mai întâi, aceasta ar fi presupus ca mirii să „sară peste coada măturii" în faţa tuturor celor din curtea sclavilor, ceea ce lui Kunta i se părea nepotrivit şi caraghios într-o astfel de împrejurare solemnă. Auzise chiar că, în anumite cazuri, unor servitori îndrăgiţi de stăpâni li se îngăduia să-şi facă jurămintele de credinţă în faţa unui preot alb, a stăpânului şi a stăpânei, dar aceasta era o ceremonie păgână. Dar dacă tot trebuia să se gândească la însurătoare, indiferent cum ar decurge ea, atunci mireasa potrivită pentru un bărbat din neamul mandinka ar trebui să aibă între paisprezece până la şaisprezece ani, iar mirele vreo treizeci. Şi tot timpul cât stătuse în ţara albilor, lui Kunta nu i se întâmplase să vadă nici o tânără negresă de paisprezece, de şaisprezece ori chiar de douăzeci, până la douăzeci şi cinci de ani, care să nu se fi purtat prosteşte, hlizindu-se tot timpul; şi mai ales care, duminicile ori cu prilejul altor sărbători, să nu-şi vopsească şi să-şi pudreze faţa până când ajungea de arăta la fel ca dansatorii de îngropăciune din Juffure, care se acopereau cu cenuşă.

Iar cele vreo douăzeci şi ceva de femei mai vârstnice pe care ajunsese să le cunoască erau aproape toate bucătărese pe la casele cele mari pe unde-l purtase el pe domnul Waller, aşa cum era Liza de la Enfield. De fapt, ea era singura dintre toate pe care-i făcea plăcere s-o vadă. Măritată nu era şi, pe deasupra, îi dăduse de atâtea

ori de înțeles că era dornică, dacă nu chiar nerăbdătoare, să se apropie de el mai mult decât se arăta el dispus, deşi de multe ori se gândise şi el în sinea lui că n-ar fi rău. Dar ar fi murit de ruşine dacă ea ar fi bănuit măcar cât de cât că nu numai o dată îi tulburase somnul în visele acelea stânjenitoare.

Presupunând, dar numai atât, că ar lua-o pe Liza de nevastă, aceasta ar însemna că ar fi nevoiți, asemeni atâtor soți pe care-i cunoştea, să trăiască despărțiți, fiecare pe plantația stăpânului său. De obicei bărbatul primea sâmbăta după-amiază câte un permis de călătorie să meargă să-şi vadă nevasta, cu condiția să vină înapoi negreşit duminica, înainte de a se lăsa întunericul, să se poată odihni după drumul cel lung, pentru a putea să pornească la lucru a doua zi în zori. Kunta îşi spuse că nici în ruptul capului nu ar lua o femeie care să nu trăiască în acelaşi loc cu el. Şi aceasta lămurea problema cu Liza.

În mintea lui însă gândul la însurătoare venea de la sine. Socotind cât de gurалivă şi de cicălitoare era Liza şi cât de mult îi plăcea lui să-şi treacă vremea mai mult singur, poate că ar fi fost o binecuvântare să se vadă numai la sfârşitul săptămânii. Şi dacă ar fi fost să se însoare cu ea, atunci urmau şi ei să trăiască, la fel ca atâtea familii de negri, cu teama ca unul din soți sau amândoi să nu fie vânduți. Dar stăpânul lui părea să fie mulțumit de el, iar Liza aparținea părinților stăpânului, care se vedeau că o îndrăgesc. Şi-apoi, legăturile strânse de familie între stăpâni n-ar fi dat naştere unor neînțelegeri care se iveau de obicei între stăpânii diferiți ai soților şi care puteau să-l determine pe unul dintre stăpâni, ori chiar pe amândoi, să nu consimtă la căsătorie.

Pe de altă parte, însă... şi Kunta începea să-şi frământe mintea din nou. Dar oricâte motive serioase l-ar fi îndemnat să o ia pe Liza de nevastă, ceva îl împiedica totuşi. Apoi, într-o noapte pe când stătea în pat căznindu-se să adoarmă, îl străfulgeră o idee. Mai era o femeie la care nu se gândise până atunci!

Bell!

Crezu că-şi pierduse minţile, de bună seamă. Ea era aproape de trei ori mai bătrână decât se cuvenea, avea poate mai bine de patruzeci de ani. Era o prostie să se gândească la aşa ceva.

Bell!

Kunta încercă să şi-o alunge din minte, spunându-şi că ajunsese să se gândească la ea doar pentru că o cunoştea de atâta vreme. Nici măcar în vis nu-i apăruse vreodată. Şi începu să-şi depene morocănos prin minte şirul de jigniri şi supărări pe care i le pricinuise Bell. Îşi aminti cum îi trântea în nas oblonul ori de câte ori îi căra coşul cu legume până la bucătărie. La fel de viu îşi aducea aminte cât de mânioasă se arătase atunci când îi spusese că seamănă cu cei din tribul mandinka. Era păgână. Şi, pe lângă asta, era tare certăreaţă şi autoritară. Iar pe deasupra, vorbea prea mult.

Totuşi, nu putea să nu se gândească că atunci când zăcea pe moarte, venise să îl vadă de cinci, şase ori pe zi; îl îngrijise şi-l hrănise, curăţindu-l chiar de propria-i murdărie. Şi nu uita de prişniţa ei fierbinte de buruieni care-i domolise fierbinţeala. Era o femeie trupeşă şi sănătoasă. Şi mai ştia să facă atâtea mâncăruri gustoase în oalele ei cele negre.

Pe măsură ce Bell îi apărea tot mai demnă de luat în seamă, de câte ori trebuia să meargă la bucătărie se purta cu ea tot mai urât; şi apoi, după ce îi spunea cu ce treabă venise sau o întreba de ce îl chemase, pleca imediat. Aşa că ea începuse să-l privească cu şi mai multă răceală ca până atunci.

Într-o zi, stând de vorbă cu grădinarul şi cu scripcarul, Kunta aduse vorba, cu mare băgare de seamă, despre Bell, şi, găsindu-şi un ton cât mai indiferent, întrebă:

– Da' unde-a mai fost ea înainte d-a ajunge aici?

Îi sări însă inima din piept când îi văzu cum, pe dată, îşi îndreptă amândoi spinările şi-l privesc cu atenție, de parcă ar fi bănuit ceva.

– Ei bine, spuse în cele din urmă grădinarul, mi-aduc aminte c-a venit aici cu doi ani înaintea ta. Da' n-a vorbit niciodată prea mult despre ea, aşa că nu ştiu nici eu mai mult decât tine...

Scripcarul spuse şi el atunci că Bell nu-i povestise nici lui nimic despre viața ei.

Kunta simțea ceva în purtarea lor care-l sâcâia, dar nu-şi putea da seama ce anume. Ba da: păreau tare mulțumiți.

– E ciudat ca tocmai tu să întrebi de Bell, începu scripcarul, scărpinându-şi o ureche, şi arătând cu capul spre grădinar. Mai deunăzi chiar vorbeam cu el de voi doi.

Îl privi apoi atent pe Kunta.

– Apoi, noi socoteam c-ați fi taman nimeriți, tu cu ea, spuse şi grădinarul.

Jignit, Kunta rămase cu gura căscată, neputând rosti nici o vorbă.

Scripcarul îşi scărpină mai departe urechea, şi pe chip îi apăru o scânteiere vicleană.

– Cu fundul ăla al ei cât toate zilele, la mulți le-ar da ea de furcă!

Mâniat, Kunta încercă din nou să spună ceva, dar grădinarul îl împiedică, întrebându-l tăios:

– Ascultă-aici, de când n-ai mai pus mâna pe-o femeie?

Ochii lui Kunta azvârleau priviri înveninate.

– De douăzeci de ani, oricum! exclamă scripcarul.

– Doamne sfinte! se minună grădinarul. Ai face mai bine să te grăbeşti pân-nu te secătuieşti de tot.

– Dacă n-a şi făcut-o deja! puse scripcarul degetul pe rană.

Fără să mai poată scoate vreo vorbă, mai fiind însă în stare să-şi țină firea încă o clipă, Kunta sări de pe scaun şi ieşi şchiopătând afară.

– N-avea teamă! strigă scripcarul după el. N-o să stai degeaba lângă ea.

CAPITOLUL 64

De-atunci, ori de câte ori nu umbla cu stăpânul pe undeva, Kunta îşi petrecea dimineţile şi după-amiezile ungându-şi şi lustruindu-şi cabrioleta. Aşezându-se în faţa hambarului, în ochii tuturor, nu i se mai putea aduce învinuirea că se fereşte de ei, dar putea în acelaşi timp spune că avea prea mult de lucru, să mai poată sta de vorbă cu scripcarul şi cu grădinarul, pe care încă mai era supărat după ceea ce spuseseră despre el şi despre Bell.

Dar stând aşa de unul singur, acolo, avea răgazul să-şi cântărească sentimentele. De câte ori se gândea la ceva ce nu-i plăcea la ea, cârpa de lustruit se pornea furioasă, să frece pielea, dar când îi venea în minte ceva mai bun despre ea, atunci cârpa începea să atingă încet, chiar drăgăstos, canapeaua trăsurii, rămânând uneori în aer, când gândul îi zăbovea asupra unor calităţi ce nu i le putea tăgădui. Oricâte defecte ar fi avut, trebuia să recunoască neapărat că în tot acest timp ea făcuse o mulţime de lucruri bune pentru el. Era sigur că datorită ei stăpânul îl alesese tocmai pe el vizitiu. Căci nu încăpea îndoială că Bell, cu iscusinţa ei, avea mult mai multă înrâurire asupra stăpânului decât oricare altcineva de pe plantaţie, sau chiar decât toţi puşi la un loc. Şi Kunta începu să-şi depene prin minte o mulţime de lucruri, aparent lipsite de importanţă. Îşi aminti că, mai de mult, atunci când el se ocupa de grădină, Bell băgase de seamă că îşi scărpina cam des ochii, care-l usturau de-l înnebuneau. Fără să-i spună vreo vorbă, apăru într-o dimineaţă cu nişte frunze acoperite de rouă şi i-o picură în ochi, după care mâncărimea i s-a lecuit.

Aceasta nu însemna însă că trecea cu vederea purtările ei care nu-i erau pe plac; şi, în timp ce cârpa de praf se pornea să lustruiască cu tot mai multă râvnă, Kunta îşi aminti de meteahna ei atât de dezgustătoare de a fuma tutun din pipă. Şi mai condamnabil era însă felul în care dansa, ori de câte ori era vreo sărbătoare a negrilor. Asta nu pentru că el ar fi socotit că nu se cădea ca femeile să danseze, sau că n-ar trebui s-o facă cu prea mare dăruire. I se părea însă că Bell întrecea măsura scuturându-şi trupul şi mai ales, o anumită parte a lui, într-un fel anume, ceea ce, de bună seamă, îl făcuse pe scripcar şi pe grădinar să spună vorbele acelea despre ea. Dar ce-i păsa lui de Bell şi de fundul şi şoldurile ei! Atâta doar ar fi vrut, ca ea să dea dovadă de ceva mai mult respect faţă de sine; şi pentru că tot veni vorba, chiar faţă de el şi de alţi bărbaţi. I se părea că limba ei era mai înveninată decât a lui Nyo Boto. Nu l-ar fi supărat cârtelile ei dacă şi le-ar fi ţinut pentru ea, ori dacă le-ar fi împărtăşit numai femeilor, aşa cum se făcea la Juffure.

Terminând de lustruit cabrioleta, Kunta se apucă să curețe şi să ungă hamurile; şi în timp ce făcea aceasta, nu ştia nici el cum, îi veni în minte gândul că bătrânii din Juffure ciopleau tot felul de lucruri din lemn, asemănătoare cu bucata aceea de lemn de hickory, înaltă de o şchioapă, pe care şedea el. Îşi aminti cu câtă grijă alegeau şi apoi cercetau vreo bucată foarte bine uscată de lemn, înainte de a o atinge cu barda sau cu cuţitul.

Sculându-se, Kunta răsturnă buşteanul de hickory pe o parte, răscolind gândacii ce se cuibăriseră sub el. I se părea că lemnul acesta tocmai bun de cioplit nu servea la nimic acolo, în curter. Uitându-se în jur să bage de seamă dacă nu-l vede cineva, Kunta rostogoli buşteanul la iuţeală în coliba lui şi se reîntoarse la treabă.

În seara aceea, întorcându-se cu stăpânul de la un drum în capitala ţinutului, ce i se părea că nu se mai sfârşeşte, Kunta nu avea răbdare să stea la masă până nu-şi mai aruncă încă o dată ochii la buşteanul de

hickory, aşa că îşi luă cina cu el în coliba lui. Fără să bage măcar de seamă ce mânca, se apucă să-l cerceteze, aşezat pe jos, la lumina pâlpâindă a lumânării de pe masă. Vedea, în mintea lui, piua şi maiul cioplite de Omoro pentru Binta, lustruite de atâta întrebuințare.

Iar când domnul Waller nu avea de mers nicăieri, Kunta începu, aşa ca să-şi mai treacă timpul – cum încerca să se convingă singur – să cioplească buşteanul, dându-i formă de piuă. După o săptămână, Kunta rămase surprins cu câtă îndemânare i se mişcau degetele, deşi nu îi mai privise cioplind pe bătrânii din satul lui de mai bine de douăzeci de anotimpuri ploioase.

După ce termină piua şi pe dinafară şi pe dinăuntru, căută o ramură de hickory la fel de uscată, foarte dreaptă şi cam de grosimea unui braț, din care făcu maiul.

Terminându-le pe amândouă, le aşeză într-un colț al colibei, unde rămaseră vreo două săptămâni. Din când în când se mai uita la ele, gândindu-se că nu le-ar fi stat rău în bucătăria mamei lui. Dar acum, pentru că tot le meşterise, nu ştia ce să mai facă cu ele, sau cel puțin aşa îi plăcea să creadă. Apoi, într-o dimineață, când se duse la bucătărie să vadă dacă stăpânul avea nevoie de cabrioletă, le luă cu el, aşa pe negândite. Bell îi spuse, cu glas repezit şi nepăsător, că stăpânul nu avea de gând să plece niciunde în dimineața aceea, iar Kunta o aşteptă să se întoarcă cu spatele şi se trezi punând piua şi maiul pe trepte, după care o porni înapoi la fel de iute cum venise. Auzind zgomotul uşor al obiectelor, Bell se întoarse şi-l văzu pe Kunta plecând mult mai grăbit ca de obicei, şi numai după aceea dădu cu ochii de piua de pe scări.

Mergând până la uşa cu oblon, se uită după Kunta până ce acesta se făcu nevăzut, apoi deschise uşa şi privi uluită piua şi maiul. Le ridică şi le duse înăuntru, cercetând cu atenție grija şi îndemânarea lucrăturii, după care se porni pe plâns.

În cei douăzeci şi doi de ani petrecuți pe plantația Waller, un bărbat îi dăruise ceva făcut cu mâinile lui! Simți

cum o cuprinde regretul că se purtase urât cu el, şi îşi aminti ce ciudat se uitaseră scripcarul şi grădinarul la ea când li se plânsese de Kunta.

Bell nu ştia ce-ar trebui să simtă ori cum ar trebui să se poarte când Kunta va veni din nou, după prânz, să vadă dacă stăpânul are nevoie de el. Era oricum foarte bucuroasă că-i rămânea o dimineaţă întreagă să se gândească. În acest timp, Kunta se afla în coliba lui, cu sufletul împărţit: pe de o parte, se simţea groaznic de umilit de prostia demnă de râs ce-o făcuse, iar pe de alta, era nespus de fericit şi de tulburat. Ce îl îndemnase oare s-o facă? Îi era acum groază să se mai ducă la bucătărie după prânz.

În cele din urmă veni vremea să se ducă, şi Kunta o porni cu paşi grei, de parcă ar fi mers la spânzurătoare. Văzând că piua şi maiul nu mai erau pe trepte, inima îi zvâcni de bucurie, dar şi de emoţie. Ajungând la uşa cu oblon, le zări puse chiar acolo, pe jos, de parcă Bell nu ar fi fost sigură pentru ce le lăsase el acolo. Când Kunta bătu, ea se răsuci pe călcâie, de parcă nu l-ar fi auzit venind şi, încercând să pară cât mai liniştită cu putinţă, deschise zăvorul, lăsându-l să intre înăuntru. Acesta nu era semn bun, gândi Kunta, căci de luni de zile nu-i mai deschisese uşa. De intrat, ar fi vrut să intre, dar parcă nu putea păşi înăuntru. Rămas înţepenit în prag, o întrebă cu o voce indiferentă despre stăpân, iar Bell, învingându-şi stânjeneala şi sentimentele jignite, se strădui să-i răspundă cu aceeaşi nepăsare că stăpânul nu avea nevoie de cabrioletă nici în după-amiaza aceea. Şi-n vreme ce Kunta dădea să plece, ea adăugă, vrând să mai lungească vorba:

– A stat toată ziua şi a scris scrisori!

Îi pieriseră din minte toate lucrurile pe care se gândise că ar putea să i le spună şi, cum el se întorsese din nou să plece, se pomeni întrebându-l:

– Asta ce-i?

Kunta ar fi vrut să fie la celălalt capăt al pământului.

– Pentru tine, să pisezi grâul!

Bell îl privi, iar pe chip i se desluşeau limpede sentimente contradictorii. Profitând de momentul acela de tăcere, Kunta se întoarse fără să mai spună vreo altă vorbă şi o porni grăbit. Bell rămase în loc, stânjenită.

În următoarele două săptămâni, se mulţumiră să se salute, fără să-şi mai spună nimic altceva. Apoi, într-o bună zi, Bell îi dădu din pragul uşii o turtă de grâu. Abia bolborosind o vorbă de mulţumire, o luă cu el în colibă şi o mâncă aşa fierbinte cum era şi îmbibată în unt. Îl mişcase profund şi era aproape sigur că o făcuse din grâul pisat în piua ce i-o dăduse el. Dar, chiar înainte de această întâmplare, îşi pusese în minte să stea de vorbă cu ea. După prânz, când merse să întrebe de stăpân, se strădui să-i spună, după cum repetase cu atâta grijă până învăţase pe de rost:

– După cină aş avea să-ţi spun ceva.

Răspunsul lui Bell nu întârzie:

– Pentru mine-i totuna! dar pe dată îi păru rău de ceea ce spusese.

Până la vremea cinei, Kunta nici nu mai ştia pe ce lume este. De ce îi răspunsese astfel? Era oare cu adevărat aşa de nepăsătoare cum părea? Dar, dacă ar fi fost, atunci de ce îi făcuse turta aceea de grâu? Trebuia să se lămurească. Nici el şi nici Bell nu se gândiseră însă să precizeze unde sau când să se întâlnească. În cele din urmă, Kunta socoti că ea trebuia să-l aştepte în coliba ei. Dar, spera deznădăjduit că se va ivi o vreo chemare grabnică pentru domnul Waller ca să meargă la căpătâiul vreunui bolnav. Cum până la urmă nu se ivi nici una şi îşi dădea seama că nu mai avea nici un rost s-o tot amâne, Kunta trase adânc aer în piept, deschise uşa colibei şi ieşi, luând-o aşa, ca din întâmplare, spre hambar. Luă de acolo o pereche de hamuri, cu care spera să închidă ochii oricui s-ar fi întâmplat să-l vadă şi să se minuneze de ce umbla pe-afară la ora aceea. Străbătu apoi curtea scla-

vilor până la coliba lui Bell şi, privind în jur să vadă dacă era cineva pe-acolo, ciocăni uşor la uşă.

Nici nu apucă să atingă bine uşa cu degetul, că Bell o şi deschise şi ieşi afară. Plimbându-şi privirea de la hamuri la el, Bell nu spuse nimic; şi cum rămase şi el tăcut, ea o porni încet către gardul din fundul curţii. Kunta o luă pe urmele ei. Pe cer se înălţase luna şi în lumina ei palidă, mergeau înainte fără să scoată vreo vorbă. Încurcându-şi piciorul într-un vrej, Kunta se împiedică, atingându-şi umărul de al lui Bell, dar sări iute în lături. Căznindu-şi mintea să găsească ceva de spus, indiferent ce, tare ar mai fi vrut să se plimbe în clipa aceea cu grădinarul, cu scripcarul, sau indiferent cu cine altcineva, numai cu Bell nu.

Până la urmă tot ea sparse gheaţa, spunându-i dintr-o dată;

– Albii l-au pus pe generalul ăla Wasghington să depună jurământul de preşedinte.

Kunta voia să o întrebe ce însemna asta, dar n-o făcu sperând că o să-i spună ea mai departe.

– Şi mai e un alt domn de-l cheamă John Adams, şi e vicepreşedinte.

Atunci, poticnindu-se, simţi că trebuia să spună şi el ceva, ca să nu se lase din nou tăcerea:

– Ieri l-am dus pe conaşu' s-o vadă pe fetiţa lu' frate-su', spuse el, dându-şi pe dată seama că spusese o prostie, căci Bell ştia prea bine aceasta.

– Doamne, cât o mai iubeşte! exclamă ea, simţindu-se la fel de prost, căci acestea erau cuvintele pe care le spunea aproape întotdeauna când venea vorba de don'şoara Anne.

Amuţiră din nou un timp, dar apoi Bell urmă:

– Nu ştiu ce ştii tu despre fratele conaşului. O fi el notarul ţinutului Spotsylvania, da' n-are nici pe departe un cap pentru afaceri ca al conaşului.

Bell tăcu şi mai făcură câţiva paşi.

– Eu stau mereu cu urechile ciulite, vorbi ea mai departe, şi mai prind din zbor câte ceva. Şi ştiu o mulţime de lucruri pe care nimeni nici n-ar bănui că aş putea avea habar de ele. Pe conaşu' John nu pot să-l văd în ochi, şi sunt sigură că şi tu la fel, da' tot trebuie să-ţi spun ceva de care nu ţi-am pomenit niciodată şi cred că ar fi bine să ştii. Nu e el de vină că ţi-au tăiat piciorul. De fapt, s-a certat rău de tot cu neisprăviţii ăia de sărăntoci albi care ţi-au făcut asta. El îi tocmise doar ca să te caute cu câinii lor de prins negrii, da' ei au zis că ai vrut să-l omori pe unul dintre ei cu o piatră şi d-aia au făcut-o. Mi-aduc aminte, de parc-a fost ieri, când şeriful Brock a dat năvală cu tine aici la conaşu'. Erai ca şi mort, zicea conaşu'. Iar când conaşu' John i-a spus că n-are ce să mai facă cu tine aşa, fără picior, s-a înfuriat atât de tare că s-a jurat c-o să te cumpere de la frate-său şi s-a ţinut de cuvânt. Am văzut eu actul de cumpărare cu ochii mei. Şi împreună cu tine i-a mai luat şi o bucată frumuşică de pământ, în schimbul banilor pe care îi datora frate-său. E tocmai locul ăla cu heleşteul d-acolo unde coteşte drumul ăl mare, p-acolo pe unde treci tu mereu.

Kunta îşi aminti pe dată locul cu pricina şi văzu în mintea lui heleşteul înconjurat de ogoare.

– Orice afaceri ar face ei între ei, Wallerii tot Walleri rămân. Sunt foarte uniţi. Asta e una din ăle mai vechi familii din Virginia. De fapt şi acolo, în Anglia, departe peste ape, de unde au venit, tot familie mare au fost. Cică aveau numai „lorzi" şi-alţi dintr-ăştia în neam, toţi de pe lângă biserica Angliei. Şi între ei cică ar fi fost şi unul de scria poezii, conaşu' Edmund Waller. Ei, fratele lui mai mare, conaşu' John Waller, a venit aici ăl dintâi. N-avea decât optişpe ani, zice conaşu' nostru, când unul, regele Charles al doilea, i-a dat o moşie mare cam pe unde se întinde acum ţinutul Kent.

Pe măsură ce Bell vorbea, încetiniră pasul, iar Kunta era tare mulţumit că ea nu se mai oprea, deşi multe dintre lucrurile pe care i le spunea le mai auzise şi de la alte

bucătărese ale Wallerilor, dar nu i-ar fi spus-o nici în ruptul capului.

– Ei, şi John Waller ăsta s-a însurat cu o don'şoară Mary Key şi au făcut împreună casa cea mare de la Enfield, acolo unde-l duci tu pe conaşu' nostru să-şi vadă părinții. Şi-ăştia au avut trei băieți, şi ăl mai tânăr dintre ei, John al doilea, a ajuns om mare: a învățat dreptul în timp ce era şerif, apoi a fost la Primărie şi a pus şi el umărul de au întemeiat oraşul Fredericksburg şi au format ținutul Spotsylvania. El şi cu nevastă-sa Dorothy, au înălțat casa de la Newport şi au avut şase copii. Şi dintr-ăştia s-au înmulțit peste tot Wallerii. Conaşu' nostru şi ăilalți Walleri de pe-aici nu sunt decât o parte din ei. Ăştia-s oameni de mare vază, şerifi, preoți, notari şi doctori la fel ca al nostru; şi-o mulțime dintre ei au luptat la Revoluție şi câte n-au mai făcut.

Kunta o asculta cu atâta atenție, încât tresări când ea se opri din mers.

– Hai mai bine, înapoi, spuse ea, că tot umblând aşa fără nici un rost pân' la miezul nopții prin bălăriile astea, mâine dimineață n-o să ne mai putem scula.

Se întoarseră şi când Bell rămase tăcută o clipă, iar Kunta nu spuse nici el nimic, ea îşi dădu seama că nici nu avea de gând să-i spună ce avea pe suflet, aşa că se porni mai departe să sporovăiască despre tot ce-i trecea prin minte, până când ajunseră la coliba ei. Acolo ea îşi întoarse fața spre el, aşteptând. El rămase în loc, privind-o o vreme ce li se păru nesfârşită, şi în cele din urmă grăi:

– Ei, s-a făcut târziu, aşa cum ai spus şi tu. Ne vedem mâine, atunci!

Şi-o porni înainte cu hamurile în mână, iar Bell văzu că nici acum nu-i pomenise nimic despre ceea ce voia să-i spună. Gândindu-se cu teamă că ar putea fi ceea ce bănuia ea, îşi spuse în sinea ei că o să-i dea el drumul când o socoti de cuviință.

Dar nici nu se grăbea să afle, căci deşi Kunta începu să-şi petreacă tot mai multă vreme în bucătărie, privind-o

cum trebăluieşte, descoperi că tot ea era, ca de obicei, aceea care vorbea mai tot timpul. Îi plăcea însă să-l ştie acolo, ascultând-o.

– Am aflat, îi spuse ea într-o zi, că conaşu' şi-a scris testamentul şi că dacă moare şi nu este însurat, atunci don'şoara Anne o să-i moştenească sclavii. Da' tot acolo scrie că dacă se însoară, atunci la moartea lui, pe noi, sclavii, o să ne ia nevastă-sa.

Şi chiar dacă ar fi fost aşa, Bell nu părea îngrijorată peste măsură.

– Câte fete n-ar vrea să pună mâna pe conaşu', da' el n-o să se mai însoare niciodată. Cum dealtfel n-o să mă mai mărit nici eu, adăugă ea după o pauză.

Kunta aproape că scăpă furculiţa din mână. Auzise bine, fără îndoială, ce spusese Bell şi fu zguduit să afle că Bell mai fusese măritată, căci el nu putea concepe ca viitoarea lui nevastă să nu fie fecioară. Kunta ieşi iute din bucătărie şi merse în coliba lui. Ştia că trebuia să chibzuiască bine problema aceasta.

După încă alte două săptămâni de tăcere, Bell îl pofti aşa, într-o doară, să ia cina cu ea în seara aceea. Kunta rămase atât de uimit, încât nu ştiu ce să-i spună. Nu mai fusese niciodată singur într-o colibă cu vreo altă femeie, în afară de mama şi bunica lui. Poate că nu se cuvenea. Dar cum el nu-şi venea în fire să vorbească, ea îi spuse la ce oră să vină, aşa că nu mai avu ce face.

Se spălă bine într-o copaie de metal, din cap până în picioare, frecându-se cu o cârpă aspră şi o bucată de săpun cafeniu. Apoi se mai frecă o dată şi încă o dată. Se şterse şi în timp ce se îmbrăcă, se pomeni fredonând uşor un cântec din satul lui: „Ce lung şi frumos ţi-e gâtul, Mandumbe!“ Bell nu avea nici gât lung şi nici frumoasă nu era, dar se simţea nevoit să recunoască faptul că, atunci când se afla în preajma ei, se simţea bine. Şi ştia că şi ea se simţea la fel.

Coliba lui Bell era cea mai mare de pe plantație și cea mai aproape de casa stăpânului și avea dinaintea ei un strat de flori. Cunoscându-i bucătăria, curățenia desăvârșită din coliba ei nu-l surprinse deloc pe Kunta. Camera în care intră când ea îi deschise ușa îi dădu un sentiment de pace și căldură plăcută, cu pereții ei de bușteni tencuiți și cu hornul de cărămidă care se lățea pe măsură ce cobora dinspre tavan spre vatra cea mare, lângă care atârnau ustensilele ei de bucătărie. Kunta băgă de seamă că în locul obișnuitei încăperi cu o singură fereastră, așa cum avea el, coliba lui Bell avea două încăperi cu două ferestre, amândouă cu obloane pe care le putea trage dacă ploua sau se făcea mai frig. Cea de a doua cameră, despărțită cu o perdea de cea din față, se vedea că era locul unde dormea ea, iar Kunta își feri ochii cât putu de locul acela. Pe masa ovală din încăperea unde se aflau erau niște cuțite, furculițe și linguri într-un borcan, iar într-altul niște flori din grădină; în niște suporturi scunde de lut ardeau două lumânări, iar la fiecare capăt al mesei se afla câte un scaun cu spătar înalt.

Bell îl pofti să se așeze într-un balansoar care se afla lângă foc. Cum nu mai stătuse niciodată într-așa comèdie, se așeză cu mare băgare de seamă, străduindu-se să pară în largul lui, așa cum părea și Bell.

– Am avut atâta treabă că nici focul nu l-am aprins, îi spuse ea, iar Kunta sări de pe scaun, bucuros că a găsit să facă și el ceva cu mâinile.

Lovind cu putere cremenea de o bucată de fier, aprinse câlții de bumbac puși de Bell sub surcelele groase de pin peste care se aflau bușteni de stejar; focul se aprinse imediat.

– Nici nu știu cum am putut să te chem aici, cu toate astea date peste cap, și nici măcar mâncarea nu-i gata, începu Bell, foindu-se pe lângă oalele de pe foc.

– Eu n-am nici o grabă! se strădui Kunta să-i răspundă.

În curând începu să clocotească pe foc puiul cu găluşte, dinainte pregătit, de care ea ştia că-i place atât de mult lui Kunta. Iar când îl servi, începu să-l dojenească că mănâncă prea repede. El nu se lăsă până nu mâncă şi a treia porţie, iar Bell tot îl mai îmbia spunându-i că mai avea încă puţin în oală.

– Nu mai pot, cred c-o să plesnesc, îi răspunse cinstit Kunta.

Şi după ce mai vorbiră puţin ba de una ba de alta, Kunta se ridică şi spuse că trebuia să plece acasă. Oprindu-se în pragul uşii, se întoarse s-o privească pe Bell; îl privi şi ea la rândul ei, dar nu scoaseră nici o vorbă; Bell îşi feri privirile, iar Kunta o porni prin curtea sclavilor către coliba lui.

A doua zi se trezi cu inima atât de uşoară cum nu mai fusese de când plecase din Africa, dar nu mărturisi nimănui de ce se simţea atât de neobişnuit de vesel. De fapt, nici nu era nevoie să spună. Începuse să umble vorba că-l văzuseră pe Kunta zâmbind şi chiar râzând în bucătăria lui Bell. Şi în fiecare săptămână, la început, apoi de două ori pe săptămână, Bell îl poftea pe Kunta la cină. Deşi se gândise că ar fi fost poate mai bine să-şi mai găsească din când în când câte un motiv să nu se ducă, totuşi nu reuşi niciodată să o refuze. Iar Bell îi gătea lucruri de care aflase de la el că se găseau şi în Gambia, cum ar fi fost okra, tocană de alune sau yami copţi în unt.

De cele mai multe ori vorbea doar Bell, dar asta nu părea să-l supere pe nici unul dintre ei. Subiectul ei preferat era desigur domnul Waller, iar Kunta rămânea întotdeauna uimit câte lucruri ştia ea, spre deosebire de el, despre omul cu care petrecea mult mai mult timp decât Bell.

– Conaşu' are o mulţime de ciudăţenii, îi spunea ea. Nu zice că n-are încredere în bancă, nici pomeneală, da' mai ţine şi bani ascunşi, de nu ştie nimeni de ei, decât eu. Şi mai are o ciudăţenie cu negrii lui. Ar face aproape orice pentru ei, da' dacă-i greşeşte unul, pe loc îl vinde, aşa

cum a făcut cu Luther. Şi mai are ceva. Nu ţi-ar ţine el pe plantaţie un mulatru, pentru nimic în lume! N-ai băgat de seamă că, în afară de scripcar, nu suntem aici decât negri curaţi? Şi nu se fereşte să le spună tuturor care-i părerea lui despre asta. Spune că tot mai mulţi albi fac copii cu sclave, şi asta nu înseamnă altceva decât că-şi vând şi-şi cumpără propriul lor sânge şi că trebuie să se pună capăt odată la aşa ceva.

Deşi nu se dădea niciodată în vileag şi tot mormăia câte un „îhî" în timp ce vorbea Bell, de multe ori gândul lui Kunta o mai lua razna. O dată, în vreme ce ea îi frământa o prăjitură căreia i se spunea „săpăligă", făcută din grâul pisat în piua cioplită de el, Kunta şi-o închipuia în vreun sat african pisând cuşcuşul pentru prânzul de dimineaţă şi în vremea asta ea stătea lângă sobă şi-i povestea că numele acestei prăjituri se trăgea de la faptul că sclavii o coceau pe săpăligă în zilele când munceau la câmp.

Din când în când, Bell îi mai dădea lui Kunta câte ceva mai deosebit de mâncare, să le ducă grădinarului şi scripcarului. În ultima vreme nu-i mai vedea atât de des ca înainte, dar ei păreau înţelegători, iar răstimpul în care nu erau împreună parcă le sporea plăcerea de a sta de vorbă atunci când se întâlneau.

Pe Kunta îl mai frământau însă unele probleme serioase despre care voia să discute cu Bell; dar parcă era un făcut, nu reuşea niciodată să aducă vorba despre ele. Printre acestea era faptul că ea ţinea pe peretele camerei din faţă un tablou mare, înrămat al unui „Isus" bălan, care părea a fi vreo rudă de a păgânului acela „Oh, Doamne" al ei. Când în cele din urmă îi pomeni de el, Bell i-o tăie scurt:

– Nu-s decât două locuri în care putem ajunge după moarte: raiul şi iadul. Treaba ta unde vrei să te duci!

Altceva n-a mai vrut să-i spună. Răspunsul îl descumpănea de fiecare dată când se gândea la el, dar în cele din urmă îşi zise că era dreptul ei să aibă o credinţă, ca şi el, chiar dacă nu era credinţa cea dreaptă. El se născuse sub oblăduirea lui Allah şi cu credinţa nezdruncinată în el

avea să moară, deşi, de când începuse să se întâlnească cu Bell, nu se mai ruga atât de des.

Ea era atât de bună cu el, încât tare ar fi dorit să-i facă ceva mai deosebit, sau cel puțin pe măsura primului dar. Aşa că, într-o zi, când mergea spre plantația domnului John să o ia pe domnişoara Anne să-şi petreacă sâmbăta şi duminica la stăpânul lui, Kunta se opri lângă un loc mlăştinos pe care-l ştia el demult şi culese câteva trestii din cele mai bune. În următoarele zile, din fire de trestie şi câteva pănuşe de porumb albe, mai moi, alese mai dinăuntru, începu să facă o împletitură încâlcită, cu un desen mandinka în mijloc. În cele din urmă îi reuşi mai bine decât se aşteptase, iar data viitoare, când Bell îl mai invită la cină, i-o dădu. Ridicându-şi privirile de la rogojină la Kunta, ea îi strigă:

– Nimeni n-o să-şi atingă picioarele de rogojina asta!

Apoi se întoarse şi se făcu nevăzută în dormitor. După câteva clipe apăru ținând o mână la spate.

– Voiam să ți le dau de Crăciun, dar am să-ți fac altceva.

Întinse mâna şi-i arătă o pereche de ciorapi împletiți din lână, din care una avea doar o jumătate din talpă, restul fiind umplută cu o perniță de lână moale. Nici el şi nici Bell păreau că nu ştiu ce să spună.

Simțea cum îl învăluie miresmele bucatelor aburinde, gata să fie servite, dar, tot uitându-se aşa unul la altul, îl năpădi un sentiment ciudat. Bell îl apucă deodată de mână, stinse dintr-o singură suflare amândouă lumânările şi, uşor ca o frunză purtată de o apă învolburată, Kunta se lăsă tras prin uşa cu perdea în cealaltă încăpere, unde se aşezară pe pat. Privindu-l în adâncul ochilor, ea întinse brațele spre el; şi, pentru prima dată în cei treizeci şi nouă de ani ai săi, Kunta îmbrățişă întâia sa femeie.

CAPITOLUL 65

– Conaşului nici nu i-a venit să creadă când i-am spus! Da' pân' la urmă mi-a zis că ar trebui să ne mai gândim, să mai aşteptăm puţin, căci în ochii lui Isus căsătoria e un lucru sfânt.

Lui Kunta, însă, domnul Waller nu-i pomeni nimic în următoarele câteva săptămâni. Apoi, într-o seară, Bell veni în goană în coliba lui Kunta şi-i spuse cu răsuflarea tăiată:

– Ştii, i-am spus că suntem hotărâţi să ne luăm, şi-atunci el a zis că n-are nimic împotrivă!

Vestea se răspândi iute prin întreaga curte a sclavilor. Felicitările tuturor îl stânjeneau pe Kunta peste măsură. Îi venea chiar s-o sugrume pe Bell pentru că îi spusese până şi micuţei domnişoare Anne când a venit prima dată să-şi viziteze unchiul, căci de îndată ce află, aceasta se porni să alerge prin curte strigând cât o ţinea gura – „Se mărită Bell! Se mărită Bell!" Totuşi, în adâncul sufletului, Kunta îşi dădea seama că n-avea de ce să se supere că umblă vestea, căci tribul mandinka socotea căsătoria drept cel mai important eveniment, după naştere.

Bell făcu ea ce făcu şi reuşi să obţină promisiunea stăpânului că nu va avea nevoie de trăsură în duminica dinaintea Crăciunului, când toată lumea era liberă şi puteau deci asista la nuntă.

– Ştiu că tu nu vrei s-o facem în casa cea mare, aşa cum am putea, dacă l-aş ruga eu pe conaşu'. Şi mai ştiu că nici el n-ar prea vrea aşa ceva. Aşa că măcar în privinţa asta gândiţi amândoi la fel.

Bell aranjă ca ceremonia să aibă loc în grădina din faţa casei, lângă straturile de flori.

Se adunară acolo în ziua stabilită toţi sclavii, înveşmântaţi în haine de sărbătoare, iar deoparte se afla domnul Waller cu micuţa domnişoară Anne şi cu părinţii ei. În ceea ce-l privea pe Kunta, oaspetele lui cel mai de

seamă, cel datorită căruia ajunsese aici, era prietenul lui ghanezul, care străbătuse tot drumul de la Enfield cu o căruță de ocazie, numai ca să fie de față. Şi în vreme ce păşea cu Bell în mijlocul curții, Kunta îşi întoarse capul spre toboşar şi se priviră lung amândoi, până când mătuşa Sukey, cea mai bună prietenă de rugăciuni a lui Bell, spălătoreasa plantației, se ivi în față să oficieze ceremonia. După ce-i rugă pe toți cei de față să se apropie, le spuse:

– Acum, să ne rugăm cu toții pentru legământul ce urmează să se săvârşească înaintea Domnului. Să ne rugăm ca perechea aceasta din fața noastră să rămână în veci unită... şi ca nu cumva să se întâmple să fie vândut vreunul din ei. Să ne rugăm să zămislească prunci buni şi sănătoşi.

După aceea, plină de importanță, mătuşa Sukey le puse la picioare o mătură cu coadă şi le făcu semn să se ia de mână.

Kunta simțea că se înăbuşe. Prin minte i se perindau imagini ale nunților din Juffure. Vedea aievea dansatorii, auzea cântăreții ce înălțau laude mirilor, şi muzicanții, şi sunetul tobelor vorbitoare care răspândeau vestea cea bună în alte sate. Şi în adâncul sufletului, Kunta spera că, în ciuda vorbelor adresate Dumnezeului aceluia păgân, Allah va înțelege că Kunta doar în el credea şi în nimeni altul. După aceea, ca din depărtare, auzi glasul mătuşii Sukey întrebându-i:

– Ei, şi-acum, vreți cu adevărat să vă luați?

– Da, vreau, abia şopti Bell lângă el.

Mătuşa Sukey îşi întoarse ochii, sfredelindu-l pe Kunta cu privirile, iar Bell îl strânse cu putere de mână.

– Da, vreau, rosti el cu greu.

– Atunci, în numele lui Isus, săriți amândoi pe tărâmul sfânt al căsătoriei.

Kunta şi Bell săriră cât mai sus peste coada măturii, aşa cum îl silise Bell să repete de nenumărate ori, cu o zi în urmă. Se simți tare caraghios, dar ea îl amenințase că,

dacă vreunul dintre ei va atinge coada măturii, se puteau aştepta la cele mai mari nenorociri, iar cel care o atingea primul va muri înaintea celuilalt. Şi când ajunseră teferi de cealaltă parte, toţi cei de faţă bătură din palme şi începură să strige. Când se domoliră, vorbi din nou mătuşa Sukey:

– Ce s-a legat cu voia Domnului, nici un om să nu poată dezlega! Să vă păstraţi credinţă unul altuia! Şi mai ales să fiţi buni creştini, mai spuse ea, străfulgerându-l pe Kunta cu privirile. Conaşule, poate aţi vrea să spuneţi câteva cuvinte cu acest prilej?

Deşi i se citea limpede pe chip că ar fi preferat să tacă, stăpânul păşi în afară şi spuse domol:

– Bell îi va fi o nevastă bună şi ea va avea un bărbat la fel de bun. Iar familia mea, împreună cu mine, le dorim noroc pentru tot restul vieţii.

Strigătele vesele ale sclavilor se amestecară cu chiotele domnişoarei Anne, care ţopăia de colo-colo, până când mama ei o luă de acolo, iar Wallerii se retraseră cu toţii în casa cea mare, lăsându-i pe negri să-şi desfăşoare sărbătoarea în legea lor.

În toiul ospăţului şi al veseliei, toţi, în afară de Kunta şi de ghanez, se îndestulară din rachiul şi vinul dăruit de stăpân din pivniţa lui. Cum scripcarul cântase neîntrerupt încă de când începuse ospăţul, Kunta se minuna cum de reuşise să mai soarbă câte o duşcă, dar după cum se legăna în timp ce cânta, se vedea clar că nu rămăsese cu gâtul uscat. Îl văzuse pe scripcar deseori beat, aşa că se resemnase, dar când o văzu până şi pe Bell tot umplându-şi paharul, începu să se simtă îngrijorat şi ruşinat. La fel de îngrozit rămase când o auzi spunându-i unei alte prietene de-a ei, mătuşa Mandy:

– De zece ani şi mai bine mi-am pus ochii pe el!

Şi imediat după aceea, se îndreaptă clătinându-se spre el, îl cuprinse în braţe şi-l sărută drept pe gură, chiar acolo sub ochii tuturor, stârnind o mulţime de glume fără perdea, de înghionteli şi hohote de râs. Dar când se făcu vremea de plecare şi oaspeţii începură să-şi ia rămas

bun, Kunta era încordat ca o strună. Rămaşi în cele din urmă singuri în curte, Bell se îndreptă cu paşi nesiguri spre el şi-i spuse încet, cu limba împleticindu-i-se în gură:

– Acu', c-ai cumpărat vaca, poţi să iei lapte cât vrei.

Kunta se îngrozi s-o audă rostind astfel de cuvinte.

Nu trecu însă mult timp şi Kunta începu să se simtă bine. De fapt, nu se scurseseră prea multe săptămâni, dar el îşi dădea seama tot mai bine ce însemna o femeie voinică şi sănătoasă. Deşi n-o văzuse goală niciodată, căci avea întotdeauna grijă să sufle în lumânare înainte să apuce el s-o privească, îi îngăduise să-i vadă sânii, a căror mărime îl mulţumise, gândindu-se că vor da hrană din belşug unui prunc, ceea ce era foarte bine. Kunta se îngrozi descoperind cicatricele adânci încrustate de bici pe spatele ei.

– Urmele astea am să le duc cu mine în mormânt, cum a făcut şi maică-mea, îi spuse ea, dar ale tale sunt şi mai cumplite.

Vorbele ei îl mirară foarte tare, căci el nu avusese cum să-şi vadă spatele şi acum, după mai bine de douăzeci de ani, aproape că şi uitase de bici.

Învăluit de căldura trupului ei, lui Kunta îi plăcea nespus să doarmă în patul înalt al lui Bell, pe salteaua moale, umplută cu bumbac, şi nu cu paie sau pănuşe cum era a lui. Învelitorile făcute de mâna ei erau călduroase şi plăcute, şi îl copleşea o senzaţie nouă, aproape voluptoasă, când se culca între cearceafuri. Aceeaşi încântare i-o produceau cămăşile frumoase cusute de ea, pe care i le spăla, i le scrobea şi i le călca în fiecare zi. Bell îi înmuie şi pielea tare a pantofilor cu vârfurile aduse în sus, ungându-i cu seu, şi îi mai împleti şi alţi ciorapi cu vârful umplut pentru piciorul lui.

După atâţia ani de când umbla cu stăpânul din zori şi până seara, când mânca în grabă o cină rece şi se trântea singur pe salteaua lui, Bell avea acum grijă ca, atunci când sosea el acasă, pe plită să aburească aceleaşi bucate pe care i le servea şi stăpânului, în afară numai de

carnea de porc. Iar lui îi plăcea să mănânce în farfuriile ei de porțelan, cu tacâmurile pe care se vedea că și le luase pentru ea din casa cea mare. Bell își spoise chiar întreaga colibă și pe dinafară și pe dinăuntru.

CAPITOLUL 66

Oricât de uniți deveniseră după ce „săriseră peste coada măturii", mai erau totuși momente când Kunta își dădea seama că Bell nu are deplină încredere în el. Uneori, cum stăteau de vorbă în bucătărie sau în coliba lor, ea dădea să spună ceva, dar schimba apoi iute vorba, stârnind astfel mânia lui Kunta, care era însă prea mândru ca să și-o arate. Și nu o singură dată aflase de la scripcar și de la grădinar niște lucruri pe care numai ea le putuse auzi, ascultând pe la ușa stăpânului. Pe el nu-l interesa ce le spunea ea lor; ceea ce îl jignea însă era că nu-i spunea lui mai întâi, că avea taine față de bărbatul ei. Se simțea cu atât mai jignit, mai ales că el întotdeauna le împărtășise și lor și ei vești, pe care altfel nu ar fi avut de unde să le afle, ori le-ar fi auzit doar mult mai târziu. Așa că acum lăsa să treacă săptămâni întregi, fără să-i spună nici măcar lui Bell ceea ce auzise în oraș. Când, în cele din urmă, ea îl dojeni, el îi spuse că nu se întâmplase mai nimic și că, oricum, nu vedea ce rost avea să i le spună.

Pricepând în cele din urmă ce se întâmpla, într-o duminică seara, după o cină îndestulată, Bell își puse mâna pe umărul lui și îi spuse domol:

– Am ceva pe suflet să-ți spun.

Merse apoi în dormitor și se întoarse cu un număr din „Gazeta Virginiei", din care Kunta știa că are un teanc întreg sub pat. Crezuse întotdeauna că îi plăcea pur și simplu să răsfoiască ziarul, așa cum făceau mulți negri și chiar mulți sărăntoci albi, care umblau sâmbăta prin capitala județului cu ziarele desfăcute dinaintea ochilor, deși

toată lumea care-i vedea îşi dădea prea bine seama că nu ştiau să citească o iotă. Dar acum, văzând privirea furişă din ochii lui Bell, pricepu cu uimire ceea ce avea ea să-i spună.

– Eu ştiu să citesc un pic, începu ea şovăitoare. Dacă află însă conaşu', e în stare să mă vândă cât ai zice peşte.

Kunta nu rosti nici o vorbă, ştiind că Bell îşi dă mai iute drumul la gură dacă nu e îmbiată.

– Unele cuvinte le ştiu de când eram mică, urmă ea. M-au învățat copiii stăpânului la care eram atunci. Ei mergeau la şcoală şi le plăcea să se joace de-a profesorii, iar conaşu' şi conița nu le luau seama, socotind, ca toți albii, că negrii sunt prea proşti ca să poată băga ceva în cap.

Uitându-se îndelung la vârful degetului ei ce se mişca pe rândurile primei pagini a ziarului, Bell îl lămuri în cele din urmă:

– Zice aici că s-a întrunit din nou consiliul orăşenilor şi că au mai scos o lege nouă despre taxe, adăugă ea după ce mai cercetă un timp literele.

Kunta rămase de-a dreptul uluit. Bell îşi mută degetul ceva mai în josul paginii:

– Uite, chiar aici scrie ceva despre Anglia, care a trimis nişte negri d-aci înapoi în Africa. Vrei să-ți mai citesc despre asta? îl întrebă ea, ridicând ochii spre el.

Kunta dădu din cap, iar Bell, după ce urmări câteva clipe degetul arătător, mişcându-şi buzele pe tăcute, ca să desprindă înțelesul literelor, îi spuse:

– Uite, nu ştiu dacă am înțeles eu bine, da' cică au trimis patru sute de negri într-un loc de-i zice parcă Sierra Leone, pe un loc cumpărat de englezi de la regele d-acolo, şi le-au împărțit negrilor câte o bucată de pământ şi ceva bani ca să-şi poată încropi o gospodărie.

Când obosi tot trudindu-se cu cititul, începu să răsfoiască paginile dinăuntrul ziarului, arătându-i lui Kunta nişte poze care arătau oameni cu o desagă atârnată în băț, şi punând degetul pe literele de dedesubt îl lămuri:

– Uite, aici vorbeşte de negrii fugiţi – tot aşa a scris şi despre tine când ai fugit ultima dată. Spune ce culoare au, ce semne de bici sau de fier înroşit au pe faţă, pe picioare sau pe spate. Mai spune cum erau îmbrăcaţi când au fugit şi alte d-astea. Scrie apoi ai cui sunt şi ce recompensă primeşte ăl de-i prinde şi-i aduce îndărăt. Numai eu am văzut vreo cinci sute dintr-ăştia şi cred că se întâmplă în locuri unde negrii fug atât de des, că stăpânii lor îşi pierd cumpătul şi sunt în stare să dea zece dolari pentru un negru prins viu şi cincisprezece doar pentru capul lui.

În cele din urmă lăsă ziarul jos, oftând, vădit istovită de cazna cititului.

Kunta o întrebă dacă nu era primejdios să citească ziarele stăpânului.

– Umblu mereu cu mare băgare de seamă, îi răspunse ea, da' o dată am băgat-o pe mânecă. Într-o zi, intră aşa pe nepusă-masă în salon, unde trebuia să şterg eu praful, şi dă peste mine cu nasul într-una din cărţile alea ale lui. Eu îngheţasem, nu alta. Conaşu' a rămas aşa vreun minut uitându-se la mine. Da' n-a zis o vorbă. A ieşit apoi afară, şi de atunci şi până în ziua de azi a pus lacăt la bibliotecă.

După ce a înghesuit ziarele la loc sub pat, Bell a rămas o clipă pe gânduri, iar Kunta, care ajunsese s-o cunoască bine, şi-a dat seama că o mai frământă ceva. Se aşeză din nou la masă, de parcă s-ar fi hotărât chiar în clipa aceea să facă un anume lucru, şi cu o scânteie de mândrie, dar şi de teamă în priviri, scoase din buzunarul şorţului un creion şi o bucată de hârtie şi începu să scrie cu mare atenţie nişte litere.

– Ştii ce-i asta? întrebă ea; şi nemaiaşteptând răspunsul lui, îi spuse: Ei bine, ăsta-i numele meu: B-e-l-l.

Kunta rămase cu ochii holbaţi la semnele acelea făcute cu creionul, amintindu-şi că ani de-a rândul se păzise să nu dea cu ochii de scriitura toubobului, crezând că

cuprindea cine ştie ce vrăji ce ar putea să-i facă vreun rău; şi totuşi nici acum nu-i venea să creadă că nu era într-adevăr aşa. Bell mai făcu şi alte semne.

– Ăsta-i numele tău, K-u-n-t-a, îi spuse ea ridicându-şi privirile radioase spre el.

Kunta nu se putu stăpâni să nu se aplece mai tare, să se uite la semnele acelea ciudate. Bell însă se ridică mototolind hârtia şi aruncând-o în jarul ce abia mai pâlpâia în sobă.

– N-am chef să mă prindă nimeni că scriu!

Mai trecură câteva săptămâni până când Kunta se hotărî în cele din urmă să-şi scoată din suflet cuiul ce i-l vârâse Bell, când îi arătase mândră că ştia să scrie şi să citească. Asemeni stăpânilor lor albi, negrii aceştia născuţi pe plantaţii îi socoteau pe cei veniţi din Africa doar atunci coborâţi din copaci, fără să le dea prin minte măcar că ei ar fi putut avea parte de vreun fel de învăţătură.

Aşa că, într-o seară după cină, ca din întâmplare, Kunta îngenunche în faţa vetrei, trase cenuşa ceva mai în faţă şi o netezi cu palmele. Sub privirile curioase ale lui Bell, scoase din buzunar un beţigaş ascuţit şi începu să-şi scrijelească numele cu litere arabe.

Bell nu-i lăsă răgazul să termine, că îl şi întrebă ce făcea acolo, Kunta îi spuse. Apoi, sigur că i-a atins un punct sensibil, netezi cenuşa la loc şi, aşezându-se în balansoar, aşteptă să-l întrebe cum de învăţase el să scrie. Aşteptarea nu fu prea lungă, şi în tot restul serii, vorbi doar el, iar Bell tăcu de data aceasta, ascultându-l. Kunta îi povesti că toţi copiii din satul lui învăţau să scrie cu pene făcute din lujeri uscaţi şi cu cerneală din apă amestecată cu funingine de pe fundul oalelor. Îi vorbi despre arafang şi despre lecţiile lui, de dimineaţă şi de seară. Plăcându-i s-o vadă pe Bell uimită, pentru o vreme cel puţin, Kunta se înfierbântă explicându-i că, pentru a putea termina şcoala, elevii din Juffure trebuiau să ştie să citească bine din Coran, şi chiar îi recită nişte versete din cartea sfântă. Vedea bine că îi aţâţase curiozitatea, dar i

se părea uimitor că, în toţi aceşti ani de când o cunoştea, Bell îşi arăta pentru prima dată interesul pentru Africa.

Atingând masa, Bell îl întrebă:

– Cum spuneţi voi africanii la masă?

Deşi nu mai vorbise în limba mandinka de când plecase din Africa, cuvântul „meso" îi ţâşni din gură aproape fără să-şi dea seama, şi Kunta se simţi năpădit de mândrie.

– Dar la ăsta cum se spune? îl întrebă ea din nou arătându-i scaunul.

– „Sirango", îi răspunse el.

Se simţea atât de încântat de sine, că se sculă în picioare şi, pornind prin încăpere, îi arătă diferite obiecte. Punând mâna pe o oală neagră de fier de pe plită, îi spuse: „Kalero"; arătând spre lumânarea de pe masă, spuse „Kandio". Uimită, Bell se ridică şi ea, şi o porni după el. Kunta atinse cu piciorul un sac, numindu-l „boto"; arătă spre o tigvă uscată – „mirango"; iar unui coş împletit de bătrânul grădinar, îi spuse „sinsingo". O duse pe Bell în dormitor. „Larango", rosti el mai departe, arătându-i patul; iar pernei îi spuse „kunglarang". Apoi îi făcu semn spre fereastră – „janerango"; şi spre acoperiş „kankarango".

– Doamne Dumnezeule, mare e puterea ta! exclamă Bell.

Aceasta exprima mult mai mult respect pentru patria lui decât visase el vreodată să poată trezi în sufletul ei.

– Ei, şi acum s-a făcut vremea să ne odihnim capetele pe „kunglarang", spuse Kunta, aşezându-se pe marginea patului şi începând să se dezbrace.

Bell îşi încruntă sprâncenele, apoi râse şi-l cuprinse cu braţele.

CAPITOLUL 67

Deşi lui Kunta îi plăcea la fel de mult să mai schimbe câte o vorbă cu scripcarul şi cu bătrânul grădinar, nu o mai făcea atât de des ca atunci când era burlac. Şi nici nu

era de mirare, căci acum îşi petrecea timpul mai mult cu Bell. Totuşi, chiar atunci când se întâlneau, păreau că se poartă altfel cu el, nu lipsiți de prietenie, desigur, ci, fără îndoială, ceva mai rezervați. De fapt ei fuseseră aceia care-l azvârliseră în brațele lui Bell, iar acum când era însurat, se purtau de parcă le era teamă că se vor molipsi şi ei; sau, mai ştii? că nu se vor molipsi niciodată. Şi cu toate că discuțiile cu prietenul lor proaspăt însurat nu mai erau la fel de lumeşti cum fuseseră înainte, deşi Kunta nu ar fi acceptat nici în gând că îi plăceau glumele deocheate ale scripcarului, ei deveniseră, pe măsură ce anii treceau şi se adâncea încrederea între ei, mai serioşi şi mai profunzi.

– Le e teamă, spuse scripcarul într-o seară. Asta e! D-aia se omoară atât albii ăştia să numere toată lumea în recensământul ăsta! Le e teamă că au adus mai mulți negri decât sunt ei cu toții la un loc.

Kunta le spuse ce citise Bell în „Gazetă": că în Virginia descoperiseră la recensământ că erau doar cu câteva mii de albi mai mulți decât negri.

– Albilor le e mai mult teamă de negrii liberi, decât de noi, se băgă în vorbă şi grădinarul.

– Am auzit c-ar fi cam vreo şaizeci de mii de negri liberi chiar aici în Virginia, urmă scripcarul; ca să nu-i punem la socoteală şi pe sclavi, câți n-or fi. Da' în statul ăsta nu-s atât de mulți ca-n alte părți. Acolo, în statele-alea mai dinspre sud, unde-i pământul atât de bun, scot nişte recolte grozave şi mai au şi ape, de-şi duc grânele la târg cu bărcile, şi...

– Ei, prin părțile-alea, la fiecare alb sunt câte doi negri, îl întrerupse din nou grădinarul. Pe-acolo, prin delta fluviului Louisiana şi Mississippi unde creşte trestia de zahăr, şi pe meleagurile alea din Alabama, Carolina de Sud şi Georgia pe unde creşte orezul şi indigoul, să ştiți că pe plantațiile alea uriaşe se află atâtea neamuri de negri, de nu le mai poate ține nimeni socoteala.

– Hm! S-a găsit mereu câte un alb mai de seamă care a vrut să abolească sclavia. Încă de-acu' zece ani au pus sclavia în afara legii, aici, în Virginia, da' una-i legea, alta-i fapta... vedeți şi voi că noi tot sclavi am rămas şi că ei nu contenesc să aducă tot mai multe vapoare pline cu negri.

– Unde-i duc pe toți ăştia? întrebă Kunta. Nişte vizitii pe care-i cunosc mi-au povestit că au fost cu stăpânii lor în nişte locuri unde zile la rând nu au văzut aproape nici un negru.

– Păi, sunt o mulțime de ținuturi unde nu e nici măcar o plantație şi nici picior de negru p-acolo, spuse grădinarul. Nimic altceva decât pământ pietros, de-l cumpără cu cincizeci de cenți acrul sărăntocii ăia albi care n-au de nici unele şi mănâncă gunoaie. Da' nici ăia de au ceva mai mult pământ şi vreo câțiva sclavi, tot nu o duc mai bine.

– Las' c-am auzit eu de nişte locuri unde nu-s numai câțiva sclavi, p-acolo prin Indiile de Vest, unde-or mai fi şi acelea, spuse scripcarul întorcându-se către Kunta. Tu ştii unde vine asta? Pe undeva peste apa aia mare pe unde-ai venit tu.

Kunta clătină din cap că nu avea habar.

– Unde-o fi, unde n-o fi, urmă scripcarul, am auzit că un stăpân p-acolo are câte o mie de sclavi negri, care muncesc pe plantațiile de trestiile alea din care se face zahăr, melasă şi rom. Şi-am mai auzit că o mulțime de vapoare dintr-alea de sclavi africani, cu care ai venit tu, se opresc acolo, în Indiile de Vest, şi-i ține acolo să se mai întremeze după drumul ăla atât de lung, de-s aproape morți de boli şi de foame. Îi pune acolo pe picioare şi-i aduce aici de-i vinde la prețuri mai bune pe cei ce-s în stare de muncă. Cel puțin aşa zice lumea...

Pe Kunta îl nedumerea întotdeauna cum se făcea că scripcarul şi grădinarul păreau să ştie o mulțime de lucruri şi locuri pe care nu le văzuseră niciodată, căci el îşi aducea bine aminte că amândoi spuneau că nu fuseseră niciodată mai departe de Virginia şi Carolina de Nord. El

era mult mai umblat decât ei, nu numai pentru că străbătuse drumul cel lung din Africa şi până acolo, ci şi pentru că traversase statul în lung şi în lat cu cabrioleta stăpânului.

Nu-l supăra prea tare pe Kunta că era neştiutor, atâta timp cât ei îl mai ajutau să-şi mai lumineze mintea, dar se simţea adânc tulburat dându-şi seama că, de-a lungul anilor, ajunsese chiar şi el să ştie mai multe decât cei mai mulţi sclavi.

– Pun rămăşag că jumătate din negrii din Virginia nu au călcat prin alte locuri decât plantaţiile stăpânilor lor, îi spuse Bell când el îi împărtăşi gândurile sale. Şi nici nu cred că au auzit de altceva decât, poate, de Richmond, şi Fredericksburg, şi de Nord, fără să aibă însă habar unde se află. Albii nu-i lasă pe negri să ştie nici măcar unde trăiesc, pentru că le e teamă să nu se revolte ori să nu fugă.

Kunta nu apucă bine să se dezmeticească, uimit s-o audă tocmai pe Bell judecând astfel, şi nu pe grădinar ori pe scripcar, că ea îi vorbi din nou:

– Crezi că, dacă ţi s-ar mai ivi prilejul, ai mai fugi încă o dată?

Împietrit de o astfel de întrebare, Kunta nu răspunse o vreme nimic.

– Ei, de mult nu m-am mai gândit la aşa ceva, răspunse în cele din urmă.

– De multe ori mă gândesc la o groază de lucruri, pe care nimeni n-ar bănui că-mi trec prin cap, spuse Bell. Uite-aşa, bunăoară, mă gândesc la ăia de-şi dobândesc libertatea fugind în Nord. O fi el stăpânul cumsecade, dar zău că nici nu mi-ar păsa de asta; dacă am fi mai tineri, aş fi în stare chiar în clipa asta să plec. Da' cred că-s prea bătrână şi prea speriată s-o mai pot face acum, îi spuse ea domol lui Kunta, care rămăsese încremenit.

După cât se pare, Bell îi ghicise gândul ce-l frământa chiar în clipa aceea, iar vorbele ei îl loviră ca un pumn în moalele capului. El era într-adevăr prea bătrân şi înfrânt ca s-o mai ia de la capăt. Şi-i mai era şi teamă, pe deasupra. Îi veniră în minte toate chinurile şi spaimele nopţilor şi zilelor când fugise. Căzu pradă unei tristeţi fără margini. Simţind că i-o stârnise chiar ea, fără să fi vrut, dar ştiind că i-ar face şi mai rău dacă ar mai aduce vorba despre aceasta sau chiar dacă şi-ar cere iertare, Bell se duse la culcare.

Când, în cele din urmă, Kunta îşi dădu seama că ea plecase, se simţi vinovat că o dăduse deoparte din gândurile sale. Şi-l apăsa faptul că o socotise mai prejos decât el, şi la fel şi pe ceilalţi negri. Tare ar mai fi vrut să găsească o cale ca să-i spună că îi împărtăşeşte durerea, că îi pare rău, că îi este recunoscător pentru dragostea ce i-o purta, că simte întărindu-se tot mai mult în sufletul lui legătura dintre ei. Se ridică tăcut, merse în dormitor, îşi scoase hainele, se urcă în pat, o cuprinse în braţe şi se iubiră cu încrâncenare.

CAPITOLUL 68

De câtva timp, Bell se purta cam ciudat, sau cel puţin aşa i se părea lui Kunta. De pildă, aproape că nu mai vorbea deloc, deşi nu părea chiar supărată. Şi-i arunca nişte priviri ce i se păreau foarte ciudate, iar când se uita şi el la ea, ofta din greu. Într-o noapte, când stinseseră lumânarea şi se băgaseră în pat, îi luă mâna lui Kunta şi i-o puse uşurel pe pântece. Ameţit de bucurie, Kunta sări în sus.

În zilele ce urmară, aproape că nici nu băgă de seamă pe unde umblă, atât de copleşită îi era mintea de imagini ale lui Bell, vâslind în canoe pe bolong către orezării, cu

pruncul lui, băiat desigur, înfofolit şi ghemuit pe spatele ei. Nu se mai gândea la nimic altceva decât la puzderia de înțelesuri pe care o avea naşterea primului său fiu, aşa cum şi el fusese primul născut al Bintei şi al lui Omoro. Şi în sinea lui făcu legământ ca, la fel cum făcuseră părinții lui şi ceilalți din Juffure, tot aşa să-şi învețe şi el feciorul să fie un bărbat adevărat, neținând seama de greutățile şi de întâmplările neaşteptate ce şi le va atrage din această pricină, aici, în țara toubobului. Căci era de datoria unui tată ca, asemeni unui copac uriaş, să-şi ocrotească feciorul. Iar dacă fetele nu trebuiau să facă altceva decât să mănânce până creşteau îndeajuns de mari ca să se mărite şi să plece de la casa părintească – şi, oricum, ele cădeau numai în grija mamelor – numele şi faima numelui erau purtate mai departe numai de băieți; şi când părinții îmbătrâneau şi abia mai puteau umbla, un fecior crescut cum se cuvine va avea grijă de ei mai mult decât orice pe lume.

Sarcina lui Bell îl făcu pe Kunta să se gândească la Africa mai mult decât după întâlnirea cu ghanezul. Într-o noapte, uitând aproape cu totul că Bell era alături de el în colibă, începu să-şi numere pietricelele din borcan, descoperind spre marea lui uimire că de douăzeci şi doi de ani nu-şi mai văzuse patria. În cele mai multe seri, însă, ea vorbea neîncetat, iar el rămânea cu privirile pierdute, ascultând-o mai puțin ca de obicei.

– Iar se cufundă în Africa lui, obişnuia ea să-i spună mătuşii Sukey.

Şi, după o vreme, se scula de pe scaun fără să bage el de seamă, ieşea uşurel din cameră bombănind, şi se ducea singură la culcare.

Într-o astfel de noapte, cam la un ceas după ce ea se culcase, Kunta se dezmetici brusc din visare auzind gemete din dormitor. Îi venise oare sorocul? Dând buzna în

dormitor, o găsi adormită, dar zvârcolindu-se, gata să ţipe. Aplecându-se să-i mângâie obrazul, ea sări în sus, şiroind de sudoare şi gâfâind.

– Doamne, tare mă mai tem pentru pruncuşorul ăsta! îi spuse ea cuprinzându-l în braţe. Şi-i povesti că visase că, la un joc de cărţi al albilor, fusese pus drept câştig primul copil negru născut pe plantaţia stăpânului.

Kunta rămase mult timp treaz, gândindu-se că auzise de prunci negri nenăscuţi încă, dar oferiţi în dar, puşi drept miză la masa de joc sau la luptele de cocoşi. Scripcarul îi povestise că, pe patul de moarte, stăpânul unei negrese în vârstă de cincisprezece ani, gravidă, lăsase prin testament celor cinci fiice ale sale câte unul din primii cinci copii ai sclavei. Mai auzise de copii negri puşi garanţie pentru împrumuturi, de creditori care-i pretindeau încă din pântecele mamei, de datornici care-i vindeau încă dinainte de naştere, pe bani peşin. Şi mai ştia că la licitaţiile de sclavi din ţinutul Spotsylvania, pe un prunc negru sănătos, trecut de şase luni, care se presupunea că va trăi, se cereau la vremea aceea cam două sute de dolari.

Toate acestea îi mai stăruiau încă în minte când, într-o seară la vreo trei luni după aceea, Bell îi povesti râzând că, peste zi, domnişoara Anne o întrebase, curioasă, de ce îi creşte burta atât de mult.

– Şi eu i-am spus don'şoarei: „Scumpo, am băgat un cozonăcel la cuptor!"

Cu greu putu Kunta să-şi ascundă furia la gândul că primul născut al lui Kunta şi al lui Bell se va zbengui „jucându-se" cu copiii toubobului, care le vor ajunge stăpâni când se vor face mari şi uneori le vor face chiar şi copii. Căci pe câte plantaţii nu văzuse Kunta câte un copil de sclavi, ce avea aproape aceeaşi culoare ca pruncul stăpânului, părând mai degrabă gemeni, căci de fapt amândoi aveau acelaşi tată. Kunta jurase că, decât să lase să i se întâmple lui Bell o astfel de ruşine, mai degrabă îi va face stăpânului de petrecanie.

Kunta îşi aminti cât de mari erau preţurile mulatrelor la licitaţiile de sclavi din capitala ţinutului. Fusese martor la astfel de vânzări şi de multe ori aflase şi scopul pentru care erau cumpărate. Şi se mai gândea la câte poveşti nu auzise despre băieţi mulatri, care dispăreau în mod foarte ciudat încă de când erau prunci şi nu-i mai vedea nimeni vreodată, căci albii se temeau că ar putea deveni bărbaţi la fel de albi la înfăţişare ca şi ei şi ar putea fugi în locuri unde nu se ştia nimic despre ei, amestecându-şi sângele negru cu cel al femeilor albe. Ori de câte ori se gândea la amestecul de sânge, Kunta îi mulţumea lui Allah că el şi Bell puteau fi liniştiţi: pruncul lor va fi negru, dacă Cel de Sus nu va voi altfel.

Pe Bell o apucară durerile într-o noapte din septembrie 1790. Totuşi, ea nu-l lăsă pe Kunta să-l cheme pe stăpân, care promisese că o va ajuta să nască, cu mătuşa Mandy pregătind toate cele la nevoie. De fiecare dată când o cuprindeau durerile, Bell se întindea pe pat scrâşnind din dinţi ca să nu ţipe, strângând mâna lui Kunta cu o forţă bărbătească.

Într-unul din scurtele răgazuri dintre dureri, Bell îşi întoarse chipul asudat spre Kunta şi îi spuse:

– Am ceva pe suflet ce trebuia să-ţi fi spus mai de mult. Eu am mai avut doi copii, e mult de atunci, n-aveam nici şaisprezece ani.

Împietrit, Kunta o privi zvârcolindu-se. Dacă ar fi ştiut... ba nu, oricum tot s-ar fi însurat cu ea... totuşi nu-i spusese de la început; şi pentru aceasta se simţea înşelat. Abia smulgându-şi vorbele printre durerile crâncene, Bell îi povesti despre cele două fetiţe ale ei de care fusese despărţită prin vânzare.

– Erau doar nişte gâgâlice, spuse ea cu lacrimile şiroindu-i pe faţă. Una abia pornise pe picioare, iar cealaltă d-abia împlinise anul...

Dădu să vorbească mai departe, dar un nou val de dureri o făcu să-şi încleşteze gura şi să-l strângă şi mai

tare de mână. Când durerea îi mai slăbi, ea nu-i dădu totuşi drumul la mână; şi ridicându-şi spre el ochii înlăcrămaţi, îi spuse, de parcă i-ar fi citit gândurile ce o luaseră razna:

– Fii liniştit, tatăl lor nu era nici vechil şi nici boier alb; era un negru, muncitor la câmp, cam de-o seamă cu mine. Nu prea ştiam multe unul despre altul.

Unghiile ei se înfipseră în palma lui Kunta, gura i se deschise a ţipăt, dar nu se auzi nici un sunet. Kunta dădu fuga la coliba mătuşii Mandy, strigând-o răguşit; apoi porni în grabă, pe cât de iute îl lăsa piciorul, spre casa cea mare. Strigătele şi bătăile lui îl făcură în cele din urmă pe domnul Waller să apară şi, după ce-i aruncă o singură privire lui Kunta, îi spuse:

– Vin imediat!

Ţipetele răscolitoare ale lui Bell, care zguduiau liniştita curte a sclavilor, îi şterseră lui Kunta din minte orice gând despre ceea ce-i mărturisise Bell. Oricât de mult ar fi vrut să stea lângă Bell, răsuflă uşurat când mătuşa Mandy îi porunci să iasă afară. Aşa că se aşeză ghemuit în prag, încercând să-şi închipuie ce se petrecea înăuntru. În Africa nu aflase prea multe despre naştere, căci aceasta era o treabă femeiască.

Gândul că acolo, departe, la Juffure, Omoro şi Binta deveneau bunici îl întrista cu atât mai mult cu cât nu-şi vor vedea niciodată nepotul.

Auzind primele ţipete ascuţite ale unei alte voci, Kunta sări în picioare. Câteva clipe mai târziu, stăpânul ieşi foarte palid.

– Greu a mai fost – are patruzeci şi trei de ani, doar! îi spuse el lui Kunta. Dar în câteva zile se pune ea pe picioare. Las-o un pic pe Mandy să facă puţină ordine, şi-apoi poţi să intri să-ţi vezi fata!

Fata! Cu greu se strădui să pară calm când mătuşa Mandy apăru în prag, zâmbind şi făcându-i semn să intre.

Îndreptându-se încet spre Bell, o scândură a duşumelii scârţâi şi ea deschise ochii, căznindu-se să-i zâmbească. Pierdut, Kunta îi căută mâna şi i-o strânse, dar aproape că n-o simţi, căci nu-şi putea desprinde ochii şi gândul de la pruncul de lângă ea. Era la fel de negru ca şi el şi avea, fără nici o îndoială, toate trăsăturile tribului mandinka. Deşi era fată, căci aşa fusese voinţa lui Allah, era totuşi copilul lui, şi se simţi năpădit de o adâncă mândrie şi bucurie la gândul că sângele neamului Kinte, care cursese secole de-a rândul ca un fluviu puternic, va mai spori cu încă o generaţie.

Şi cum şedea acolo pe marginea patului, gândul următor îi zbură la alegerea unui nume potrivit. Deşi avea destulă minte ca să nu-i ceară stăpânului să-l învoiască opt zile de la lucru ca să se poată gândi la nume, aşa cum ar fi făcut un proaspăt tată în Africa, ştia că împrejurarea cerea o îndelungată şi serioasă cumpănire, căci numele va înrâuri întreaga soartă a copilului. Apoi îl străfulgeră alt gând: orice nume i-ar da, fata va purta de asemeni şi numele de familie al stăpânului! Gândul îl înfurie într-atât, încât jură dinaintea lui Allah că fiica lui va creşte cunoscându-şi adevăratul nume.

Fără să scoată vreo vorbă, se întoarse brusc şi plecă afară. Sub cerul ce abia începea să se lumineze de ziuă, o luă spre gardul din spatele colibei, unde se plimbase el prima oară cu Bell. Trebuia să se gândească. Amintindu-şi de ceea ce-i spusese despre durerea cea mare a vieţii ei, că fusese vândută şi despărţită de cele două copile, îşi scormoni mintea după un nume, vreun cuvânt mandinka care să arate dorinţa cea mai scumpă a lui Bell de a nu mai îndura o asemenea pierdere, un nume care să-l ocrotească pe cel ce îl poartă. Şi dintr-o dată, îi veni în minte. Îl suci şi îl răsuci pe toate părţile, abia stăpânindu-se să nu-l rostească cu glas tare, doar aşa să-l audă cum sună, dar una ca aceasta nu se cuvenea.

Când îi spuse lui Bell că era gata să-i dea un nume copilului, ea se împotrivi cu mult mai multă înverşunare decât era de aşteptat în situația ei.

– Da' ce atâta grabă s-o botezi? Nici n-am vorbit de vreun nume până acum!

Kunta ştia prea bine cât de încăpățânată putea fi Bell când îi intra ceva în cap aşa că, cu durere dar şi cu mânie în glas, încercă să găsească cuvintele cele mai potrivite ca să-i explice că trebuiau să țină seama de anumite datini, de anumite obiceiuri ce trebuiau îndeplinite când se dădea nume unui copil. Şi dintre acestea, cel mai însemnat era alegerea numelui numai de către tată, căruia nu-i era îngăduit să-l spună altcuiva înainte de a i-l spune copilului însuşi, lucru care nu avea nimic rău în sine. Îi mai explică apoi de ce era nevoie să se grăbească – nu cumva să se întâmple ca pruncul să audă mai întâi vreun nume pe care ar putea să i-l hotărască stăpânul.

– Aha, acum pricep eu! spuse Bell. Gândurile astea ale tale cu Africa or să ne bage în mare bucluc, ai să vezi! Să n-aud de vreo ceremonie ori de vreun nume din alea păgâne, de-ale tale, pentru copil!

Furios Kunta se năpusti afară din colibă, ciocnindu-se aproape de mătuşa Sukey şi mătuşa Mandy, care veneau cu brațele încărcate de prosoape şi vase cu apă fierbinte.

– Felicitări, frate Toby, am venit s-o vedem pe Bell.

Kunta mormăi ceva şi trecu mai departe. Cato, un lucrător la câmp, îi vestea tocmai pe ceilalți să iasă din colibe şi să scoată apă din fântână, ca să se spele înainte de prânzul de dimineață. Kunta se răsuci brusc şi, îndepărtându-se de curtea sclavilor, o luă pe o potecă lăturalnică spre hambar, vrând să fie cât mai departe de negrii ăştia necredincioşi, pe care toubobul îi deprinsese să se ferească până şi de orice le amintea despre Africa, locul lor de obârşie.

În adăpostul hambarului, plin de mânie, Kunta hrăni, adăpă şi ţesălă caii. Când se făcu vremea ca stăpânul să ia prânzul de dimineaţă, Kunta o luă tot pe poteca ocolită, înapoi spre casa cea mare, unde o întrebă pe mătuşa Sukey, care ţinea locul lui Bell, dacă stăpânul avea nevoie de cabrioletă. Ea clătină doar din cap, nevrând să-i vorbească sau măcar să se întoarcă spre el, ca apoi să iasă din bucătărie fără să-i dea nimic de mâncare. Luând-o şchiopătând înapoi spre hambar, Kunta se întreba ce anume le-o fi spus Bell celor două femei, ca să poată umple întreaga curte a sclavilor cu bârfeli; dar apoi îşi spuse că nu trebuia să-i pese.

Se gândi să-şi găsească ceva de făcut – că doar nu putea tăndăli aşa la nesfârşit în jurul hambarului. Ieşind afară cu hamurile, se apucă aşa cum făcea de obicei când voia să-şi omoare timpul cu ceva, să le ungă din nou, aşa degeaba, căci le mai unsese cu două săptămâni în urmă. Tare ar mai fi vrut să meargă înapoi în colibă, să vadă copilul şi chiar pe Bell, dar îl năpădea din nou mânia ori de câte ori se gândea cât de ruşinos era ca nevasta unui Kinte să dorească să-i pună copilului ei un nume de toubob, care nu ar fi însemnat altceva decât primul pas către o viaţă de umilinţă.

Pe la prânz, Kunta o văzu pe mătuşa Sukey ducându-i ceva de mâncare lui Bell, vreo supă poate. Gândul acesta îi răscoli foamea, aşa că merse în spatele hambarului, unde se afla o grămadă de batate culese de curând şi puse la păstrat sub paie; alese vreo patru ceva mai mici şi, plângându-şi singur de milă, le mâncă crude, să-şi mai domolească foamea.

Până să se hotărască să se întoarcă în colibă, se înserase. Când deschise uşa şi intră, nu auzi nici o mişcare în dormitor. Poate că dormea, se gândi el, aplecându-se să aprindă lumânarea de pe masă.

– Tu eşti?

Nu simți nici un fel de asprime mai deosebită în vocea ei. În lumina roşiatică îi văzu chipul, la fel de îndârjit ca al lui.

– Uite ce-i, Kunta, îi spuse ea de-a dreptul. Eu ştiu despre conaşu' o mulțime de lucruri mult mai bine decât tine. Scoate-l tu din minți cu prostiile tale africăneşti, şi-atunci ai să vezi cum ne vinde pe toți trei la prima licitație de sclavi din ținut – de asta să fii sigur!

Stăpânindu-şi mânia cât îi stătea în putință, Kunta îşi găsi cu greu cuvintele cu care s-o facă pe Bell să priceapă cât de dârză îi era hotărârea; indiferent de ce s-ar fi întâmplat, copilul lui nu trebuia să poarte un nume toubob şi mai ales trebuia să-şi primească numele aşa cum se cuvenea după datină. Roasă de presimțiri sumbre, în cele din urmă ea cedă.

– Ce fel de vrăji ai de gând să faci? îl întrebă bănuitoare.

Când îi spuse că nu va face altceva decât să ducă puțin copilul până afară, ea ținu morțiş să mai aştepte până când se va scula fetița ca să-i poată da să sugă, să nu plângă de foame, lucru cu care Kunta se împăcă pe dată. Bell socotea că fetița nu se va scula decât peste două ceasuri, când nu mai era de aşteptat să mai fi rămas careva treaz în curtea sclavilor, care să-l poată vedea pe Kunta dedându-se vrăjilor pe care avea de gând să le facă. Deşi nu voia să arate, Bell mai era supărată că bărbatul ei nu o lăsase şi pe ea să-l ajute la găsirea unui nume pentru copilul pe care îl adusese pe lume cu atâta chin; îi era şi teamă să nu audă cine ştie ce nume ciudat şi neîngăduit, cu răsunet african, deşi era sigură, că mai târziu tot ar putea-o scoate la capăt cu numele ăsta.

Se făcuse aproape miezul nopții, când Kunta ieşi din colibă, ducându-şi în brațe primul lui născut, bine înfăşurat într-o pătură. Merse ce merse, până când socoti că se îndepărtase destul de mult ca nimeni să nu vadă ce urma să se întâmple.

Apoi, la lumina stelelor şi a lunii, Kunta ridică pruncul, răsucindu-l în aşa fel încât să ajungă cu gura la urechea lui dreaptă. Rar şi răspicat, îi şopti apoi în ureche în limba mandinka:

– Numele tău e Kizzy! Numele tău e Kizzy! Numele tău e Kizzy!

Şi astfel ritualul se împlinise, aşa cum se făcuse cu toţi strămoşii clanului Kinte, cum se făcuse cu el însuşi şi cum s-ar fi făcut şi cu pruncul acesta dacă s-ar fi născut în patria străbună. El trebuia să fie primul care să ştie cine este.

Kunta simţi cum îi clocoteşte Africa în sânge, revărsându-se în copil, odrasla lui şi a lui Bell. Mai făcu câţiva paşi. Se opri din nou şi, ridicând un colţişor al păturii, descoperi faţa pruncului către cer şi-i spuse tot în graiul mandinka, cu voce tare de data aceasta:

– Priveşte, acesta singur este mai mare decât tine!

Odată ajuns înapoi în colibă, Bell îi smulse fetiţa din braţe cu faţa crispată de teamă şi repulsie; desfăcu pătura şi începu s-o cerceteze din cap până în picioare, neştiind nici ea ce anume căuta şi spera să nu găsească. Mulţumită că nu-i făcuse nimic cumplit, sau cel puţin nimic care să se vadă, îşi aşeză fata în pat, după care se întoarse în camera din faţă şi, aşezându-se pe scaun în faţa lui cu mâinile încrucişate în poală, îl întrebă:

– Bun, spune-mi-l şi mie acum!

– Ce să-ţi spun?

– Numele ăla african, cum e?

– Kizzy.

– Kizzy! Cine-a mai auzit de aşa ceva!

Kunta o lămuri atunci că în limba mandinka „Kizzy“ însemna „stai jos“ sau „rămâi pe loc“, ceea ce ar fi vrut să spună că, spre deosebire de primii doi copii ai lui Bell, acesta nu va fi niciodată vândut şi despărţit de mama lui.

Bell nu se lăsă îmbunată.

– Las' c-o să vezi tu ce-o să iasă! stărui ea.

Simțind însă că bărbatul ei se mânie din nou, socoti că era mai înțelept s-o lase mai domol. Ba îi mai spuse că parcă își amintea că mama ei îi pomenise de o bunică pe care o chema „Kibby", ceea ce suna cam tot așa. Cel puțin asta i-ar putea-o spune stăpânului, dacă ar fi intrat la vreo bănuială.

A doua zi dimineață când veni stăpânul să o vadă, Bell se strădui din răsputeri să-și ascundă neliniștea, căznindu-se chiar să râdă când îi spuse care era numele fetei. Stăpânul se miră numai că era cam ciudat, dar nu avu nimic împotrivă, iar Bell răsuflă ușurată. Întors în casa cea mare, înainte de a-și începe împreună cu Kunta vizitele zilnice la pacienți, domnul Waller scoase o Biblie mare și neagră, pe care o ținea într-un sipet în birou, o deschise la pagina unde își însemna documentele plantației și, muindu-și tocul în călimară, scrise cu litere frumoase și negre: „Kizzy Waller, născută la 12 septembrie 1790".

CAPITOLUL 69

– Parc-ar fi o păpușică neagră, țipă domnișoara Anne, țopăind fericită de colo-colo, plesnindu-și palmele de încântare, văzând-o pentru prima dată pe Kizzy, trei zile mai târziu, în bucătăria lui Bell.

– Nu poți să mi-o dai mie?

Bell zâmbi foarte încântată.

– Ei, este a mea și a lui taică-său, scumpo, dar cum se face mai măricică, ai să te poți juca cu ea cât poftești!

Și așa s-a și întâmplat. Ori de câte ori mergea acum Kunta la bucătărie să afle dacă e nevoie de cabrioletă sau pur și simplu să o vadă pe Bell, o găsea întotdeauna pe

nepoata cu păr cânepiu a stăpânului, care împlinise patru ani, aplecată peste marginea coşuleţului lui Kizzy, vorbindu-i alintat:

– Dulce mică şi scumpă ce eşti! Să vezi ce-o să ne mai distrăm când te faci un pic mai mare, auzi tu? Hai, zoreşte-te să creşti mai iute!

Kunta nu spunea niciodată nimic, dar îl mânia peste măsură copilul toubob care se purta de parcă Kizzy venise pe lume numai ca să aibă ea cu ce se juca. Socotea că Bell îi nesocotise drepturile lui de tată şi de soţ, neîntrebându-l dacă îngăduie ca fiica lui să se joace cu fiica celui ce îl cumpărase pe el.

I se părea că uneori Bell se preocupa mai mult de sentimentele stăpânului decât de ale lui. Aproape că nu mai ţinea socoteala de câte ori îi spusese ce binecuvântare era pentru stăpân micuţa domnişoară Anne, ce părea că luase locul adevăratei fiice a stăpânului, care murise la naştere, împreună cu mama ei.

– Vai, Doamne, nici nu vreau să mă gândesc, îi povesti ea smiorcăindu-se într-o seară, la biata coniţă Priscilla, mică şi drăgălaşă ca o păsărică. Umbla p-aci în fiecare dimineaţă, fredonând câte ceva şi zâmbindu-mi, mângâindu-şi pântecele şi aşteptându-şi sorocul. Şi-apoi într-o dimineaţă a slobozit un strigăt doar şi-a murit, cu fetiţă cu tot! Şi de-atunci nici nu l-am mai văzut pe conaş zâmbind vreodată, cel puţin până s-a ivit don'şoara Anne!

Singurătatea stăpânului nu-l înduioşa câtuşi de puţin pe Kunta, dar i se părea că, dacă s-ar însura din nou, n-ar mai avea atâta vreme să-şi giugiulească nepoata, ceea ce ar mai rări vizitele domnişoarei Anne şi deci şi joaca ei cu Kizzy.

– Şi d-atunci încoace, mă tot uit la el cum o ţine pe fetiţa asta în poală, o strânge în braţe, îi vorbeşte şi-i cântă s-o adoarmă, ca după aia să rămână aşa cu ea în braţe, în loc s-o pună în pat. Şi parcă nu-şi mai ia ochii de

la ea, tot timpul cât stă aici. Şi asta pentru că în sufletul lui se socoteşte tatăl ei.

Şi Bell îi dădea aşa întruna, că dacă domnişoara Anne s-ar împrieteni cu Kizzy, aceasta nu ar face decât ca stăpânul să fie mai îngăduitor cu ei amândoi, ca să nu mai vorbim de Kizzy, căci copila ar veni la el mult mai des ca pân-atunci. Şi nu l-ar supăra deloc pe domnul John şi pe bolnăvicioasa aia de nevastă-sa dacă fiica lor s-ar lega mai tare de unchiul ei.

– Căci aşa gândesc că se leagă şi ei mai mult de banii stăpânului, îşi urma Bell cu şiretenie judecata.

Oricât ar fi făcut el pe grozavul, fratele stăpânului mai împrumuta bani din când în când de la acesta, după spusele lui Bell, iar Kunta aflase şi el destule ca să-i dea crezare; dar de fapt lui nici nu-i păsa care dintre toubobi era mai bogat, căci în faţa lui erau toţi o apă şi-un pământ.

Încă de la naşterea lui Kizzy, în timp ce mâna cabrioleta ducându-l pe stăpân pe la pacienţi sau la prieteni, Kunta se pomenea deseori împărtăşind dorinţa lui Bell ca stăpânul să se însoare din nou, deşi motivele lui erau diferite de ale ei.

– Tare mi se face milă cum stă săracul de unul singur în ditamai casa. De fapt, cred că d-aia te face să baţi drumurile toată ziua; vrea mai degrabă să umble tot timpul, decât să stea singur în casă. Doamne, până şi micuţa don'şoară Anne a băgat de seamă. Data trecută când a fost aici, tocmai le serveam prânzul şi, aşa din senin, l-a întrebat: „Unchiule William, cum se face că n-ai şi dumneata o nevastă, ca toată lumea?"

Deşi nu-i povestise niciodată nevestei lui, ştiind cât de mult îi plăcea să-şi bage nasul în treburile toubobilor, Kunta cunoştea câteva femei care dădeau fuga înaintea lor ori de câte ori se ivea trăsura stăpânului în curtea lor. Bucătăreasa cea grasă a uneia dintre pacientele a cărei boală nu-şi mai găsea leacul, îi povestise lui Kunta plină de dispreţ:

– Târâtura asta nesuferită are o boală care s-o vindeca numai când l-o prinde-n mreje pe stăpânul tău. A mai băgat un bărbat în pământ cu hachițele ei, şi-acum face pe bolnava ca să-l tragă pe stăpânul tău mereu încoace. S-o vezi după ce pleacă stăpânul tău, cum mai strigă la noi şi ne mână de parcă am fi măgari, nu alta, şi nici nu pune gura pe doctoriile alea de i le dă el!

Altă pacientă apărea întotdeauna pe terasă când îl conducea la plecare pe stăpân, atârnată de brațul lui, de parcă ar fi stat gata să se prăbuşească, cu privirile pierdute pe chipul lui, în timp ce abia îşi flutura evantaiul. Stăpânul însă întotdeauna se purta rezervat, iar vizitele lui păreau mai scurte decât la alți bolnavi.

Domnişoara Anne venea cam de două ori pe săptămână în vizită la domnul Waller şi de fiecare dată petrecea ore întregi jucându-se cu Kizzy. Deşi nu avea cum s-o împiedice, Kunta căuta măcar să nu le vadă împreună. Aceasta îl umplea de scârbă şi îi amintea de o veche zicală africană, moştenită din străbuni: „Până la urmă pisica tot mănâncă şoarecele cu care s-a jucat."

Când Kizzy începu să meargă de-a buşilea, se făcuse vară, iar Bell şi Kunta îşi petreceau serile în coliba lor privind-o încântați cum o ia la fugă pe podea, ținându-şi ridicat fundulețul înfăşurat în scutece. Dar apoi apărea din nou domnişoara Anne şi o zbugheau amândouă, fetița mai mare țopăind în jurul celei mici şi strigându-i: „Hai, Kizzy, hai!"; iar Kizzy o pornea de-a buşilea cât putea de iute, gângurind de plăcerea jocului şi a companiei tovarăşei de joacă.

Bell încercă de nenumărate ori să-l convingă pe Kunta că, dacă ar putea să-şi calce pe suflet şi să îngăduie această prietenie, nu s-ar întâmpla nici un rău. Adesea, îi povestea ea, multe fete albe rămâneau credincioase toată viața tovarăşelor lor de joacă din curtea sclavilor.

– Înainte de a începe tu să mâni cabrioleta stăpânului, o coniţă albă a murit la naştere, aşa ca şi coniţa noastră, numai că pruncul ei, tot o fetiţă, a trăit şi a fost alăptat de o negresă care avea şi ea o fată cam de aceeaşi vârstă. Cele două fetiţe au crescut împreună ca nişte surori, dar stăpânul s-a însurat din nou. Noua stăpână nu vedea cu ochi buni prietenia lor, aşa că a făcut ce-a făcut şi l-a convins pe stăpân s-o vândă pe negresa cea mică şi pe maică-sa.

Din clipa în care au plecat, îşi urmă Bell povestea, pe fata stăpânului alb o cuprindeau de atâtea ori istericalele, că erau adesea nevoiţi să trimită după domnul Waller, care le spuse în cele din urmă că fata va cădea răpusă de durere şi de slăbiciune, dacă nu i se înapoiază prietena negresă.

– Iar conaşul acela era cât pe ce să-şi pună biciul pe nevastă-sa. S-a azvârlit în şeaua calului şi a umblat de nu mai ştia nici el cum şi pe unde, să-i dea de urmă negustorului de sclavi care o luase pe fată şi pe maică-sa, ca apoi să le răscumpere de la stăpânul căruia le vându-se acel negustor. Şi când a adus-o înapoi acasă pe negresă, a chemat şi un avocat de-au făcut acte ca negresa să fie a fiică-si.

Bell îi spuse mai departe că şi acum, după atâţia ani, fata ajunsă femeie în toată firea, tot nu s-a înzdrăvenit de-a binelea.

– Iar negresa tot la ea trăieşte, şi-o îngrijeşte şi nici una din ele nu s-a măritat pân' acu'.

CAPITOLUL 70

Cam la vremea când s-a născut Kizzy, atât Kunta cât şi scripcarul au început să vină din când în când cu veşti despre nişte insule de dincolo de apa cea mare, numite Haiti. Se spunea că acolo cei aproape treizeci şi şapte de

mii de albi, majoritatea francezi, erau întrecuți ca număr de cei aproape o jumătate de milion de negri, aduşi cu vapoarele din Africa să muncească pe uriaşele plantații de trestie de zahăr, cafea, indigo şi cacao. Într-o seară, Bell le povesti ce îl auzise pe domnul Waller spunându-le oaspeților la cină: era un lucru ştiut că stăpânii albi bogați din Haiti trăiau regeşte, umilindu-i pe numeroşii albi săraci care nu-şi puteau permite să aibă sclavi.

– Ia te uită! Unde s-a mai pomenit aşa ceva? spuse batjocoritor scripcarul.

– Ia mai taci! i-o scurtă Bell.

Şi povesti mai departe, reproducând cuvintele conaşului că, spre groaza celorlalți, de mai multe generații se făcuseră atâtea împerecheri între albi şi negresele sclave, încât acum existau aproape douăzeci şi opt de mii de mulatri, numiți de obicei „oameni de culoare", iar aproape tuturor, stăpânii şi tații lor francezi le dăduseră libertatea. Un alt oaspete adăugase şi el că aceşti oameni de culoare îşi căutau întotdeauna pereche printre cei cu pielea şi mai deschisă la culoare, urmărind ca urmaşii lor să aibă înfăţişarea cât mai apropiată de a albilor; iar cei la care se vedea totuşi că erau mulatri mituiau de obicei autoritățile, ca să le elibereze acte din care să reiasă că strămoşii lor fuseseră indieni sau spanioli, sau de orice alt neam, numai africani nu. Domnul Waller le spunea că, deşi nu-i venea să creadă şi se declara din tot sufletul împotrivă, totuşi o mulțime de astfel de „oameni de culoare" ajunseseră, prin daruri sau moşteniri de la albi, să posede cel puțin o cincime din pământurile şi din sclavii din Haiti. Aşa că îşi petreceau vacanțele în Franța, şi-şi trimiteau copiii la şcoli, aşa cum făceau şi albii, ba le mai şi dădeau peste nas albilor săraci. Auzind aceasta, ascultătorii lui Bell erau la fel de încântați pe cât fuseseră de îngroziți cei ai stăpânului.

– Las' că vă piere vouă râsul, când v-oi spune eu ce-am auzit la unul din balurile alea mari unde-am cântat,

îi întrerupse scripcarul. Unii boieri d-ăi mai bogați dădeau din cap, povestind că albii din Haiti îi urau atât de mult pe mulatrii aceia, că au făcut o mulțime de plângeri până când, în cele din urmă, Franța a scos legi care îi opreau pe „oamenii de culoare" să umble noaptea, să stea în biserică alături de albi sau chiar să poarte haine din aceeaşi stofă cu a lor.

Şi-n tot acest timp, le povestea scripcarul mai departe, atât albii cât şi „oamenii de culoare" îşi vărsau mânia pe cei cinci sute de mii de sclavi negri. Kunta povesti şi el ce-i auzise prin oraş pe albi vorbind: că sclavii haitieni îndurau mult mai multe decât cei din America. Bătăile până la sânge şi îngroparea de viu erau pedepse obişnuite, iar negresele gravide erau forțate să muncească până când pierdeau copilul. Dându-şi seama că n-ar fi făcut altceva decât să-i îngrozească şi mai tare, nu le mai spuse că auzise şi de alte cruzimi lipsite de omenie.

După astfel de poveşti de groază, în vara anului 1791 Kunta nu mai fu surprins să afle că sclavii negri din Haiti porniseră o răscoală cumplit de sângeroasă. Mii de sclavi se apucaseră să ucidă, să lovească, să taie capetele albilor, să spintece prunci, să violeze femei şi să dea foc conacelor de pe plantații, până ce toată partea de nord a insulei devenise o ruină fumegândă, iar populația albă îngrozită care reuşise să scape se lupta din răsputeri să rămână în viață; loveau şi ei cu biciul în dreapta şi-n stânga, torturând, ucigând şi chiar jupuind de viu orice negru le cădea în mână.

Kunta le spuse că niciodată nu-i văzuse atât de speriați şi de supărați pe toubobii din capitala ținutului Spotsylvania.

– Pare-se că-s mai înfricoşați chiar decât la ultima răscoală d-aci, din Virginia, spuse scripcarul. Asta a fost cam la vreo doi, trei ani după ce ai venit tu aici, da' cum nu vorbeai cu nimeni, cred că nici n-ai aflat de ea. A

izbucnit cam pe la Crăciun în New Wales din ținutul Hanover. Un vechil a pus jos un tânăr negru şi l-a bătut, dar acesta a țâşnit în sus şi s-a repezit la vechil cu toporul. Nu l-a nimerit, au sărit însă ceilalți negri şi l-au bătut atât de rău, încât tot negrul ăl tânăr l-a scăpat cu viață. Vechilul, numai sânge din cap până-n picioare, a fugit după ajutoare, da-n vremea asta negrii înfierbântați au mai prins doi albi, i-au legat şi s-au pornit să-i bată până când s-a ivit în goană o ceată de albi înarmați cu puşti. Negrii s-au retras într-un hambar, iar albii au încercat să-i ducă cu zăhărelul să iasă afară; dar negrii s-au năpustit la ei cu doage de butoi şi cu bâte şi încăierarea s-a încheiat cu doi negri împuşcați şi cu o mulțime de răniți, şi albi şi negri. După aceea au pus patrule şi au mai scos nişte legi, până când s-a mai potolit vâlvătaia. Iar povestea asta din Haiti le-a adus aminte albilor că sunt o mulțime de negri, chiar aici sub nasul lor, care n-aşteaptă decât o scânteie ca să se răscoale. Şi odată porniți, maică măiculiță, o să se întâmple ca-n Haiti şi-aici, în Virginia, încheie scripcarul vădit încântat de gândul acesta.

Kunta avea în curând să vadă cu ochii lui cât de înfricoşați erau albii: pe oriunde umbla prin oraşe, ori prin prăvăliile de la răspântii, prin cârciumi, prin casele parohiale de întruniri sau prin alte părți pe unde se adunau în pâlcuri mici şi gălăgioase, îşi arătau chipurile roşii şi dispretuitoare atunci când trecea pe lângă ei vreun negru. Până şi stăpânul, care rareori îi adresa lui Kunta alte vorbe decât ca să-i spună unde să-l ducă, i le spunea acum şi pe acestea vădit mai rece şi mai răstit. Şi-n mai puțin de o săptămână, pe toate drumurile patrula poliția ținutului Spotsylvania, care voia să ştie încotro mergea fiecare negru şi-i cereau permisul de trecere, închizându-i pe toți cei ce dădeau de bănuit prin purtare sau chiar prin înfățişare. La întrunirea albilor din ținut s-a hotărât să se

amâne nu numai marea petrecere a sclavilor, ce se ţinea în fiecare an de sărbătoarea recoltei, dar şi orice alte întruniri ale sclavilor în afara plantaţiilor lor; şi chiar la adunările obişnuite de acasă pentru dans sau rugăciune, trebuia să asiste un vechil sau vreun alt alb.

– Când conaşu' mi-a spus asta, i-am spus şi eu că-n fiecare duminică, ori în alte zile când apucăm, eu cu mătuşa Sukey şi mătuşa Mandy ne întâlnim şi ne rugăm în genunchi lui Isus, dar el n-a pomenit nimic c-o să vină să vadă ce facem, aşa că noi o să ne vedem mai departe de ale noastre, le spuse Bell celor din curtea sclavilor.

În următoarele câteva nopţi, singură acasă cu Kizzy şi Kunta, Bell se străduia să desluşească câte ceva din nişte ziare pe care stăpânul le socotea aruncate. Se căzni aproape o oră întreagă până putu să-i spună lui Kunta că „a ieşit un fel de lege a drepturilor". Şovăi o clipă oftând din greu, apoi citi mai departe: „a fost ra-ti-fi-cată – sau cam aşa ceva." Dar cele mai multe ştiri erau despre întâmplările din Haiti, despre care ei aflaseră din clevetirile altor sclavi. Mai toate spuneau că răscoala sclavilor din Haiti ar putea răspândi cu uşurinţă idei nesăbuite în rândul negrilor răzvrătiţi din America, aşa că cereau oprelişti şi pedepse exemplare. Împăturind ziarele şi ascunzându-le, Bell îi spuse:

– După cum văd, nu le-a mai rămas altceva decât să ne pună în lanţuri pe toţi.

Totuşi, într-o lună, două, veştile despre întâmplările din Haiti se răriră încetul cu încetul, ceea ce duse la o liniştire treptată. Începuse culesul, iar albii se felicitau între ei pentru recoltele de bumbac neobişnuit de mari şi pentru preţurile uriaşe cu care le vindeau. Scripcarul era chemat să cânte la atâtea baluri şi petreceri, încât ziua când se întorcea acasă dormea mai tot timpul, fără să mai poată face altceva.

– Pare-se că boierii ăştia scot atâția bani pe bumbac, că au de gând să danseze până or cădea jos, îi spuse el lui Kunta.

Nu trecu mult şi albii avură din nou prilejul să se mânie. În drumurile sale cu stăpânul către capitala ținutului, Kunta începu să audă vorbindu-se cu mânie despre numărul tot mai mare de „societăți antisclavagiste", pe care „trădători ai rasei albe" le organizau nu numai în Nord, dar şi în Sud. Îi povesti şi lui Bell cele auzite, arătându-şi îndoiala, dar ea îi spuse că citise acelaşi lucru în ziarele stăpânului, care puneau apariția şi răspândirea lor atât de rapidă pe seama recentei răscoale a negrilor din Haiti.

– Nu ți-am spus eu că mai sunt şi albi cumsecade? exclamă ea. De fapt am auzit că încă de la început o mulțime de albi s-au împotrivit să fiți aduşi aici voi, negrii africani.

Kunta se întreba în sinea lui de unde oare credea Bell că i se trăgeau strămoşii ei, dar cum ea era atât de aprinsă la vorbă, nu-i mai spuse nimic.

– Sigur, ori de câte ori apare aşa ceva în ziare, boierii se înfurie şi dau cu gura despre duşmanii patriei şi d-alde d-astea, da' ce contează ăl mai mult e că, cu cât albii care sunt împotriva sclaviei spun ceea ce gândesc, cu atât ceilalți se întreabă în sinea lor dacă nu cumva au dreptate. Mai ales ăi de-şi zic creştini.

Şi Bell îi aruncă lui Kunta o privire şireată.

– Tu ce crezi că vorbim noi, eu şi mătuşa Sukey şi mătuşa Mandy în duminicile-alea când conaşu' crede că ne rugăm şi cântăm numai? De mult îi tot iscodesc eu pe albi. Uită-te la quakeri! Ei s-au împotrivit sclaviei încă înainte de rivuluția aia, chiar aici, în Virginia. Şi mulți dintre ei aveau o grămadă de negri. Da' când au început pastorii lor să le spună că şi negrii sunt ființe omeneşti şi au şi ei dreptul să fie liberi ca toți ăilalți, îți aduci şi tu aminte că unii boieri quakeri au început să-şi elibereze negrii şi chiar să-i ajute să ajungă în Nord. Şi, uite aşa, au

ajuns acum că ăi de mai țin negri intră în gura ălorlalți şi am auzit că dacă nu vor să-i elibereze, atunci or să fie afurisiți de biserica lor.

– Şi metodiştii îs tot dintr-ăi buni. Mi-aduc aminte c-am citit, să fie vreo zece, un'şpe ani d-atunci, că metodiştii au făcut o adunare mare la Baltimore şi în cele din urmă au zis cu toții că robia e împotriva voinței Domnului şi că nimeni din cei ce-şi zic creştini nu ar trebui s-o îngăduie. Aşa că d-aia ăi mai mulți care se leagă de credință ca să scoată legi pentru eliberarea sclavilor negri sunt metodişti şi quakeri. Că ăilalții, baptiştii şi prezbiterienii, cum sunt Wallerii, ehe... ăştia mi se par aşa, cu inima îndoită. Ei îşi bat capul mai mult cu libertatea lor de a se ruga după cum le e voia şi ar vrea să-şi păstreze şi cugetul curat, şi sclavii totodată.

Deşi Bell îşi bătea atâta gura povestindu-i de albii potrivnici sclaviei, despre care citise şi în ziarele stăpânului, lui Kunta nu i se întâmplase niciodată să audă vreun toubob care să nu spună exact contrarul. În primăvara şi în vara anului 1782, în trăsura stăpânului s-au urcat unii dintre cei mai de seamă şi mai bogați boieri – politicieni, avocați şi negustori din statul lor. Dacă nu aveau ceva mai însemnat de discutat, veşnicul lor subiect de discuție erau greutățile pe care le creează sclavii negri.

Oricine ar dori să-şi dea pe brazdă negrii, spuneau ei întotdeauna, trebuie să înțeleagă mai întâi că acea parte a vieții lor petrecută în Africa, în junglă laolaltă cu animalele, îi deprinsese cu lenea, cu prostia şi cu obiceiuri spurcate, şi că era o datorie creştinească a celora pe care Dumnezeu îi înzestrase cu gândire aleasă să-i deprindă cu disciplina, moralitatea şi respectul față de muncă, prin exemplu personal, desigur, dar şi prin legi şi pedepse acolo unde era nevoie, deşi trebuiau încurajați şi răsplătiți cum se cuvine cei care se dovedeau vrednici.

Orice îngăduinţă din partea albilor atrăgea după sine necinstea, viclenia şi spiritul de înşelăciune, caracteristice raselor inferioare, iar smiorcăielile societăţilor antisclavagiste şi ale altora de teapa lor nu puteau veni decât de la unii care nu avuseseră niciodată vreun sclav negru sau care nu încercaseră să-i folosească pe o plantaţie; astfel de oameni, mai ales cei din Nord, nu aveau de unde şti câtă povară şi bătaie de cap îţi aducea stăpânirea sclavilor, care câteodată îţi puneau la grea încercare răbdarea, inima, cugetul şi chiar sufletul.

De atâta vreme asculta Kunta aceleaşi prostii neruşinate, că ajunseseră să-i pară un fel de bolboroseală căreia nu-i mai dădea nici o atenţie. Dar uneori, în vreme ce mâna caii, nu putea să nu se întrebe de ce oare africanii nu făcuseră de petrecanie tuturor toubobilor care puseseră piciorul pe pământul lor. Nu putuse însă găsi niciodată un răspuns care să-l mulţumească.

CAPITOLUL 71

Într-o zi de pe la sfârşitul lui august, mătuşa Sukey dădu fuga în grădina de zarzavat la scripcar şi, cu sufletul la gură, îi spuse că era tare îngrijorată din pricina bătrânului grădinar. Nu se gândise la nimic rău când el nu venise să-şi ia prânzul de dimineaţă, dar cum nu apăruse nici la prânz, intrase la bănuieli şi se dusese la uşa colibei lui; bătuse şi strigase în gura mare, dar nu răspunsese nimeni, aşa că, speriată, se gândise că era mai bine să afle dacă nu-l văzuse cumva scripcarul ducându-se undeva.

– N-a fost nevoie să intru înăuntru ca să văd ce s-a întâmplat. Parcă-mi spunea mie ceva! îi mărturisi el lui Kunta în seara aceea.

Iar Kunta, la rândul lui, îi povesti că toată după amiaza, în vreme ce-l aducea pe stăpân spre casă, avusese un simțământ tare ciudat, pe care nu ştiuse cum să şi-l explice.

În semn de doliu atârnară afară, deasupra uşii, pălăria de pai a grădinarului, înnegrită de sudoare. Venind de la câmp, ceilalți sclavi se adunară dinaintea colibei lui, să-i cinstească amintirea, şi în răstimp Cato şi alt lucrător de la câmp îi săpară o groapă.

Kunta se întoarse în coliba lui copleşit de durere, nu numai pentru moartea grădinarului, dar şi pentru că, de la naşterea lui Kizzy, îl vizitase mai rar. O găsi pe Bell plângând, lucru la care se şi aştepta dealtfel, dar fu descumpănit auzind-o de ce-l bocea pe bătrân.

– L-am socotit întotdeauna ca pe taică-meu, pe care n-am apucat să-l văd niciodată, îi spuse ea printre suspine. Nu ştiu cum s-a făcut de nu i-am spus niciodată, da' acu' o să-mi pară locul pustiu fără el.

Cinară în tăcere şi, luând-o cu ei pe Kizzy, înfăşurată bine să n-o ajungă răcoarea nopții de toamnă, se duseră împreună cu ceilalți „să privegheze mortul".

Cât îşi spuseră ei rugăciunile şi-şi cântară cântecele, Kunta se aşeză ceva mai la o parte, ținându-şi în poală pruncul. După aceea începură să vorbească în şoaptă; mătuşa Sukey întrebă dacă nu cumva îşi aducea careva aminte să fi pomenit bătrânul vreodată de vreo rubedenie de-a lui care să mai fie în viață.

– Parcă mi-aduc aminte c-ar fi spus odată că nu-şi cunoscuse mama. Altceva nu l-am auzit spunând despre neamurile lui, spuse scripcarul.

Cum dintre toți, scripcarul îi fusese cel mai bun prieten şi ar fi putut să ştie dacă bătrânul mai avea pe cineva, ziseră până la urmă cu toții că nu aveau cui trimite vorbă.

După ce mai spuseră o rugăciune şi mai cântară încă un cântec, mătuşa Sukey spuse:

– Pare-mi-se că el a fost întotdeauna sclav la Walleri. L-am auzit povestind că, atunci când era mic, conaşu' călărea pe umerii lui, aşa că d-aia cred eu că l-a adus dânsul aici.

– Conaşu' e tare amărât, spuse Bell. Mi-a spus că mâine să nu vă duceţi la lucru o juma' de zi.

– Cel puţin aşa o să-l putem îngropa cum se cuvine, vorbi Ada, lucrătoare şi ea la câmp, mama băiatului Noah, care stătea netulburat lângă ea. Alţi stăpâni nu te lasă să pleci de la lucru decât ca să arunci o privire la mort, şi-apoi îl bagă în pământ până n-apucă să se răcească.

– Ei, Wallerii ăştia sunt oameni cu suflet, de asta să nu vă îndoiţi, adăugă Bell.

Începură apoi să povestească despre plantatori foarte bogaţi care au făcut înmormântări cu mare pompă unor sclave ce-au fost bucătărese timp îndelungat, sau unor doici care-au hrănit cu laptele lor şi au crescut două sau trei generaţii din neamul lor.

– Le îngroapă chiar în cimitirul albilor şi le pun la cap o piatră de mormânt ca să se ştie cine sunt.

Ce răsplată încurajatoare, deşi cam târzie, pentru truda de-o viaţă întreagă, se gândi Kunta plin de amărăciune. Îşi aminti ce-i povestise grădinarul că atunci când îl luase stăpânul la el, ca grăjdar, era tânăr şi plin de putere, şi aşa a rămas ani de-a rândul, până l-a schilodit un cal. Şi-a dus aşa slujba mai departe, dar cu timpul a devenit din ce în ce mai neputincios, până când, în cele din urmă, domnul Waller i-a spus să se îndeletnicească şi el cu ce se mai simţea în stare să facă, în anii ce-i mai avea de trăit. Cu ajutorul lui Kunta, îngrijise grădina de legume până când nu o mai putu face nici pe aceasta, iar de atunci îşi trecea vremea împletind pălării din pănuşe de porumb, şi evantaie, şi perne de scaune din paie, până când artrita îi schilodise şi degetele. Kunta îşi aminti şi de un alt bătrân pe care-l văzuse el din când în când, la un

alt conac din ținut. Deşi i se îngăduise de mult timp să nu mai muncească, ruga în fiecare dimineață nişte negri mai tineri să-l ducă în grădină unde, întins într-o rână, cu mâinile lui noduroase, plivea buruienile de pe rondurile de flori ale iubitei lui stăpâne de o viață întreagă, care ajunsese şi ea la fel de bătrână şi de schiloadă ca şi el. Mare noroc aveau astfel de bătrâni! În alte locuri, când nu mai puteau să-şi îndeplinească munca, o mulțime de alți bătrâni erau bătuți şi până la urmă vânduți pe douăzeci, treizeci de dolari unor sărăntoci albi, care aveau ambiția să ajungă plantatori bogați, şi aceştia îi sileau să trudească până îi omorau.

Kunta se dezmetici brusc din astfel de gânduri văzând că toți din jurul lui se sculaseră şi, spunând o rugăciune de încheiere, se îndreptară osteniți spre colibele lor să mai prindă cele câteva ore de somn câte le mai rămăseseră până în zori.

Imediat după prânzul de dimineață, scripcarul îl îmbrăcă pe bătrân în costumul negru şi ponosit ce-i fusese dat cu ani în urmă de tatăl domnului Waller. Celelalte haine i le arseră, căci, după cum află Kunta de la Bell, dacă cineva se întâmpla să poarte ceva de la un mort, murea şi el curând. Apoi Cato legă mortul pe o scândură lată, pe care o ascuți cu toporul la amândouă capetele.

Ceva mai târziu, veni şi domnul Waller din casa cea mare, cu Biblia lui cea neagră, şi o porni în urma sclavilor, care înaintau într-un fel foarte ciudat, cu opriri bruşte şi pauze, în spatele căruței trase de catâri. Sclavii murmurau uşor un cântec pe care Kunta nu-l mai auzise până atunci – „Şi-n zori, când am s-ajung acolo, binețe am să-i dau Domnului meu, binețe!... Şi-n zori, am să mă scol, şi Domnului meu binețe am să-i dau, binețe...". Şi cântară aşa tot drumul până când ajunseră la cimitirul sclavilor, pe care Kunta băgase de seamă că-l ocoleau cu toții de teama a ceea ce numeau ei „stafii" sau „strigoi", ceva

care bănuia el că trebuie să semene oarecum cu duhurile rele din Africa. Africanii ocoleau şi ei cimitirul, dar o făceau din respect faţă de morţi, pe care nu voiau să-i tulbure, şi nu de teamă.

Când domnul Waller s-a oprit de o parte a mormântului, iar sclavii de partea cealaltă, bătrâna mătuşă Sukey a început să se roage. Apoi, o tânără lucrătoare la câmp, Pearl, a cântat un cântec trist: „Hai, grăbeşte-te spre casă, suflete al meu trudit... Veşti am primit din ceruri astăzi... hai, grăbeşte-te, suflete al meu trudit... păcatele-mi sunt izbăvite şi sufletul mi-e liberat". După care vorbi stăpânul, cu fruntea plecată:

– Josephus, ai fost un servitor bun şi de credinţă. Fie ca Domnul să te odihnească în pace şi să-ţi binecuvânteze sufletul. Amin.

Oricât de îndurerat ar fi fost, Kunta rămase uimit auzind că pe bătrânul grădinar îl chema Josephus şi se întrebă care o fi fost numele lui adevărat, cel al strămoşilor lui africani, şi din ce trib anume se trăgea. Ar fi fost de mirare dacă grădinarul însuşi ar fi ştiut. Era mai de crezut că murise aşa cum îşi trăise întreaga viaţă – fără să ştie cine era cu adevărat. Cu ochii scăldaţi în lacrimi, Kunta şi ceilalţi văzură cum Cato şi ajutorul lui îl coborâră pe bătrân în pământul pe care se străduise atâta amar de ani să-l facă să rodească. Când faţa şi pieptul începură să-i fie acoperite de pământul azvârlit cu lopeţile, Kunta înghiţi în sec şi clipi repede de mai multe ori, ca să-şi alunge lacrimile, în vreme ce femeile din jur se porniră pe plâns, iar bărbaţii îşi tot dregeau vocile şi îşi suflau nasul.

Şi-n timp ce se întorceau tăcuţi de la cimitir, Kunta se gândea că la Juffure, neamurile şi prietenii mai apropiaţi ai mortului ar fi bocit şi s-ar fi tăvălit în cenuşă, în colibele lor, în vreme ce restul sătenilor ar fi dansat afară, căci cele mai multe popoare africane credeau că durerea nu poate exista fără bucurie, şi nici moartea fără viaţă, după

cum îi explicase şi tatăl lui atunci când murise scumpa lui bunică, Yaisa. Îşi aminti că tatăl lui îl îndemnase să nu plângă, explicându-i că bunica nu păţise nimic rău, decât că intrase într-altul din cele trei suflete din fiecare sat: cei ce se înălţaseră la Allah, cei ce trăiau încă, şi cei ce urmau să se nască. O clipă Kunta se gândi că ar trebui să explice aceasta lui Bell, dar ştia că ea n-o să-l înţeleagă. Se simţi pustiit, dar îşi puse apoi în minte că acesta era unul din nenumăratele lucruri pe care într-o zi i le va spune lui Kizzy despre patria pe care nu o va vedea niciodată.

CAPITOLUL 72

Moartea grădinarului continua să-l îngândureze într-atât pe Kunta, încât într-o seară, după ce o culcă pe Kizzy, Bell îi spuse:

– Uite ce-i, Kunta, eu ştiu cât ai ţinut la grădinar, dar nu crezi c-a venit vremea să-ţi revii şi să mai trăieşti şi printre cei vii?

Cum el o străfulgeră doar cu privirile, ea urmă:

– N-ai decât! Da' aşa abătut cum eşti, nu ştiu ce bucurie ai să-i faci lui Kizzy duminica viitoare când împlineşte doi ani.

– Nu-mi purta mie grija, îi răspunse el înţepat, sperând că soţia lui nu-şi dăduse seama că el uitase cu desăvârşire.

Îi mai rămăseseră cinci zile ca să-i facă un dar. Până joi după-amiază cioplise din lemn de pin o frumoasă păpuşă mandinka, pe care o lustruise apoi cu ulei de in şi funingine până când ajunsese să strălucească asemeni sculpturilor din abanos de acasă. Iar Bell, care-i croise o rochie, făcea două lumânărele roz pe care voia să le pună pe tortul de ciocolată de duminică seara.

Dar iată că stăpânul o chemă şi, radiind de fericire, îi spuse că domnişoara Anne îşi convinsese părinţii s-o lase să-şi petreacă sâmbăta şi duminica cu el, aşa că urma să sosească a doua zi seara.

– Ai grijă să pregăteşti camera de oaspeţi, îi mai spuse el. Şi ce-ar fi să faci o prăjitură şi altceva bun pentru duminică? Nepoţica mea zice că e ziua de naştere a fetiţei tale şi ar vrea să facă o mică petrecere în camera ei, numai pentru ele două. Anne mi-a mai cerut voie să doarmă cu ea, aici în casă, şi am fost de acord, aşa că să nu uiţi să pui o saltea jos, la picioarele patului.

Când îi dădu de ştire lui Kunta ce-i spusese stăpânul, adăugă că tortul pe care avea de gând să-l facă trebuia să fie servit în casa cea mare şi nu în coliba lor, şi că Kizzy va fi prea ocupată cu petrecerea ce-avea s-o dea domnişoara Anne ca să mai poată face şi ei o petrecere a lor, el nu putu nici măcar s-o privească şi nici să scoată vreo vorbă. Furios, merse glonţ la hambar şi scoase păpuşa de sub o grămadă de paie unde o ascunsese.

Jurase dinaintea lui Allah să nu îngăduie să i se întâmple un astfel de lucru lui Kizzy, dar ce putea face? Se simţi năpădit de silă înţelegând că este înfrânt şi începu abia acum să-şi dea seama de ce negrii de pe plantaţii ajunseseră până la urmă să creadă că a te împotrivi toubobului era la fel de zadarnic ca şi strădania unei flori de a-şi ţine capul deasupra zăpezii care o acoperă. Şi atunci, cu ochii la păpuşă, îşi aminti de o negresă despre care se spunea că-i zdrobise capul propriei sale fetiţe pe podiumul licitaţiei strigând: „N-o să vă las să-i faceţi şi ei ce mi-aţi făcut mie!“ Şi ridică şi el păpuşa deasupra capului, gata s-o izbească de perete, dar apoi o lăsă jos. Nu putea. Ce-ar fi să fugă iar? Chiar şi Bell se gândise la aşa ceva. Ar face-o ea cu adevărat? Şi dacă ar face-o, ar putea ei oare izbândi, la vârsta lor,

cu piciorul lui schilod şi cu un copil care abia pornise să umble? De mulţi ani nu se mai gândise serios la fugă, dar acum cunoştea întreg ţinutul la fel de bine ca şi plantaţia stăpânului.

Lăsă păpuşa din mână, se sculă şi o luă îndărăt spre colibă. Până să apuce să scoată el vreo vorbă, Bell i-o luă înainte:

– Kunta, ce e în sufletul tău e şi-ntr-al meu, dar ascultă aci la mine! Decât s-ajungă lucrătoare la câmp ca băieţelul ăla, Noah, mai bine aşa. Noah nu-i decât cu doi ani mai mare decât Kizzy, şi-au şi început să-l ia cu ei la câmp să plivească buruienile şi să care apă. Şi nu-mi pasă ce zici tu, dar trebuie să recunoşti că-i oricum mai bine.

Kunta nu răspunse nimic, dar văzuse şi făcuse destule de când era sclav ca să-şi dea seama că viaţa unui lucrător la câmp era mai rea decât a unui animal de povară; şi mai degrabă şi-ar fi pus capăt zilelor decât să se ştie vinovat că-şi osândise fiica la munca câmpului.

Câteva săptămâni mai târziu, într-o seară, o găsi pe Bell aşteptându-l în pragul colibei, cu o cană de lapte rece, ştiind cât de mult îi plăcea lui după un drum lung. Cum se aşeză în balansoar, ea veni lângă el şi, fără s-o roage, începu să-i frece spatele în locul unde ştia că-l durea după o zi întreagă de mânat caii. Iar când îi puse dinainte o farfurie cu tocană africană care-i plăcea atât, îşi dădu seama că încerca să-l îmbuneze pentru vreo pricină anume. În timpul cinei ea sporovăi mai mult ca de obicei până ce, cam la vreo oră după cină, când se pregăteau să se culce, ea tăcu, oftă adânc şi-şi puse mâna pe braţul lui. Acum are să-şi dea drumul, gândi Kunta.

– Nu ştiu cum să încep, aşa că am să-ţi spun de-a dreptul, fără ocolişuri. Conaşu' mi-a spus că i-a promis don'şoarei Anne că mâine, când o porni pe la pacienţi, o va duce pe Kizzy la domnul John, să se joace împreună toată ziua.

Aceasta le întrecea pe toate! Trebuise să vadă cum o preschimbaseră pe Kizzy într-un căţeluş bine crescut, iar acum că tot o dresaseră, îl mai şi obligau pe el să ducă „căţeluşul" la noul său stăpân. Kunta sări de pe scaun, îmbrâncind-o cu răutate pe Bell, şi ţâşni pe uşă afară. Şi în noaptea aceea, în vreme ce ea stătea trează în pat, el rămase în grajdul cailor, fără să-şi poată găsi somnul. Plângeau amândoi.

A doua zi dimineaţă, nici nu ajunsese bine în faţa casei domnului John, că domnişoara Anne le şi ieşi înainte, şi Kunta abia apucă s-o coboare jos pe Kizzy. Nici măcar nu-şi luă rămas bun de la el, se gândi Kunta plin de amărăciune, auzind hohotele de râs răsunând în urma celor doi copii, în timp ce mâna caii pe aleea din faţa casei, către drumul cel mare.

Spre seară, după ce-l aşteptase ceasuri întregi pe stăpân în faţa unui conac la vreo douăzeci de mile depărtare, veni un sclav care-i spuse că domnul Waller s-ar putea să fie nevoit să rămână toată noaptea la căpătâiul stăpânei lor care era bolnavă, aşa că să vină să-l ia a doua zi dimineaţa. Morocănos, Kunta făcu întocmai. Ajungând la domnul John, află că domnişoara Anne o rugase pe mama ei, veşnic suferindă s-o lase pe Kizzy la ei peste noapte. Dar îi veni inima la loc auzind că zgomotul pe care-l făcuseră amândouă îi dăduse mamei dureri de cap, aşa că porni din nou spre casă, cu Kizzy ţinându-se bine şi săltând alături de el pe capra trăsurii.

Şi cum mergeau ei aşa, Kunta îşi dădu seama că, din noaptea când îi spusese care îi era numele, el nu mai fusese niciodată singur cu Kizzy. Şi în lumina tot mai tulbure a amurgului, se simţi năpădit de o neobişnuită bucurie, dar în acelaşi timp şi puţin caraghios. Se gândise atât de mult la obligaţiile lui de tată faţă de primul născut, iar acum se trezea că nu ştia ce să facă. O ridică dintr-o dată pe Kizzy în braţe şi începu, stângaci, să-i pipăie braţele, picioarele, capul, în vreme ce ea, rămasă cu privirile pironite la el, se simţea tare stânjenită. O ridică din nou în braţe, să vadă cât de grea era. Apoi, foarte serios, puse frâul în mânuţele ei calde şi curând răsună râsul fericit al copilei, cel mai încântător sunet din câte auzise vreodată.

– Fetiţă mică şi scumpă, îi spuse el în cele din urmă.

Ea îşi ridică ochii spre el.

– Parc-ai fi fratele meu Madi, urmă Kunta.

Fetiţa îl privea mai departe.

– Fa, îi spuse el, arătând cu degetul către sine.

Ea se uită la deget. Bătându-se pe piept, Kunta îi repetă:

– *Fa,* tata.

Dar ea se gândea acum numai la cai. Smucea frâiele, strigând: „Dii! dii!", imitându-l pe el. Se întoarse apoi spre taică-său, zâmbind mândră, dar el se arătă atât de jignit că-i pieri zâmbetul pe buze, aşa că tot restul drumului merseră în tăcere.

După câteva săptămâni, însă, pe când se întorceau din nou acasă, după o altă vizită la domnişoara Anne, Kizzy se apleca spre Kunta şi, cu o scânteiere în ochi, împungându-l cu degeţelul ei dolofan, îi spuse:

– *Fa!*

Kunta se simţi cutremurat.

– *Ee to mu Kizzy leh!* îi spuse el, luându-i degeţelul şi îndreptându-l spre ea. Adică: Pe tine te cheamă Kizzy!

Recunoscându-şi numele, copila zâmbi. El arătă spre sine:

– Kunta Kinte!

Kizzy rămase nedumerită. Îndreptă din nou degetul spre el:

– *Fa!*

De data aceasta, zâmbiră amândoi fericiți.

Ajunseseră pe la mijlocul verii şi Kunta era încântat cât de repede învăța Kizzy cuvintele ce i le spunea el şi cât de mult părea că-i plac plimbările ce le făceau împreună. Aşa că începu să creadă că mai existau încă speranțe. Într-o zi însă, pe când se afla singură doar cu Bell, Kizzy se pomeni repetând un cuvânt sau două în limba mandinka. În seara aceea trimise fetița să ia cina cu mătuşa Sukey şi rămase să-l aştepte pe Kunta să vină acasă.

– Tu chiar n-ai nici un pic de minte, omule? se porni ea să strige. Nu-ți intră-n cap nimic din ce-ți spun eu şi ai s-o bagi pe copila asta şi pe noi în mare bucluc cu prostiile tale! Pricepe o dată pentru totdeauna că ea n-are nimic de-a face cu Africa!

Niciodată nu simțise Kunta nevoia s-o lovească mai tare ca acum. Şi asta nu numai pentru că săvârşise păcatul nemaiînchipuit de a-şi ridica vocea la soțul ei, ci pentru că, mai rău, îi afurisise neamul şi sângele. Nu era oare chip ca un om să scoată o vorbă despre adevărata lui obârşie, fără să se teamă de pedeapsa vreunui toubob? Totuşi, ceva îl îndemnă să nu-şi reverse toată mânia ce clocotea în el, căci orice ciocnire directă cu Bell ar fi putut să pună capăt plimbărilor lui cu Kizzy în trăsură. Nu-şi putea da seama ce-l apucase de se însurase cu o femeie născută în țara toubobului.

A doua zi, în vreme ce-l aştepta pe stăpân să termine o vizită la un conac în apropiere, află de la un vizitiu ultimele isprăvi ale lui Toussaint, un fost sclav care

organizase în Haiti o mare armată de negri răzvrătiţi şi-i conducea din victorie în victorie, nu numai împotriva francezilor, dar şi a spaniolilor şi a englezilor. Acest Toussaint, îi mai povesti vizitiul, învăţase tactica războiului din cărţi, citind despre vestiţii luptători din vremuri străvechi, cum ar fi fost „Alexandru cel Mare“ şi „Iulius Cezar“, cărţi date de fostul lui stăpân pe care l-ar fi ajutat mai apoi să fugă în „Statele Unite“. În ultimele luni, Toussaint devenise un erou pentru Kunta, întrecut numai de Sundiata, legendarul războinic mandinka; şi Kunta abia aştepta să ajungă acasă ca să le spună şi celorlalţi povestea aceasta nemaipomenită.

Nu apucă însă să le-o mai povestească. Bell îi ieşi înainte la grajdul cailor, vestindu-l că pe Kizzy a doborât-o fierbinţeala şi că i-au ieşit nişte „gâlci“. După ce o văzu, stăpânul le spuse că avea „oreion“; Kunta se sperie peste măsură, dar Bell îl linişti că astfel de boli apăreau des la copiii mici. Aflând mai târziu că domnişoarei Anne nu i s-a mai îngăduit să vină până când Kizzy nu se va însănătoşi, adică cel puţin două săptămâni, lui Kunta îi veni inima la loc. Kizzy bolea doar de câteva zile când apăru Roosby, vizitiul domnului John, cu o păpuşă de toubob îmbrăcată din cap până-n picioare, dăruită de domnişoara Anne. Kizzy nu se mai despărţi de păpuşă. O luă cu ea în pat, ţinând-o strâns în braţe şi legănând-o, spunându-i cu ochii pe jumătate închişi:

– Vai, cât eşti de frumoasă!

Fără să scoată vreo vorbă, Kunta ieşi afară şi, străbătând ca o furtună curtea, se duse în hambar. Păpuşa mai era încă în pod, acolo unde o lăsase, uitând de ea cu luni în urmă. O şterse cu mâneca şi o duse înapoi în colibă, vârându-i-o lui Kizzy în mână aproape cu forţa. Văzând-o, fetiţa râse de plăcere şi până şi Bell se arătă încântată. Dar, după câteva clipe, Kunta îşi dădu seama că tot păpuşa toubobilor îi plăcea mai mult şi,

pentru prima dată în viața lui, îi fu necaz pe propria lui fiică.

Nu se simți cu nimic mai fericit văzând cu câtă înflăcărare recâştigau cele două fetițe timpul cât nu fuseseră împreună. Deşi uneori Kunta mai era trimis s-o ducă pe Kizzy să se joace acasă la domnişoara Anne, nu era pentru nimeni un secret că micuța domnişoară prefera să vină ea la unchiul ei, căci mama ei începea iute să se plângă de dureri de cap din pricina zgomotului făcut de fetițe, recurgând chiar la leşin, ca argument suprem, după cum spunea Omega, bucătăreasa lor. Dar tot ea zicea că „conița a bătrână" îşi găsise naşul cu limba cea ascuțită a fiică-si. Roosby îi povestise lui Bell că într-o zi stăpâna le strigase fetelor:

– Vă purtați ca negroteii!

La care domnişoara Anne i-o întorsese:

– Păi, oricum, negrii-s mai veseli decât noi, că n-au nici un fel de griji!

La domnul Waller, însă, cele două fetițe puteau face câtă gălăgie pofteau, zbenguindu-se prin casă, prin curte, prin grădină şi, cu toate împotrivirile lui Bell, chiar prin cotețele găinilor, cocinile porcilor, prin hambar şi prin colibele descuiate ale sclavilor.

Într-o după-amiază, în vreme ce Kunta era plecat cu stăpânul, Kizzy o duse pe domnişoara Anne în coliba lor să-i arate borcanul cu pietricelele lui taică-său, pe care-l găsise când fusese bolnavă şi-i stârnise curiozitatea. Întâmplându-se să intre în casă tocmai când Kizzy băga mâna în borcan, Bell o străfulgeră cu privirea şi strigă:

– Pleacă de la pietricelele lui taică-tău! Că fără ele nu-şi mai ține socoteala câți ani are!

A doua zi, Roosby veni cu o scrisoare de la domnul John către frate-său, iar peste câteva clipe domnul Waller o chemă pe Bell în birou, şi-i vorbi pe un ton atât de

aspru, că băgă groaza în ea chiar înainte de a ieşi din bucătărie.

– Domnişoara Anne le-a spus părinţilor ei despre ceva ce-a văzut în coliba voastră. Ce-i cu vrăjile-alea africane, cu pietricele puse-n borcan la fiecare lună nouă? o întrebă el.

– Pietricelele? Ce pietricele, conaşule! izbucni Bell, simţind că-i plesneşte capul.

– Las' că ştii tu mai bine despre ce-i vorba!

Bell se strădui să chicotească nervos.

– A! Acu' pricep ce vreţi să ziceţi, conaşule! Nu, conaşule, nu-i nici o vrajă! Negroteiul meu ăsta bătrân, din Africa, nu ştie să numere, asta-i tot, conaşule. Aşa că-n fiecare lună îşi pune câte o pietricică în borcan, ca să ţină socoteală câţi ani are!

Rămas mai departe încruntat, domnul Waller îi făcu semn să se întoarcă la bucătărie. Zece minute mai târziu, Bell dădu buzna în colibă, o smulse pe Kizzy din braţele lui taică-său şi-i arse câteva palme zdravene la fund, strigându-i:

– Să nu cumva s-o mai aduci pe fata aia aici, în casă, c-am să-ţi sucesc gâtul, pricepi?

După ce-o trimise iute la culcare pe Kizzy care rămase plângând, Bell abia reuşi să-şi domolească mânia, ca să-i poată explica lui Kunta ce se întâmplase.

– Ştiu că borcanu' ăla cu pietre nu are nimic necurat în el, îi spuse ea, da' să vezi şi tu că nu degeaba îţi spun că africanismele astea ale tale or să ne bage în bucluc! Şi conaşu' ţine minte totul.

Pe Kunta îl cuprinse o mânie amestecată cu neputinţă, de nu mai fu în stare nici să mănânce la cină. După ce-l purtase pe stăpân cu trăsura mai bine de douăzeci de ani, Kunta era surprins şi înfuriat că acesta încă îl mai putea bănui de ceva rău, pentru simplul fapt că îşi număra anii punând pietricele într-un borcan.

Trebuiră să mai treacă încă vreo două săptămâni până ce încordarea slăbi îndeajuns şi domnişoara Anne îşi reluă vizitele, astfel ca totul să se petreacă de parcă nu se întâmplase nimic. Lui Kunta îi părea într-un fel rău. Acum roadele dădeau în pârg, şi fetiţele umblau în susul şi în josul gardurilor acoperite de viţă, căutând locurile cu fragi şi întorcându-se acasă cu găletuşele pline, cu mâinile şi gurile purpurii. Într-alte zile veneau cu comori de preţ, cum ar fi fost cochilii de melci, cuiburi de pitulice sau vreo săgeată ruginită, pe care i le arătau mândre lui Bell înainte de a le îngropa pe vreundeva în mare taină, după care se apucau să facă plăcinte din nisip. La amiază, dând buzna în bucătărie, mânjite până la coate de aluatul plăcintelor lor şi, poruncindu-li-se să meargă îndărăt afară să se spele la fântână, istovite şi fericite, cele două fetiţe îmbucau ceea ce le pregătise Bell şi se aşezau împreună pe o saltea să tragă un pui de somn. Dacă Anne rămânea peste noapte, după ce lua cina cu unchiul ei rămânea să-i ţină de urât până se făcea vremea de culcare, când stăpânul o trimitea după Bell să-i spună o poveste. Bell o aducea şi pe Kizzy, la fel de ostenită şi ea, şi le povestea isprăvile jupânului Iepure, pe care-l înşelase jupân Vulpoiul, care, în cele din urmă, fusese şi el păcălit.

Kunta trebuia să recunoască, într-un fel, că îi părea bine că Kizzy îşi trăia atât de intens copilăria; ajunsese şi el la aceeaşi părere ca şi Bell, că era mult mai bine să fii jucăria toubobului decât să-ţi petreci viaţa pe câmp, dar cu toate acestea era sigur că, din când în când, şi Bell se simţea oarecum stânjenită când le vedea pe fetiţe ţopăind şi jucându-se împreună. Uneori gândea că şi Bell trebuia să se teamă de aceleaşi lucruri ca şi el. În unele seri, în coliba lor, privind-o cum o mângâie pe Kizzy în timp ce-i cânta unul din cântecele ei despre „Isus“, avea senzaţia că, din privirile ce-i alintau căpşorul somnoros, i

se citea grija pentru fetiță şi că ar fi vrut s-o prevină că nu-i bine să te legi prea mult de toubobi, indiferent cât de profundă ar fi prietenia de ambele părți. N-aveau de unde şti ce-o aştepta pe Kizzy, sau chiar pe ei doi, în viitor. Un singur lucru ştia: că Allah va abate o cumplită răzbunare asupra oricărui toubob care i-ar face vreodată vreun rău lui Kizzy.

CAPITOLUL 73

De două ori pe lună, duminica, Kunta îl ducea pe stăpân la biserica Wallerilor, cam la vreo cinci mile depărtare de plantație. Scripcarul îi spusese că nu numai Wallerii, dar şi alte familii de neam mai mare ridicaseră biserici în tot ținutul. Kunta rămăsese surprins când descoperi că la slujbă veneau şi unele familii de albi mai calici, şi chiar unii din „sărăntocii" albi pe care îi văzuse din trăsură umblând pe jos, desculți, purtându-şi pantofii legați cu şireturile pe umeri. Nici stăpânul şi nici alți albi „de neam mare", cum îi numea Bell, nu opreau niciodată trăsura ca să-i invite să meargă cu ei, lucru de care Kunta era bucuros.

La biserică se ținea întotdeauna o predică lungă şi monotonă, presărată cu tot felul de cântece şi rugăciuni tărăgănate; şi când în cele din urmă se termina, ieşeau cu toții afară târşâindu-şi picioarele şi-i strângeau pe rând mâna preotului, iar Kunta se uita amuzat cum „sărăntocii" albi şi boierii cei bogați îşi zâmbeau şi-şi scoteau pălăriile unii în fața celorlalți, de parcă ar fi fost de-un singur rang, numai pentru că aveau pielea albă. Când se aşezau însă la umbră să-şi ia prânzul, cele două grupuri se despărțeau din nou, aşa ca din întâmplare, de o parte şi de alta a pajiştii din fața bisericii.

Într-o astfel de duminică, pe când aştepta împreună cu alţi vizitii privind ritualul acesta solemn, Roosby spuse pe şoptite, dar destul de tare ca să-l audă şi ceilalţi:

– Mi se pare mie că albilor le place la fel de mult să mănânce, cât le place să se roage.

Kunta se gândi că de când o cunoştea pe Bell, reuşise întotdeauna să-şi găsească vreo treabă grabnică atunci când venea vremea întrunirilor ei „întru Isus", dar chiar şi din hambarul unde se refugia, tot auzea gemetele şi strigătele negrilor; şi-n astfel de momente se gândea că unul din puţinele lucruri pe care le aprecia la toubobi era faptul că preferau să se roage în tăcere.

La vreo săptămână şi ceva după aceea, Bell îi aminti lui Kunta de marea „întrunire" la care avea să se ducă spre sfârşitul lui iulie. Era cea mai mare sărbătoare de vară a negrilor, pe care o ştia şi el de când venise pe plantaţie; şi cum în fiecare an găsise vreun motiv ca să nu meargă, rămase uimit că ea tot avusese neobrăzarea să-i pomenească de aşa ceva.

– Las' că ştiu eu că arzi de nerăbdare să mergi şi tu, îi spuse ea ironic. Ţi-am spus dinainte, ca să ştii să te pregăteşti.

Cum nu-i venea în minte nici un răspuns potrivit şi nici nu voia să se certe cu ea, deşi nici prin cap nu-i dădea să meargă, Kunta îi spuse:

– O să mă mai gândesc.

În ziua dinaintea întrunirii, însă, pe când trăgea trăsura la scară întorcându-se din capitala ţinutului, stăpânul îi spuse:

– Mâine n-am nevoie de cabrioletă, Toby. Dar i-am promis lui Bell şi celorlalte femei că o să le las să se ducă la adunarea aceea şi că-ţi dau voie să le duci tu cu căruţa.

Clocotind de mânie, convins că Bell pusese totul la cale, Kunta legă caii în dosul hambarului şi, fără să-i mai

deshame, o porni drept spre coliba lor. Lui Bell îi fu de ajuns ca să-i arunce o privire, aşa cum se arătă el în pragul uşii.

– N-aveam altă cale să te conving ca să mergi cu noi, tocmai acum când o botezăm pe Kizzy.

– Ce-i faceţi?

– O botezăm! Adică intră şi ea în sânul bisericii.

– Ce biserică? Aia a lui „O, Doamne" al tău?

– Hai să n-o luăm iar de la capăt! Eu n-am nici o vină. Don'şoara Anne le-a cerut alor ei s-o ia pe Kizzy cu ea duminica la biserică să stea în spate, în timp ce ei se roagă acolo lângă altar. Da' Kizzy nu poate intra în biserica albilor dacă nu e botezată.

– Atunci n-o să intre.

– Greu mai pricepi, africanule! E o mare cinste să te cheme în biserica lor. Ia împotriveşte-te tu, şi-ai să vezi cum o să ne trezim pe dată la cules de bumbac.

O porniră a doua zi dis-de-dimineaţă, iar Kunta stătea atât de ţeapăn pe capră, cu privirile pironite înainte, încât nu se uita nici măcar la fiică-sa, veselă şi fericită, care şedea în poala maică-si, printre celelalte femei şi coşurile cu mâncare pentru picnic. O vreme sporovăiră între ele, dar după aceea se porniră să cânte: „Pe scara lui Iosif cu toţii ne suim... Pe scara lui Iosif cu toţii ne suim... Pe scara lui Iosif cu toţii ne suim... Noi, ostaşii Crucii..." Toate acestea îl dezgustau într-aşa măsură pe Kunta, că începu să dea bice catârilor, făcând căruţa să ţâşnească înainte, hurducându-şi călătoarele; dar pare-se că nu o făcu totuşi cu destulă forţă, ca să le închidă şi gura. Desluşi chiar şi glăsciorul ascuţit al lui Kizzy, alăturându-se celorlalte. Nici nu era nevoie ca toubobul să-i fure fiica, se gândi el, căci propria lui nevastă o dădea de bună voie.

De pe drumurile lăturalnice ce duceau spre alte plantaţii, se revărsau în drumul cel mare alte căruţe la fel

de încărcate şi, cu fiecare salut plin de veselie ce-l schimbau între ei, Kunta se înfuria şi mai tare. Ajunseră la locul întâlnirii, o poiană vălurită, smălţată cu flori; acolo se mai aflau vreo douăsprezece căruţe, şi mereu veneau altele din toate părţile; călătorii coborau gălăgioşi, strigând şi făcând larmă; şi întâlnindu-se cu Bell şi cu celelalte femei, începură să se îmbrăţişeze şi să se sărute în mijlocul forfotei mulţimii. Încetul cu încetul, Kunta îşi dădu seama că nu mai văzuse niciodată atâţia negri la un loc în ţara toubobului şi începu să-i privească cu luare aminte.

În vreme ce femeile îşi lăsau coşul cu mâncare într-un crâng din apropiere, bărbaţii se îndreptau spre un dâmb din mijlocul poienii. Kunta îşi priponi catârii de un par pe care îl înfipsese în pământ, iar după aceea se aşeză în spatele căruţei, dar în aşa fel încât să poată vedea tot ce se petrecea. După un timp, toţi bărbaţii se aşezară pe jos, unul lângă altul, aproape de vârful dâmbului. Patru dintre ei, care păreau cei mai în vârstă, rămaseră în picioare. Cel mai bătrân dintre cei patru, un negru cu pielea foarte închisă la culoare, slab şi încovoiat, cu o barbă colilie, îşi dădu brusc capul pe spate şi strigă tare către locul unde se adunaseră femeile:

– Luaţi aminte, copii ai lui Isus!

Nevenindu-i să-şi creadă ochilor şi urechilor, Kunta văzu cum femeile se întorc iute şi strigă într-un glas:

– Da, Doamne!

După care o luară la fugă, înghesuindu-se să se aşeze în spatele bărbaţilor. Kunta rămase uimit cât de mult semăna adunarea aceasta cu felul în care se aşezau în fiecare lună sătenii din Juffure la Sfatul Bătrânilor.

Bătrânul strigă din nou:

– Luaţi aminte... sunteţi cu toţii copiii lui Isus?

– Da, Doamne!

După care ceilalţi trei bătrâni păşiră dinaintea primului şi strigară şi ei pe rând:

– Va veni vremea când vom fi doar robii lui Dumnezeu!

– Da, Doamne! răspunseră cei aşezaţi pe jos.

– Voi trebuie să vă pregătiţi, căci Isus de mult vă aşteaptă.

– Da, Doamne!

– Ştiţi ce mi-a spus Domnul Dumnezeul meu chiar adineaori? El a grăit: „Nimeni nu-i venetic".

Se iscă un vuiet puternic, acoperind ceea ce începuse să spună cel mai bătrân dintre ei. Era foarte ciudat, dar parcă şi Kunta se simţea oarecum pătruns de emoţia tuturor. În cele din urmă, mulţimea se domoli îndeajuns ca să poată auzi ce spunea cel cu barba colilie.

– Copii ai Domnului, există o ŢARĂ A FĂGĂDUINŢEI! Şi acolo vor merge toţi cei ce cred în El. Şi acolo vor trăi cu toţii în veşni-ci-e!...

Vorbele le declama acum cu o voce sugrumată.

– Stă scris în Biblie că mielul Alături de leu va sta.

Bătrânul îşi dădu capul pe spate şi-şi înălţă braţele spre cer.

– Şi niciodată n-or să mai fie sclavi şi stăpâni. Vom fi cu toţii doar copiii Domnului!

Deodată, o femeie sări în sus ţipând cât o ţinea gura: „O, Isuse! Isuse! O, Isuse!" Aceasta le stârni şi pe altele, şi-n câteva clipe mai bine de douăzeci de femei se porniră să ţipe şi să tremure. Kunta îşi aminti că, odată, scripcarul îi povestise că pe unele plantaţii unde stăpânii nu le îngăduiau să se roage, sclavii ascunseseră o căldare de fier într-o pădure din apropiere, iar cei ce se simţeau pătrunşi de Sfântul Duh îşi băgau capul în căldare şi strigau acolo, căci fierul înăbuşea zgomotul şi aşa nu erau auziţi de stăpân sau de vechil.

Şi-n vreme ce se gândea la povestea aceasta, rămase surprins şi tare ruşinat s-o vadă pe Bell printre femeile ce strigau, abia mai ţinându-se pe picioare. Chiar atunci, una dintre ele răcni: „Eu sunt copilul Domnului", şi se azvârli la pământ de parcă ar fi doborât-o vreo lovitură, şi rămase acolo tremurând. Celelalte făcură la fel şi începură să se zvârcolească şi să geamă acolo, în iarbă. O altă femeie care până atunci umblase ca o vijelie de colo-colo,

înțepeni brusc, strigând cât o ținea gura: „O, Doamne! Slavă ție Isuse!"

Kunta își dădea seama că nici una dintre ele nu-și pusese în minte dinainte să facă ceea ce făceau. O apuca pe fiecare, după cum simțea, la fel cum africanii lui de acasă dansau după cum îi îmboldeau simțirile lăuntrice. Pe măsură ce țipetele și zvârcolirile se domoleau, Kunta își dădu seama că tot așa se terminau și dansurile la Juffure, ca într-o sfârșeală. Și se vedea limpede că, într-un fel, și oamenii aceștia păreau istoviți, dar și împăcați cu sine.

În cele din urmă, unul dintre bătrâni spuse o rugăciune, iar la sfârșit strigară cu toții „A-min" și începură să cânte cu o neobișnuită forță și emoție: „Încălțări avem cu toții, și eu, și tu, și toți copiii Domnului! Când om ajunge-n Rai, încălțările am să le pun și Raiul întreg am să-l străbat! Raiul! Toți vorbesc de el, dar nimeni n-a ajuns încă acolo! Raiul! Raiul! Tot Raiul Domnului, cu piciorul am să-l străbat!"

Cum cântau ei așa, se sculară unul câte unul și o porniră încet după bătrânul cu barbă colilie, coborând dâmbul și străbătând poiana. Când terminară cântecul, ajunseseră pe malul unui heleșteu în cealaltă parte a poienii. Preotul bătrân se întoarse cu fața la mulțime și, înconjurat de ceilalți trei, își ridică brațele.

– Și-acum, frați și surori, a venit vremea voastră, a celor păcătoși ce nu v-ați spălat fărădelegile în Iordan.

– Da, sigur! strigă o femeie de pe mal.

– A venit vremea să stingeți flăcările iadului în apele sfinte din Țara Făgăduinței.

– Așa-i! răsună alt strigăt.

– Toți cei ce sunt gata să se scufunde cu sufletul lor atotputernic și să învie din nou întru Domnul, să rămână în picioare. Iar ceilalți, care ați fost botezați sau care nu sunteți încă pregătiți să vedeți chipul Domnului, stați jos!

Spre nedumerirea lui Kunta, doar vreo doisprezece sau cincisprezece se aşezară. În timp ce ceilalţi se înşirau la marginea apei, preotul şi cei mai vânjoşi dintre cei patru bătrâni o luară de-a dreptul prin heleşteu, oprindu-se numai când apa le ajunse la şolduri; atunci se întoarseră cu faţa spre lume.

Adresându-se copilei de zece-doisprezece ani, care era în capul şirului, preotul o întrebă:

– Eşti gata, fiica mea?

Ea încuviinţă din cap.

– Atunci, haide!

Luând-o de amândouă mâinile, ceilalţi doi bătrâni rămaşi pe mal o împinseră în apă, până în dreptul celor din mijlocul heleşteului. Punându-şi mâna dreaptă pe fruntea ei, în timp ce bătrânul cel mai vânjos o cuprinse zdravăn de umeri, pe la spate, iar cei doi o ţinură şi mai strâns de mâini, preotul spuse:

– O, Doamne, spală de păcate copilul acesta! şi apoi o împinseră cu toţii sub apă.

Şi-n timp ce bulbuci de aer se ridicau la suprafaţă şi fata bătea apa cu picioarele, ei îşi ridicară privirile spre cer, ţinând-o tot mai strâns. Când ea începu să dea şi mai tare din picioare şi să se zbată sălbatic, ei o cufundară şi mai mult.

– Încă puţin! strigă preotul deasupra apei ce clocotea sub mâinile lui.

– Acum!

O scoaseră din apă, abia mai trăgându-şi răsuflarea, vărsând şi zbătându-se, şi o târâră înapoi la mal unde i-o puseră în braţe maică-si.

Apoi se îndreptară spre următorul, un tânăr de vreo douăzeci de ani care se holba la ei, prea îngrozit să se mai poată mişca. Trebuiră să-l ia pur şi simplu pe sus. Tot mai nedumerit, Kunta văzu cum îi luară şi pe alţii: un om între două vârste, apoi din nou o fată de vreo doisprezece ani, după aceea o bătrână care abia se ţinea pe picioare, băgându-i pe rând în apă şi supunându-i pe toţi la aceeaşi

neînchipuită caznă. Pentru ce oare făceau aceasta! Cât de crud trebuia să fie „Domnul Dumnezeul" lor, ca să ceară astfel de chinuri celor ce voiau să creadă în el? Şi cum s-ar fi putut spăla răul din om, chiar dacă îl înecai de-a binelea? În mintea lui Kunta se îmbulzeau tot felul de întrebări, la care nu găsea răspuns, până când în cele din urmă îl scoaseră din apă şi pe ultimul botezat.

Acum s-a sfârşit, gândi Kunta. Preotul însă, ştergându-şi fața cu mâneca udă, rămase în apă şi întrebă din nou:

– Şi-acum e careva printre voi care vrea să-şi sfinţească pruncii în numele lui Isus în ziua asta sfântă?

Se ridicară patru femei, cu Bell în frunte, ţinând-o pe Kizzy de mână.

Kunta sări în picioare. Doar n-o să facă aşa ceva! O văzu însă pe Bell pornind spre malul heleşteului, mergând la început mai încet, aproape şovăitor, dar apoi din ce în ce mai repede spre mulţimea de lângă apă. Când preotul îi făcu semn să se apropie, Bell se aplecă s-o ia pe Kizzy în braţe şi păşi hotărâtă în apă. Pentru prima dată în cei douăzeci şi cinci de ani de când îi tăiaseră piciorul, Kunta o luă la fugă, dar cînd ajunse lângă heleşteu cu tot sângele zbătându-i-se în tălpi, Bell ajunsese lângă preot. Respirând adânc, să-şi tragă sufletul, Kunta deschise gura să strige, dar tocmai atunci preotul grăi:

– Iubiţii mei, ne-am adunat aici ca să mai primim un miel în turma noastră! Cum o cheamă, soră?

– Kizzy, părinte!

– Doamne..., începu el apucând-o pe Kizzy de cap şi închizându-i ochii.

– Nu! strigă Kunta răguşit.

Bell întoarse iute capul, sfredelindu-l cu privirile. Preotul se opri, plimbându-şi ochii de la Kunta la ea, şi îndărăt. Kizzy începu să scâncească.

– Taci cu mama! îi şopti Bell.

Kunta simţi privirile duşmănoase ale celor din jur. Se lăsă o tăcere plină de încordare.

– Nu-i nimic, părinte. Ăsta-i bărbatul meu, africanul! El nu pricepe. Las' că-i explic eu pe urmă. Dați-i înainte!

Prea înmărmurit ca să scoată vreo vorbă, Kunta îl văzu pe preot dând din umeri, închizând ochii şi urmându-şi rugăciunile.

– Doamne, binecuvântează cu apa sfântă pruncul acesta... Cum ziceai c-o cheamă, soră?

– Kizzy.

– Binecuvântează pruncul acesta şi ia-l cu tine în pace pe Tărâmul Făgăduinței.

Spunând acestea, preotul îşi înmuie mâna dreaptă în apă şi lăsă să cadă câțiva stropi pe fața lui Kizzy, după care strigă: Amin".

Întorcându-se, Bell duse fetița spre mal, ieşi din heleşteu şi rămase aşa, cu apa şiroindu-i, dinaintea lui Kunta.

Stânjenit şi ruşinat, el îi privi picioarele pline de noroi şi apoi îşi ridică ochii spre ai ei, care erau umezi – de lacrimi oare? Bell îi puse fetița în brațe.

– Nu-i nimic. S-a udat un pic, spuse el mângâindu-i chipul cu mâna lui aspră.

– După cât ai alergat, trebuie să fii tare flămând. De mine nici nu mai vorbesc. Hai să mâncăm!

Bell îl apucă de braț şi străbătură încet poiana, îndreptându-se spre castanii sub care se afla coşul lor cu merindele pentru picnic.

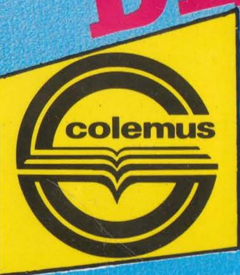
Culegere și paginare computerizată
Secția Fotoculegere - R.A.I. - Imprimeria Coresi

Tipărit sub comanda nr. 30410
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI București
Piața Presei Libere Nr.1
ROMÂNIA

BEST SELLER

Romanul care l-a făcut dintr-o dată celebru pe ALEX HALEY

LE MONDE

Succes de răsunet al literaturii americane, aureolat de Premiul Pullitzer, tipărit în peste 200 de milioane de exemplare și în patruzeci de limbi de pe tot globul, ecranizat în mai multe versiuni cinematografice, Rădăcini este romanul bombă al sfârșitului de mileniu.

Căutarea identității unui negru american din zilele noastre, trecînd prin lungile decenii de sclavie ale înaintașilor săi, până la strămoșul smuls din universul tradițional al Comunității africane patriarhale - iată substanța acestei cărți unice, care s-a bucurat de aprecierea cititorilor de pretutindeni.

ISBN 973-96325-0-5

Vol. I—II Lei 2900